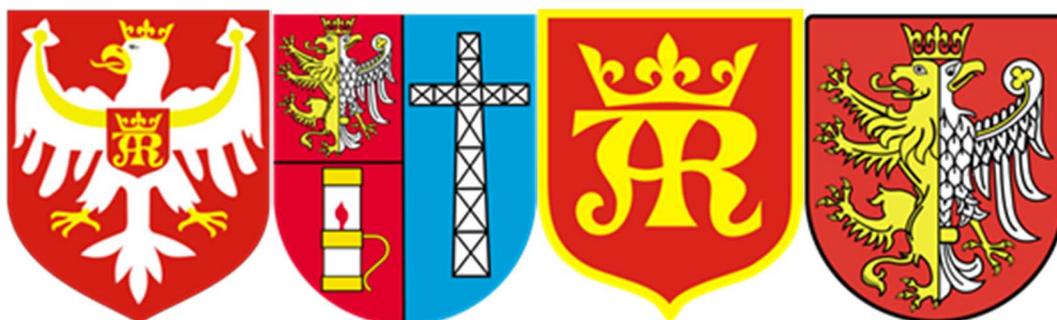

„Strategia Beskidu Niskiego z elementami rozwoju rynku pracy oraz dywersyfikacji aktywności gospodarczej dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego.”

CZĘŚĆ I

CHARAKTERYSTYKA, OCENA I BADANIE OBSZARU FUNKCJONALNEGO

OPRACOWANIE WYKONANE NA ZLECENIE POWIATU JASIELSKIEGO

SPIS TREŚCI

I. DIAGNOZA STRATEGICZNA OBSZARU	2
1. SIEĆ OSADNICZA, TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA	2
2. SFERA DEMOGRAFICZNA.....	22
3. SFERA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA	37
3.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO	37
3.2 ANALIZA GŁÓWNYCH TYPÓW DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PROWADZONEJ NA OBSZARZE FUNKCJONALNYM WRAZ Z PROGNOZĄ ICH ROZWOJU I ANALIZĄ INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU	53
4. SFERA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA	71
4.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU SPOŁECZNO-EKONOMICZNEGO.....	71
4.2 ANALIZA STANU SZKOLNICTWA, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO ORAZ KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO.....	84
5. RYNEK PRACY.....	114
5.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU RYNKU PRACY.....	114
5.2 POTENCJAŁ INSTYTUCJI DZIAŁAJĄCYCH NA RYNKU PRACY	135
5.3 TEMATYKA NAJWAŻNIEJSZYCH PROJEKTÓW POMOCOWYCH, KTÓRE BYŁY REALIZOWANE W OBSZARZE FUNKCJONALNYM DLA WSPARCIA LOKALNEGO RYNKU PRACY I ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.....	147
5.4 ANALIZA RYNKU PRACY OBSZARU FUNKCJONALNEGO POD KĄTEM MOŻLIWOŚCI JEGO ROZWOJU Z WYKORZYSTANIEM ŚRODKÓW REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO ORAZ INNYCH PROGRAMÓW POMOCOWYCH.	158
6. ANALIZA ZAWARTOŚCI STRATEGII ROZWOJU JST NA OBSZARZE FUNKCJONALNYM W ZAKRESIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO I ROZWOJU RYNKU PRACY	203
II. ANALIZA SWOT/ TOWS.....	239
1. ANALIZA SWOT	239
2. ANALIZA SWOT/TOWS.....	241
III. WNIOSKI Z ANALIZ I REKOMENDACJE, W TYM OCENY	254
ZAŁĄCZNIKI	311
ZAŁĄCZNIK NR 1 RAPORT Z BADANIA JAKOŚCIOWEGO: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	311
ZAŁĄCZNIK NR 2 RAPORT Z BADANIA CATI: EDUKACJA	311
SPIS MAP, WYKRESÓW I TABEL	311

I. DIAGNOZA STRATEGICZNA OBSZARU

1. SIEĆ OSADNICZA, TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Strona | 2

Zgodnie z wytycznymi dokumentu „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym” na terenie objętym badaniem zidentyfikowano 3 bieguny wzrostu:

1. Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Krosno (rzeczywisty biegun wzrostu).
2. Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Krosno-Jasło (potencjalny biegun wzrostu).
3. Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Krosno-Jasło-Gorlice (potencjalna oś rozwoju).

Miasto Krosno jest miastem na prawach powiatu, położonym w południowej części województwa podkarpackiego. Powierzchnia miasta wynosi 43,5 km², a liczba mieszkańców – 46 934 osoby. Krosno jest także siedzibą władz powiatowych dla powiatu krośnieńskiego¹.

Powiat jasielski położony jest w województwie podkarpackim, przy granicy polsko-słowackiej. Siedzibą powiatu jest miasto Jasło. Powiat graniczy od zachodu z województwem małopolskim (powiaty gorlicki i tarnowski), od północy z powiatami dębickim i strzyżowskim, od wschodu – z powiatem krośnieńskim, a południowa granica powiatu stanowi jednocześnie granicę państwa polskiego. Powierzchnia powiatu wynosi 830,87 km², zaś liczba ludności – 115 185 osób. Powiat jasielski jest tworzony przez 10 jednostek administracyjnych: miasto Jasło, jedną gminę miejsko-wiejską: Kołaczyce oraz 8 gmin wiejskich: Brzyska, Dębowiec, Jasło, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn i Tarnowiec:

- *Miasto Jasło* – siedziba powiatu jasielskiego. Miasto Jasło zajmuje powierzchnię 36,52 km² i zamieszkuje je 36 260 osób.
- *Gmina Brzyska* – gmina wiejska położona w północnej części powiatu jasielskiego. Obszar gminy wynosi 44,87 km², a liczba mieszkańców – 6 487 osób. Gminę tworzy 7 sołectw: Błażkowa, Brzyska, Dąbrówka, Kłodawa, Lipnica Dolna, Ujazd i Wróblowa.
- *Gmina Dębowiec* – gmina wiejska położona w zachodniej części powiatu jasielskiego. Obszar gminy wynosi 86,47 km², a liczba mieszkańców – 8 701 osób. Gminę tworzy 13 sołectw: Cieklin, Dębowiec, Duląbka, Dzielec, Dobrynia, Folusz, Łazy Dębowieckie, Majscowa, Pagórek, Radość, Wola Cieklińska, Wola Dębowiecka i Zarzecze.
- *Gmina Jasło* – gmina wiejska okalająca miasto Jasło, rozciągająca się od wschodniej do zachodniej granicy powiatu. Obszar gminy wynosi 93,07 km², a liczba mieszkańców – 16 406 osób. Gminę tworzy 17 sołectw: Bierówka, Brzyście, Chrzastówka, Gorajowice, Jareniówka, Kowalowy, Łaski-Sobniów, Niegłowice, Niepla, Opacie, Osobnica, Szebnie, Trzcinią, Warzyce, Wolica, Zimna Woda i Żółków.
- *Gmina Kołaczyce* – gmina miejsko-wiejska położona w północnej części powiatu jasielskiego. Obszar gminy wynosi 61,1 km², a liczba mieszkańców – 9 028 osób. Gminę tworzy 8 sołectw: miasto Kołaczyce, Bieździedza, Bieździadka, Krajowice, Lublica, Nawsie Kołaczyckie, Sieklówka i Sowina.
- *Gmina Krempna* – gmina wiejska położona w południowej części powiatu jasielskiego, południowa granica gminy stanowi jednocześnie granicę polsko-słowacką. Obszar gminy

¹ Dane Głównego Urzędu Statystycznego według stanu na dzień 31.XII.2014 r. Dotyczy całego dokumentu (o ile nie wskazano inaczej).

wynosi 203,86 km², a liczba mieszkańców – 1 934 osób. Gminę tworzy 9 miejscowości: Grab, Kotań, Krempana, Myscowa, Ożenna, Polany, Świątkowa Mała, Świątkowa Wielka i Wyszowatka.

- *Gmina Nowy Żmigród* – gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu jasielskiego, granicząca z powiatem krośnieńskim. Obszar gminy wynosi 103,59 km², a liczba mieszkańców – 9 263 osoby. Gminę tworzy 19 sołectw: Brzezowa, Desznica, Gorzyce, Grabanina, Jaworze, Kąty, Łęzyny, Łysa Góra, Makowiska, Mytarka, Mytarz, Nienaszów, Sośniny, Nowy Żmigród, Sadki, Siedliska Żmigrodzkie, Skalnik, Stary Żmigród i Toki.
- *Gmina Osiek Jasielski* – gmina wiejska położona w południowo-centralnej części powiatu jasielskiego. Obszar gminy wynosi 60,4 km², a liczba mieszkańców – 5 392 osoby. Gminę tworzy 8 sołectw: Mrukowa, Samokłęski, Pielgrzymka, Czekaj, Osiek Jasielski, Świerchowa, Załęże i Zawadka Osiecka.
- *Gmina Skotyszyn* – gmina wiejska położona w zachodniej części powiatu jasielskiego, granicząca z powiatem gorlickim. Obszar gminy wynosi 78,49 km², a liczba mieszkańców – 12 500 osób. Gminę tworzy 14 sołectw: Bączal Dolny, Bączal Górny, Harkłowa, Jabłonica, Kunowa, Lipnica Górna, Lisów, Przysieki, Pusta Wola, Siedliska Sławęcińskie, Skotyszyn, Siepietnica, Sławęcin i Święcany.
- *Gmina Tarnowiec* – gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu jasielskiego, granicząca z powiatem krośnieńskim. Obszar gminy wynosi 62,5 km², a liczba mieszkańców – 9 214 osób. Gminę tworzy 17 sołectw: Brzezówka, Czełuśnica, Dobrucowa, Gąsówka, Gliniczek, Glinik Polski, Łajsce, Łubienko, Łubno-Opace, Łubno Szlacheckie, Nowy Glinik, Potakówka, Rزتoki, Sądkowa, Tarnowiec, Umieszcz i Wrocanka.

Powiat krośnieński położony jest w województwie podkarpackim, przy granicy polsko-słowackiej. Siedzibą powiatu jest miasto Krosno. Powiat graniczy od zachodu z powiatem jasielskim, od północy z powiatem strzyżowskim, od wschodu z powiatami brzozowskim i sanockim, a południowa granica powiatu stanowi jednocześnie granicę państwa polskiego. Powierzchnia powiatu wynosi 925,88 km², zaś liczba ludności – 112 064 osób. Powiat krośnieński jest tworzony przez 10 jednostek administracyjnych: 4 gminy miejsko-wiejskie: Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze i Rymanów oraz 6 gmin wiejskich: Chorkówka, Jaśliska, Korczyn, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Rymanów.

- *Gmina Chorkówka* – gmina wiejska położona w zachodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem jasielskim. Obszar gminy wynosi 77,35 km², a liczba mieszkańców – 13 483 osób. Gminę tworzy 14 sołectw: Bóbrka, Chorkówka, Draganowa, Faliszówka, Kobylany, Kopytowa, Leśniówka, Machnówka, Poraj, Sulistrowa, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin i Żeglce.
- *Gmina Dukla* – gmina miejsko-wiejska położona w południowo-zachodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem jasielskim. Obszar gminy wynosi 235,14 km², a liczba mieszkańców – 14 739 osób. Gminę tworzy miasto Dukla i 21 sołectw: Barwinek, Cergowa, Chyrowa, Głojsce, Iwła, Jasionka, Lipowica, Łęki Dukielskie, Mszana, Myszkowskie, Nadole, Nowa Wieś, Olchowiec, Równie, Teodorówka, Trzciana, Tylawa, Wietrzno, Zawadka Rymanowska, Zboiska oraz Zyndranowa.
- *Gmina Iwonicz-Zdrój* – gmina miejsko-wiejska położona w centralnej części powiatu krośnieńskiego. Obszar gminy wynosi 45,5 km², a liczba mieszkańców – 10 978 osób. Gminę tworzy miasto Iwonicz-Zdrój oraz 3 sołectwa: Iwonicz, Lubatowa i Lubatówka.
- *Gmina Jaśliska* – gmina wiejska położona w południowo-wschodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem sanockim. Południowa granica gminy stanowi granicę

państwa. Obszar gminy wynosi 98,63 km², a liczba mieszkańców – 2 051 osób. Gminę tworzy 5 sołectw: Daliowa, Jaśliska, Posada Jaśliska, Szklary i Wola Niżna. Gmina Jaśliska została reaktywowana z dniem 1 stycznia 2010 roku. Gmina została utworzona w wyniku podziału gminy Dukla, a jej powstanie jest efektem wieloletnich starań społeczności lokalnej.

- *Gmina Jedlicze* – gmina miejsko-wiejska położona w zachodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem jasielskim. Obszar gminy wynosi 58,57 km², a liczba mieszkańców – 15 498 osób. Gminę tworzy 10 sołectw: Chlebna, Dobieszyn, Długie, Jaszczew, Moderówka, Piotrkówka, Podniebyle, Poręby, Potok i Żarnowiec.
- *Gmina Korczyna* – gmina wiejska położona w północno-wschodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatami strzyżowskim i brzozowskim. Obszar gminy wynosi 93,06 km², a liczba mieszkańców – 11 101 osób. Gminę tworzy 7 sołectw: Czarnorzeki, Iskrzynia, Kombornia, Korczyna, Krasna, Węglówka i Wola Komborska.
- *Gmina Krościenko Wyżne* – gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem brzozowskim. Obszar gminy wynosi 16,31 km², a liczba mieszkańców – 5 544 osób. Gminę tworzą 2 sołectwa: Pustyny i Krościenko Wyżne.
- *Gmina Miejsce Piastowe* – gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem brzozowskim. Obszar gminy wynosi 51,32 km², a liczba mieszkańców – 13 662 osoby. Gminę tworzy 9 sołectw: Głowienka, Łężany, Miejsce Piastowe, Niżna Łąka, Rogi, Targowiska, Widacz, Wrocanka i Zalesie.
- *Gmina Rymanów* – gmina miejsko-wiejska położona we wschodniej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem brzozowskim i sanockim. Obszar gminy wynosi 166,63 km², a liczba mieszkańców – 15 756 osób. Gminę tworzy miasto Rymanów i 15 sołectw: Bałucianka, Bzianka, Głębokie, Klimkówka, Królik Polski, Ładzin, Łazy, Milcza, Posada Górna, Puławy, Sieniawa, Wisłoczek, Wróblík Królewski, Wróblík Szlachecki oraz Zmysłówka.
- *Gmina Wojaszówka* – gmina wiejska położona w północnej części powiatu krośnieńskiego, granicząca z powiatem jasielskim i strzyżowskim. Obszar gminy wynosi 83,37 km², a liczba mieszkańców – 9 252 osoby. Gminę tworzy 11 sołectw: Bajdy, Bratkówka, Łączki Jagiellońskie, Łęki Strzyżowskie, Odrzykoń, Pietrusza Wola, Przybówka, Rzepnik, Ustrobnia, Wojaszówka oraz Wojkówka.

Powiat gorlicki położony jest w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego. Siedzibą powiatu jest miasto Gorlice. Powiat graniczy od wschodu z województwem podkarpackim (powiat jasielski), od północy z powiatem tarnowskim, od wschodu z powiatem nowosądeckim, a południowa granica powiatu stanowi granicę państwa polskiego. Powierzchnia powiatu wynosi 966,46 km², zaś liczba ludności – 109 181 osób. Powiat gorlicki jest tworzony przez 10 jednostek administracyjnych: miasto Gorlice, dwie gminy miejsko-wiejskie: Biecz i Bobowa oraz 7 gmin wiejskich: Gorlice, Lipinki, Łężna, Moszczenica, Ropa, Sękowa i Uście Gorlickie.

- *Miasto Gorlice* – siedziba powiatu gorlickiego. Miasto Gorlice zajmuje powierzchnię 23,53 km² i zamieszkuje je 28 255 osób.
- *Gmina Biecz* – gmina miejsko-wiejska położona w północno-wschodniej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem jasielskim i tarnowskim. Obszar gminy wynosi 98,53 km², a liczba mieszkańców – 17 000 osób. Gminę tworzy miasto Biecz i 10 sołectw: Binarowa, Bugaj, Głęboka, Grudna Kępska, Korczyna, Libusza, Raclawice, Rożnowice, Sitnica i Strzeszyn.
- *Gmina Bobowa* – gmina miejsko-wiejska położona w północno-zachodniej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem nowosądeckim i tarnowskim. Obszar gminy wynosi 49,77

km², a liczba mieszkańców – 9 613 osób. Gminę tworzy miasto Bobowa i 8 sołectw: Berdechów, Bobowa, Brzana, Jankowa, Sędziszowa, Siedliska, Stróżna i Wilczyska.

- *Gmina Gorlice* – gmina wiejska okalająca od zachodu, północy i wschodu miasto Gorlice, granicząca z powiatem nowosądeckim. Obszar gminy wynosi 102,85 km², a liczba mieszkańców – 17 145 osób. Gminę tworzy miasto 10 sołectw: Bielanka, Bystra, Dominikowice, Klęczany, Kobylanka, Kwiatonowice, Ropica Polska, Stróżówka, Szymbark i Zagórzany.
- *Gmina Lipinki* – gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem jasielskim. Obszar gminy wynosi 66,46 km², a liczba mieszkańców – 6 784 osób. Gminę tworzy 7 sołectw: Bednarka, Bednarskie, Kryg, Lipinki, Pagorzyna, Rozdziele i Wójtowa.
- *Gmina Łuźna* – gmina wiejska położona w północnej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem nowosądeckim. Obszar gminy wynosi 56,27 km², a liczba mieszkańców – 8 363 osoby. Gminę tworzy 5 sołectw: Biesna, Łuźna, Mszanka, Szalowa (wraz z miejscowością Bieśnik) i Wola Łużańska.
- *Gmina Moszczenica* – gmina wiejska położona w zachodniej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem tarnowskim. Obszar gminy wynosi 37,62 km², a liczba mieszkańców – 4 884 osoby. Gminę tworzą 2 sołectwa: Moszczenica i Staszówka.
- *Gmina Ropa* – gmina wiejska położona w północnej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem nowosądeckim. Obszar gminy wynosi 49,11 km², a liczba mieszkańców – 5 374 osoby. Gminę tworzą 3 sołectwa: Klimkówka, Łosie i Ropa.
- *Gmina Sękowa* – gmina wiejska położona w centralnej i zachodniej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem jasielskim oraz Słowacją. Obszar gminy wynosi 194,8 km², a liczba mieszkańców – 5 009 osób. Gminę tworzy 11 sołectw: Bartne, Bodaki, Krzywa, Małastów, Męcina Mała, Męcina Wielka, Owczary, Ropica Górna, Sękowa, Siary i Wapienne.
- *Gmina Uście Gorlickie* – gmina wiejska położona w południowej części powiatu gorlickiego, granicząca z powiatem nowosądeckim oraz Słowacją. Obszar gminy wynosi 287,8 km², a liczba mieszkańców – 6 754 osoby. Gminę tworzy 19 sołectw: Banica, Brunary, Czarna, Gładyszów, Hańczowa, Izby, Konieczna, Kunkowa, Kwiaton, Nowica, Regietów, Ropki, Smerekowiec, Stawisza, Śnietnica, Skwirtne, Uście Gorlickie, Wysowa-Zdrój (miejscowości Wysowa-Zdrój i Blechnarka) oraz Zdynia.

Mapa 1. Krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny

Najwyższą gęstością zaludnienia cechują się, z racji swojej specyfiki, obszary miejskie – w 2014 roku na 1 km² miasta Krosna przypadało 1 079 mieszkańców, zaś w Jasle współczynnik ten wynosił 993. W 2014 roku najgęściej zaludnionym powiatem był powiat jasielski (139 osób na 1 km²), zaś najłagodniej – powiat gorlicki (113 osób na 1 km²).

Gminy powiatu jasielskiego są bardzo zróżnicowane pod względem gęstości zaludnienia. Pomijając Jasło, gęstością zaludnienia powyżej średniej powiatowej charakteryzowały się gminy: Jasło (176 osób/1 km²), Skołyszyn (159 osób/1 km²), Kołaczyce (148 osób/1 km²), Tarnowiec (147 osób/1 km²) i Brzyska (145 osób/1 km²). Na ich tle zdecydowanie wyróżnia się gmina Krempna, gdzie na 1 km² powierzchni gminy przypadało jedynie 9 mieszkańców.

Zróżnicowanie gęstości zaludnienia dotyczyło również gmin powiatu krośnieńskiego. Najgęściej zaludniona jest gmina Krościenko Wyżne (340 osób/1 km²), ale wysokie wskaźniki występowały także w gminach: Miejsce Piastowe (266 osób/1 km²), Jedlicze (265 osób/1 km²) oraz Iwonicz-Zdrój (241 osób/1 km²). Natomiast najmniej zaludnioną gminą są Jaśliska, gdzie na 1 km² przypada 21 mieszkańców gminy.

Zmiany gęstości zaludnienia w powiatach i gminach obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014 w większości oznaczały wzrost tego wskaźnika, przy czym najbardziej zwiększyła się gęstość zaludnienia w gminie Krościenko Wyżne (o 28 osób na 1 km²). Dla dwóch największych miast regionu – Krosna i Jasła – zmiana w ww. okresie oznaczała spadek gęstości zaludnienia. Wskaźnik ten zmniejszył się o odpowiednio 26 i 39 osób na 1 km². Spadek gęstości zaludnienia nastąpił także w gminach Krempna, Nowy Żmigród oraz Skołyszyn, jednak były to zmiany minimalne.

Tabela 1. Powierzchnia i gęstość zaludnienia w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	ludność na 1 km ²		powierzchnia w km ²	
	2004	2014	2004	2014
Powiat gorlicki	110	113	967	966
Powiat jasielski	139	139	831	831
Jasło	1032	993	37	37
Brzyska	138	145	45	45
Dębowiec	97	101	86	86
Jasło	170	176	93	93
Kołaczyce	147	148	60	61
Krempna	10	9	204	205
Nowy Żmigród	90	89	105	104
Osiek Jasielski	88	89	60	60
Skołyszyn	160	159	78	78
Tarnowiec	145	147	63	62
Powiat krośnieński	118	121	924	924
Chorkówka	169	174	78	77
Dukla	50	63	333	235
Iwonicz-Zdrój	240	241	46	46
Jedlicze	258	265	59	59
Korczynna	116	119	92	93
Krościenko Wyżne	312	340	16	16
Miejsce Piastowe	260	266	52	51
Rymanów	94	95	165	167
Wojaszówka	108	111	83	83
Jaślicka	-	21	-	99
Powiat m. Krosno	1105	1079	43	44

Źródło: dane GUS/BDL

Sieć drogową krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Przez obszar nie przebiegają drogi sieci TEN-T (tj. paneuropejskiego korytarza transportowego), jednak dzięki przygranicznemu położeniu obszar odgrywa ważną rolę w transporcie krajowym i międzynarodowym.

Sieć dróg krajowych tworzą:

- Droga krajowa nr 28 (tzw. „trasa karpacka”) – główny ciąg komunikacyjny obszaru na linii wschód-zachód, przecinająca powiat gorlicki, jasielski i krośnieński
- Droga krajowa nr 73 – prowadząca do Jasła, przebiegająca przez północną część powiatu jasielskiego, stanowiąca łącznik z autostradą A4
- Droga krajowa nr 19 – przebiegająca przez wschodnią część powiatu krośnieńskiego, prowadząca do dawnego przejścia granicznego Barwinek/Vyšný Komárnik

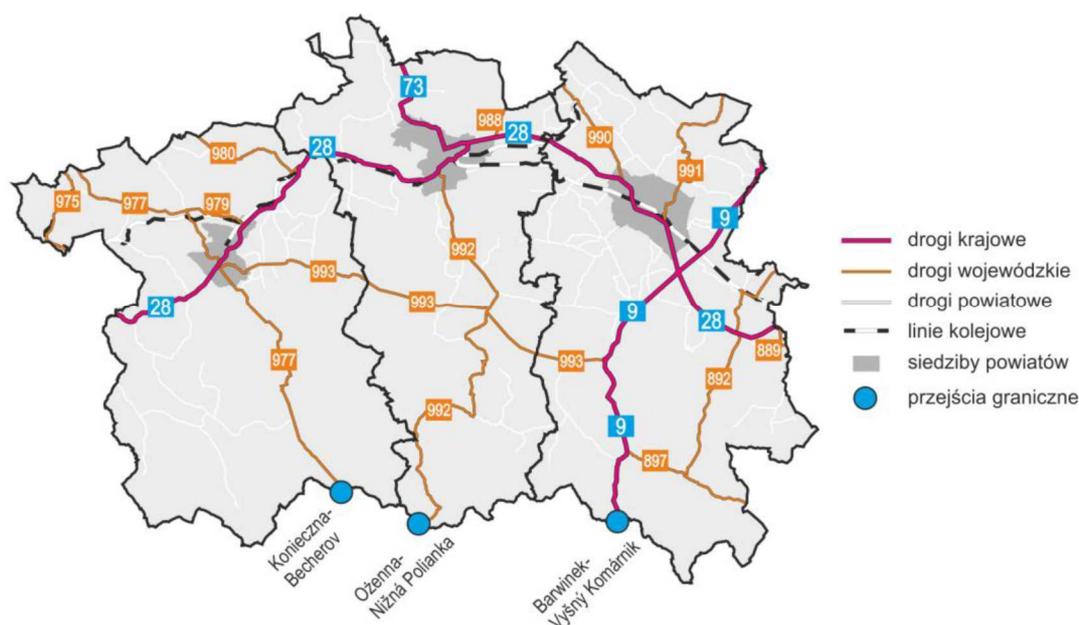
Sieć dróg wojewódzkich tworzą:

- Droga wojewódzka nr 887 Brzozów – Rymanów – Daliowa (we wschodniej części powiatu krośnieńskiego)
- Droga wojewódzka nr 889 Sieniawa – Bukowsko – Szczawne (we wschodniej części powiatu krośnieńskiego)

Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

- Droga wojewódzka nr 897 Tylawa – Komańcza – Cisna – Ustrzyki Górne – Wołosate – granica państwa (we wschodniej części powiatu krośnieńskiego)
- Droga wojewódzka nr 975 Dąbrowa Tarnowska – Biskupice Radłowskie – Wojnicz – Zakliczyn – Dąbrowa (w północno-zachodniej części powiatu gorlickiego)
- Droga wojewódzka nr 977 Tarnów – Tuchów – Gromnik – Zborowice – Moszczenica – Gorlice – Konieczna – granica państwa (w zachodniej i centralnej części powiatu gorlickiego)
- Droga wojewódzka nr 979 Moszczenica – Zagórzany (w północnej części powiatu gorlickiego)
- Droga wojewódzka nr 988 Babica – Strzyżów – Wiśniowa – Twierdza – Warzyce (w północnej części powiatu jasielskiego)
- Droga wojewódzka nr 990 Twierdza – Krosno (w północnej części powiatu krośnieńskiego)
- Droga wojewódzka nr 991 Lutcza – Krosno (w północnej części powiatu krośnieńskiego)
- Droga wojewódzka nr 992 Jasło – Zarzecze – Nowy Żmigród – Krempna – Świątkowa – Grab – Ożenna – granica państwa (w centralnej części powiatu jasielskiego)
- Droga wojewódzka nr 993 Gorlice – Nowy Żmigród – Dukla (w centralnej i południowej części obszaru funkcjonalnego)

Mapa 2. Sieć drogowa na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

Źródło: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

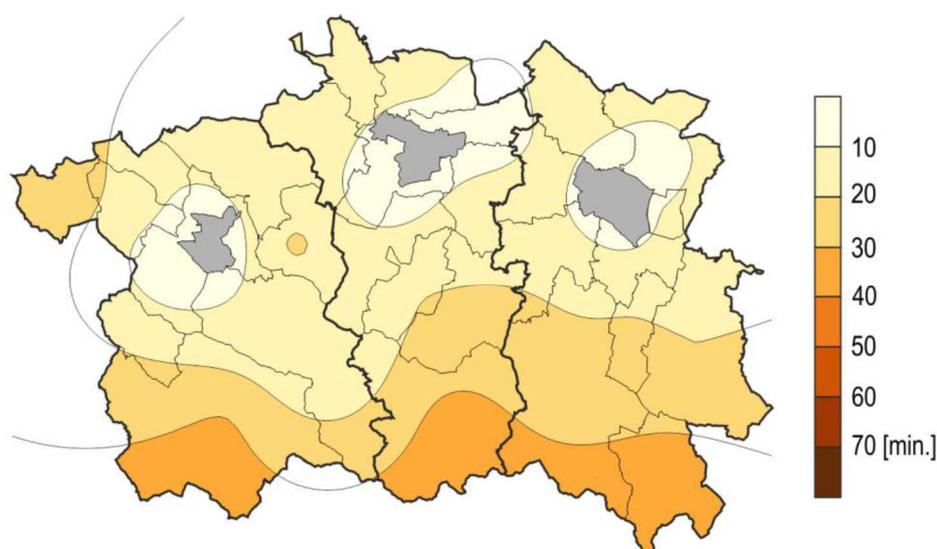
Sieć dróg w obszarze funkcjonalnym uzupełniają drogi powiatowe. Najgęstsza sieć dróg powiatowych występuje w południowej i centralnej części powiatu krośnieńskiego, a także w północno-zachodniej części powiatu jasielskiego oraz północno-wschodniej i południowo-zachodniej części powiatu gorlickiego. Z kolei najmniejszą gęstością dróg charakteryzuje się obszar należący do Magurskiego Parku Narodowego. Tereny Parku położone są w obrębie 7 gmin obszaru funkcjonalnego: Dębowiec, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski (powiat jasielski), Dukla (powiat krośnieński), Lipinki i Sękowa (powiat gorlicki)².

² Za: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

W żadnym z analizowanych powiatów czas dojazdu z poszczególnych gmin do ośrodka powiatowego nie przekracza 40 minut. Jednakże istniejący układ drogowy oraz niecentralnie położone ośrodki powiatowe sprawiają, że najlepsza dostępność indywidualnego transportu drogowego dotyczy północnych gmin powiatów: gorlickiego (większość gminy Gorlice, Łużna i Ropa, a także gminy Moszczenia, Biecz, Lipinki, większość gminy Sękowa i północne części gminy Uście Gorlickie), jasielskiego (gminy Skotyszyn, Brzyska, Kołaczyce, Tarnowiec, Jasło, Dębowiec, Osiek Jasielski oraz północne fragmenty gmin Nowy Żmigród i północno-zachodni skrawek gminy Krempna) i krośnieńskiego (gminy Jedlicze, Wojaszówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Chorkówka oraz północne części gmin Dukła, Iwonicz-Zdrój i Rymanów). Niska dostępność transportu indywidualnego (do 40 minut) dotyczy południowych i centralnych fragmentów gminy Uście Gorlickie, znacznej części gminy Krempna, południowej części gminy Dukła i niemal całej gminy Jaśliska.

Strona | 9

Mapa 3. Czas dojazdu samochodem do Krosna, Jasła i Gorlic w 2013 roku

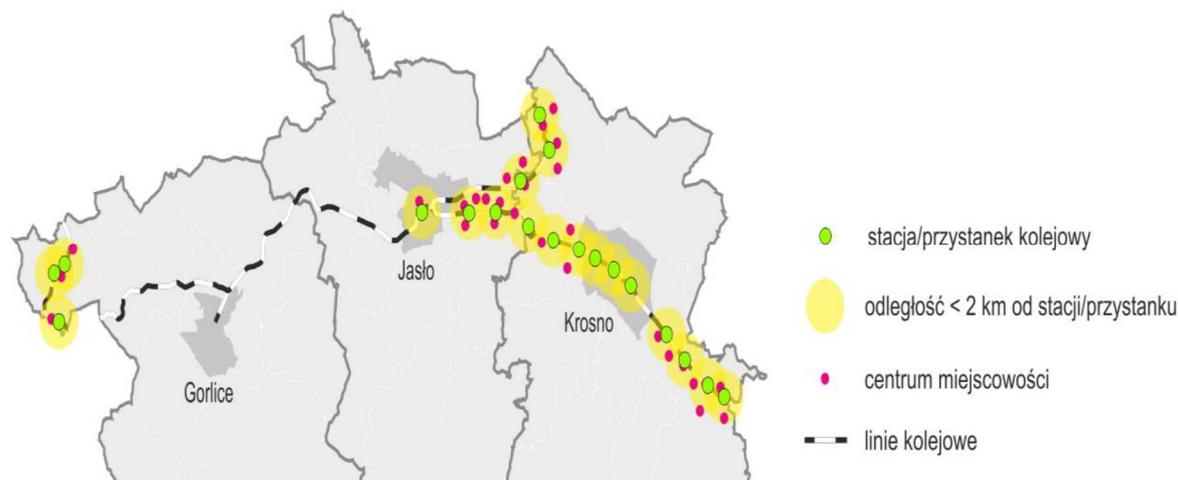

Źródło: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

Sieć kolejowa na terenie obszaru funkcjonalnego obejmuje 2 relacje: Rzeszów – Zagórz i Nowy Sącz – Tarnów oraz 6 linii kolejowych:

- linia kolejowa nr 106 Rzeszów Główny – Jasło
- linia kolejowa nr 107 Nowy Zagórz – Łupków (Medzilaborce/SK)
- linia kolejowa nr 108 Stróże – Krościenko (odcinek Stróże-Jasło został wyłączony z ruchu pasażerskiego)
- linia kolejowa nr 618 (znajdujący się w Jaśle łącznik między liniami nr 106 i 108)
- linia kolejowa nr 96 Tarnów – Leluchów
- linia kolejowa nr 110 Gorlice Zagórzany – Gorlice

Mapa 4. Sieć kolejowa na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

Źródło: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

Na obszarze funkcjonalnym znajduje się 19 czynnych stacji i przystanków kolejowych: Przybówka, Wojaszówka, Szebnie, Jasło-miasto, Gliniczek, Tarnowiec, Jedlicze Męcinka, Jedlicze, Krosno Turaszówka, Krosno Polanka, Krosno, Krosno-miasto, Targowiska, Widacz, Wróblak Szlachecki, Milcza, Wilczyska, Bobowa miasto i Bobowa. Największy potencjał w zakresie obsługi mieszkańców mają stacje kolejowe w siedzibach miast powiatowych: Jasło i Krośno, a także przystanki w Jedliczach, Targowiskach i Krośnie-Turaszówce³.

Połączenia kolejowe na obszarze funkcjonalnym obsługiwane są w większości przez pociągi Regio. Wg stanu na dzień 19.06.2015 roku przewozy są prowadzone na liniach Jasło-Krosno (3 kursy), Jasło-Rzeszów (2 kursy), Krosno-Jasło (3 kursy) i Krosno-Zagórz (1 kurs). Dodatkowo obszar obsługiwała jedna para pociągów TLK, prowadząca przewozy na linii Rzeszów Główny-Zagórz (przez Jasło i Krosno). Pociągi TLK prowadzą skład z Gdyni Głównej, który jest rozdzielany na trzy kierunki: w Krakowie Płaszowie odłączane są wagony do Zakopanego, a w Rzeszowie Głównym skład jest rozłączany na wagony do Przemyśla i Zagórz. Tym samym z Zagórz przez Sanok, Krosno, Jasło, Rzeszów, Tarnów, Kraków i Warszawę można dotrzeć koleją do Gdańska i Gdyni.

Znacznie więcej pociągów zatrzymuje się w gminie Bobowa, która jako jedyna w powiecie gorlickim dysponuje liniami obsługiwanymi przez przewoźników kolejowych. Pociągi Regio prowadziły przewozy z Bobowej w kierunku Nowego Sącza, Tarnowa, Krakowa i Krynicy, jednak znaczna odległość gminy od pozostałych części obszaru funkcjonalnego powoduje, że nie mają one większego znaczenia dla ruchu pasażerskiego mieszkańców tych powiatów.

Tabela 2. Połączenia kolejowe na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

Rodzaj pociągu	Odjazd	Z	Przyjazd	Do	Stacje/przystanki na obszarze funkcjonalnym
TLK	07:58	Rzeszów Główny	11:07	Zagórz	Jasło (9:26)-Krosno (9:53)-Krosno Miasto (9:59)
TLK	17:40	Zagórz	20:50	Rzeszów Główny	Krosno Miasto (18:49)-Krosno (18:55)-Jasło (19:38)

³ Jw.

Regio	04:58	Jasło	05:30	Krosno	Gliniczek-Tarnowiec-Jedlicze Męcinka-Jedlicze-Krosno Turaszówka-Krosno Polanka
Regio	05:06	Jasło	06:30	Rzeszów Główny	Szebnie-Wojaszówka-Przybówka
Regio	05:52	Jasło	07:15	Rzeszów Główny	Szebnie-Wojaszówka-Przybówka
Regio	06:58	Jasło	07:30	Krosno	Gliniczek-Tarnowiec-Jedlicze Męcinka-Jedlicze-Krosno Turaszówka-Krosno Polanka
Regio	15:13	Jasło	15:45	Krosno	Gliniczek-Tarnowiec-Jedlicze Męcinka-Jedlicze-Krosno Turaszówka-Krosno Polanka
Regio	06:15	Krosno	06:47	Jasło	Krosno Polanka-Krosno Turaszówka-Jedlicze-Jedlicze Męcinka-Tarnowiec-Gliniczek
Regio	07:36	Krosno	08:44	Zagórz	Krosno Miasto-Targowiska-Widacz-Wróblik Szlachecki-Milcza
Regio	14:30	Krosno	15:02	Jasło	Krosno Polanka-Krosno Turaszówka-Jedlicze-Jedlicze Męcinka-Tarnowiec-Gliniczek
Regio	16:00	Krosno	16:32	Jasło	Krosno Polanka-Krosno Turaszówka-Jedlicze-Jedlicze Męcinka-Tarnowiec-Gliniczek
Regio	02:59	Nowy Sącz	04:51	Tarnów	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (03:52)
Regio	05:42	Tarnów	06:37	Nowy Sącz	Bobowa (05:42)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	05:19	Nowy Sącz	07:15	Tarnów	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (06:13)
Regio	05:39	Tarnów	07:36	Nowy Sącz	Bobowa (06:41)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	05:00	Krynica	10:33	Kraków Główny	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (07:45)
Regio	04:45	Kraków Główny	10:46	Krynica	Bobowa (08:22)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	06:00	Krynica	09:40	Tarnów	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (08:42)
Regio	11:25	Nowy Sącz	13:12	Tarnów	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (12:19)
Regio	13:44	Tarnów	17:13	Krynica	Bobowa (14:41)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	14:27	Nowy Sącz	18:39	Kraków Główny	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (15:20)
Regio	14:47	Tarnów	18:19	Krynica	Bobowa (15:46)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	15:34	Nowy Sącz	17:28	Tarnów	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (16:27)
Regio	15:53	Tarnów	17:52	Nowy Sącz	Bobowa (16:57)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska
Regio	15:11	Krynica	20:38	Kraków Główny	Wilczyńska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (17:34)
Regio	14:43	Kraków Główny	20:26	Krynica	Bobowa (17:52)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyńska

Regio	17:33	Krynica	20:59	Tarnów	Wilczyska-Jankowa-Bobowa Miasto-Bobowa (19:59)
Regio	17:44	Kraków Główny	21:30	Nowy Sącz	Bobowa (20:36)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyska
Regio	19:54	Kraków Główny	23:34	Nowy Sącz	Bobowa (22:39)-Bobowa Miasto-Jankowa-Wilczyska

Strona | 12 Źródło: <http://rozklad-pkp.pl> (wg stanu na 19.06.2015)

Podstawą *zbiorowego transportu drogowego* są przewozy realizowane przez firmy prywatne. W zależności od oferty przewoźnika występują przewozy gminne, powiatowe, międzypowiatowe i dalekobieżne – realizowane są one na podstawie zezwoleń wydawanych przez burmistrza/prezydenta, starostę lub wojewodę⁴. Ofertę przewozową w głównych miastach obszaru uzupełniają: MZK Sp. z o.o. w Gorlicach, ZMKS w Jaśle oraz MKS Sp. z o.o. Krosno, prowadzące linie miejskie i pozamiejskie.

Na podstawie zezwoleń wydanych przez starostę jasielskiego na terenie powiatu jasielskiego usługi komunikacji zbiorowej świadczy 3 przewoźników prywatnych (PKS Jasło S.A., Firma Handlowo-Uslugowa Okarma Rafał i HESTA S.C. Henryk Konieczny, Bogdan Konieczny Firma Usługowo-Przewozowa) oraz przewoźnik miejski ZMKS w Jaśle.

Starosta powiatu krośnieńskiego wydał zezwolenia na realizację usług przewozowych na terenie powiatu dla następujących przewoźników: PKS w Krośnie S.A., Robert Wołczański Przewóz Osób „DROMADER”, Firma Usługowo-Przewozowa „JACEK” Jacek Lega, Danuta Ziemiańska Przedsiębiorstwo Handlowo-Uslugowe „ROMEX”, Fornal Józef Firma Handlowo-Uslugowa oraz Paweł Nycz Trans-Uslugi.

Zezwolenia wydane przez Prezydenta Krosna umożliwiają realizację przewozów przez 12 przewoźników prywatnych: PKS w Krośnie S.A., Adam Pudlik Firma Handlowo-Uslugowa, Robert Wołczański Przewóz Osób „DROMADER”, Usługi Autokarem s.c. „WIKI” Adam Witkowski, Piotr Uliasz, Firma Usługowo-Przewozowa „JACEK” Jacek Lega, Fornal Józef Firma Handlowo-Uslugowa, Kazimierz Niemiec Firma Transportowo-Uslugowa BESKID, Wielgos Robert „MIŚ” Firma Przewozowo-Handlowo-Uslugowa, Danuta Ziemiańska Przedsiębiorstwo Handlowo-Uslugowe „ROMEX”, Wilusz Bogdan FTUH „BODEK”, ARRIVA Sp. z o.o. Oddział w Sanoku oraz Lucyna Blok Firma Przewozowo-Handlowo-Uslugowa „KUBUŚ”. Usługi przewozowe realizuje również jeden operator miejski – MKS Sp. z o.o. Krosno.

Na podstawie zezwoleń wojewody podkarpackiego przez krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny kursują linie prowadzone przez następujących przewoźników: Veolia Transport Sp. z o.o., PKS Sp. z o.o. w Leżajsku, PKS w Krośnie S.A., FHU Czurczak, PKS w Dębicy S.A., Trans-Bus Mariusz Szymański, Eurores Domaradzki Ryszard, Progres-bus s.c., PKS Jasło S.A., PHU Romex, Marcel, FU-P Jacek, TD Barbara, Bodek FTH-U, FP-H-U Kubuś, PKS w Rzeszowie S.A., Robert Wielgos Miś P.H.U., PKS Sp. z o.o. w Przemyśle, F.U.P. HESTA s.c., AIR BUS, Max-Trans, F.H.U. Okarma Rafał, Santur Sp. z o.o., F. P. SANBUS,

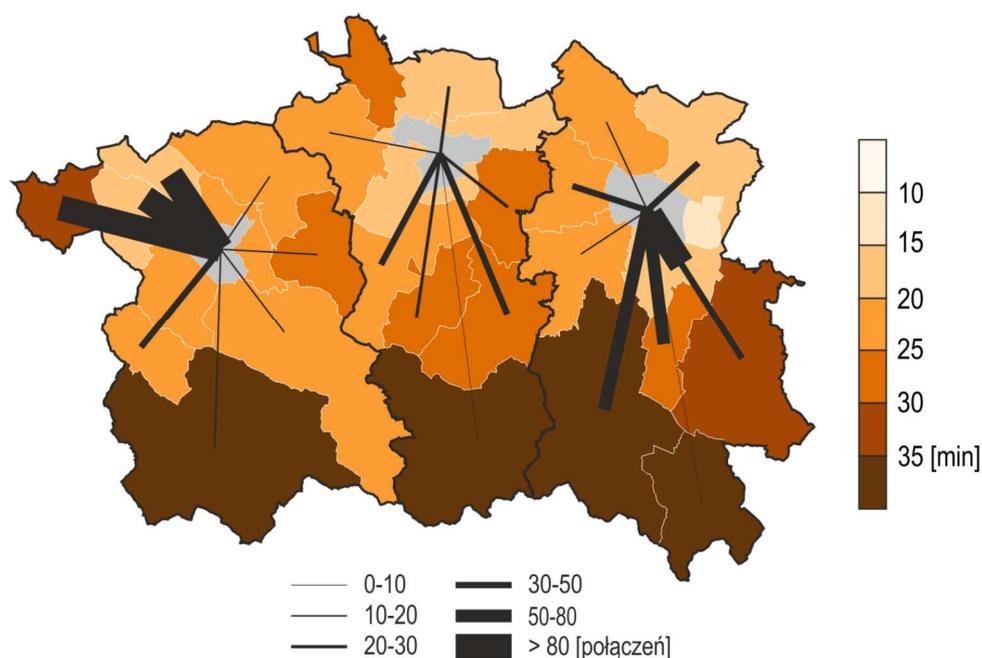
⁴ Starosta krośnieński wydał 11 zezwoleń na przewóz pasażerów na liniach komunikacyjnych niewykraczających poza obszar powiatu i obejmujących co najmniej dwie gminy. Liczba pozwoleń wydanych przez Prezydenta Miasta na linie obejmujące zasięgiem miasto Krosno i powiat krośnieński (nieprzekraczające granicy powiatu) lub samo miasto Krosno wynosi 55. Starosta jasielski wydaje zezwolenia na przewóz osób na liniach komunikacyjnych, obejmujących swoim zasięgiem minimum 2 gminy powiatu – ich liczba wynosi 29. Przez powiaty jasielski i krośnieński prowadzone są również połączenia obsługujące linie międzypowiatowe – wojewoda podkarpacki wydał 235 zezwoleń na przewóz pasażerów, zaś wojewoda małopolski – 6 zezwoleń na przewóz na liniach komunikacyjnych kursujących na obszarze potencjalnej osi rozwoju Krosno-Jasło. Za: *Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego*

Firma Transportowa Skorpion S. Kurdziel, Usługi Transportowe W. Kut, Barlik Wojciech Przewóz osób, PKS w Stalowej Woli S.A., Przewóz Osób Kudła P., Przewóz Osób GUSTEKTRANS Supel, HDK TRANS – BUS LOGISTIC Sp. z o.o., FH-U MARKOS Markowski Ł. oraz FU-H BUSIK Krupa.

Na podstawie zezwoleń wojewody małopolskiego przez krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny kursują linie prowadzone przez następujących przewoźników: Nowak Józef F.P.U.P. Nowex, Przewóz Osób Andrzej Smońkiewicz, Mariusz Piekarczyk, Przewóz Towarowo-Pasażerski „Transport” Leszek Borgula oraz Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej i Spedycji Oświęcim S.A.

Najwięcej połączeń autobusowych w powiecie krośnieńskim prowadzonych jest do gminy Miejsce Piastowe, stosunkowo dużą liczbę kursów posiadają także gminy Dukła i Iwonicz-Zdrój. Najszybszy czas dojazdu do ośrodka powiatowego dotyczy Krościenka Wyżnego (poniżej 10 minut), zaś najdłuższy – Dukli i Jaślick (powyżej 35 minut). Również w powiecie jasielskim i gorlickim najdłuższe podróże do miasta powiatowego są udziałem mieszkańców gmin położonych na południu obszaru: Krempnej i Uścia Gorlickiego. Z kolei mniej niż 20 minut trwa kurs z dwóch gmin powiatu gorlickiego (Łużna i Moszczenica), dwóch gmin powiatu jasielskiego (Jaśło i Kołaczyce) i trzech gmin powiatu krośnieńskiego (Miejsce Piastowe, Korczyna i Krościenko Wyżne).

Mapa 5. Liczba połączeń i czas dojazdu do miast powiatowych na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego⁵

Źródło: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

⁵ Zróżnicowanie lokalnego transportu autobusowego potencjalnego obszaru funkcjonalnego w osi Krosno – Jasło – Gorlice przedstawione zostało w postaci liczby połączeń autobusowych realizowanych z miejscowości gminnej do Krosna/Jasła/Gorlic. Zgodnie z rozkładami jazdy wyznaczono także średni czas dojazdu autobusem/minibusem z głównego ośrodka danej gminy do miasta powiatowego. Analizy prowadzone były w oparciu o rozkłady jazdy połączeń realizowanych wyłącznie w ramach danego powiatu, obsługiwanych przez przewoźników lokalnych. Za: Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”

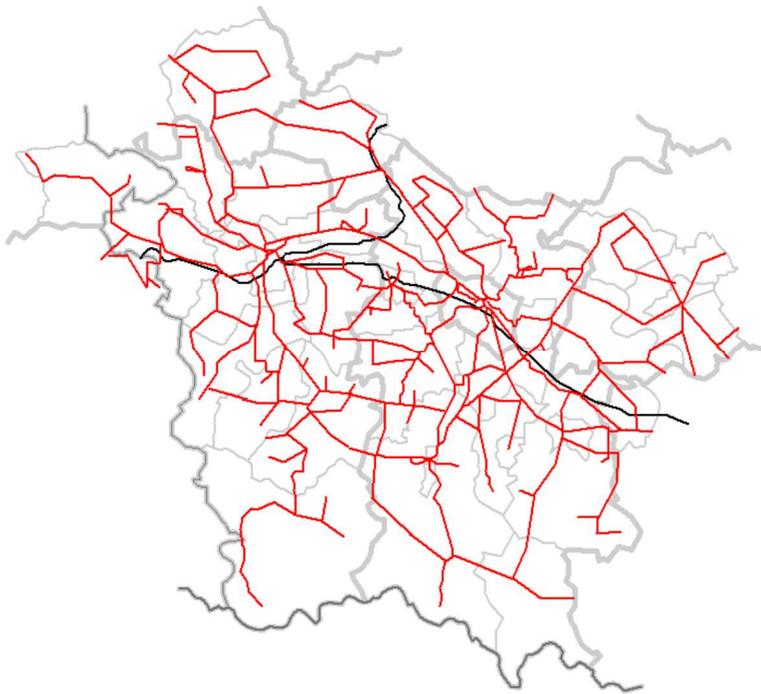
Podstawowymi dokumentami strategicznymi określającymi *politykę transportową* na terenie obszaru funkcjonalnego są:

- *Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego*
- *Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla powiatu jasielskiego*
- *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla powiatu krośnieńskiego (plan transportowy)*

Strona | 14

Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego obejmuje swoim zasięgiem powiat jasielski, krośnieński, m. Krosno oraz gminy wchodzące lub potencjalnie wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego: Besko, Brzostek, Haczów, Brzozów, Jasienica Rosielna, Frysztak i Szerzyny. Sieć komunikacyjną na obszarze objętym planem przedstawia poniższa mapa:

Mapa 6. Sieć komunikacyjna krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

Źródło: Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego

Dokonana w *Zintegrowanym planie systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego* ocena aktualnej oferty przewozowej w powiecie jasielskim wskazuje na równomierne pokrycie powiatu siecią komunikacyjną – „biała plama” dotyczy jedynie gminy Krempna. Głównym węzłem komunikacyjnym jest Jasło, w znacznie mniejszym stopniu tą funkcję pełni Nowy Żmigród. Oferta przewozowa w powiecie jest zróżnicowana w zależności od dnia tygodnia: w dzień roboczy odbywa się łącznie 466 kursów, w sobotę – 39 kursów, a w niedzielę – 2 kursy. Również powiat krośnieński charakteryzuje się równomiernym pokryciem siecią komunikacyjną, a oprócz dostępności obszarowej, szczególnie ważna jest dostępność wielu kursów na liniach komunikacyjnych. Usługi MKS Krosno obejmują niemal wszystkie gminy sąsiadujące z Krosnem (oprócz Wojaszówki).

Autorzy *Zintegrowanego planu systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego* zidentyfikowali główne zagrożenia dla rozwoju transportu publicznego na tym terenie. Dotyczą one następujących kwestii:

- Działalność wielu różnych organizatorów linii przewozowych (w zależności od zasięgu linii jest to wójt/burmistrz/prezydent miasta, starosta lub wojewoda)
- Brak połączeń sieci powiatowych sąsiednich powiatów – mimo iż sieci połączeń powiatowych pokrywają większą część powiatów jasielskiego i krośnieńskiego, nigdzie się nie łączą. Brak jest również połączeń z sieciami powiatowymi sąsiednich powiatów. Połączenia międzypowiatowe obsługiwane są jedynie przez organizatorów wyższego szczebla (na podstawie zezwoleń wydawanych przez wojewodę), co powoduje znaczne ryzyko ich ograniczenia. Zjawisko to jest szczególnie niebezpieczne dla powiatów o podłużnym kształcie z niecentralnie położonymi ośrodkami. Autorzy *Planu* zwracają uwagę, że istniejące obecnie plany połączeń między powiatami jasielskim i krośnieńskim obejmują tylko relację Jasło-Krosno, marginalizując południowe gminy obszaru funkcjonalnego.
- Brak integracji między przewoźnikami – po sieci komunikacyjnej obszaru funkcjonalnego porusza się wielu przewoźników, jednak ich taryfy, rozkłady ani informacje nie są zintegrowane, co utrudnia pasażerom korzystanie z usług.

W wyniku przeprowadzonych analiz opracowano planowaną sieć komunikacyjną dla krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w dwóch wariantach, przedstawionych na poniższej mapie. Wskazano również na istotne dla rozwoju transportu zbiorowego węzły przesiadkowe: Jasło (węzeł regionalny), Krosno (węzeł regionalny), Nowy Żmigród (węzeł lokalny) oraz Dukla (węzeł lokalny).

Mapa 7. Planowana sieć komunikacyjna na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

KROŚNIEŃSKO-JASIELSKI OBSZAR FUNKCJONALNY

PLANOWANA SIĘĆ KOMUNIKACYJNA

0 5 10 km

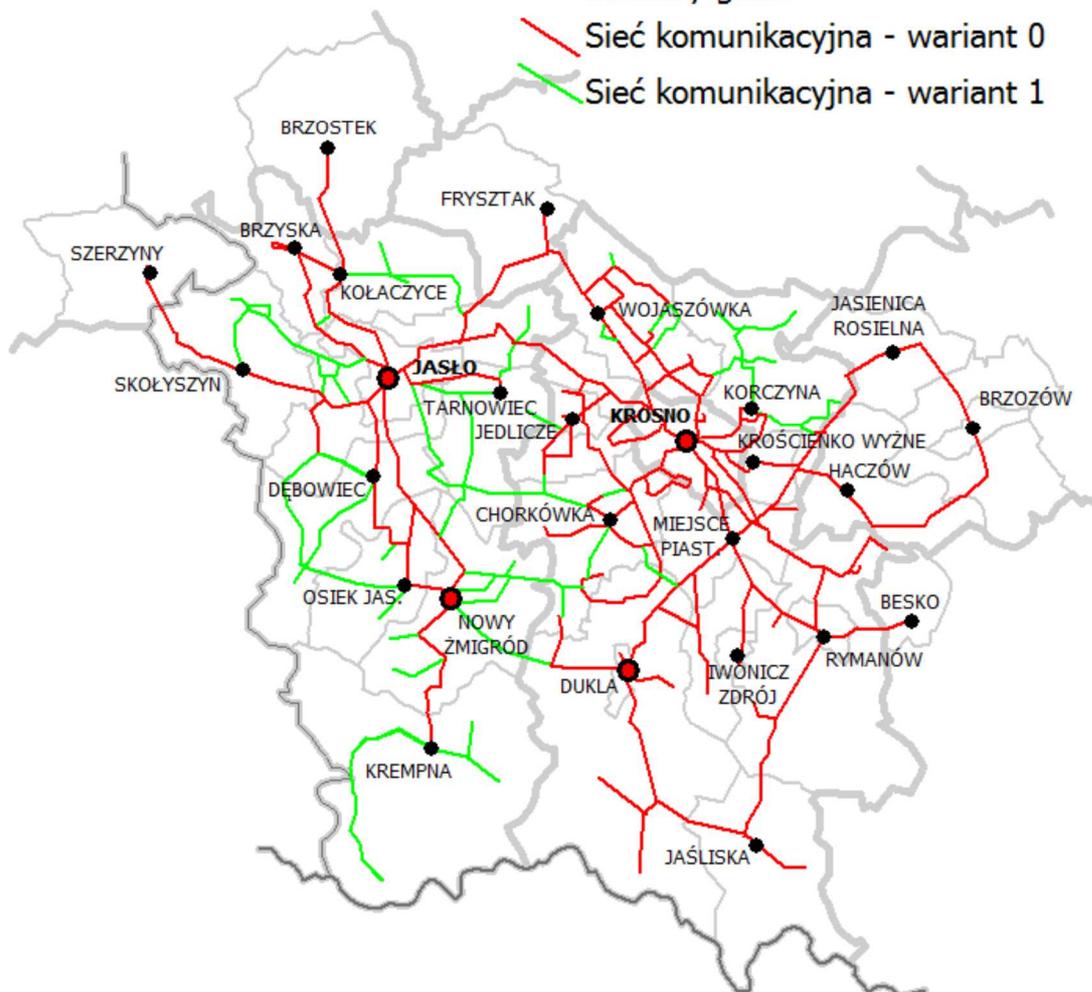
SKALA 1:500 000

● Węzły przesiadkowe

● Siedziby gmin

— Sieć komunikacyjna - wariant 0

— Sieć komunikacyjna - wariant 1

Źródło: Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego

Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego zawiera także kierunki rozwoju publicznego transportu zbiorowego obszaru krośnieńsko-jasielskiego. Obejmują one:

- Integrację usług transportu zbiorowego – stworzenie sieci zintegrowanych węzłów przesiadkowych (integracja przestrzenna, integracja rozkładów jazdy, integracja informacji pasażerskiej) oraz integrację biletową
- Integrację różnych środków transportu – integracja transportu rowerowego, samochodowego i zbiorowego z wykorzystaniem systemów Bike&Ride, Kiss&Ride oraz Park&Ride
- Integrację zewnętrzną – współpraca z organizatorami transportu publicznego w sąsiednich powiatach i organizatorami przewozów międzypowiatowych

- Wprowadzenie elektronicznego biletu okresowego (obecnie nośnik elektroniczny jest stosowany tylko przez PKS w Jaśle i MKS Krosno)
- Rozwiązania z zakresu informacji pasażerskiej:
 - Mobilny, wieloobszarowy system informacji pasażerskiej
 - System dynamicznej informacji pasażerskiej
 - System identyfikacji wizualnej
 - System monitoringu w pojazdach
 - Promocja usług
- Programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży⁶.

Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla powiatu jasielskiego został opracowany dla powiatu jasielskiego i tworzących go jednostek administracyjnych: miasta Jasło oraz gmin: Brzyska, Dębowiec, Jasło, Kołaczyce, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn i Tarnowiec. W dokumencie przedstawiono trzy warianty sieci komunikacyjnej, na której planowane jest wykonywanie przewozów o charakterze użyteczności publicznej.

- Wariant 0 – wariant minimalny, zakładający jedynie połączenia siedzib gmin oraz podstawowych miejscowości gminy Jasło z siedzibą powiatu.
- Wariant 1 – wariant optymalny, zakładający uzupełnienie Wariantu 0 o odcinki prowadzące do obszarów o najstabilniej zaspokojonych potrzebach komunikacyjnych. Są to gminy Skołyszyn i Kołaczyce, fragment Dębowiec-Osobnica (linia łącząca zachodnie gminy powiatu z pominięciem Jasła lub kursowaniem do Jasła drogą okrężną) oraz fragment Krempna-Ożenna.
- Wariant 2 – wariant rozwojowy, zakładający uzupełnienie powyższych wariantów o odcinki obecnie obsługiwane przez przewoźników oraz odcinki łączące relacje lub tworzące linie ogólne. Są to odcinki Tarnowiec-Szebnie, Sieklówka-Warzyce oraz Łęczyny-Łajsce.

Planowaną sieć komunikacyjną na terenie powiatu jasielskiego w formie graficznej przedstawia poniższa mapa:

⁶ Za: *Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego*

Mapa 8. Planowana sieć komunikacyjna na terenie powiatu jasielskiego

Źródło: Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla powiatu jasielskiego

Kierunki rozwoju publicznego transportu zbiorowego na obszarze powiatu jasielskiego obejmują:

- Integrację usług transportu zbiorowego – stworzenie zintegrowanego węzła przesiadkowego w Jaśle: integracja przestrzenna, rozkładów jazdy i informacji pasażerskiej

Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

- Węzeł przesiadkowy oraz przystanki integracyjne – organizacja głównego węzła przesiadkowego w Jaśle oraz drugiego zlokalizowanego w Nowym Żmigrodzie. Wykorzystanie systemów Bike&Ride, Kiss&Ride oraz Park&Ride⁷.

*Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla powiatu krośnieńskiego (plan transportowy) został opracowany dla powiatu krośnieńskiego i tworzących go gmin: Chorkówka, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jaśliska, Jedlicze, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Rymanów i Wojaszówka. Do objęcia użytecznością publiczną wskazano łącznie 25 linii, w tym 3 objęte użytecznością publiczną w *Planie Transportowym dla Województwa Podkarpackiego*: Rzeszów-Krasna-Korczyna-Krosno, Rzeszów-Strzyżów-Wojaszówka-Krosno-Krościenko Wyżne-Brzozów oraz Rzeszów-Dębica-Jasło-Krosno-Miejsce Piastowe-Rymanów-Sanok.*

⁷ Za: *Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla powiatu jasielskiego*

Mapa 9. Sieć linii użyteczności publicznej w powiecie krośnieńskim

Źródło: "© autorzy OpenStreetMap"

Źródło: Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla powiatu krośnieńskiego (plan transportowy)

Do uwarunkowań rozwoju sieci transportu publicznego w powiecie krośnieńskim zaliczono:

- Skomunikowanie komunikacji kołowej z kolejową.
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej powiatu.
- Rozwój infrastruktury drogowej, w szczególności tras szybkiego ruchu.
- Utrzymanie obecnej siatki połączeń autobusowych.

Natomiast zasady kształtowania oferty publicznego transportu zbiorowego obejmują:

Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

1. Regularne prowadzenie badań, co 2-3 lata:
 - a. wielkości popytu oraz przekrojowej struktury popytu
 - b. rentowności kursów wykonywanych przez PKS w Krośnie
2. Prowadzenie badań dotyczących wielkości popytu w okresie wakacyjnym, co 3-4 lata.
3. Po aktualizacji Krajowego Planu Transportowego przeprowadzone zostaną kompleksowe badania potrzeb przewozowych, popytu oraz preferencji i zachowań komunikacyjnych mieszkańców, których wyniki stanowiąc będą wytyczne dla kształtowania oferty przewozowej i określania wymogów technicznych w stosunku do taboru operatora.
4. Rozkłady jazdy, w tym ustalanie przebiegu tras, częstotliwości kursowania i alokacji pojazdów, będą konstruowane w dostosowaniu do wyników badań potrzeb przewozowych, popytu, preferencji i zachowań komunikacyjnych mieszkańców oraz badań rentowności poszczególnych linii komunikacyjnych.
5. Uwzględnianie potrzeb osób niepełnosprawnych⁸.

⁸ Za: *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla powiatu krośnieńskiego (plan transportowy)*

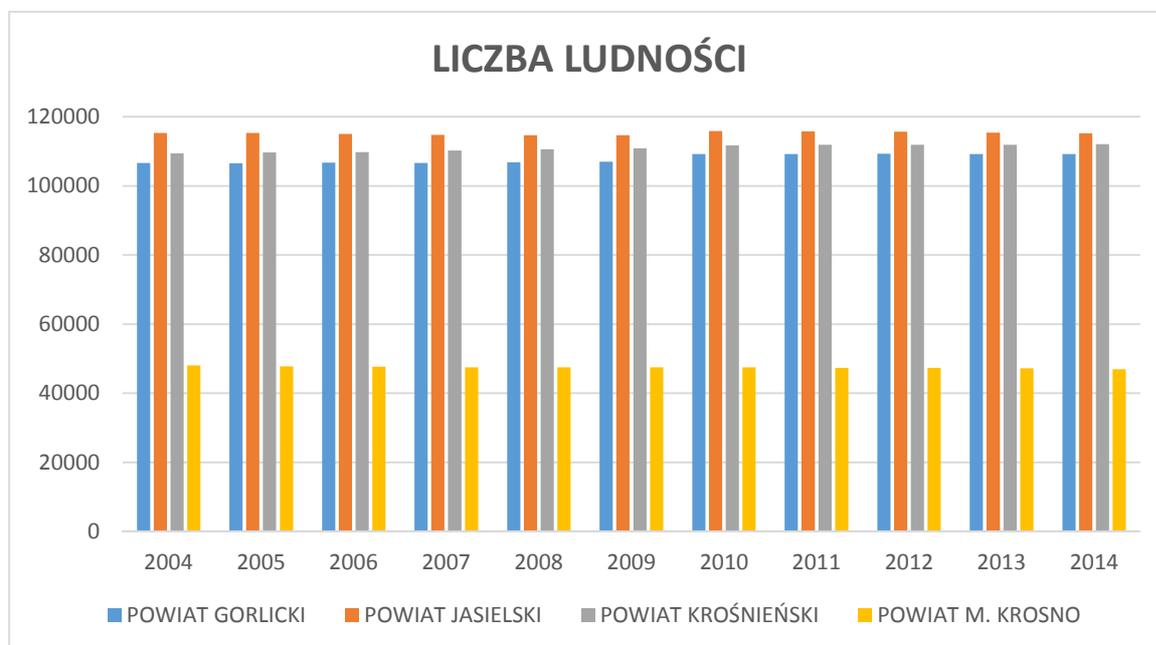

2. SFERA DEMOGRAFICZNA

Analiza sytuacji demograficznej powiatów i gmin tworzących krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny została przeprowadzona w oparciu o dane statystyki publicznej – Banku Danych Lokalnych, jednej z baz danych udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny. Mimo iż są to najpełniejsze dostępne dane charakteryzujące sytuację demograficzną w jednostkach administracyjnych, mają one również pewne ograniczenia, o których warto pamiętać przy analizie. Głównym problemem jest fakt, że dane demograficzne opierają się na liczbie ludności zamieszkującej określony obszar zgodnie z miejscem zameldowania. Biorąc pod uwagę wysoką mobilność ludności i często występujące niedopełnianie obowiązku meldunkowego, dane statystyczne mogą nie odzwierciedlać w pełni stanu faktycznego.

W 2014 roku powiat jasielski był zamieszkiwany przez 115 185 osób, powiat krośnieński przez 112 064 osoby, powiat gorlicki przez 109 181 osób, zaś miasto Krosno przez 46 934 osoby. Stałą tendencją rosnącą wykazuje liczba ludności w powiecie krośnieńskim – w latach 2004-2014 w powiecie przybyło 2 673 mieszkańców, co oznacza wzrost na poziomie 2,4%. Odwrotna tendencja występowała w mieście Krośnie, gdzie liczba ludności systematycznie spadała – ubytek ludności wyniósł 1 126 osób, tj. 2,3%. Obie tendencje wskazują na występowanie zjawiska suburbanizacji, tj. wyludniania się centrum miast i rozwoju sfery podmiejskiej. W przypadku powiatu jasielskiego liczba ludności systematycznie wzrastała do 2010 roku, osiągnięto wówczas maksymalną liczbę mieszkańców, na poziomie 115 821 osób. Kolejne lata przyniosły spadek liczby ludności do 115 185 osób, tj. o 140 osób mniej niż w 2004 roku. W powiecie gorlickim liczba mieszkańców w latach 2004-2014 wzrosła ogółem o 2 578 osób (2,4%), przy czym maksymalna liczba ludności wystąpiła w 2012 roku, gdy zamieszkiwało go 109 265 osób. W następnych latach następował spadek liczby mieszkańców powiatu gorlickiego.

Wykres 1. Liczba ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Najludniejszą gminą powiatu jasielskiego jest miasto Jasło, które w 2014 roku było zamieszkiwane przez 36 260 osób, co stanowiło 31% ludności powiatu. Kolejne pod względem liczby ludności gminy to gmina wiejska Jasło (16 406 osób, 14%) oraz Skołyszyn (12 500 osób, 11%). Natomiast najmniej zaludnioną gminą jest Krempna, zamieszkiwana przez 1 934 osób (2%). Na przestrzeni lat 2004-2014 ubytek ludności nastąpił w 3 gminach powiatu jasielskiego: mieście Jasło, Krempnej i Nowym Żmigrodzie, natomiast wśród pozostałych gmin największy przyrost liczby ludności nastąpił w gminach Brzyska (4,5%) i Dębowiec (4,2%).

Najmniejszą pod względem liczby ludności gminą powiatu krośnieńskiego są Jaśliska, zamieszkiwane przez 2 051 osób, co stanowiło 2% mieszkańców powiatu. Z kolei najwięcej mieszkańców liczą gminy Rymanów (15 756 osób, 14,1%) oraz Jedicze (15 498 osób, 13,8%), nieznacznie mniej osób zamieszkuje w gminach Dukła (14 739 osób, 13,2%), Miejsce Piastowe (13 662 osób, 12,2%), Chorkówka (13 483, 12%) oraz Korczyna (11 101 osób, 9,9%) i Iwoniczu-Zdroju (10 978 osób, 9,8%). Niemal we wszystkich gminach powiatu krośnieńskiego liczba ludności wzrastała, przy czym przyrosty wynosiły od 1,6% (gmina Rymanów) do 8,7% (gmina Krościenko Wyżne). Jedynie w gminie Dukła w 2010 roku nastąpił znaczny spadek liczby ludności, było to jednak związane ze zmianą administracyjną. W 2010 roku nastąpiła reaktywacja gminy Jaśliska, do której włączono część terenów uprzednio znajdujących się w gminie Dukła.

Tabela 3. Liczba ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	106603	106544	106676	106591	106799	107017	109175	109225	109265	109201	109181
Powiat jasielski	115325	115310	114997	114765	114657	114689	115821	115789	115661	115388	115185
Jasło	37805	37811	37562	37343	37249	37102	37148	36918	36641	36363	36260
Brzyska	6207	6235	6226	6259	6257	6273	6392	6426	6455	6464	6487
Dębowiec	8347	8375	8423	8435	8439	8447	8570	8619	8646	8675	8701
Jasło	15819	15810	15823	15833	15811	15868	16212	16277	16340	16417	16406
Kołaczyce	8816	8836	8852	8876	8896	8960	9087	9099	9062	9060	9028
Krempna	1976	1970	1966	1969	1951	1978	2010	2004	2001	1989	1934
Nowy Żmigród	9402	9354	9317	9229	9253	9237	9374	9377	9346	9320	9263
Osiek Jasielski	5321	5306	5296	5333	5322	5321	5397	5410	5411	5389	5392
Skołyszyn	12483	12466	12401	12367	12397	12393	12457	12476	12538	12512	12500
Tarnowiec	9149	9147	9131	9121	9082	9110	9174	9183	9221	9199	9214
Powiat krośnieński	109391	109689	109749	110270	110607	110849	111720	111874	111858	111883	112064
Chorkówka	13087	13160	13157	13315	13380	13415	13478	13513	13499	13455	13483
Dukła	16638	16674	16638	16645	16655	16636	14858	14848	14816	14825	14739
Iwonicz-Zdrój	10905	10942	10945	11010	10981	11044	10925	10940	10917	10982	10978
Jedicze	15029	15027	15035	15106	15203	15193	15489	15512	15529	15476	15498
Korczyna	10695	10750	10777	10802	10882	10932	10988	10996	11036	11031	11101
Krościenko Wyżne	5102	5139	5187	5247	5305	5339	5428	5462	5507	5532	5544
Miejsce Piastowe	13385	13473	13468	13550	13569	13629	13569	13594	13568	13550	13662
Rymanów	15510	15457	15424	15475	15503	15488	15682	15687	15737	15763	15756
Wojaszówka	9040	9067	9118	9120	9129	9173	9194	9218	9171	9202	9252
Jaśliska	-	-	-	-	-	-	2109	2104	2078	2067	2051
Powiat m. Krosno	48060	47817	47723	47479	47534	47534	47516	47348	47307	47223	46934

Źródło: dane GUS/BDL

Liczba kobiet wynosiła w 2014 roku w powiecie jasielskim 58 607 osób, w powiecie krośnieńskim – 56 977 osób, w powiecie gorlickim – 55 170 osób, a w mieście Krośnie – 24 762 osoby. Zgodnie z ogólnopolską i ogólnoświatową tendencją najbardziej sfeminizowane są obszary wysoko zurbanizowane. W obszarze funkcjonalnym największy odsetek kobiet wśród mieszkańców występował w największych miastach: Krośnie (52,8%) oraz Jaśle (52%). Wysoki odsetek kobiet w ogóle ludności przykładał się także na wysokie współczynniki feminizacji⁹ w tych miastach: 112 w Krośnie i 108 w Jaśle.

W pozostałych gminach obszaru funkcjonalnego występowała niemal równowaga płciowa, z nieznaczną przewagą płci żeńskiej: kobiety stanowiły średnio 50-51% ogółu ludności, zaś współczynniki feminizacji kształtowały się w przedziale od 99 (gmina Kołaczyce) do 105 (gmina Chorkówka). Na tle wszystkich gmin wyróżniała się jedynie gmina Krempna, gdzie liczba mieszkających kobiet wynosiła w 2014 roku 909 osób, co stanowiło 47% ogółu ludności gminy. Natomiast na 100 mieszkających w Krempnej mężczyzn przypadało jedynie 89 kobiet, co oznaczało, że współczynnik feminizacji w gminie Krempna był najniższy wśród wszystkich jednostek obszaru funkcjonalnego.

Tabela 4. Udział kobiet w ogóle ludności oraz współczynnik feminizacji w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

	odsetek		współczynnik feminizacji	
	2004	2014	2004	2014
Powiat gorlicki	50,8%	50,5%	103	102
Powiat jasielski	51,0%	50,9%	104	104
Jasło	52,1%	52,0%	109	108
Brzyska	49,9%	50,5%	100	102
Dębowiec	50,4%	50,7%	102	103
Jasło	51,5%	50,8%	106	103
Kołaczyce	50,0%	49,9%	100	99
Krempna	47,7%	47,0%	91	89
Nowy Żmigród	50,0%	49,9%	100	100
Osiek Jasielski	50,3%	50,4%	101	102
Skołyszyn	50,6%	50,2%	103	101
Tarnowiec	51,1%	50,8%	104	103
Powiat krośnieński	51,0%	50,8%	104	103
Chorkówka	51,5%	50,9%	106	104
Dukla	50,7%	50,8%	103	103
Iwonicz-Zdrój	50,7%	49,9%	103	100
Jedlicze	50,9%	51,0%	103	104
Korczyna	50,6%	51,1%	102	105
Krościenko Wyżne	51,3%	50,1%	105	101
Miejsce Piastowe	51,6%	51,3%	106	105
Rymanów	51,1%	50,9%	104	104
Wojaszówka	51,6%	50,8%	107	103
Jaśliśka	-	50,5%	-	102
Powiat m. Krosno	52,7%	52,8%	111	112

Źródło: dane GUS/BDL

Analiza liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku wskazuje, że w 2014 roku powiat jasielski był zamieszkiwany przez 21 106 osób w wieku przedprodukcyjnym, 73 512 osób w wieku produkcyjnym

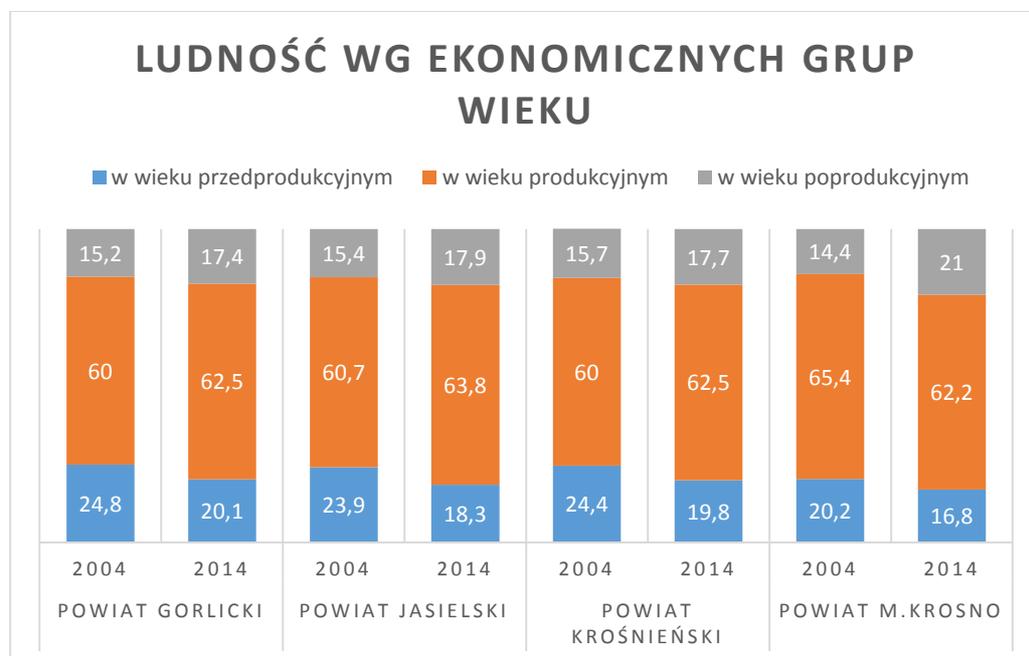
⁹ Współczynnik feminizacji to liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn

i 20 567 osób w wieku poprodukcyjnym. Wśród ludności w wieku produkcyjnym znajdowały się 46 373 osoby w wieku mobilnym (63,1%) i 27 139 osób w wieku niemobilnym (36,9%). W przypadku powiatu krośnieńskiego liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym kształtowała się na poziomie 22 212 osób, ludności w wieku produkcyjnym – 70 002 osób (w tym 63,7% w wieku mobilnym i 36,3% w wieku niemobilnym), a ludności w wieku poprodukcyjnym – 19 850 osób. Natomiast wśród ludności miasta Krosna w 2014 roku znajdowało się 7 901 osób w wieku 17 lat i mniej, 29 189 osób w wieku 18-60/65 lat oraz 9 844 osób w wieku poprodukcyjnym.

Wśród mieszkańców wszystkich powiatów przeważała ludność w wieku produkcyjnym, a różnice w odsetku były nieznaczne: kształtował się między 62,2% (miasto Krosno) a 63,8% (powiat jasielski). W powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim drugą, pod względem liczebności grupą, była kategoria osób w wieku przedprodukcyjnym, przy czym najniższy udział mieszkańców w wieku 17 lat i mniej występował w powiecie jasielskim (18,3%), a najwyższy – w powiecie gorlickim (20,1%). Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym kształtował się ww. powiatach na bardzo zbliżonym poziomie: od 17,4% (powiat gorlicki) do 17,9% (powiat jasielski).

Odmierna struktura występowała w mieście Krośnie, gdzie więcej mieszkańców należało do kategorii osób w wieku poprodukcyjnym niż do kategorii osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. zamieszkiwało je więcej osób starszych (21%) niż dzieci i młodzieży (16,8%). Niezależnie jednak od powiatu, we wszystkich jednostkach widoczne były skutki starzenia się społeczeństwa – w porównaniu z 2004 rokiem stale zmniejszał się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle mieszkańców (spadek wynosił od -3,4% w mieście Krośnie do -5,6% w powiecie jasielskim) przy stale rosnącym odsetku ludności w wieku poprodukcyjnym (wzrost od 2% w powiecie krośnieńskim do 6,6% w mieście Krośnie).

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Podobne zjawiska w zakresie zmian struktury ludności występowały również na szczeblu gminnym. Powszechne w gminach powiatu jasielskiego i krośnieńskiego było zmniejszanie się udziału

mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (max. spadek o 7,9% w Krempnej, min. spadek o 3,4% w Wojaszówce), przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym. Tempo przyrostu ludności w wieku poprodukcyjnym było jednak w gminach zróżnicowane. W powiecie jasielskim największy wzrost udziału ludności w wieku 60/65+ wystąpił w Jaśle (o 5,4%) i to właśnie w Jaśle odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym był najwyższy i wynosił 20% (tj. niemal tyle samo, ile w Krośnie). Natomiast najniższy odsetek starszych mieszkańców (14,2%) występował w gminie Krempna. Miasto Jasło charakteryzowało się jednocześnie najniższym udziałem osób w wieku 17 lat i mniej w ogóle ludności (16,1%), zaś najwyższy odsetek tej kategorii wiekowej w ogóle mieszkańców charakteryzował gminy Brzyska (20,7%), Kołaczyce (20,3%) oraz Dębowiec (20,1%).

Wśród gmin powiatu krośnieńskiego wysokim udziałem dzieci i młodzieży w ogóle mieszkańców odznaczały się Krościenko Wyżne i Jaśliska (21,2%) oraz Iwonicz-Zdrój (21%), ale również w pozostałych gminach powiatu odsetek ludności w wieku produkcyjnym nie był niższy niż 18,6% (gmina Jedlicze). Z kolei odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym wahał się w gminach powiatu krośnieńskiego od 16,5% (gmina Krościenko Wyżne) do 18,3% (gminy Jedlicze i Jaśliska).

Oprócz największych miast regionu – Krosna i Jasła – we wszystkich gminach powiatu jasielskiego i krośnieńskiego przeważała ludność w wieku przedprodukcyjnym nad ludnością w wieku poprodukcyjnym, jednak przewaga ta z każdym rokiem malała. W 2014 roku przewaga, na korzyść dzieci i młodzieży, wynosiła od 0,7% (gmina Tarnowiec) do 4,8% (gmina Brzyska), natomiast w 2004 roku odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym był o od 6% (gmina Wojaszówka) do 13,3% (gmina Krempna) wyższy niż odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 5. Ludność według ekonomicznych grup wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014
Powiat gorlicki	24,8	20,1	60	62,5	15,2	17,4
Powiat jasielski	23,9	18,3	60,7	63,8	15,4	17,9
Jasło	21	16,1	64,4	64	14,6	20
Brzyska	26,5	20,7	58,3	63,5	15,2	15,9
Dębowiec	24,5	20,1	59,3	62,8	16,3	17,1
Jasło	25,4	18,9	59,2	64,1	15,5	17
Kołaczyce	26,5	20,3	58,9	63,8	14,7	15,9
Krempna	25,7	17,8	61,9	68	12,4	14,2
Nowy Żmigród	25,3	18,6	57,6	63,9	17,1	17,5
Osiek Jasielski	25,4	19,6	58,2	64,3	16,4	16,1
Skotyszyn	25	19,3	60	63,4	15	17,3
Tarnowiec	24,4	18,7	58,7	63,3	16,9	18
Powiat krośnieński	24,4	19,8	60	62,5	15,7	17,7
Chorkówka	24,9	20,8	59,6	62,2	15,5	17
Dukla	24,7	19,3	58,5	62,8	16,9	17,9
Iwonicz-Zdrój	25,9	21	60,6	62,2	13,5	16,8
Jedlicze	22,9	18,6	61,5	63,1	15,6	18,3
Korczynna	24,6	19,8	59,4	62,6	16,1	17,6
Krościenko Wyżne	25,7	21,2	60,6	62,2	13,7	16,5
Miejsce Piastowe	25,2	19,4	59,3	62,6	15,6	18
Rymanów	23,6	19,7	60,6	62,1	15,9	18,2
Wojaszówka	22,9	19,5	60,1	62,4	16,9	18
Jaśliska	-	21,2	-	60,5	-	18,3

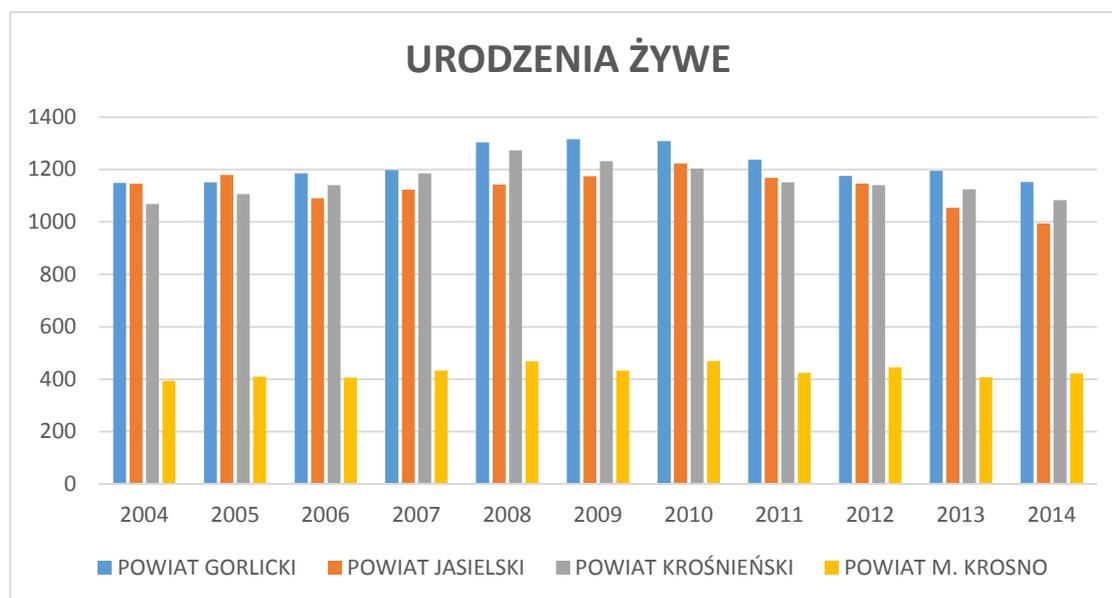
Powiat m. Krosno	20,2	16,8	65,4	62,2	14,4	21
-------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-----------

Źródło: dane GUS/BDL

W 2014 roku w wyniku urodzeń żywych ludność powiatu gorlickiego powiększyła się o 1 153 osób, w powiecie krośnieńskim przybyło 1 083 dzieci, w powiecie jasielskim – 994 dzieci, zaś w mieście Krośnie – 422 dzieci. Mimo rokrocznych fluktuacji liczby urodzonych dzieci w poszczególnych jednostkach, wyraźnie widoczny jest szczyt urodzeń żywych w powiatach obszaru funkcjonalnego przypadający na lata 2008-2010. W następnych latach następowało mniej urodzeń, a w przypadku powiatu jasielskiego liczba urodzeń w 2014 roku była najniższa w całym analizowanym okresie.

Strona | 27

Wykres 3. Urodzenia żywe w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

W przeliczeniu na 1000 ludności w 2014 roku najwięcej urodzeń żywych nastąpiło w powiecie gorlickim – 10,6. Niższe były wartości wskaźnika osiągnięte w powiecie krośnieńskim (9,7), mieście Krośnie (9,0) oraz powiecie jasielskim (8,6). W powiecie jasielskim najmniejszą liczbą urodzeń na 1000 mieszkańców cechowało się miasto Jasło: 7,5 – była to jednocześnie najniższa wartość, jaką osiągnięto wśród wszystkich jednostek obszaru funkcjonalnego. Natomiast najwięcej urodzeń żywych w powiecie jasielskim w 2014 roku miało miejsce w gminie Osiek Jasielski – 11,9 na 1000 mieszkańców. Z kolei w powiecie krośnieńskim wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności w 2014 roku przyjmował wartości od 8,3 w gminie Chorkówka do 11,7 w gminie Korczyzna.

Podobnie jak miało to miejsce w skali powiatów, również w większości gmin szczyt urodzeń przypadł na lata 2008-2010, co przekładało się na wysokie wskaźniki urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w tym okresie. W 2008 roku maksymalną wartość uzyskano w gminach: Jasło-miasto, Jasło-gmina wiejska, Chorkówka, Dukla, Krościenko Wyzne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka, w 2009 roku w Krempnej i Nowym Żmigrodzie, a w 2010 roku w Dębowcu, Kołaczycach, Osieku Jasielskim, Skotyszynie i Jaśliskach.

Tabela 6. Urodzenia żywe na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

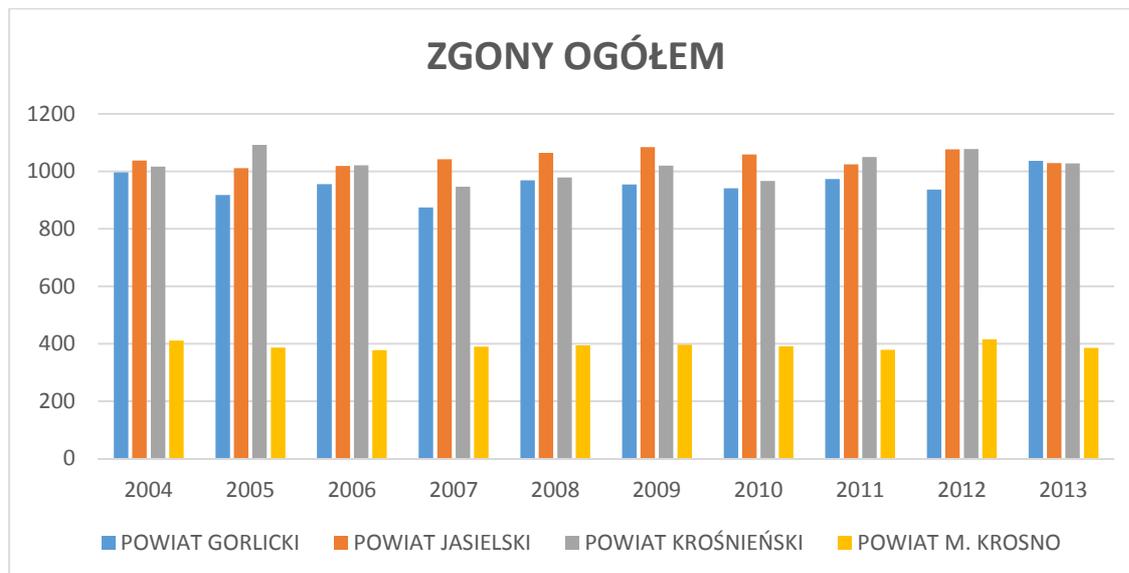
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	10,7	10,7	11,0	11,1	12,1	12,2	12,0	11,3	10,8	10,9	10,6
Powiat jasielski	9,9	10,2	9,4	9,7	9,9	10,1	10,6	10,1	9,9	9,1	8,6
Jasło	8,4	9,8	8,8	8,5	9,6	9,1	9,4	9,3	8,4	8,2	7,5
Brzyska	12,5	10,3	11,0	12,1	10,5	12,0	9,7	12,5	13,8	10,4	8,8
Dębowiec	9,6	12,3	9,6	10,4	11,2	9,2	12,8	10,7	7,9	10,5	8,6
Jasło	10,2	9,2	9,2	10,4	10,8	10,4	10,3	10,0	9,9	9,4	8,0
Kołaczyce	12,4	13,3	11,0	11,1	10,6	11,2	11,3	10,2	9,4	10,8	8,5
Krempna	5,7	9,6	10,7	7,8	11,3	11,7	9,9	10,0	10,0	9,5	10,6
Nowy Żmigród	10,3	10,4	9,0	10,8	8,6	11,5	10,2	11,3	10,1	11,5	9,0
Osiek Jasielski	11,2	8,0	11,2	9,0	10,7	10,7	13,5	8,9	11,2	8,0	11,9
Skołyszyn	10,7	9,6	9,8	9,6	10,5	10,0	11,4	11,0	11,2	9,0	9,8
Tarnowiec	10,0	9,7	7,9	9,5	6,9	10,6	10,9	9,2	12,7	7,0	9,8
Powiat krośnieński	9,7	10,0	10,3	10,7	11,5	11,1	10,8	10,3	10,2	10,1	9,7
Chorkówka	9,8	10,2	11,5	12,3	12,7	12,5	12,5	11,4	10,0	8,9	8,3
Dukla	10,7	10,8	10,7	8,9	11,9	11,8	11,8	10,6	9,7	10,8	9,0
Iwonicz-Zdrój	7,1	10,5	11,1	10,9	10,9	11,3	11,0	10,8	9,7	12,1	11,4
Jedlicze	10,8	9,1	9,4	12,2	10,8	11,1	10,6	11,0	10,1	8,8	9,8
Korczynna	9,8	10,4	9,2	12,0	10,5	11,7	9,0	10,6	10,6	10,7	11,7
Krościenko Wyżne	11,8	12,2	11,8	11,4	12,8	10,8	11,5	10,7	10,4	11,6	8,8
Miejsce Piastowe	8,2	9,0	9,5	9,6	11,8	9,3	9,2	8,3	9,5	8,8	8,5
Rymanów	9,7	9,5	10,0	10,7	10,8	10,3	11,2	9,6	11,3	10,0	9,7
Wojaszówka	9,7	10,1	10,8	8,9	12,0	10,8	9,5	10,4	10,1	10,4	10,1
Jaśliska	-	-	-	-	-	-	13,8	9,0	12,4	10,1	9,7
Powiat m. Krosno	8,1	8,4	8,4	9,0	9,8	9,1	9,9	8,9	9,4	8,6	9,0

Źródło: dane GUS/BDL

Liczba zgonów w powiatach obszaru funkcjonalnego był wysoce niestabilna i przyjmowała w poszczególnych latach zróżnicowane wartości. W powiecie gorlickim najwięcej zgonów nastąpiło w 2013 roku (1 036 zgonów), w powiecie jasielskim był to 2009 rok (1 084 zgony), a w powiatach krośnieńskim i mieście Krośnie – 2012 rok (odpowiednio 1 077 i 415 zgonów). W 2013 roku w wyniku zgonów liczba mieszkańców ludność powiatu gorlickiego zmniejszyła się o 1 036 osób, powiatu jasielskiego – o 1 029 osób, powiatu krośnieńskiego – o 1 027 osób, zaś Krosna – o 385 osób.

Wykres 4. Zgony ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

Źródło: dane GUS/BDL

Wśród powiatów obszaru funkcjonalnego najniższym wskaźnikiem zgonów na 1000 mieszkańców odznaczało się w 2013 roku w miasto Krośno – 8,15. Więcej zgonów występowało w przeliczeniu na 1000 ludności powiatu jasielskiego (8,91), kroszeńskiego (9,18) oraz gorlickiego (9,49). Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców w gminach powiatu kroszeńskiego przyjmował w 2013 roku wartości od 7,22 (gmina Jaśliska) do 11,27 (gmina Chorkówka) – wartość osiągnięta w Chorkówce była największą w tym roku wśród wszystkich jednostek administracyjnych tworzących obszar funkcjonalny. Natomiast w powiecie jasielskim liczba zgonów na 1000 ludności wahała się od 7,04 w gminie Krempna do 10,54 w gminie Tarnowiec. W tym przypadku wartość wskaźnika dla Krempnej była najniższa wśród wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego.

Tabela 7. Zgony na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

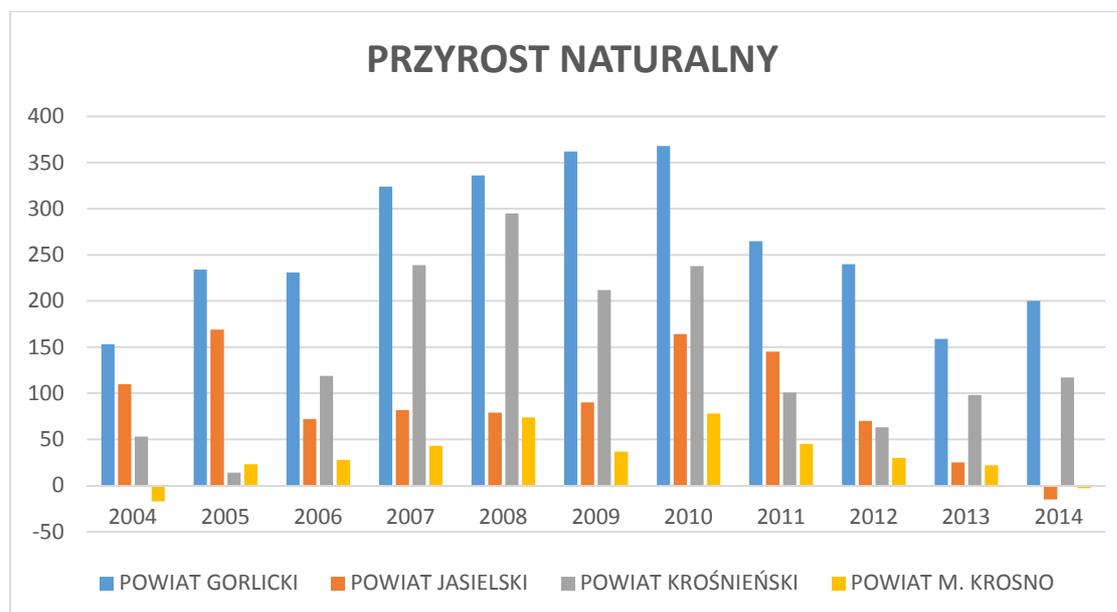
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	9,24	8,50	8,86	8,11	8,97	8,82	8,62	8,91	8,57	9,49
Powiat jasielski	8,92	8,70	8,78	8,99	9,20	9,37	9,14	8,85	9,30	8,91
Jaśło	5,34	7,86	6,58	7,92	7,87	7,88	8,46	8,02	9,01	8,36
Brzyska	8,26	8,90	12,42	9,06	9,37	8,40	8,46	10,47	9,63	8,22
Dębowiec	11,95	11,06	9,46	10,75	12,57	10,48	9,57	11,43	11,35	9,21
Jaśło	14,83	8,85	8,83	9,69	10,38	10,65	9,51	8,31	8,10	9,61
Kołaczyce	8,74	7,67	9,47	9,34	9,63	9,17	8,92	9,02	9,01	8,40
Krempna	8,55	9,15	10,19	6,82	7,89	6,84	9,92	7,47	10,01	7,04
Nowy Żmigród	9,56	8,53	9,68	9,91	9,76	12,00	9,71	8,86	9,72	10,49
Osiek Jasielski	8,78	9,72	10,29	9,22	10,10	10,87	9,44	11,11	10,05	9,62
Skołyszyn	9,50	9,40	9,93	9,20	8,01	10,07	9,40	8,19	8,33	7,72
Tarnowiec	10,07	9,10	10,32	9,36	9,71	9,08	10,23	9,26	10,98	10,54
Powiat kroszeński	9,22	9,91	9,25	8,56	8,82	9,17	8,66	9,40	9,63	9,18
Chorkówka	9,11	10,45	10,79	8,42	8,13	10,32	8,71	9,19	10,74	11,27
Dukła	9,24	10,27	9,17	9,83	10,66	10,53	8,95	9,76	10,59	9,93
Iwonicz-Zdrój	9,08	8,33	8,24	8,70	8,55	7,69	6,77	7,69	9,05	8,78

Jedlicze	10,12	8,52	9,11	7,91	8,19	9,54	8,87	9,82	9,22	9,10
Korczyna	8,50	10,35	8,87	9,84	7,33	8,84	8,11	10,27	8,09	10,96
Krościenko Wyżne	7,17	11,83	8,60	7,01	7,50	8,39	7,03	6,99	8,40	7,61
Miejsce Piastowe	8,78	9,72	8,79	8,39	9,31	7,81	8,92	9,37	8,52	7,52
Rymanów	9,14	10,43	9,25	7,08	8,65	8,91	9,45	9,25	9,24	8,38
Wojaszówka	10,82	10,39	10,13	9,47	9,91	9,45	10,02	11,11	12,19	8,59
Jaślika	-	-	-	-	-	-	8,06	9,50	11,94	7,22
Powiat m. Krosno	8,48	7,96	7,84	8,12	8,24	8,29	8,22	7,99	8,78	8,15

Źródło: dane GUS/BDL

Przedstawiony powyżej znaczny wzrost liczby urodzeń w latach 2008-2010 przełożył się na bardzo wysokie wartości przyrostu naturalnego w tym okresie¹⁰. Dla powiatów gorlickiego i miasta Krosna najlepszym rokiem był 2010, gdy odnotowano najwyższe przyrosty naturalne. Było to odpowiednio: 368 i 78. Natomiast w powiecie jasielskim najwyższy przyrost naturalny, 169, wystąpił w 2005 roku, a w powiecie krośnieńskim, 295, w 2008 roku. Kolejne lata przynosiły spadek wartości osiąganego przyrostu naturalnego, jednak należy zwrócić uwagę, że we wszystkich powiatach niemal przez cały okres między 2004 a 2014 rokiem przyrost naturalny był dodatni, co oznacza, że rodziło się więcej dzieci niż wynosiła liczba zgonów. Ujemny przyrost naturalny wystąpił w 2014 roku w powiecie jasielskim (-15) oraz w Krośnie w 2004 (-17) i 2014 roku (-3).

Wykres 5. Przyrost naturalny w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców dodatni przyrost naturalny w 2014 roku wystąpił w powiatach gorlickim i krośnieńskim, jednak w niewielkim stopniu przekraczał on 0. W powiecie gorlickim wynosił 1,8, zaś w powiecie krośnieńskim – 1,0. Minimalnie ujemny (-0,1) był przyrost naturalny na 1000 mieszkańców powiatu jasielskiego i miasta Krosna.

¹⁰ Przyrost naturalny to różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów

W powiecie jasielskim w 2014 roku w większości gmin wystąpił ujemny przyrost naturalny na 1000 ludności. Zjawisko to dotyczyło Dębowca (-1,8), Krempnej (-1,5), Brzyskiej (-0,8), Nowego Żmigrodu (-0,4), Jasła – gminy wiejskiej (-0,4), miasta Jasła (-0,2) oraz Kołaczyc (-0,1). Dodatni przyrost naturalny wystąpił natomiast w gminach Tarnowiec (0,1), Skołyszyn (1,0) oraz Osiek Jasielski (2,8).

Natomiast w powiecie krośnieńskim sytuacja była odwrotna – większość gmin charakteryzowała się dodatnim przyrostem naturalnym na 1000 mieszkańców. Były to: Korczyna (4,0), Iwonicz-Zdrój (3,2), Krościenko Wyżne (2,7), Miejsce Piastowe (2,2), Jaślika (1,0), Wojaszówka (0,9), Jedlicze (0,7) i Rymanów (0,2). Jedynie w Chorkówce i Dukli przyrost naturalny na 1000 ludności kształtował się poniżej 0: -1,0 w Chorkówce i -1,1 w Dukli.

Tabela 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

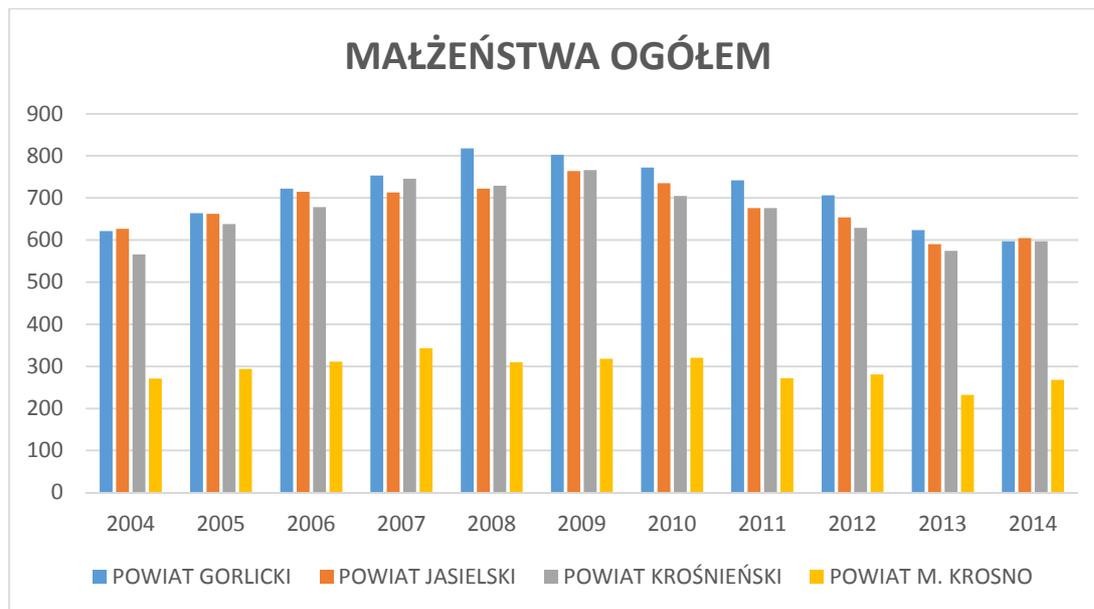
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	1,4	2,2	2,1	3,0	3,1	3,3	3,4	2,4	2,2	1,5	1,8
Powiat jasielski	0,9	1,5	0,6	0,7	0,7	0,8	1,4	1,3	0,6	0,2	-0,1
Jasło	3,1	2,0	2,2	0,6	1,7	1,3	0,9	1,3	-0,6	-0,2	-0,2
Brzyska	4,3	1,4	-1,4	3,0	1,1	3,6	1,3	2,0	4,2	2,2	-0,8
Dębowiec	-2,4	1,2	0,1	-0,4	-1,4	-1,3	3,3	-0,7	-3,5	1,3	-1,8
Jasło	-4,6	0,4	0,4	0,7	0,4	-0,2	0,8	1,7	1,8	-0,2	-0,4
Kołaczycy	3,6	5,6	1,6	1,8	1,0	2,0	2,4	1,2	0,4	2,4	-0,1
Krempna	-2,8	0,5	0,5	1,0	3,4	4,9	0,0	2,5	0,0	2,5	-1,5
Nowy Żmigród	0,7	1,9	-0,6	0,9	-1,2	-0,5	0,5	2,5	0,4	1,0	-0,3
Osiek Jasielski	2,4	-1,7	0,9	-0,2	0,6	-0,2	4,1	-2,2	1,1	-1,7	2,8
Skołyszyn	1,2	0,2	-0,1	0,4	2,5	-0,1	2,0	2,8	2,9	1,3	1,0
Tarnowiec	-0,1	0,6	-2,4	0,1	-2,8	1,5	0,7	-0,1	1,7	-3,6	0,1
Powiat krośnieński	0,5	0,1	1,1	2,2	2,7	1,9	2,1	0,9	0,6	0,9	1,0
Chorkówka	0,7	-0,2	0,7	3,9	4,6	2,2	3,8	2,2	-0,7	-2,4	-1,0
Dukla	1,5	0,5	1,5	-1,0	1,3	1,3	2,9	0,8	-0,9	0,9	-1,1
Iwonicz-Zdrój	-1,9	2,1	2,9	2,2	2,3	3,6	4,2	3,1	0,6	3,3	3,2
Jedlicze	0,7	0,6	0,3	4,3	2,6	1,6	1,7	1,2	0,8	-0,3	0,7
Korczyna	1,3	0,1	0,4	2,1	3,2	2,8	0,9	0,4	2,5	-0,3	4,0
Krościenko Wyżne	4,7	0,4	3,2	4,4	5,3	2,4	4,4	3,7	2,0	4,0	2,7
Miejsce Piastowe	-0,6	-0,7	0,7	1,2	2,4	1,5	0,3	-1,1	1,0	1,3	2,2
Rymanów	0,6	-0,9	0,8	3,6	2,2	1,4	1,7	0,3	2,0	1,6	0,2
Wojaszówka	-1,1	-0,3	0,7	-0,5	2,1	1,3	-0,5	-0,8	-2,1	1,8	0,9
Jaślika	-	-	-	-	-	-	5,7	-0,5	0,5	2,9	1,0
Powiat m. Krosno	-0,4	0,5	0,6	0,9	1,5	0,8	1,6	0,9	0,6	0,5	-0,1

Źródło: dane GUS/BDL

W 2014 roku w powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim zawarto po ok. 600 małżeństw, zaś w mieście Krośnie było to 268 małżeństw. Okresem, w którym zawierano stosunkowo najwięcej małżeństw, były lata 2007-2010. W kolejnych latach liczba małżeństw wykazywała tendencję malejącą, ale nie miała ona charakteru liniowego. W powiecie gorlickim najwięcej małżeństw zostało zawartych w 2008 roku (818), w powiatach jasielskim i krośnieńskim był to rok 2009 (odpowiednio 764 i 766), zaś w Krośnie – 2007 rok (342).

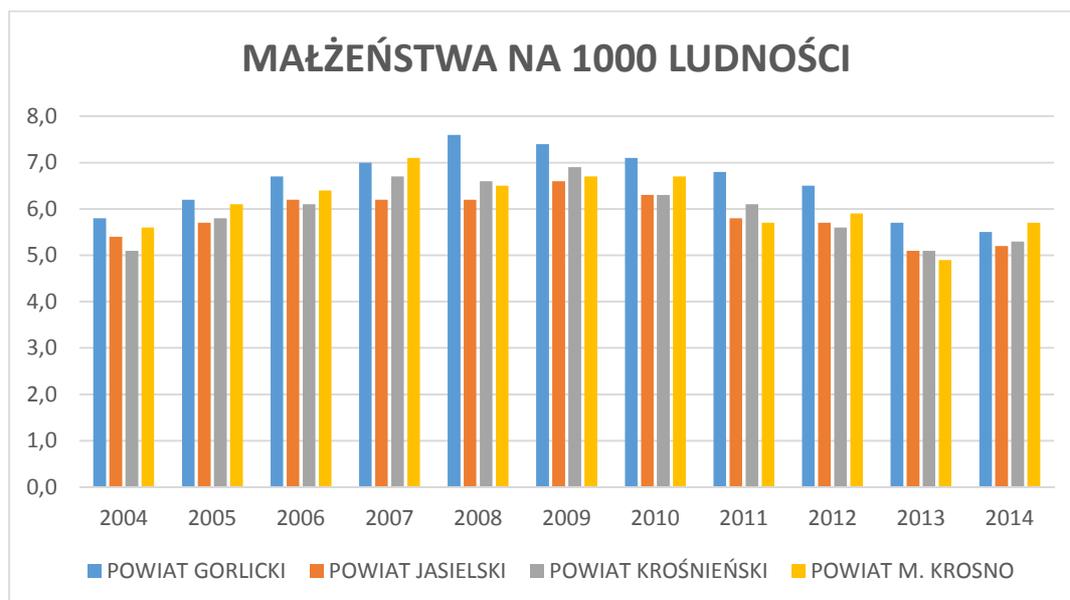
Wykres 6. Małżeństwa ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Powyższe tendencje potwierdza wskaźnik małżeństw na 1000 ludności. Najwyższe wartości przyjmował w 2007 roku (7,1 dla miasta Krosno), 2008 roku (7,6 dla powiatu gorlickiego) oraz 2009 roku (6,6 dla powiatu jasielskiego i 6,9 dla powiatu krośnieńskiego). Po wysokich wartościach wskaźnika w okresie 2008-2010 kolejne lata przyniosły spadek zawieranych małżeństw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W 2014 wartości osiągnięte w poszczególnych powiatach przedstawiały się następująco: w powiecie jasielskim – 5,2, w powiecie krośnieńskim – 5,3, w powiecie gorlickim – 5,5, zaś w mieście Krosno – 5,7.

Wykres 7. Małżeństwa na 1000 ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

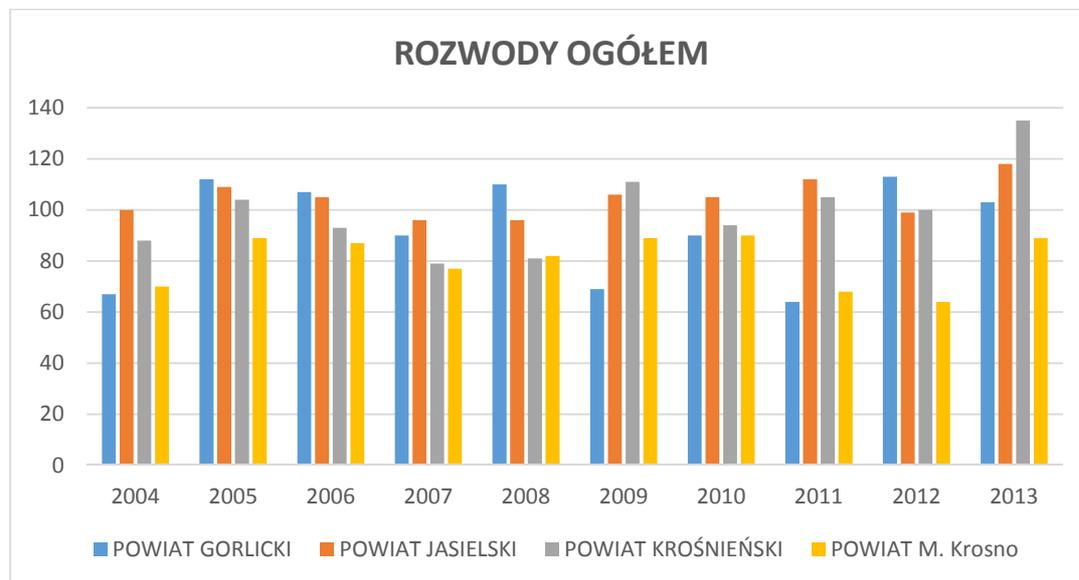

Źródło: dane GUS/BDL

Podobnie jak liczba małżeństw, liczba rozwodów wykazywała się znaczną zmiennością w poszczególnych latach. Ogółem, w 2013 roku w powiecie krośnieńskim rozwodem zakończyło się 135 małżeństw, w powiecie jasielskim nastąpiło 118 rozwodów, w powiecie gorlickim – 103 rozwody, a w mieście Krośnie – 89 rozwodów.

Wykres 8. Rozwody ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

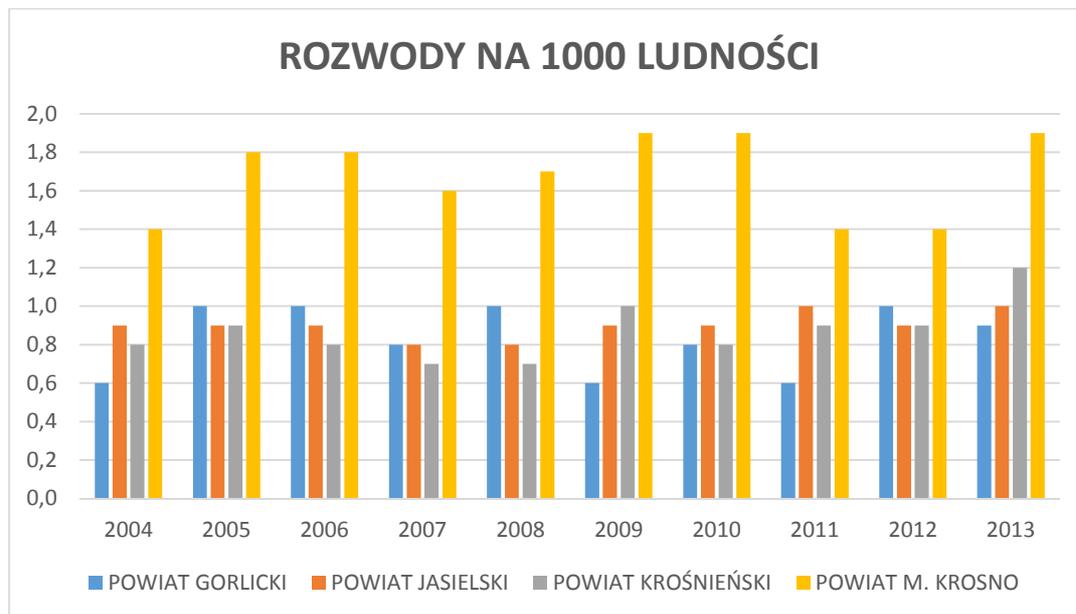

Źródło: dane GUS/BDL

Wskaźnik rozwodów na 1000 ludności w powiatach obszaru funkcjonalnego wskazuje na wyraźną dominację Krosna: przez cały okres między 2004 a 2013 rokiem wskaźnik przyjmował wartości minimum 1,4, podczas gdy w pozostałych powiatach nie przekraczał poziomu 1,0. W 2013 roku w Krośnie nastąpiło 1,9 rozwodów na 1000 mieszkańców – równie wysokie wartości tego wskaźnika osiągnięto w 2009 i 2010 roku. Natomiast w powiecie krośnieńskim w 2013 roku liczba rozwodów na 1000 ludności wynosiła 1,2, w powiecie jasielskim było to 1,0, zaś najmniej – 0,9 – w powiecie gorlickim.

Wykres 9. Rozwody na 1000 ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

Źródło: dane GUS/BDL

We wszystkich powiatach obszaru funkcjonalnego w 2013 roku występowało ujemne saldo migracji, co oznacza, że liczba wyjeżdżających z powiatów była wyższa niż liczba przyjeżdżających. O ile jednak w powiatach gorlickim, jasielskim i mieście Krośnie ujemne saldo migracji występowało każdego roku między 2004 a 2014, to w powiecie krosnińskim przez większość okresu saldo migracji utrzymywało się na poziomie dodatnim lub bliskim zera.

Wskaźniki salda migracji na 1000 mieszkańców poszczególnych gmin powiatu krosnińskiego przyjmowały bardzo zróżnicowane wartości. W 2013 roku dodatnie saldo migracji występowało w 4 gminach: Wojaszówce (3,6), Korczynie (1,4), Krościenku Wyżnym (1,4) i Dukli (0,1). Natomiast ujemne saldo migracji na 1000 ludności cechowało 5 gmin: najwyższe – w gminie Jaśliska (-9,1), a także Jedlicze (-1,9), Rymanów (-1,3), Chorkówkę (-0,8) oraz Miejsce Piastowe (-0,7). W Iwoniczu-Zdroju liczba przyjeżdżających do gminy zrównoważyła liczbę wyjeżdżających z gminy.

Równie zróżnicowane było saldo migracji na 1000 osób w gminach powiatu jasielskiego. W 2013 roku największy ubytek ludności dotknął gminę Krempana (-10,6) oraz miasto Jasło (-7,4), natomiast ujemne saldo migracji wystąpiło również w Kołaczycach (-6,0), Nowym Żmigrodzie (-2,0), Osieku Jasielskim (-0,9) oraz Skotyszynie (-0,2). Dodatnim saldem migracji na 1000 mieszkańców cechowały się 3 gminy powiatu jasielskiego: Dębowiec (3,9), Jasło – gmina wiejska (2,0) oraz Brzyska (1,9).

Tabela 9. Saldo migracji na 1000 osób w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	-1,7	-2,2	-2,1	-2,6	-1,1	-2,0	-2,2	-2,0	-2,3	-2,5
Powiat jasielski	-1,4	-1,5	-2,5	-2,6	-1,6	-1,3	-1,9	-1,5	-1,8	-2,5
Jasło	-4,7	-2,5	-6,0	-5,6	-4,6	-6,3	-5,5	-7,5	-6,8	-7,4
Brzyska	-2,7	-0,5	-0,8	0,5	0,0	-2,7	0,9	3,3	0,8	1,9
Dębowiec	7,6	2,6	5,6	3,9	2,5	0,5	-0,8	6,4	6,1	3,9
Jasło	0,6	1,9	-1,8	-0,1	0,6	3,2	1,2	2,3	4,2	2,0

Kończone	0,2	-1,0	1,9	-0,1	-0,7	4,1	-0,4	0,1	-3,0	-6,0
Krempna	-3,9	-	-8,2	-	-5,6	0,5	-4,0	-5,5	-7,0	-
		10,7		10,2						10,6
Nowy Żmigród	-5,8	-8,0	-6,4	-4,8	1,0	-3,5	-0,9	-2,1	-4,1	-2,0
Osiek Jasielski	-0,9	-0,6	-0,2	1,3	-3,6	1,9	-0,9	4,6	-2,0	-0,9
Skotyszyn	1,5	-0,7	-1,9	-3,5	0,0	1,9	0,1	-1,3	0,4	-0,2
Tarnowiec	1,2	-1,3	0,8	-2,9	-0,9	0,7	-1,5	1,1	0,0	0,0
Powiat krośnieński	0,0	1,0	0,2	0,9	0,2	-0,1	1,0	0,5	0,0	-0,3
Chorkówka	4,8	4,0	0,2	4,6	-0,8	2,5	2,6	0,4	0,9	-0,8
Dukla	-4,7	-1,4	-2,6	0,3	-1,1	-2,3	-1,2	-1,5	-0,5	0,1
Iwonicz-Zdrój	-2,7	0,3	-2,4	-2,1	-3,7	-2,4	-1,4	-1,7	0,7	0,0
Jedlicze	-1,3	0,4	-0,4	0,3	2,8	0,7	1,4	0,3	-0,5	-1,9
Korczyna	-1,7	1,1	1,5	0,2	2,8	1,6	2,0	0,4	-1,7	1,4
Krościenko Wyżne	-0,4	6,7	7,9	5,4	5,3	1,7	3,1	2,6	4,2	1,4
Miejsce Piastowe	3,8	5,1	1,3	5,2	0,6	0,7	-0,6	3,0	1,3	-0,7
Rymanów	1,2	-3,6	-2,0	-1,5	-1,2	-2,9	0,1	0,0	-0,5	-1,3
Wojaszówka	1,8	1,4	5,1	-2,7	-0,2	1,9	3,1	3,4	-0,7	3,6
Jaślicka	-	-	-	-	-	-	10,4	-1,9	-4,3	-9,1
Powiat m. Krosno	-1,7	-4,5	-5,1	-7,5	-2,5	-2,3	-3,0	-4,5	-3,4	-3,6

Źródło: dane GUS/BDL

Strona | 35

Ujemne saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w 2013 roku występowało w powiecie jasielskim (-0,70), mieście Krosno (-0,40) oraz powiecie gorlickim (-0,34). Wśród gmin powiatu jasielskiego najwyższy ubytek ludności związany z migracjami zagranicznymi dotknął miasto Jasło (-1,70), ale ujemny występował także w gminach: Osiek Jasielski (-0,93), Jasło – gmina wiejska (-0,55), Nowy Żmigród (-0,32), Kończone (-0,22), Brzyska (-0,16) oraz Skotyszyn (-0,08). Jedynymi gminami powiatu jasielskiego, w których saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w 2013 roku okazało się dodatnie (choć bardzo niskie), były Dębowiec (0,12) i Tarnowiec (0,11).

Natomiast w powiecie krośnieńskim w 2013 roku liczba wyjeżdżających za granicę była równa liczbie przyjeżdżających z zagranicy. Taka sama sytuacja występowała w gminie Miejsce Piastowe. Dodatnie saldo migracji zagranicznych na 1000 mieszkańców odnotowano w 5 gminach powiatu krośnieńskiego (Rymanowie, Iwoniczu-Zdroju, Jaślickach, Wojaszówce i Chorkówce), natomiast ujemne – w 4 gminach (Krościenku Wyżnym, Dukli, Jedliczach i Korczynie).

Tabela 10. Saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	-0,23	0,00	-0,53	-0,56	-0,31	-0,20	0,00	-0,13	0,00	-0,34
Powiat jasielski	-0,38	-0,45	-1,55	-1,45	-0,83	0,21	-0,34	0,00	-0,28	-0,70
Jasło	-0,98	-0,90	-3,34	-2,64	-1,58	0,11	-0,67	-0,24	-0,71	-1,70
Brzyska	0,00	0,00	-0,32	-1,44	-0,16	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,16
Dębowiec	0,60	-0,24	-0,48	-0,71	0,24	-0,12	0,12	0,35	0,00	0,12
Jasło	0,06	0,06	-0,06	-1,64	-0,57	0,32	-0,19	0,43	0,18	-0,55
Kończone	0,00	-0,11	0,00	-0,11	0,00	0,00	0,00	0,22	0,00	-0,22
Krempna	0,49	-3,05	-1,53	-1,53	-1,02	0,00	-1,49	0,00	-2,00	0,00
Nowy Żmigród	-0,32	-0,11	-0,43	-0,86	-0,11	-0,11	-0,64	0,21	0,00	-0,32
Osiek Jasielski	-1,31	0,00	-0,94	0,38	-2,25	0,38	-0,37	0,74	0,00	-0,93
Skotyszyn	-0,32	-0,72	-2,66	-1,37	-0,48	1,13	-0,16	-0,24	0,08	-0,08
Tarnowiec	0,00	0,00	0,00	0,11	-0,77	0,11	0,11	-0,22	-0,65	0,11

Powiat krośnieński	0,06	-0,18	-0,82	-0,55	-0,14	0,19	0,00	0,09	0,15	0,00
Chorkówka	0,08	-0,53	-0,61	-0,68	-0,23	0,07	-0,15	0,00	0,00	0,07
Dukla	0,42	0,00	-1,02	-0,72	0,00	0,24	0,13	0,07	-0,13	-0,47
Iwonicz-Zdrój	-0,28	-0,73	-1,01	-0,37	-0,27	0,09	-0,18	0,46	0,27	0,46
Jedlicze	0,07	-0,20	-0,60	-0,66	-0,59	0,13	0,00	0,06	0,06	-0,45
Korczyna	0,09	-0,09	-1,30	-0,74	0,46	0,37	-0,36	0,09	-0,27	-0,36
Krościenko Wyżne	0,00	0,00	0,00	-0,38	0,57	-0,19	0,37	0,00	0,73	-0,72
Miejsce Piastowe	-0,23	0,30	-0,74	-0,67	-0,44	0,66	0,15	0,52	0,29	0,00
Rymanów	-0,13	-0,39	-1,36	-0,39	-0,26	0,06	0,00	0,00	0,45	0,57
Wojaszówka	0,55	0,11	0,00	0,00	0,11	0,00	0,11	0,00	0,33	0,11
Jaślica	-	-	-	-	-	-	-0,47	-2,37	0,00	0,48
Powiat m. Krosno	0,00	-0,65	-1,64	-0,36	-0,44	-0,27	-0,53	-0,40	-0,72	-0,40

Źródło: dane GUS/BDL

3. SFERA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

3.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO

Obszarami o szczególnym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego regionu są *specjalne strefy ekonomiczne*. Ich działalność, jako instrumentów rozwoju regionalnego, przyczynia się do stabilnego rozwoju ekonomicznego oraz zwiększa atrakcyjność inwestycyjną regionu. Zachętą dla inwestorów do ulokowania swojego przedsiębiorstwa w strefie jest przyznawana pomoc publiczna zwana pomocą regionalną. Przyjmuje ona głównie formę zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych/osób fizycznych – pomoc publiczna jest naliczana z tytułu nowo utworzonych miejsc pracy oraz z tytułu poniesionych nakładów inwestycyjnych w związku z realizacją nowego projektu inwestycyjnego. Wysokość przysługującej pomocy publicznej (po spełnieniu określonych warunków) jest uzależniona od wielkości firmy, a także województwa, w którym zlokalizowana jest strefa¹¹. Na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego znajdują się podstrefy 3 specjalnych stref ekonomicznych: „EURO-PARK MIELEC”, „EURO-PARK WISŁOSAN” oraz Krakowskiego Parku Technologicznego.

Strona | 37

W Krośnie zlokalizowana jest podstrefa *Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC* zarządzanej przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Mielcu. EURO-PARK MIELEC jest pierwszą polską SSE, założoną w 1995 roku, obejmującą głównie tereny województwa podkarpackiego, ale również podstrefy w województwach: lubelskim, zachodniopomorskim, śląskim i małopolskim.

W Podstrefie Krosno działalność prowadzą dwa podmioty gospodarcze:

- Potocki Piotr ECO-LINE (sektor elektromaszynowy)
- SPLAST Sp. z o.o. Sp. k. (chemiczny).

W ofercie inwestycyjnej EURO-PARK MIELEC na terenie Krosna znajduje się również 35,1 ha terenów typu *greenfield*:

- Krosno I – teren o powierzchni 3,3943 ha, z przeznaczeniem pod produkcję przemysłową i usługi
- Krosno II – teren o powierzchni 2,0743 ha, z przeznaczeniem pod produkcję przemysłową i usługi
- Krosno III – teren o powierzchni 9,6685 ha, z przeznaczeniem pod produkcję lotniczą
- Krosno IV – teren o powierzchni 1,92 ha, z przeznaczeniem pod produkcję przemysłową i usługi
- Krosno V – teren o powierzchni 2,5776 ha, z przeznaczeniem pod produkcję lotniczą
- Krosno VI – teren o powierzchni 15,4 ha, z przeznaczeniem pod produkcję przemysłową i usługi¹²

Na terenie miasta znajdują się także tereny inwestycyjne podstrefy *Krakowskiego Parku Technologicznego*. Ogółem zajmują one powierzchnię 5,7492 ha, na których działalność prowadzą dwa podmioty:

¹¹ W województwie podkarpackim pomoc publiczna dla małych przedsiębiorstw wynosi 70%, dla średnich – 60%, a dla dużych – 50% (jest to najwyższa pomoc regionalna, jaka jest stosowana na terenach Europejskiego Obszaru Gospodarczego). W województwie małopolskim pomoc publiczna wynosi odpowiednio: 55%, 45% i 35%.

¹² Za: <http://www.europark.arp.pl> (13.06.2015)

- obszar o powierzchni 3,3800 ha (kompleksy 1 i 2) położony przy ul. Tysiąclecia: KHS Krosno S.A. (huta szkła)
- obszar o powierzchni 2,3692 ha (kompleks 3) położony przy ul. Drzymały: AJAS Sp. z o.o. (przetwórstwo tworzyw sztucznych)

Dodatkowo miasto Krosno posiada 8,2 ha terenów inwestycyjnych nieobjętych SSE, przeznaczonych pod produkcję przemysłową i usługi.

W powiecie jasielskim zlokalizowanych jest 61,03 ha terenów inwestycyjnych należących do *Tarnobrzeszkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN*, zarządzanej przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Tarnobrzegu. Oprócz terenów inwestycyjnych w Jaśle (42,1308 ha w Warzycach i 10,8196 ha w Niegłowicach) strefa obejmuje rejon Rymanów (7,24 ha) oraz rejon Jedlicze (0,84 ha). Ogółem, w Podstrefie Jasło TSSE EURO-PARK WISŁOSAN działalność prowadzi 6 podmiotów gospodarczych:

- BALTIC WOOD S.A. (produkcja paneli podłogowych)
- Nowy Styl Sp. z o.o. (produkcja mebli – krzesła)
- Lotos Asphalt Sp. z o.o. (producent materiałów hydroizolacyjnych)
- POLYMERNET Sp. z o.o. Sp. k. (producent węży siatkowych z polietylenu małej gęstości)
- POL-PANEL Sp. z o.o. (produkcja mebli i wyrobów drewnianych) – rejon Rymanów
- Rymatex Sp. z o.o. (produkcja siatek do tarcz szlifierskich) – rejon Rymanów¹³.

W powiecie gorlickim zlokalizowane są tereny dwóch stref ekonomicznych: krakowskiej i mieleckiej. Specjalna Strefa Ekonomiczna „EURO-PARK MIELEC” zajmuje obszar 29,36 ha w dzielnicy Glinik w Gorlicach. Zezwolenie na prowadzenie działalności w Podstrefie Gorlice uzyskały dotychczas 4 przedsiębiorstwa:

- GÓR-STAL Sp. z o.o. (sektor metalowy)
- PPHU Steser s.c. (sektor motoryzacyjny/lotniczy)
- SEVERT Polska Sp. z o.o. (sektor metalowy)
- Weronica Sp. z o.o. (sektor spożywczy)¹⁴

W terenach należących do Krakowskiego Parku Technologicznego w Gorlicach usytuowane jest jedno przedsiębiorstwo: GÓR-STAL Sp. z o.o.¹⁵.

Na terenie powiatu krośnieńskiego, w miejscowości Szczepańcowa w gminie Chorkówka znajduje się *Strefa Inwestycyjna Innowacyjnych Technologii „Szczepańcowa – Lotnisko”*. SIIT to 20 ha terenu powstałego w 2012 roku dzięki dofinansowaniu z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (działanie I.3. Wspieranie inwestycji), przeznaczonego pod działalność handlową, usługową, produkcyjną i magazynową. Tworzeniu SIIT towarzyszyły cele związane z ułatwianiem nawiązywania powiązań między firmami zlokalizowanymi na terenie Parku, a także wspieraniem współpracy przedsiębiorców i placówek naukowo-badawczych. Cele długofalowe powstania SIIT związane były z kolei z pobudzeniem lokalnej przedsiębiorczości, ożywieniem gospodarczym regionu i wzrostem efektywności współpracy międzyregionalnej¹⁶.

¹³ Za: <http://www.tsse.arp.pl> (13.06.2015)

¹⁴ Za: <http://www.europark.arp.pl> (24.06.2015)

¹⁵ Za: <http://kpt.krakow.pl/sse.php> (24.06.2015)

¹⁶ Za: <http://www.strefa-szczepancowa.pl> (22.06.2015)

Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorców oferuje *Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o.* Inkubator powstał w 2005 roku, z inicjatywy Gminy Krosno i Podkarpackiej Izby Gospodarczej. Jego misją jest stała koncentracja ludzi przedsiębiorczych, pomysłów, myśli, wiedzy i środków dla powstania małych i średnich przedsięwzięć gospodarczych, a celem działalności – wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie województwa podkarpackiego poprzez pomoc w założeniu firmy i opiekę na początku działalności. Oferta Krośnieńskiego Inkubatora Technologicznego obejmuje głównie:

Strona | 39

- atrakcyjne cenowo warunki lokalowe przystosowane do rozwoju działalności gospodarczej,
- obsługę administracyjno-biurową firm w inkubatorze,
- doradztwo biznesowe (kształtowanie profilu firmy, dostęp do pomocy prawnej, patentowej, pomoc w pozyskaniu zewnętrznego finansowania, dostęp do ekspertów technologicznych),
- promocję firm działających w inkubatorze,
- sprzyjające środowisko innych, niekonkurujących z sobą przedsiębiorców z inkubatora stojących w obliczu podobnych problemów

W Inkubatorze dostępne są powierzchnie produkcyjne, usługowe i magazynowe, wspólne pomieszczenia socjalne i sanitarne oraz powierzchnia parkingowa, istnieje także możliwość wykorzystania placu przy obiekcie. Aktualnie procesem inkubacji objętych jest 11 podmiotów gospodarczych, działających w zróżnicowanych branżach:

- PESZKE s.c. – konstrukcje lotnicze, produkcja śmigieł
- INSTALTECH – instalacje wodno-kanalizacyjne, ciepłne, gazowe i klimatyzacyjne
- WIET-POL – firma działa w branży lotniczej, specjalizuje się w obróbce skrawaniem i obróbce galwanotechnicznej
- LOVEC-RAPY – produkcja akcesoriów wędkarskich
- PENTAGON – produkcja wózków dziecięcych
- DROG-BUD – firma drogowo-budowlana
- DOM-EL – produkcja i ostrzenie frezów monolitycznych VHM z pełną certyfikacją wyrobów
- FIBER-PLAST – produkcja płyt, arkuszy, rur, kształtowników z tworzyw sztucznych
- GIERLICKI – produkcja mebli na wymiar
- NGS Oil & Gas – produkcja elementów stalowych dla potrzeb górnictwa naftowego
- DIGIMAN – usługi informatyczne oraz serwis sprzętu komputerowego
- AVIMOT Sp. z o.o. – technologie elektroniczne dla lotnictwa i motoryzacji

System zachęt inwestycyjnych w mieście Krośnie również Rada Miasta Krosna. Uchwała Nr LVI/1306/14 Rady Miasta Krosna z dnia 14 maja 2014 r. stworzyła inwestorom tworzącym nowe miejsca pracy oraz absolwentom możliwość zwolnienia z podatku od nieruchomości – budynków, budowli lub ich części oraz gruntów z nimi związanych. Zwolnienie jest udzielane w formie pomocy *de minimis*. Inwestorzy mogą uzyskać zwolnienie z podatku od nieruchomości przy spełnieniu następujących warunków:

- Zrealizowanie nowej inwestycji na terenie miasta
- Utworzenie co najmniej 5 nowych miejsc pracy związanych z nową inwestycją
- Prowadzenie działalności gospodarczej w branży priorytetowej dla rozwoju miasta:
 - Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe;

- Sekcja H Transport i gospodarka magazynowa: grupa 52.1 – Magazynowanie i przechowywanie towarów, podklasa 52.23.Z – Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy, podklasa 52.24.C – Przeładunek towarów w pozostałych punktach przeładunkowych;
- Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi: grupa 55.1 – Hotele i podobne obiekty zakwaterowania, grupa 55.2 – Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania;
- Sekcja J Informacja i komunikacja: dział 58 – Działalność wydawnicza, dział 59 – Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych, dział 60 – Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych, dział 62 – Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana, grupa 63.1 – Przetwarzanie danych, zarządzanie stronami internetowymi (hosting) i podobna działalność; działalność portali internetowych;
- Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna: grupa 69.2 – Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe, grupa 71.1 – Działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz związane z nią doradztwo techniczne, dział 72 – Badania naukowe i prace rozwojowe;
- Sekcja N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca: dział 79 – Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane, grupa 82.2 – Działalność centrów telefonicznych (call center);
- Sekcja P Edukacja: podklasa 85.53.Z – Pozaszkolne formy edukacji z zakresu nauki jazdy i pilotażu – w zakresie szkół pilotażu.

Okres zwolnienia z podatku od nieruchomości jest zależny od liczby utworzonych miejsc pracy oraz przedmiotu działalności. W sektorze lotniczym istnieje możliwość uzyskania zwolnienia na okres od 1 (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 5) do 6 lat (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 100), zaś w pozostałych branżach od 1 (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 5) do 5 lat (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 100).

Natomiast absolwenci mogą uzyskać zwolnienie z podatku od nieruchomości na okres 1 roku przy spełnieniu następujących warunków:

- Podjęcie działalności gospodarczej przed upływem 24 miesięcy od ukończenia szkoły i przed ukończeniem 30 roku życia.
- Prowadzenie działalności gospodarczej w branży priorytetowej dla rozwoju miasta (jw.)¹⁷.

Obszar krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego objęty jest działalnością *klastrów* – powiązań branżowych, które mają istotne znaczenie dla dynamiki rozwoju i konkurencyjności gospodarki. Klaster to *geograficzne skupisko wyspecjalizowanych podmiotów, połączonych intensywnymi interakcjami, działającymi w pokrewnych lub komplementarnych branżach, jednocześnie współdziałających i konkurujących ze sobą, w tym w szczególności: przedsiębiorstw, organizacji badawczych, instytucji*

¹⁷ Za: <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wsparcie-dla-przedsiębiorców/zwolnienie-z-podatku/> (25.06.2015)

otoczenia biznesu, podmiotów publicznych¹⁸. Inicjatywy klastrowe na obszarze funkcjonalnym reprezentowane są przez porozumienia zrzeszające podmioty z branży lotniczej, turystycznej, przetwórstwa tworzyw sztucznych, energetyki odnawialnej, medycznej, rolno-spożywczej, odlewniczej, budowlanej, chemii specjalistycznej oraz chemii biomedycznej. W poniżej opisanych klastrach swoich przedstawiciele mają jasielscy i krośnieńscy przedsiębiorcy.

Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne – Klastr Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego został zawiązany w 2008 roku z inicjatywy Stowarzyszenia B-4 (koordynatora klastra) oraz Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza. Misją PPK jest stworzenie grupy dostawców i wytwórców podzespołów dla przemysłu lotniczego oraz wspólna produkcja ekologicznych samolotów oraz innowacyjnych rozwiązań dla lotnictwa cywilnego. Projekty realizowane przez Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne obejmują:

1. *„Ekologiczne, pneumatyczne systemy napędowe w lotnictwie ultralekkim”* – projekt realizowany w latach 2011-2013 mający na celu wsparcie rozwoju i konkurencyjności przedsiębiorstw działających w porozumieniu w branży lotniczej, okołolotniczej i powiązań między nimi. Cel ten był osiągany poprzez: zakup infrastruktury badawczo-rozwojowej i przemysłowej wraz z niezbędnym parkiem maszynowym, budowę hali do celów badawczo-rozwojowych i przemysłowych oraz wzmocnienie powiązań między tymi przedsiębiorstwami a sferą nauki. Rezultaty zrealizowanego projektu obejmowały m.in.: 21 przedsiębiorstw zaangażowanych w realizację projektu; 14 wdrożonych technologii; 3 zarejestrowane wzory przemysłowe (wspólnotowe); 107 produktów i półproduktów wytworzonych w ramach projektu oraz zakup środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych za ponad 9 mln zł.
2. *„Program rozwoju Podkarpackiego Powiązania Kooperacyjnego. Etap II.”* – cel główny projektu to wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw działających w ramach Podkarpackiego Powiązania Kooperacyjnego – Klastra Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego, w branży lotniczej i okołolotniczej i powiązań między nimi, poprzez zakup infrastruktury przemysłowej wraz z niezbędnym parkiem maszynowym, a także wzmocnienie powiązań między tymi przedsiębiorstwami a sferą nauki. W ramach inwestycji zakłada się utworzenie kompleksowego zaplecza badawczo-produkcyjnego (II etap) dla zawiązanej lotniczej grupy kooperacyjnej w celu między innymi uruchomienia produkcji nowych produktów z dziedziny lotnictwa ultralekkiego służących podniesieniu poziomu bezpieczeństwa w sektorze ULM. Przewidywane działania obejmują wsparcie wspólnych przedsięwzięć PPK mających na celu przygotowanie wspólnych innowacyjnych produktów i wprowadzenie ich na rynek. W ramach projektu zaplanowano realizację m.in. następujących produktów:
 - Stacjonarny symulator lotu konstrukcji lekkich i ultralekkich z wykorzystaniem rozwiązań internetowych i technologii 3D
 - Wersja mobilna symulatora lotu konstrukcji lekkich i ultralekkich z wykorzystaniem rozwiązań internetowych i technologii 3D
 - System bieżącego monitoringu bezpieczeństwa lotu latających konstrukcji lekkich i ultralekkich z rejestracją danych
 - Komputer pokładowy (glasscockpit) do konstrukcji ULM
 - Komputer pokładowy (glasscockpit) do konstrukcji ULM – moduł awioniczny silnikowy współpracujący z modułem monitoringu bezpieczeństwa i magistralą CAN AERO.
 - Rejestrator parametrów lotu (czarna skrzynka) do statków powietrznych klasy lekkiej i ultralekkiej wersja low cost

¹⁸ Za: <http://www.pi.gov.pl/PARP/data/klastry/>

- Rejestrator parametrów lotu (czarna skrzynka) do statków powietrznych klasy lekkiej i ultralekkiej wersja standard¹⁹.

Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne jest członkiem Podkarpackiej Platformy Technologicznej²⁰.

Dolina Lotnicza/Aviation Valley to porozumienie zawiązane w 2003 roku przez przedsiębiorców związanych z lotnictwem (Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza), wykorzystujących tradycje południowo-wschodniej Polski związane z rozwiniętym przemysłem lotniczym oraz ośrodkami szkolenia pilotów. Głównym celem działalności Doliny Lotniczej jest umocnienie roli tych terenów jako jednego z wiodących w Europie regionów przemysłu lotniczego. Cele Stowarzyszenia Dolina Lotnicza obejmują:

- Organizację i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostawców
- Stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego w regionie
- Dalszy rozwój badań, umiejętności i kwalifikacji w zakresie lotnictwa
- Współpracę i rozwój przemysłu lotniczego i uczelni wyższych, które będą promować nowe koncepcje oraz rozwijać sektor badawczo-rozwojowy w przemyśle lotniczym
- Promocję polskiego przemysłu lotniczego
- Wspieranie przedsiębiorstw z przemysłu lotniczego
- Wpływanie na politykę gospodarczą polskiego rządu w kwestiach związanych z przemysłem lotniczym²¹.

Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza jest również jednym z 9 ośrodków Konsorcjum Polska Południowa²², należącego do sieci Enterprise Europe Network (EEN), skupiającej instytucje otoczenia biznesu działające głównie na rzecz sektora MŚP. Oferta sieci EEN skierowana jest do lokalnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorców i obejmuje głównie pomoc w nawiązywaniu międzynarodowych kontaktów gospodarczych. W szczególności przedstawicielom MŚP oferowane są:

- usługi informacyjne i doradcze z zakresu wspierania międzynarodowego transferu technologii, zakładania i prowadzenia działalności poza granicami kraju, poszukiwania i pomocy w pozyskiwaniu dofinansowania inwestycji
- udzielanie informacji i doradztwo w zakresie możliwości finansowania działalności gospodarczej oraz prawa Unii Europejskiej
- pomoc w wyszukiwaniu partnerów zagranicznych (m.in. poprzez bazy danych zawierające oferty współpracy technologicznej i biznesowej)
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych (misje gospodarcze, spotkania brokerskie)

¹⁹ Za: <http://www.klasterlotniczy.pl> (25.06.2015)

²⁰ Podkarpacka Platforma Technologiczna jest instrumentem wsparcia rozwoju regionalnego. Głównym celem porozumienia jest tworzenie i doskonalenie płaszczyzny do prowadzenia działalności naukowej, naukowo-technicznej, doradczej i edukacyjnej oraz komercjalizacji badań naukowych służącej pogłębieniu współpracy sfery gospodarki i nauki (za: <http://ppt.rzeszow.pl> (25.06.2015))

²¹ Za: <http://www.dolinalotnicza.pl> (24.06.2015)

²² BSN South Poland, obejmujące województwa śląskie, małopolskie, świętokrzyskie i podkarpackie.

- pomoc we wdrażaniu innowacji i rozwoju badań prowadzonych przez przedsiębiorstwa oraz pozyskiwaniu funduszy na prowadzenie działalności badawczej (w tym uczestnictwo w 7. Programie Ramowym)²³.

Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka „Uzdrowiska Perły Polski Wschodniej” – celem powstania klastra było wykorzystanie innowacji i podejmowanie wspólnych działań, a głównym zadaniem – utworzenie platformy współpracy uczestników klastra w celu realizacji wspólnych projektów. Działania klastra służą rozwojowi usług lecznictwa i turystyki uzdrowiskowej w powiązaniu z ekoturystyką, turystyką aktywną i kulturą poprzez wykreowanie innowacyjnych, kompleksowych produktów turystycznych i wypromowanie wspólnej marki produktów oraz samego klastra. Uczestnikami klastra są gminy uzdrowiskowe powiatu krośnieńskiego (Iwonicz-Zdrój oraz Rymanów) oraz przedsiębiorstwa uzdrowiskowe zlokalizowane na terenie tych gmin²⁴.

Klaster Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych POLIGEN – celem działalności klastra jest tworzenie efektywnego systemu innowacji wspierającego współpracę Partnerów klastra w zakresie szeroko pojętego wzrostu konkurencyjności, wdrażania innowacji produktowych, organizacyjnych i procesowych, a także rozwoju zrównoważonych technologii oraz rozwoju kapitału ludzkiego²⁵.

Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej – celem działalności klastra jest stworzenie płaszczyzny stałej współpracy przedstawicieli branży energetyki odnawialnej, a także wspólna promocja innowacyjnych rozwiązań z zakresu źródeł energii (w tym poprzez seminaria, spotkania branżowe)²⁶. Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej jest członkiem Podkarpackiej Platformy Technologicznej²⁷.

Klaster Podkarpackie Smaki – klaster utworzony w 2013 roku przez Stowarzyszenie „Pro Carpathia” z Rzeszowa oraz przedsiębiorców i instytucje z terenu województwa podkarpackiego w związku z realizacją projektu „Alpejsko-Karpacki Most Współpracy” współfinansowanego ze środków Szwajcarii w ramach szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej. Celem klastra jest wspomaganie współpracy w zakresie promocji i produkcji żywności opartej na tradycji²⁸.

Karpacki Klaster Turystyczny – porozumienie skupiające przedsiębiorców z branży turystycznej, chcących podejmować wspólne działania na rzecz wypromowania południa województwa podkarpackiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie²⁹.

Podkarpacki Klaster Rolno-Spożywczy – powstał w 2011 roku i zrzesza podmioty z sektora rolno-spożywczego Polski Południowo-Wschodniej (gospodarstwa rolne, grupy producenckie, przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego, firmy handlowe i okołobranżowe). Zadania klastra obejmują m.in. promocję wysokiej jakości produktów klastra, działania na rzecz stworzenia marki regionalnej produktów żywnościowych, identyfikowalnej na rynkach krajowych i międzynarodowych, realizację wizji wielofunkcyjnego modelu rolnictwa w warunkach zrównoważonego rozwoju całego

²³ Za: <http://www.een.net.pl> (24.06.2015)

²⁴ Za: <http://www.klasterzit.pl/index.php> (24.06.2015)

²⁵ Za: <http://www.poligen.pl> (24.06.2015)

²⁶ Za: <http://energia.rzeszow.pl> (25.06.2015)

²⁷ Podkarpacka Platforma Technologiczna jest instrumentem wsparcia rozwoju regionalnego. Głównym celem porozumienia jest tworzenie i doskonalenie płaszczyzny do prowadzenia działalności naukowej, naukowo-technicznej, doradczej i edukacyjnej oraz komercjalizacji badań naukowych służącej pogłębianiu współpracy sfery gospodarki i nauki (za: <http://ppt.rzeszow.pl> (25.06.2015))

²⁸ Za: <http://www.podkarpackiesmaki.pl/pl/klaster-podkarpackie-smaki/> (24.06.2015)

²⁹ Za: <http://www.karpaty.turystyka.pl/pl/karpacki-klaster-turystyczny> (24.06.2015)

regionu, działania na rzecz rozwoju innowacyjnego sektora biogospodarki oraz działania na rzecz powołania Podkarpackiego Centrum Badań, Standaryzacji i Certyfikacji Produktów Rolno-Spożywczych (w ramach rozwoju innowacyjnej biogospodarki)³⁰.

Wschodni Klaster Odlewniczy KOM-CAST – został utworzony w 2011 roku, skupiając firmy powiązane przemysłem odlewniczym zlokalizowane na terenie Polski Wschodniej (województwa: podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie). Głównym celem działalności klastra jest podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw branży odlewniczej w Polsce Wschodniej przez budowanie stałej platformy kooperacji między firmami i regionami Polski Wschodniej³¹.

Klaster „Zielona Kuźnia” – celem działalności powołanego w 2013 roku klastra jest stymulowanie działalności innowacyjnej o znaczeniu ponadregionalnym przez promowanie intensywnych kontaktów, korzystanie ze wspólnego zaplecza technologicznego, wymiana wiedzy i doświadczeń, przyczynianie się do transferu technologii, tworzenie sieci powiązań, dyfuzji wiedzy oraz innowacji pomiędzy kooperującymi podmiotami działającymi w sektorze produkcji gazowych instalacji paliw odnawialnych³².

Świętokrzysko-Podkarpacki Klaster Budowlany INNOWATOR – klaster obejmujący przedsiębiorstwa z branży budowlanej regionu świętokrzyskiego i podkarpackiego. Celem współpracy w ramach klastra jest zbudowanie mechanizmów umożliwiających i ułatwiających uzyskanie dostępu do wiedzy, transfer i wdrażanie najnowszych osiągnięć technologicznych, obniżenie kosztów działalności bieżącej poprzez usprawnienie wymiany informacji pomiędzy przedsiębiorstwami – członkami klastra budowlanego³³.

MedCluster – klaster medyczny, założony w 2007 roku, zrzeszający przedsiębiorstwa, uczelnie wyższe, jednostki badawcze i otoczenia biznesu z obszaru medycyny. Celem stowarzyszenia jest rozwój innowacji w medycynie, zdrowiu i biznesie. Uczestnicy klastra mają możliwość podniesienia prestiżu firmy, pozyskania nowych technologii, innowacji, podniesienia konkurencyjności oraz promocji firmy na krajowym i międzynarodowym rynku³⁴.

Klaster Chemii Specjalistycznej – klaster powstały w 2013 roku. Celem porozumienia było utworzenie przemysłanej sieci współpracy, która wykorzystując wiele sprzyjających czynników prowadziłaby do zbudowania trwałej przewagi konkurencyjnej nie tylko uczestników klastra, ale także całego regionu w obszarze chemii specjalistycznej, między innymi poprzez efektywne podnoszenie poziomu innowacyjności³⁵.

Klaster NUTRIBIOMED – klaster założony w 2007 roku. Ideą klastra jest stworzenie mocnej pozycji Polski w produktach obejmujących suplementy diety, nutraceutyki i preparaty biomedyczne oparte o rodzime, naturalne surowce rolnicze oraz o własne know-how. Obszar działań klastra obejmuje wysokie technologie w przetwórstwie żywności i procesy biotechnologiczne, nutraceutyki i preparaty biomedyczne, a także działania innowacyjne ukierunkowane na doskonalenie technologii utrwalania żywności oraz na opracowanie nowoczesnych systemów bioopakowań³⁶.

³⁰ Za: <http://www.pkrs.pl> (25.06.2015)

³¹ Za: <http://www.kom-cast.pl> (24.06.2015)

³² Za: <http://www.zielonakuznia.iztech.pl/pl/> (24.06.2015)

³³ Za: http://www.klaster-innowator.pl/pl/strona_glowna (25.06.2015)

³⁴ Za: <http://medcluster.pl/home/?panel=1> (25.06.2015)

³⁵ Za: <http://www.klasterchemster.pl> (25.06.2015)

³⁶ Za: http://www.nutribiomed.pl/pl/klaster_nbm1 (25.06.2015)

Uwarunkowania dla rozwoju gospodarczego tworzą także m.in. **zasoby przyrodnicze**. Na terenie gmin i powiatów jasielsko-krośnieńskiego obszaru funkcjonalnego zlokalizowane są liczne obszary cenne przyrodniczo i objęte ochroną prawną. Na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego znajdują się tereny parku narodowego, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, użytków ekologicznych (w gminie Dukła i mieście Krosno), stanowiska dokumentacyjne (gmina Korczyna) oraz pomniki przyrody.

Powiaty i gminy obszaru cechują się również zróżnicowanym poziomem lesistości. Największą lesistością charakteryzują się gminy Kremarna (74,8%) i Jaśliska (64,6%), zaś najmniejszą – obszary miejskie: miasto Krosno (0,5%) i miasto Jasło (5,1%), a także gmina Krościenko Wyżne (3,8%).

Tabela 11. Obszary prawnie chronione, pomniki przyrody i lesistość powiatów i gmin krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w 2013 roku

	obszary prawnie chronionych		pomniki przyrody	lesistość
	w ha	w %		
Powiat gorlicki	59602,69	61,7%	36	43,4
Powiat jasielski	30962,39	37,3%	35	37,3
Jasło		0,0%	5	5,1
Brzyska	25	0,6%	6	25
Dębowiec	2200,4	25,4%	3	34,2
Jasło		0,0%	4	18,5
Kończycze	27,45	0,4%	1	34
Kremarna	20371	99,9%	1	74,8
Nowy Żmigród	5151,71	49,7%	2	29,2
Osiek Jasielski	3127,6	51,8%	0	29,3
Skotyszyn	59,23	0,8%	9	22,2
Tarnowiec		0,0%	4	17,7
Powiat krośnieński	58707,4	63,4%	72	35,8
Chorkówka		0,0%	6	20
Dukła	19661,6	83,6%	7	50,7
Iwonicz-Zdrój	3843	84,5%	8	20,6
Jedlicze		0,0%	4	8,8
Korczyna	7221,1	77,6%	3	35,4
Krościenko Wyżne		0,0%	12	3,8
Miejsce Piastowe	344,1	6,7%	22	6,9
Rymanów	11542,6	69,3%	7	36,4
Wojaszówka	6238,2	74,8%	2	24,9
Jaśliska	9856,8	99,9%	1	64,6
Powiat m. Krosno	5,8	0,1%	6	0,5

Źródło: dane GUS/BDL

Wśród najważniejszych obszarów ochrony przyrody wyróżnić można:

- **Park Narodowy:**
 - Magurski Park Narodowy – park obejmujący centralną część Beskidu Niskiego. Pod względem administracyjnym Magurski Park Narodowy jest położony w obrębie dwóch gmin powiatu gorlickiego (Lipinki i Sękowa), jednej gminy powiatu krośnieńskiego (Dukła) i czterech gmin powiatu jasielskiego (Dębowiec, Kremarna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski).

- Parki Krajobrazowe:
 - Park Krajobrazowy Pasma Brzanki – park rozciągający się we wschodniej części Pogórza Ciężkowickiego, między dolinami Białej i Wisłoki. Fragmenty parku obejmują gminy Brzyska i Skotyszyn. Na terenie gmin znajduje się Rezerwat przyrody Liwacz.
 - Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy – park położony na Pogórzu Strzyżowskim i Dynowskim. Wyznaczono w nim trzy rezerваты przyrody: Góra Chełm, Herby i Prządki. Fragmenty parku obejmują gminy Korczyna i Wojaszówka.
 - Jaśliski Park Krajobrazowy – park założony w celu ochrony wschodniej części Beskidu Niskiego, stanowi otulinę Magurskiego Parku Narodowego. Na terenie parku wyznaczono pięć rezerwatów przyrody: Wadernik (stanowisko cisa pospolitego), Modrzyna (stanowisko modrzewia polskiego), Źródlika Jasiołki, Przełom Jasiołki i Kamień nad Jaśliskami.
- Obszary chronionego krajobrazu:
 - Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego – założony w celu ochrony północnej części Beskidu Niskiego, spełniający rolę otuliny Magurskiego Parku Narodowego i Jaśliskiego Parku Krajobrazowego. Fragmenty obszaru obejmują gminy Dębowiec, Krempana, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Dukla, Rymanów, Iwonicz-Zdrój i Miejsce Piastowe.
 - Czarnorzecki Obszar Chronionego Krajobrazu – stanowiący otulinę dla Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego. W rezerwatach „Cisy w Malinówce” oraz „Kretówki” znajdują się skupiska cisa pospolitego. Fragmenty obszaru obejmują gminy Korczyna i Wojaszówka.
 - Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu – obszar ochrony różnorodności krajobrazowo-ekosystemowej Beskidów. Fragmenty obszaru znajdują się na terenie gmin Ropa, Uście Gorlickie, Gorlice, Sękowa i Łuzna w powiecie gorlickim.
- Rezerваты przyrody:
 - „Cisy w Nowej Wsi” – rezerwat położony na południowo-zachodnim zboczu Góry Cergowej (gmina Dukla)
 - „Golesz” – rezerwat chroniący wychodnie piaskowca ciężkowickiego z lasem grądowym i ruiny średniowiecznego zamczyska (gminy Brzyska, Skotyszyn)
 - „Igiełka” – rezerwat ochrony naturalnych stanowisk cisa (gmina Dukla)
 - „Kamień nad Jaśliskami” – rezerwat chroniący warunki przyrodnicze góry Kamień (gmina Dukla)
 - „Liwocz” – rezerwat chroniący zbiorowiska roślinne typowe dla wyższych partii Pogórza Ciężkowickiego, z dominującą buczyną karpacką (gminy Brzyska, Skotyszyn).
 - „Łysa Góra” – ochrona naturalnego stanowiska cisa pospolitego (gmina Nowy Żmigród)
 - „Modrzyna” – ochrona naturalnego stanowiska modrzewia polskiego (gmina Dukla)
 - „Prządki” – rezerwat geologiczny (gmina Korczyna)
 - „Przełom Jasiołki” – rezerwat obejmujący przełom Jasiołki między masywami Piotrusia (727 m) i Ostrej (687 m; gmina Dukla)
 - „Tysiąclecia” – rezerwat obejmujący północną część Góry Cergowej (gmina Dukla)
 - „Wadernik” – ochrona naturalnego stanowiska cisa pospolitego (gmina Dukla)³⁷.

³⁷ Na podstawie: <http://www.zielonepodkarpacie.pl/pl/> (29.06.2015)

Krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny jest bogaty również w **kopaliny**. Na tym terenie zlokalizowane są złoża gazu ziemnego, ropy naftowej, kamieni łamanych i blocznych, piasków i żwirów, surowców dla prac inżynieryjnych, surowców ilastych ceramiki budowlanej oraz wód leczniczych i termalnych. Największe znacznie gospodarcze mają złoża gazu ziemnego i ropy naftowej, ale również wody lecznicze, będące podstawą funkcjonowania uzdrowisk.

Na terenie powiatu gorlickiego znajduje się 8 złóż gazu ziemnego, przy czym wydobycie prowadzone jest z 5 złóż: Bednarka, Gorlice, Gorlice-Glinik, Strzeszyn i Szalowa. W 2014 roku z gorlickich złóż wydobyto łącznie 1,94 mln m³ gazu ziemnego – najwięcej ze złóż Szalowa (0,57 mln m³) i Bednarka (0,53 mln m³). Ropa naftowa w powiecie gorlickim jest eksploatowana z 6 złóż, z których w 2014 roku wydobyto 2,75 tys. ton tego surowca. Największe wydobycie ropy naftowej prowadzone jest ze złoża Kryg-Libusza-Lipinki – w 2014 roku było to 1,62 tys. ton. Licznie występują na terenie powiatu gorlickiego złoża piasków i żwirów, jednak spośród 33 zidentyfikowanych złóż, eksploatacja prowadzona jest tylko w 4: Lipinki 5, Lipinki 6, Łosie 1 i Łosie 3. W 2014 roku wydobyto z nich łącznie 55 tys. ton piasku i żwiru. Podobna sytuacja dotyczy surowców ilastych ceramiki budowlanej – na terenie powiatu znajduje się 6 złóż tego surowca, jednak tylko jedno – Biecz I – jest eksploatowane. Na terenie powiatu gorlickiego znajdują się także złoża kamieni łamanych i blocznych (złoża Bednarka i Klimkówka) oraz surowców dla prac inżynieryjnych (złoża Biecz-Belna i Biecz-Belna I), ale eksploatacja nie jest w nich prowadzona.

Na terenie powiatu jasielskiego znajduje się 5 złóż gazu ziemnego: Folsz-Pielgrzymka, Harkłowa, Jaszczew (złoża jest położone na terenie dwóch powiatów: jasielskiego i krośnieńskiego), Osobnica i Roztoki. Eksploatowane są wszystkie złoża, przy czym największe wydobycie prowadzone jest ze złoża Roztoki – w 2014 roku 7,17 mln m³. Powiat jasielski dysponuje na swoim terenie 6 eksploatowanymi złożami ropy naftowej (w tym jedno złoża, Jaszczew, jest położone na terenie powiatów jasielskiego i krośnieńskiego). W 2014 roku wydobyto z nich 6,35 tys. ton ropy naftowej, najwięcej – 2,71 tys. ton – ze złoża Osobnica. Bardzo licznie na terenie powiatu jasielskiego występują złoża piasków i żwirów – ich ogólna liczba wynosi 85 (w tym 3 położone na terenie powiatu dębickiego i jasielskiego), jednak wydobycie surowców prowadzone jest tylko w 5: Błazkowa (piasek ze żwirem), Dębowiec III-p. D (żwir), Dębowiec-Olczyki (piasek ze żwirem), Skołyszyn-Zachód III (piasek ze żwirem) oraz Ujazd II (piasek ze żwirem). W 2014 ze złóż położonych na terenie powiatu jasielskiego wydobyto łącznie 277 tys. ton piasku i żwiru, w tym 143 tys. ton ze złoża Ujazd II. Ponadto, w powiecie zlokalizowane jest jedno złoża surowców dla prac inżynieryjnych (nieeksploatowane złoża Myscowa) oraz 5 złóż surowców ilastych ceramiki budowlanej (eksploatowane jest jedynie złoża Bieździadka-1).

W powiecie krośnieńskim zlokalizowanych jest 9 złóż gazu ziemnego. Eksploatowane są złoża Bóbrka-Rogi, Iwonicz-Zdrój, Jaszczew (złoża jest położone na terenie dwóch powiatów: jasielskiego i krośnieńskiego), Krościenko (złoża jest położone na terenie dwóch powiatów: miasto Krosno i krośnieńskiego), Potok i Wola Jasielska (złoża położone na terenie dwóch powiatów: brzozowskiego i krośnieńskiego). Na terenie powiatu krośnieńskiego występuje 7 złóż ropy naftowej, z czego 3 są położone na obszarze więcej niż jednego powiatu: Jaszczew (powiat jasielski i powiat krośnieński), Krościenko (powiat krośnieński i m. Krosno) oraz Wola Jasienicka (powiat brzozowski i powiat krośnieński). Ze wszystkich złóż w 2014 roku wydobyto łącznie 7,81 tys. ton ropy naftowej, przy czym największa eksploatacja dotyczyła złóż Bóbrka-Rogi (2,34 tys. ton) oraz Węglówka (2,07 tys. ton). Ponadto na terenie powiatu krośnieńskiego wydobywane są kamienie łamane i bloczne – spośród 8 istniejących złóż piaskowca eksploatacja prowadzona jest głównie ze złoża Lipowica II-1 (1 281 tys. ton w 2014 roku), znacznie mniejsze jest znaczenie złóż Wola Komborska I i Wola Komborska-Działy

P.I. Zaniechano już wydobycie innego przedstawiciela kamieni łamanych i blocznych – łupka menilitowego ze złoża Bratkówka. Na terenie powiatu krośnieńskiego znajduje się również 26 złoża piasku i żwiru (w tym jedno, Haczów, położone w powiecie brzozowskim i powiecie krośnieńskim). Eksploatacja piasku i żwiru prowadzona jest jednak tylko z dwóch złóż: Trzciana II-p. D oraz Wróblin-Milcza, a wydobycie w 2014 roku wyniosło 173 tys. ton. Nie jest prowadzona eksploatacja istniejących w powiecie złóż surowców ilastych ceramiki budowlanej.

Specyficzną formą kopalin są wody lecznicze i termalne. Na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego znajdują się 4 złoża takich surowców: Wapienne i Wysowa w powiecie gorlickim oraz Iwonicz i Rymanów w powiecie krośnieńskim. Wszystkie złoża są objęte koncesją na wydobywanie, a największy pobór wód następuje ze złoża Wysowa (18 843,70 m³/rok), Iwonicz (16 437 m³/rok) i Rymanów (12 737 m³/rok). W oparciu o złoża wód leczniczych i termalnych funkcjonują uzdrowiska w Wysowej-Zdroju, Wapiennem, Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju.

Tabela 12. Bilans zasobów złóż kopalin w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 31 XII 2014 r.

Nazwa złoża	Stan zagospodarowania ³⁸	Zasoby		Wydobycie	Powiat
		wydobywalne zbilansowane	przemysłowe		
Gaz ziemny (mln m³)					
Bednarka	E	tylko pzb.	x	0,53	gorlicki
Biecz	R	tylko pzb.	x	x	gorlicki
Bóbrka-Rogi	E	19,26	0,1	0,06	krośnieński
Dominik.-Kob.-Kryg	Z	x	x	x	gorlicki
Draganowa	P	88,27	42,49	x	krośnieński
Folusz-Pielgrzymka	E	tylko pzb.	x	0,27	jasielski
Gorlice	E	31,1	x	0,03	gorlicki
Gorlice-Glinik	E	6,68	1,56	0,8	gorlicki
Harkłowa	E	0,24	0,09	0,02	jasielski
Iskrynia	Z	tylko pzb.	x	x	krośnieński
Iwonicz-Zdrój	E	6,72	x	0,33	krośnieński
Jaszczew	E	210,56	11,56	5,53	jasielski, krośnieński
Krościenko	E	0,94	0,19	0,02	krośnieński, m. Krosno
Magdalena	Z	tylko pzb.	x	x	gorlicki
Osobnica	E	42,92	7,31	0,68	jasielski
Potok	E	7,7	0,24	0,02	krośnieński
Roztoki	E	108,82	37	7,17	jasielski
Strzeszyn	E	2,68	2,31	0,01	gorlicki
Szalowa	E	71,82	60,7	0,57	gorlicki
Węglówka	Z	x	x	x	krośnieński
Wola Jasienicka	E	tylko pzb.	0,49	0,07	brzozowski, krośnieński
Ropa naftowa (w tys. t)					

³⁸ Skrótów literowych oznaczają: E – złożo eksploatowane, M – złożo skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym, P – złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie, R – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo, Z – złożo, z którego wydobycie zostało zaniechane, T – złożo zagospodarowane, eksploatowane okresowo.

<i>Biecz</i>	<i>E</i>	<i>tylko pzb.</i>			0,25	<i>gorlicki</i>
<i>Bóbrka-Rogi</i>	<i>E</i>	114,22		0,56	2,34	<i>krośnieński</i>
<i>Dominik.-Kob.-Kryg</i>	<i>E</i>	1,23		1,23	0,48	<i>gorlicki</i>
<i>Fellnerówka-Hanka</i>	<i>E</i>	16,65			0,31	<i>gorlicki</i>
<i>Folusz-Pielgrzymka</i>	<i>E</i>	<i>tylko pzb.</i>	<i>x</i>		1,05	<i>jasielski</i>
<i>Gorlice</i>	<i>E</i>	29,68		0,25	0,08	<i>gorlicki</i>
<i>Harkłowa</i>	<i>E</i>	3,83		2,02	0,8	<i>jasielski</i>
<i>Iwonicz-Zdrój</i>	<i>E</i>	19,41	<i>x</i>		0,49	<i>krośnieński</i>
<i>Jaszczew</i>	<i>E</i>	71,27		0,74	1,16	<i>jasielski, krośnieński</i>
<i>Krościenko</i>	<i>E</i>	15,55		0,18	0,84	<i>krośnieński, m. Krosno</i>
<i>Kryg-Libusza-Lipinki</i>	<i>E</i>	13,71		1,55	1,62	<i>gorlicki</i>
Magdalena	<i>Z</i>	<i>tylko pzb.</i>			0,01	<i>gorlicki</i>
<i>Mrukowa</i>	<i>E</i>	<i>tylko pzb.</i>	<i>x</i>		0,04	<i>jasielski</i>
<i>Osobnica</i>	<i>E</i>	34,2	<i>x</i>		2,71	<i>jasielski</i>
<i>Potok</i>	<i>E</i>	25,74		2,3	0,79	<i>krośnieński</i>
<i>Roztoki</i>	<i>E</i>	14,61		1,41	0,59	<i>jasielski</i>
<i>Turaszówka</i>	<i>E</i>	1,94		1,13	0,43	<i>m. Krosno</i>
<i>Węglówka</i>	<i>E</i>	62,64		4,87	2,07	<i>krośnieński</i>
<i>Wola Jasienicka</i>	<i>E</i>	<i>tylko pzb.</i>		0,18	0,12	<i>brzozowski, krośnieński</i>
Kamienie łamane i bloczne (w tys. t)						
Piaskowiec						
Bednarka	<i>R</i>	3436	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>gorlicki</i>
Klimkówka	<i>R</i>	3 565	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>gorlicki</i>
Iwła	<i>P</i>	22 623	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Lipowica II	<i>Z</i>	34 330	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Lipowica II-1	<i>E</i>	52 867		46 269	1 281	<i>krośnieński</i>
Łączki Jagiellońskie	<i>Z</i>	114	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Wola Komborska-Działy	<i>T</i>	254	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Wola Komborska I	<i>E</i>	277	<i>x</i>		2	<i>krośnieński</i>
Wola Komborska-Działy P.I	<i>E</i>	74		74	0	<i>krośnieński</i>
Wola Komborska-Działy P.II	<i>T</i>	58		58	<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Łupek menilitowy						
Bratkówka	<i>Z</i>	373		64	<i>x</i>	<i>krośnieński</i>
Piaski i żwiry (w tys. t)						
* złoża zawierające piasek ze żwirem						
** złoża zawierające żwir						
Bajdy*	<i>P</i>	395	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>jasielski</i>
Biecz I**	<i>R</i>	35	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>gorlicki</i>
Błażkowa*	<i>E</i>	862		830	90	<i>jasielski</i>
Brunary*	<i>R</i>	41	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>gorlicki</i>
Brzyska-Błażkowa*	<i>T</i>	690		30	<i>x</i>	<i>dębicki, jasielski</i>
Bukowa*	<i>R</i>	108	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>dębicki, jasielski</i>
Dębowiec II**	<i>R</i>	28	<i>x</i>		<i>x</i>	<i>jasielski</i>

Dębowiec III-p.A**	R		17	x	x	jasielski
Dębowiec III-p.B**	M	x		x	x	jasielski
Dębowiec III-p.C**	R		17	x	x	jasielski
Dębowiec III-p.D**	E	x		x	11	jasielski
Dębowiec**	Z		52	x	x	jasielski
Dębowiec-Natalia*	R		24	x	x	jasielski
Dębowiec-Olczyki*	E	x		x	15	jasielski
Dębowiec-Olkówki*	R		9	x	x	jasielski
Dębowiec-Rozalia*	R		44	x	x	jasielski
Dębowiec-Wiktoria*	R		60	x	x	jasielski
Dobieszyn*	P		559	x	x	krośnieński
Dobrucowa**	R		315	x	x	jasielski
Dominikowice	T		12	x	x	gorlicki
Dominikowice I	T		26	x	x	gorlicki
Drymak - p.A**	R		1 552	x	x	krośnieński
Drymak - p.B**	M	x		x	x	krośnieński
Drymak - p.C**	R		2 131	x	x	krośnieński
Dukla 1**	M	x		x	x	krośnieński
Dukla**	P		4 504	x	x	krośnieński
Gorlice-Zielona I*	Z		20	x	x	gorlicki
Gorzyce*	P		820	x	x	jasielski
Grudna Kępska*	Z	tylko pzb.		x	x	gorlicki
Haczów*	T		10 909	x	x	brzozowski, krośnieński
Hańczowa-1**	R		26	x	x	gorlicki
Jankowa 2*	T		36	x	x	gorlicki
Jankowa 3**	T		1	x	x	gorlicki
Jankowa I*	Z		8	x	x	gorlicki
Jankowa-Abram*	R		48	x	x	gorlicki
Jasiołka-Panna**	Z	x		x	x	krośnieński
Jasło**	R		2 715	x	x	jasielski
Jasło-Dominika*	T		20	x	x	jasielski
Jasło-Faustyna*	T		14	x	x	jasielski
Jasło-Florentyna*	R		75	x	x	jasielski
Kaczorowy*	P		772	x	x	jasielski
Kąty-Myscowa*	R		4 655	x	x	jasielski
Klęczany-Zagórzany**	T		37	x	x	gorlicki
Kłodawa**	T		21 921	x	x	dębicki, jasielski
Kłodawa-3*	M	x		x	x	jasielski
Kłodawa-5*	M	x		x	x	jasielski
Kłopotnica-A*	P		9 549	x	x	jasielski
Kłopotnica-B*	P		10 094	x	x	jasielski
Kłopotnica-C*	P		8 843	x	x	jasielski
Końcuchy-Jutryna**	R		33	x	x	jasielski
Końcuchy-Pole F**	R		31	x	x	jasielski
Krajowice II*	Z		7	x	x	jasielski

Krajowice III*	T	x	x	x	jasielski
Krajowice**	Z	40	x	x	jasielski
Krempna**	R	1 617	x	x	jasielski
Krempna**	P	77	x	x	jasielski
Lipinki 4	T	3	x	x	gorlicki
Lipinki 5	E	56	x	12	gorlicki
Lipinki 6	E	4	x	6	gorlicki
Lipinki II	T	12	x	x	gorlicki
Lipinki III	T	2	x	x	gorlicki
Łęgórz*	P	200	x	x	jasielski
Łosie 1**	E	26	x	13	gorlicki
Łosie 3**	E	32	x	22	gorlicki
Łosie**	M	x	x	x	gorlicki
Machnówka II**	Z	6	x	x	krośnieński
Machnówka**	Z	201	x	x	krośnieński
Męcinka-1*	P	559	x	x	krośnieński
Myscowa**	R	80	x	x	jasielski
Niegłowice II**	R	40	x	x	jasielski
Niegłowice**	Z	1 947	x	x	jasielski
Odrzykoń-Zawodzie*	R	47	x	x	krośnieński
Osobnica I*	T	17	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Brzeziny*	R	54	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Jedliny*	T	43	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Strykówki**	R	66	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Tarniny*	M	x	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Wadernik**	T	36	x	x	jasielski
Pielgrzymka-Zakole*	M	x	x	x	jasielski
Polany*	R	1 138	x	x	jasielski
Przysieki*	P	338	x	x	jasielski
Przysieki-Irena*	R	40	x	x	jasielski
Przysieki-Justyna*	M	x	x	x	jasielski
Przysieki-Marzena*	R	64	x	x	jasielski
Przysieki-Weronika*	T	22	x	x	jasielski
Pusta Wola*	P	979	x	x	jasielski
Pusta Wola-Helena*	R	82	x	x	jasielski
Pusta Wola-Lidia*	R	77	x	x	jasielski
Pusta Wola-p.A*	R	52	x	x	jasielski
Ropa*	Z	tylko pzb.	x	x	gorlicki
Roztoki*	R	286	x	x	jasielski
Równe**	R	20	x	x	krośnieński
Rudawka Rymanowska**	Z	52	x	x	krośnieński
Siedliska-p. C*	M	x	x	x	jasielski
Siepietnica*	Z	696	x	x	jasielski
Skotyszyn II*	R	10	x	x	jasielski
Skotyszyn-p.B*	T	113		117	x jasielski

Skołyszyn-p.C*	R		40	x		x	jasielski
Skołyszyn-Park V**	T		47		16	x	jasielski
Skołyszyn-Park VI**	Z		166	x		x	jasielski
Skołyszyn-Zachód III*	E		39	x		18	jasielski
Sławęcin-Iwona*	R		49	x		x	jasielski
Strzeszyn 1 *	T		14	x		x	gorlicki
Strzeszyn Pole E*	R		19	x		x	gorlicki
Strzeszyn*	T		15	x		x	gorlicki
Szczepańcowa*	P		603	x		x	krośnieński
Szebnie I**	R		50	x		x	jasielski
Szebnie*	Z		3	x		x	jasielski
Szebnie-Stefanik I**	R		97	x		x	jasielski
Szebnie-Stefanik II**	E		66	x		x	jasielski
Szebnie-Stefanik**	T		33	x		x	jasielski
Świątkowa*	Z		50	x		x	jasielski
Świerchowa**	Z		135	x		x	jasielski
Świerzowa*	P		7 445	x		x	krośnieński
Trzciana II-p.A**	R		1 235		1 235	x	krośnieński
Trzciana II-p.C**	M	X		x		x	krośnieński
Trzciana II-p.D*	E		550		550	93	krośnieński
Trzciana II-p.E*	R		1 005	x		x	krośnieński
Ujazd II*	E		803		703	143	jasielski
Ujazd-zarej.*	Z	x		x		x	jasielski
Uście Gorlickie 1**	R		7	x		x	gorlicki
Uście Gorlickie**	Z	x		x		x	gorlicki
Wilczyska *	T		40		28	x	gorlicki
Wilczyska 1*	T		28	x		x	gorlicki
Wilczyska 3*	R		25	x		x	gorlicki
Wilczyska 4*	T		17	x		x	gorlicki
Wilczyska 5*	Z		3	x		x	gorlicki
Wilczyska 6*	R		39	x		x	gorlicki
Wilczyska II*	T		4	x		x	gorlicki
Wróblak Szlachecki**	R		2 722	x		x	krośnieński
Wróblak-Milcza*	E		1 458		1 450	80	krośnieński
Wróblak-Północ*	Z	X		x		x	krośnieński
Wróblak-Sicina 2*	T		7	x		x	krośnieński
Wróblak-Sicina*	T		7	x		x	krośnieński
Wróblowa*	Z		695	x		x	jasielski
Załęże Daniel**	T		47	x		x	jasielski
Załęże III*	R		99		99	x	jasielski
Załęże Stanisław*	R		95	x		x	jasielski
Załęże Witusik*	T		67	x		x	jasielski
Załęże**	Z		12	x		x	jasielski
Zimna Woda*	P		820	x		x	jasielski
Żarnowiec*	R		10	x		x	krośnieński
Żółków I*	Z		3	x		x	jasielski

Żółków*	P	434	x	x	jasielski
Surowce dla prac inżynierskich (w tys. m³)					
Biecz-Belna	Z	30	x	x	gorlicki
Biecz-Belna I	Z	1	x	x	gorlicki
Myscowa	R	166	x	x	jasielski
Surowce ilaste ceramiki budowlanej (w tys. m³)					
Biecz I	E	893		893	0 gorlicki
Bieździadka	Z	744	x	x	jasielski
Bieździadka - 1	E	337	x		0 jasielski
Gorlice 3	Z	667	x	x	gorlicki
Gorlice 4	Z	363		189	gorlicki
Jankowa	T	80		69	gorlicki
Mszanka	P	3 982	x	x	gorlicki
Niepla	P	2 601	x	x	jasielski
Przybówka	R	4 462	x	x	krośnieński
Sobniów	Z	320	x	x	jasielski
Węglówka	R	869	x	x	krośnieński
Zaborówka	P	1 730	x	x	gorlicki
Żółków	Z	1 726	x	x	jasielski
Solanki, wody lecznicze i termalne					
*złoża objęte koncesją na wydobywanie					
	Typ wody ³⁹	Zasoby geologiczne bilansowe		Pobór (m ³ /rok)	Powiat
		dyspozycyjne (m ³ /h) statyczne (tys. m ³)	eksploatacyjne (m ³ /h)		
Wapienne*	Ls	x	5,67	1 701,00	gorlicki
Wysowa*	LzLs	x	11,92	18 843,70	gorlicki
Iwonicz*	LzLsT	x	41,09	16 437,00	krośnieński
Rymanów*	Lz	x	19,60	12 737,00	krośnieński

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2014 r. Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2015

3.2 ANALIZA GŁÓWNYCH TYPÓW DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PROWADZONEJ NA OBSZARZE FUNKCJONALNYM WRAZ Z PROGNOZĄ ICH ROZWOJU I ANALIZĄ INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU

W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020* jako strategiczne sektory gospodarki województwa podkarpackiego wskazano następujące sektory: elektromaszynowy (głównie lotniczy), informatyczny, chemiczny, farmaceutyczny, rolno-spożywczy, turystyczny i usługi logistyczne.

Kolejny dokument szczebla wojewódzkiego, *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji* do inteligentnych specjalizacji

³⁹ Skrótów literowe oznaczają: Ls – wody lecznicze słabozmineralizowane, Lz – wody lecznicze zmineralizowane, T – wody termalne

regionalnych, tj. dziedzin, na których będzie opierał się rozwój województwa podkarpackiego, wymienia: lotnictwo i kosmonautykę (specjalizacja wiodąca), jakość życia (specjalizacja wiodąca) oraz informatykę i telekomunikację (specjalizacja wspomagająca). W ramach inteligentnej specjalizacji wiodącej jakość życia zgrupowano:

- produkcję i przetwórstwo żywności najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej, ekologiczne i zrównoważone rolnictwo i przetwórstwo, produkty regionalne i tradycyjne;
- zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, zdrowie i dobrostan (kliniki, sanatoria, domy seniora, centra rekreacyjno-wypoczynkowe, zakłady odnowy biologicznej, centra dietetyczne);
- eko-technologie: odnawialne źródła energii (energetyka rozproszona, smart grids, turbiny wiatrowe, turbiny wodne, solary, panele słoneczne, kotły na biomasę, geotermia, itd.);
- energooszczędne i inteligentne budownictwo (domy pasywne, zeroenergetyczne i plusenergetyczne itd.)⁴⁰.

Dodatkowo wskazano sektory wysokiej szansy, które w przyszłości mogą stać się kolejnymi inteligentnymi specjalizacjami regionu.: przemysł motoryzacyjny, chemiczny, mineralny i hutniczo-metalurgiczny⁴¹.

Natomiast Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych przy współpracy z samorządem województwa podkarpackiego, na podstawie obserwacji napływu inwestycji do tego województwa, stworzyła listę tzw. sektorów wysokich szans. Obejmuje ona sektory: lotniczy, informatyczny i odlewniczy⁴².

Mimo pewnych rozbieżności w przedstawionych powyżej listach sektorów i branż ważnych dla rozwoju gospodarczego województwa podkarpackiego, widoczna jest jedna dziedzina, która pojawia się w każdym zestawieniu, tj. lotnictwo. Szczególne szanse na dalszy rozwój w tym kierunku ma Krosno, jeden z ośrodków Doliny Lotniczej. Dla obszarów wiejskich powiatów jasielskiego i krośnieńskiego istotne jest wskazanie jakości życia jako specjalizacji wiodącej w województwie podkarpackim – znaczny udział obszarów rolnych oraz walory przyrodnicze w naturalny sposób predestynują te tereny do rozwoju w kierunku turystyki i ekologii.

Gospodarcze tradycje **powiatu jasielskiego** związane są z górnictwem naftowym i gazownictwem oraz przemysłem szklarskim. Stąd też znaczenie przemysłu rafineryjnego, chemicznego i szklarskiego w tym regionie, ale również budowlanego, meblarskiego i spożywczego (przetwórstwo warzyw i owoców, przetwórstwo mięsne) czy cukiernictwa. Dla gospodarki lokalnej znaczenie ma również rolnictwo, stanowiące źródło utrzymania na wielu mieszkańców. Grunty orne stanowią 35,2% powierzchni powiatu, przy czym wartość ta jest silnie zróżnicowana w gminach. Największy udział gruntów ornych w ogóle powierzchni gminy dotyczy gmin Tarnowiec (53,7%), Brzyska (50,9%) i Jasło (50,2%). Uwarunkowania rozwoju powiatu wyznaczają również obszary leśne (średnia lesistość powiatu wynosi 37,3%, przy czym w gminie Krempna kształtuje się na poziomie 74,8%, oraz walory przyrodnicze. Na terenie czterech gmin powiatu jasielskiego (Dębowiec, Krempna, Nowy Żmigród i Osiek Jasielski)

⁴⁰ Za: *Wiodące branże województwa podkarpackiego – inteligentne specjalizacje regionalne*. Opracowanie wykonane przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne we współpracy z Podkarpackim Ośrodkiem Badań Regionalnych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Rzeszów 2014.

⁴¹ Za: *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)*, Rzeszów 2015.

⁴² Za: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Województwo podkarpackie*. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. w Instytucje Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa, grudzień 2014.

rozciąga się Magurski Park Narodowy, występują ponadto obszary chronionego krajobrazu oraz parki krajobrazowe. Liczne atrakcje przyrodnicze, szlaki turystyczne i zabytki powiatu jasielskiego sprzyjają rozwojowi turystyki i rekreacji. Szczególną ich formą jest agroturystyka i enoturystyka, czyli turystyka opierająca się na odradzających się tradycjach winiarskich na Podkarpaciu. W powiecie jasielskim winnice działają m.in. w Jareniówce, Kończycach, Trzciny, Przysiekach, Zarzeczcu, Błażkowej, Siepietnicy czy Bączalu Dolnym.

Również w przypadku **powiatu gorlickiego** istotne są tradycje związane z przemysłem naftowym, które sprawiają, że w powiecie występuje skupienie zakładów związanych z tym przemysłem. Teren powiatu jest zasobny w złoża ropy naftowej, gazu ziemnego oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej, wydobywa się także surowce naturalne (żwir, kamień) oraz pozyskuje drewno. Dla rozwoju powiatu szczególne znaczenie ma turystyka, wykorzystująca malownicze położenie powiatu na górzystym terenie Beskidu Niskiego i opierająca się na bogactwach naturalnych, zabytkach kulturalnych i historycznych. Na terenie powiatu gorlickiego występują również naturalne źródła wód mineralnych, będące podstawą funkcjonowania uzdrowisk: Wysowa-Zdój (szczawy wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowe) i Wapienne (słabo mineralizowane wody siarczkowe).

Powiat krośnieński charakteryzuje się rolniczo-przemysłowym charakterem gospodarki, z długoletnimi tradycjami wydobywczymi i przetwórczymi związanymi ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego. Znaczna część ludności utrzymuje się pracy w rolnictwie – 35,4% powierzchni powiatu zajmują grunty orne (58,7% w gminie Miejsce Piastowe, 55,7% w gminie Jedlicze, 51,1% w gminie Iwonicz-Zdrój, 50,2% w gminie Chorkówka). W rolnictwie dominuje uprawa zbóż, ogrodnictwo, chów bydła i trzody chlewnej, ale na terenie powiatu znajdują się także winnice (m.in. w Łękach Strzyżowskich, Jedliczach, Przybówce, Korczyni i Kombornii). W przemyśle powiatu krośnieńskiego szczególne znaczenie mają branże wydobywcza (ropa naftowa, gaz ziemny, kruszywa, glina), spożywcza (przetwórstwo warzyw i owoców, przetwórstwo mięsa), produkcja szkła i wyrobów ze szkła oraz produkcja drewna i mebli. Zasoby wód leczniczych są podstawą funkcjonowania dwóch uzdrowisk: Iwonicz-Zdrój i Rymanów-Zdrój. Obszar powiatu krośnieńskiego cechuje się również bardzo dużą wartością przyrodniczo-krajobrazową i atrakcyjnością turystyczną. Lesistość powiatu wynosi średnio 35,8%, jednak różnice między gminami są bardzo duże: od 3,8% w Krościenku Wyżnym do 64,6% w Jaślickach. Znaczna część powiatu stanowią obszary objęte ochroną prawną, wśród których wyróżnić można Magurski Park Narodowy (gmina Dukla), Parki Krajobrazowe: Jaślicki i Czarnorzecko-Strzyżowski, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary objęte ochroną w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. W oparciu o walory przyrodnicze powiatu rozwijają się branże związane z turystyką i rekreacją, w tym agroturystyka.

Powiat miasto Krosno jest regionalnym ośrodkiem o dominującej roli branży usługowej i produkcyjnej. Wieloletnie tradycje związane z produkcją szkła i wyrobów ze szkła powodują, że Krosno jest największym krajowym ośrodkiem przemysłu szklarskiego. Reprezentantami tej branży są m.in. Krośnieńskie Huty Szkła „KROSNO” S.A. w upadłości, KROSGLOSS S.A. (wydzielony z KHS Zakład Włókna Szklanego), Villa Glass Studio Sp. z o.o., GLASMARK Sp. z o.o. czy F.H. MikaGlass. Bardzo ważną dziedziną gospodarki miasta jest lotnictwo – w Krośnie, jednym z ośrodków „Doliny Lotniczej”, rozwija się produkcja lotnicza i okołolotnicza, związana głównie z produkcją samolotów ultralekkich oraz podzespołów do samolotów cywilnych i wojskowych. Reprezentantami branży lotniczej są m.in. Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o., Lotnicze Zakłady Produkcyjno - Naprawcze Aero-Kros sp. z o.o., FK Lightplanes Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Uslugowym „EKOLOT”, Wietpol Aerospace Sp. z o.o. S.K.A. Zakład Produkcyjny Krosno, Peszke s.c. czy Dioxid Sp. z o.o. Krosno jest także ważnym ośrodkiem meblarskim – na terenie miasta znajdują się znane i uznane przedsiębiorstwa

specjalizujące się m.in. w produkcji krzesła, foteli, mebli łazienkowych, kuchennych i dziecięcych, mebli do mieszkań, biur, hoteli czy sklepów, a nawet stołów bilardowych. Są to m.in.: Nowy Styl Sp. z o.o., Krośnieńskie Fabryki Mebli „Krofam” Sp. z o.o., Zakład Meblowy „Wist” czy „Billkros”. Poza przemysłem szklarskim, lotniczym i meblarskim, znaczące są także: branża motoryzacyjna (m.in. BWI Poland Technologies Sp. z o.o. Oddział w Krośnie, FA Krosno S.A.), przemysł naftowy (oddziały PGNiG Technologie S.A.) oraz przetwórstwo przemysłowe (m.in. Cellfast S.A.).

Branża lotnicza w Krośnie rozwija się w oparciu o bazę w postaci krośnieńskiego **lotniska**. Lotnisko Krosno jest lotniskiem cywilnym, posiadającym trawiaste drogi startowe, przystosowanym do startów i lądowań samolotów i szybowców. Obecnie z lotniska korzystają głównie ośrodki kształcenia lotniczego oraz firmy zajmujące się produkcją i serwisem samolotów ultralekkich. Głównym użytkownikiem jest Aeroklub Podkarpacki – Szkoła Lotnicza. Aktualnie prowadzone są podzielone na dwa etapy prace związane z modernizacją krośnieńskiego lotniska. Główne założenia modernizacji obejmują:

- Rozwój funkcji szkoleniowo – treningowej lotniska w Krośnie; stworzenie odpowiednich warunków dla funkcjonowania podmiotów szkoleniowych
- Optymalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni lotniskowej dla rozwoju funkcji szkoleniowych
- Wzbogacenie istniejącej oferty o szkolenia mechaników branży lotniczej
- Umożliwienie firmom produkującym samoloty testowania ich na krośnieńskim lotnisku
- Stopniowe uzupełnienie funkcji lotniska o obsługę cargo, lotnictwa ogólnego oraz małej komunikacji pasażerskiej
- Zagospodarowanie terenów przyległych do lotniska w celu stworzenia strefy inwestycyjnej, przeznaczonej przede wszystkim dla firm z branży lotniczej, okołolotniczej i logistycznej, korzystnie oddziałującej na wzrost ruchu lotniczego⁴³.

Rozwój lotniska w Krośnie, oprócz wymiaru gospodarczego, ma również znaczenie komunikacyjne – wprowadzenie przewozów pasażerskich podniesie znaczenie miasta jako węzła komunikacyjnego. Ma to szczególne znaczenie dla rozwoju lotniczej komunikacji turystycznej czy biznesowej.

Lotnisko Krosno posiada pozytywnie zaopiniowany przez Urząd Lotnictwa Cywilnego Plan Generalny (Master Plan), stanowiący kompleksową koncepcję rozwoju lotniska w perspektywie do 2040 roku. W Planie Generalnym zawarte są wytyczne rozwoju portu lotniczego, a celem jego opracowania jest:

- Dostarczenie wytycznych do kształtowania strategii rozwoju portu lotniczego oraz strategicznych decyzji.
- Określenie potencjalnych możliwości i problemów związanych z rozbudową portu lotniczego.
- Określenie finansowych i ekonomicznych warunków dla rozbudowy i eksploatacji portu lotniczego (w tym uzasadnienia jego rozbudowy).
- Stworzenie podstawy do porozumienia pomiędzy urzędami i udziałowcami.
- Optymalizacja zakresu inwestycji na lotnisku Krosno niezbędnych dla zapewnienia obsługi prognozowanych operacji lotniczych, przewozów pasażerskich i towarów – przy zapewnieniu

⁴³ Za: <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/lotnisko/wydarzenia/> (25.06.2015)

rozwoju funkcji szkoleniowych lotniska, które stanowią główne źródło operacji lotniczych lotniska⁴⁴.

Źródłem wiedzy statystycznej o typach prowadzonej działalności gospodarczej według branż czy sektorów gospodarki jest rejestr REGON. Należy jednak wziąć pod uwagę, że dane rejestru REGON opierają się na informacjach pochodzących od samych przedsiębiorców i obejmują jedynie ten obszar działalności, który w rejestrze został wskazany jako główny. Dynamiczne zmiany gospodarcze powodują jednak, że w rzeczywistości firmy mogą funkcjonować w więcej niż jednej branży, co utrudnia dokładną analizę typów prowadzonej działalności gospodarczej.

Strona | 57

Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg grup sekcji PKD 2007 wskazuje na dominację w jednostkach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego działalności związanej ze sferą usługową. We wszystkich powiatach: gorlickim, krośnieńskim i jasielskim oraz mieście Krośnie przeważają podmioty w grupie „pozostała działalność”, tj. prowadzące działalność w sekcjach od G do U PKD 2007: w 2014 roku w powiecie gorlickim liczba takich podmiotów wynosiła 4 680, w powiecie jasielskim – 5 912 podmiotów, w powiecie krośnieńskim – 5 238 podmiotów, a w Krośnie – 4 607 podmiotów. Na tle wszystkich jednostek wyróżniają się główne miasta obszaru, tj. Jasła i Krosno, gdzie odsetek przedsiębiorstw prowadzących „pozostałą działalność” kształtował się na poziomie 82,5% – w pozostałych powiatach i gminach odsetek ten wynosił ok. 60-70%.

Zróżnicowany okazał się udział przedsiębiorstw z branż przemysłowych i budowlanych w poszczególnych powiatach. Odsetek ten wahał się w 2014 roku od 17,3% w mieście Krośnie, poprzez 23,7% w powiecie jasielskim i 27,7% w powiecie krośnieńskim, do 36,4% w powiecie gorlickim. Wśród jednostek gminnych powiatu jasielskiego najwyższym udziałem firm prowadzących działalność w przemyśle i budownictwie cechowały się gminy: Kołaczyce (33,3%), Tarnowiec (32,9%), Skotyszyn (32,6%), Osiek Jasielski (32,3%) oraz Dębowiec (31,1%) i Brzyska (30,3%). Sytuacja odwrotna, tj. najmniejszy udział przedsiębiorstw z sektorów B-F, dotyczył miasta Jasła (17%) oraz gminy Krempna (18,3%). W przypadku gmin powiatu krośnieńskiego różnice nie były tak znaczne: największy udział firm działających w obszarze przemysłu i budownictwa wynosił 30,6% i występował w gminie Krościenko Wyżne, zaś najmniejszy – 19,8% w gminie Jaśliska.

Najmniej podmiotów gospodarczych w powiatach i gminach obszaru funkcjonalnego prowadziło działalność związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. W 2014 roku funkcjonowało 16 takich przedsiębiorstw w mieście Krośnie (0,3% ogółu), 103 w powiecie jasielskim (1,3%), 183 w powiecie krośnieńskim (2,4%) i 233 w powiecie gorlickim (3%). W większości gmin udział podmiotów rolniczych nie przekraczał 2-3%, a w porównaniu z 2008 roku ich liczba się zmniejszyła.

Sytuacja taka nie dotyczyła jednak dwóch gmin – Krempnej i Jaślisk. W 2014 roku w Krempnej funkcjonowało 30 przedsiębiorstw sekcji A, a w Jaśliskach – 35. Natomiast ich udział w ogóle podmiotów gospodarczych w tych gminach kształtował się na poziomie 26,1% i 31,5%. Pod względem udziału przedsiębiorstw prowadzących działalność rolniczą w ogóle firm, gminy Krempna i Jaśliska są unikalne wśród analizowanych jednostek administracyjnych.

⁴⁴ Za: Opracowanie wspólnej strategii rozwoju regionów Polski Wschodniej w oparciu o sektor lotniczy w ramach projektu pn.: „Odlotowa Polska Wschodnia”, Część I Plan Generalny (Master Plan) dla Lotniska Krosno

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej według grup sekcji w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014

	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A PKD 2007)		przemysł i budownictwo (sekcje B, C, D, E, F PKD 2007)		pozostała działalność (sekcje G-U PKD 2007)	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Powiat gorlicki	409	233	2240	2814	4056	4680
Powiat jasielski	148	103	1546	1866	5576	5912
Jasło	23	18	605	634	3006	3074
Brzyska	5	3	69	92	173	209
Dębowiec	7	7	123	136	273	294
Jasło	26	13	205	254	628	696
Kończone	10	8	89	148	244	289
Krempna	28	30	15	21	62	64
Nowy Żmigród	20	10	89	122	345	354
Osiek Jasielski	10	6	77	84	175	170
Skotyszyn	11	3	161	213	389	437
Tarnowiec	8	5	113	162	281	325
Powiat krośnieński	243	183	1829	2072	4723	5238
Chorkówka	18	9	180	227	475	512
Dukla	74	26	192	184	600	581
Iwonicz-Zdrój	18	15	200	233	519	585
Jedlicze	19	9	200	242	649	701
Korczyna	24	17	202	235	478	556
Krościenko Wyżne	4	1	134	151	309	342
Miejsce Piastowe	13	5	255	286	573	651
Rymanów	53	53	320	323	744	847
Wojaszówka	20	13	146	169	376	409
Jaślika	-	35	-	22	-	54
Powiat m. Krosno	20	16	874	970	4384	4607

Źródło: dane GUS/BDL

We wszystkich powiatach obszaru funkcjonalnego największą grupę (pod względem liczbowym) stanowiły podmioty gospodarcze prowadzące działalność w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle. W 2014 roku w powiecie gorlickim funkcjonowało 1 577 takich podmiotów, w powiecie jasielskim – 2 317, w powiecie krośnieńskim – 1 962, a w mieście Krośnie – 1 575. Ich udział w ogóle przedsiębiorstw w poszczególnych powiatach był jednak zróżnicowany i wahał się od 20,4% (powiat gorlicki), przez 26,2% (powiat krośnieński) i 28,2% (miasto Krosno) do 29,4% (powiat jasielski). Natomiast najmniej licznie reprezentowanymi sekcjami PKD w powiatach obszaru funkcjonalnego są sekcje B (górnictwo i wydobywanie), D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych) oraz E (dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) – ich udział w ogóle przedsiębiorstw wynosił ok. 0,1%.

W powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim drugą pod względem liczby firm sekcją PKD okazało się budownictwo (odpowiednio 24,1%, 11,9% i 14,4%), a trzecią – przetwórstwo przemysłowe (odpowiednio 11,8%, 11,1% i 12,6%). Odmienna struktura podmiotów gospodarki narodowej wg sekcji PKD występowała w mieście Krośnie. Poza firmami prowadzącymi działalność handlowo-naprawczą, licznie występowały również podmioty z sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) – ich liczba wynosiła 623, tj. 11,1% ogółu przedsiębiorstw. Ponadto 9,9% krośnieńskich firm

(555 podmiotów) prowadzi działalność w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe), a 9,1% (522 podmioty) w sekcji Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna).

W zdecydowanej większości sekcji PKD w powiatach obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014 następował wzrost liczby przedsiębiorstw. Pomijając skrajne przypadki w najmniej licznych sekcjach (np. przyrost o 600% w sekcji E w mieście Krośnie w rzeczywistości oznaczał wzrost o 6 przedsiębiorstw, a przyrost o 233,3% w sekcji D w powiecie krośnieńskim – wzrost o 7 podmiotów) szczególnie mocno rozwijały się sekcje J (wzrost od 23,3% w Krośnie do 28,7% w powiecie gorlickim), L (od 9,2% w Krośnie do 113,6% w powiecie gorlickim), M (od 22,4% w Krośnie do 37,2% w powiecie gorlickim), N (od 9,2% w Krośnie do 41,4% w powiecie gorlickim), Q (od 20,6% w Krośnie do 52,5% w powiecie krośnieńskim), S i T (od 14,5% w Krośnie do 30,5% w powiecie krośnieńskim) oraz P (od 20,1% w powiecie jasielskim do 21,4% w powiecie gorlickim).

We wszystkich powiatach przyrostu liczby przedsiębiorstw nie odnotowano tylko w sekcji A (spadek o 43% w powiecie gorlickim, o 30,4% w powiecie jasielskim, o 24,7% w powiecie krośnieńskim i o 20% w mieście Krośnie) oraz sekcji K (spadki odpowiednio o 30,1%, 3,8%, 16,6% i 5,2%). Oprócz rolnictwa i działalności finansowej i ubezpieczeniowej w powiecie gorlickim zmniejszyła się również liczba przedsiębiorstw w sekcji H, transport i gospodarka magazynowa (o 2,5%), w powiecie jasielskim spadek objął sekcje G i H (o 5,6% i 1,3%), a w powiecie krośnieńskim – sekcję I, zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (spadek o 6,7%). W mieście Krośnie spadki objęły sekcje B (o 33,3%), G (o 4,8%), H (o 15,5%) i O (o 4,2%).

Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007⁴⁵ w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014

	Powiat gorlicki		Powiat jasielski		Powiat krośnieński		Powiat m. Krosno	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
ogółem	6705	7727	7270	7881	6795	7493	5278	5593
Sekcja A	409	233	148	103	243	183	20	16
Sekcja B	4	5	10	17	4	11	3	2
Sekcja C	716	915	748	874	809	941	486	555
Sekcja D	5	6	4	6	3	10	2	4
Sekcja E	22	28	23	35	28	29	1	7
Sekcja F	1493	1860	761	934	985	1081	382	402
Sekcja G	1470	1577	2454	2317	1952	1962	1654	1575
Sekcja H	321	313	533	526	521	537	323	273

⁴⁵ Sekcje PKD 2007: Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie, Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe, Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, Sekcja F – Budownictwo, Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa, Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Sekcja J – Informacja i komunikacja, Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, Sekcja P – Edukacja, Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, Sekcja S – Pozostała działalność usługowa, Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

Sekcja I	154	161	178	202	224	209	142	144
Sekcja J	94	121	118	149	111	139	129	159
Sekcja K	183	128	184	177	199	166	211	200
Sekcja L	66	141	125	131	65	83	153	167
Sekcja M	363	498	493	613	321	420	509	623
Sekcja N	99	140	111	133	111	148	98	107
Sekcja O	94	96	123	130	112	113	24	23
Sekcja P	318	386	314	377	245	295	196	237
Sekcja Q	303	394	302	365	257	392	433	522
Sekcja R	161	181	143	155	185	226	132	142
Sekcje S i T	430	544	498	637	420	548	380	435

Źródło: dane GUS/BDL

W mieście Jasło najwięcej podmiotów gospodarczych prowadziło działalność w sekcji G – w 2014 roku ich liczba wynosiła 1 137, co stanowiło 30,5% ogółu przedsiębiorstw. Co dziesiąta jasielska firma (394 podmiotów, tj. 10,6%) prowadziła działalność profesjonalną, naukową i techniczną, a po 8,6% funkcjonowało w sekcji C (320 podmiotów) i sekcjach S i T (319 podmiotów).

Również w gminach Brzyska, Dębowiec, Jasło i Kołaczyce najwięcej firm jako główny profil swojej działalności wskazało handel i naprawę pojazdów samochodowych. Udział tej sekcji w ogóle przedsiębiorstw w poszczególnych gminach wynosił od 27% (Kołaczyce i Dębowiec), przez 28,6% (Brzyska) do 30,6% (Jasło). We wszystkich powyższych gminach powiatu jasielskiego drugą pod względem liczebności firm sekcją jest budownictwo, w której działalność prowadziło w 2014 roku 121 przedsiębiorstw w gminie Jasło (12,6%), 96 w gminie Kołaczyce (21,6%), 72 w gminie Dębowiec (16,5%) i 59 w gminie Brzyska (19,4%). Podobny w poszczególnych gminach był udział podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sekcji C, które stanowiły trzecią, pod względem liczebności, grupę przedsiębiorstw: 10,9% w Brzyskiej (33 podmiotów), 11,5% w Kołaczycach (51 podmiotów), 12,4% w gminie Jasło (119 podmiotów) i 14% w Dębowcu (61 podmiotów).

Tabela 15. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie jasielskim: miasto Jasło, Brzyska, Jasło, Dębowiec, Jasło i Kołaczyce w latach 2009-2014

	Jasło		Brzyska		Dębowiec		Jasło		Kołaczyce	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
ogółem	3634	3726	247	304	403	437	859	963	343	445
Sekcja A	23	18	5	3	7	7	26	13	10	8
Sekcja B	3	7	0	0	2	2	1	2	0	0
Sekcja C	302	320	19	33	55	61	96	119	33	51
Sekcja D	2	3	0	0	1	0	1	2	0	0
Sekcja E	13	16	0	0	1	1	4	10	1	1
Sekcja F	285	288	50	59	64	72	103	121	55	96
Sekcja G	1270	1137	88	87	120	116	316	295	103	119
Sekcja H	209	196	24	27	29	28	86	83	15	20
Sekcja I	91	95	1	2	10	13	16	26	12	15
Sekcja J	72	87	3	7	8	10	11	17	5	6
Sekcja K	110	108	4	5	8	8	18	21	12	11
Sekcja L	111	117	0	1	2	2	3	4	1	0
Sekcja M	342	394	4	7	17	22	44	65	22	29
Sekcja N	68	77	3	4	8	7	9	16	5	5
Sekcja O	19	22	8	8	12	13	12	13	9	10
Sekcja P	144	184	12	17	19	19	31	37	25	27

Sekcja Q	237	272	5	6	6	11	17	29	6	8
Sekcja R	63	66	6	8	9	10	22	21	6	8
Sekcje S i T	270	319	15	30	25	35	43	69	23	31

Źródło: dane GUS/BDL

Podobna struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD występowała w gminach Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn i Tarnowiec: dominujące były działalności związane z handlem i naprawami (sekcja G) oraz budownictwo (sekcja F) i przetwórstwo przemysłowe (sekcja C). W Nowym Żmigrodzie w sekcji G działalność prowadziło więcej niż jedna trzecia przedsiębiorstw (34,4%), w sekcji F co siódma firma – 14,8%, a w sekcji C co dziesiąta – 9,9%. W gminie Skołyszyn 31,2% przedsiębiorstw swoją główną działalność gospodarczą prowadziło w sekcji G, 16,2% w sekcji F, a 15,3% – w sekcji C. W gminie Osiek Jasielski co czwarty podmiot gospodarczy to firma handlowa lub naprawcza (25%), 16,9% firm zajmowało się przetwórstwem przemysłowym, a po 14,6% – budownictwem oraz transportem i gospodarką magazynową. W przypadku gminy Tarnowiec odsetki te wynosiły odpowiednio: 23%, 18,7% i 13,8%.

Na tle wszystkich gmin powiatu jasielskiego wyróżniała się gmina Krempna, gdzie na 115 podmiotów gospodarczych w 2014 roku 30 prowadziło działalność w sekcji A rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Przedsiębiorstwa te stanowiły 26,1% ogółu podmiotów gospodarczych w gminie (w pozostałych gminach było to maksymalnie 2%). Kolejne pod względem liczebności sekcje w gminie Krempna to handel i naprawa pojazdów oraz budownictwo (po 12,2%).

Tabela 16. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie jasielskim w gminach: Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn i Tarnowiec w latach 2009-2014

	Krempna		Nowy Żmigród		Osiek Jasielski		Skołyszyn		Tarnowiec	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
ogółem	105	115	454	486	262	260	561	653	402	492
Sekcja A	28	30	20	10	10	6	11	3	8	5
Sekcja B	0	0	0	0	1	1	2	4	1	1
Sekcja C	7	6	43	48	50	44	76	100	67	92
Sekcja D	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Sekcja E	1	1	0	1	1	1	1	3	1	1
Sekcja F	7	14	46	72	25	38	82	106	44	68
Sekcja G	15	14	162	167	74	65	192	204	114	113
Sekcja H	6	9	48	36	42	38	37	44	37	45
Sekcja I	6	6	12	13	7	8	17	16	6	8
Sekcja J	0	0	3	4	0	1	10	10	6	7
Sekcja K	0	0	6	5	4	1	12	9	10	9
Sekcja L	0	0	2	1	1	2	3	2	2	2
Sekcja M	2	2	22	24	5	7	20	38	15	25
Sekcja N	4	1	2	6	3	3	7	11	2	3
Sekcja O	7	7	18	18	10	10	12	13	16	16
Sekcja P	3	4	22	22	12	16	26	25	20	26
Sekcja Q	4	4	9	8	2	2	10	17	6	8
Sekcja R	5	5	7	7	7	7	7	9	11	14
Sekcje S i T	10	12	32	43	8	10	36	39	36	49

Źródło: dane GUS/BDL

Również w gminach powiatu krośnieńskiego największa liczba przedsiębiorstw to firmy prowadzące działalność w sekcji G. Usługi związane z handlem i naprawą pojazdów samochodowych w 2014 roku świadczyło 215 podmiotów gospodarczych w gminie Chorkówka (28,7%), 204 w gminie Dukła (25,8%), 222 w gminie Iwonicz-Zdrój (26,7%), 259 w gminie Jedlicze (27,2%) i 210 w gminie Korczyna (26%). W gminach Chorkówka, Dukła i Iwonicz-Zdrój drugie pod względem liczebności okazały się firmy budowlane (stanowiące odpowiednio 15,9%, 12,1% i 18,1% ogółu przedsiębiorstw), a w gminie Jedlicze – przetwórstwo przemysłowe (13,7%). W gminie Korczyna udział przedsiębiorstw z sekcji F i C był zbliżony i wynosił 14,6% oraz 14,2%.

Tabela 17. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie krośnieńskim w gminach: Chorkówka, Dukła, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze i Korczyna w latach 2009-2014

	Chorkówka		Dukła		Iwonicz-Zdrój		Jedlicze		Korczyna	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
ogółem	673	748	866	791	737	833	868	952	704	808
Sekcja A	18	9	74	26	18	15	19	9	24	17
Sekcja B	1	3	1	5	0	0	1	0	1	1
Sekcja C	81	101	68	75	65	80	106	130	100	115
Sekcja D	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0
Sekcja E	2	4	8	7	2	2	3	7	3	1
Sekcja F	96	119	114	96	133	151	90	104	98	118
Sekcja G	212	215	234	204	186	222	248	259	203	210
Sekcja H	49	45	81	87	38	41	90	84	57	63
Sekcja I	18	21	20	22	46	43	20	19	17	15
Sekcja J	13	15	9	13	20	19	17	16	9	10
Sekcja K	22	17	23	12	19	14	28	20	19	25
Sekcja L	0	4	17	16	11	13	14	19	4	6
Sekcja M	30	33	26	33	31	37	55	71	42	54
Sekcja N	5	7	12	8	14	17	16	21	16	28
Sekcja O	17	17	18	15	6	6	15	15	9	9
Sekcja P	28	33	36	30	37	43	36	38	24	26
Sekcja Q	21	26	22	30	41	46	29	45	29	43
Sekcja R	20	29	26	29	26	23	25	26	15	17
Sekcje S i T	40	50	76	82	44	61	56	68	34	50

Źródło: dane GUS/BDL

Także w przypadku pozostałych gmin powiatu krośnieńskiego widoczna jest stosunkowa dominacja podmiotów gospodarczych w sekcji G – w Krościenku Wyżnym działalność w tej sekcji prowadziło 130 firm (26,3%), w Miejscu Piastowym – 237 firm (25,2%), w Rymanowie – 298 firm (24,4%), a w Wojaszówce – 174 firmy (29,4%). W gminach Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka kolejną pod względem liczebności podmiotów gospodarczych sekcją była sekcja C (udział przedsiębiorstw prowadzących przetwórstwo przemysłowe wynosił odpowiednio: 15,8%, 17,1% i 14,2%), a następną – sekcja F (14,8%, 12,8% i 13,4%). W gminie Rymanów, poza firmami z sekcji G, znaczny był udział przedsiębiorstw budowlanych (16,9%), zaś wyraźnie niższy okazał się odsetek firm działających w sekcji C (9,2%).

Podobnie jak w powiecie jasielskim, również w powiecie krośnieńskim jest jedna gmina, której struktura przedsiębiorstw według sekcji PKD odbiega od pozostałych – gmina Jaśliska. W 2014 roku na terenie tej gminy funkcjonowało 35 przedsiębiorstw w sekcji A, co stanowiło 31,5% ogółu podmiotów gospodarczych w gminie. W porównaniu do pozostałych gmin w Jaśliskach znacznie niższy był udział firm prowadzących działalność handlową i naprawczą – 11,7%, tj. 13 podmiotów. W gminie

prowadzona była również taka sama liczba firm budowlanych (13 podmiotów) oraz nieznacznie mniej firm w sekcjach S i T (12 podmiotów).

Tabela 18. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie krośnieńskim w gminach: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Rymanów, Wojaszówka i Jaślicka w latach 2009-2014

	Krościenko Wyżne		Miejsce Piastowe		Rymanów		Wojaszówka		Jaślicka	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2010	2014
ogółem	447	494	841	942	1117	1223	542	591	96	111
Sekcja A	4	1	13	5	53	53	20	13	33	35
Sekcja B	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Sekcja C	74	78	141	161	106	113	68	84	6	4
Sekcja D	0	0	1	2	1	1	0	1	0	4
Sekcja E	0	0	1	1	3	1	6	5	1	1
Sekcja F	60	73	112	121	210	207	72	79	14	13
Sekcja G	136	130	249	237	298	298	186	174	12	13
Sekcja H	37	39	49	52	71	67	49	55	3	4
Sekcja I	9	8	26	23	54	43	14	13	2	2
Sekcja J	6	10	14	26	19	22	4	7	0	1
Sekcja K	12	9	33	30	31	28	12	11	0	0
Sekcja L	3	6	3	2	13	14	0	0	2	3
Sekcja M	25	32	31	48	62	78	19	30	2	4
Sekcja N	9	14	11	19	20	27	8	7	0	0
Sekcja O	4	4	10	10	20	20	13	13	4	4
Sekcja P	8	8	27	43	34	51	15	20	3	3
Sekcja Q	24	31	29	51	47	89	15	27	2	4
Sekcja R	11	17	24	28	25	34	13	19	3	4
Sekcje S i T	25	34	67	82	50	76	28	33	9	12

Źródło: dane GUS/BDL

Przedsiębiorcy z powiatów należących do krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego mogą korzystać z różnych form pomocy i wsparcia, jakie znajdują się w ofercie lokalnych instytucji otoczenia biznesu.

W Krośnie (przy ul. Żółkiewskiego 9) znajduje się Punkt Kontaktowy *Regionalnego Centrum Transferu Innowacji* z siedzibą w Rzeszowie. RCTI na terenie województwa podkarpackiego udziela informacji o zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródłach finansowania i wdrażania innowacji oraz zawierania kontaktów przedsiębiorców z uczelniami i jednostkami badawczymi województwa podkarpackiego. Ponadto RCTI działa w zakresie:

- tworzenia kanałów wymiany informacji pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym a sferą przedsiębiorczości,
- inicjowania mechanizmów innowacyjnego rozwoju regionalnego poprzez stymulowanie do realizacji partnerskich projektów, m.in. badawczych, wdrożeniowych (przedsiębiorstwo-uczelnia, przedsiębiorstwo-przedsiębiorstwo),
- wsparcia w procesach transferu technologii,
- poszukiwania zastosowań nowopowstałych technologii na podkarpackich uczelniach,
- poszukiwania technologii dla przedsiębiorców, wykorzystując wiedzę podkarpackich uczelni.

Usługi świadczone przez RCTI i Punkty Kontaktowe obejmują swoim zakresem:

- tworzenie kanałów wymiany informacji pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym a sferą przedsiębiorczości, które służyć będą identyfikacji i zaspokajaniu istniejących oraz kreowaniu nowych potrzeb innowacyjnych przedsiębiorców;
- inicjowanie mechanizmu animatorów rozwoju regionalnego (innowacji), m.in. poprzez realizację transferu technologii – poszukiwanie zastosowań praktycznych dla nowopowstałych technologii, poszukiwanie technologii dla konkretnych pomysłów;
- prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym oraz wzmacniania świadomości proinnowacyjnej przedsiębiorców za pośrednictwem witryny internetowej, spotkań informacyjnych, szkoleń, seminariów;
- promocję dobrych praktyk w zakresie działań proinnowacyjnych⁴⁶.

Dla przedsiębiorców dostępna jest oferta funduszy *pożyczkowych i poręczeniowych*. Celem działalności funduszy pożyczkowych jest zapewnienie finansowania zewnętrznego, przede wszystkim dla mikro- i małych przedsiębiorców oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą, mających trudności w zdobyciu finansowania komercyjnego (z powodu braku wymaganych zabezpieczeń czy historii kredytowej). Natomiast celem działalności funduszy poręczeniowych jest ułatwienie przedsiębiorcom oraz osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą dostępu do zewnętrznego finansowania w postaci kredytów bankowych oraz pożyczek na prowadzenie działalności gospodarczej – skierowane są do przedsiębiorców, którzy posiadają zdolność kredytową, ale nie posiadają wymaganych zabezpieczeń. W województwie podkarpackim istnieje kilka funduszy pożyczkowych i terytorialnych, jednak z uwagi na terytorialną bliskość siedziby szczególne znaczenie mają Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. oraz Podkarpacka Izba Gospodarcza.

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. jest podmiotem, którego celem działalności jest *prowadzenie działalności służącej wszechstronnemu rozwojowi regionu Podkarpacia poprzez skoncentrowanie i mobilizację potencjału środowisk lokalnych oraz działalność doradczą i usługową w procesach restrukturyzacji, otwierania i wspomagania przedsięwzięć gospodarczych, promocji regionu oraz pozyskiwania zagranicznych środków pomocowych*. Usługi RARR S.A. obejmują:

- Ofertę opracowania strategii rozwoju gminy/powiatu
- Usługi projektowe, doradcze, szkoleniowe, informacyjne, proinnowacyjne, misje gospodarcze
- Wynajem sal konferencyjnych
- Doradztwo w pozyskiwaniu funduszy UE
- Bank technologii IRC
- Punkt Konsultacyjny Krajowego Systemu Usług (PK KSU⁴⁷) – prowadzony w ramach projektu systemowego Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości pt. „Zapewnienie usług z zakresu rozwoju firmy dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą w formule one-stop-shops”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Poddziałania 2.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Usługi PK KSU skierowane są do

⁴⁶ Za: <http://www.rsi.podkarpackie.pl/Strony/Regionalne-Centrum-Transferu-Innowacji-i-Siec-Punktow-Kontaktowych.aspx> (25.06.2015)

⁴⁷ Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU) jest siecią dobrowolnie współpracujących ze sobą niekomercyjnych organizacji, które świadczą na rzecz mikro, małych i średnich przedsiębiorców oraz podmiotów podejmujących działalność gospodarczą usługi doradcze, informacyjne, szkoleniowe i finansowe. Za: <http://www.parp.gov.pl/index/index/1437> (25.06.2015)

przedsiębiorców z sektora MŚP oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą, którzy mogą skorzystać z dofinansowanych usług doradczych w zakresie: wymogów formalno-prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, marketingu, organizacji, finansów i rejestracji działalności gospodarczej.

- Fundusze pożyczkowe:
 - „Pożyczki na start” – projekt realizowany przez RARR S.A. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich”, Działanie 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia”. W ramach projektu zaplanowano pożyczki dla osób fizycznych, które zamierzają rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej na terenie województwa podkarpackiego (pożyczka może być przeznaczona na dowolny cel gospodarczy, w szczególności na cele inwestycyjne, obrotowe i inwestycyjno-obrotowe), a dodatkowe usługi obejmują pomoc w prowadzeniu firmy w postaci bezpłatnych szkoleń oraz indywidualnych spotkań w formie doradztwa. Maksymalna kwota pożyczki to 50 000 zł, a maksymalny okres spłaty – 60 miesięcy.
 - Fundusz pożyczkowy dla małych przedsiębiorstw z województwa podkarpackiego – środki przeznaczone są na rozwój przedsiębiorstw w postaci wsparcia projektów inwestycyjnych i bieżącej działalności operacyjnej firm. Oprocentowanie pożyczki jest zależne od wysokości stopy referencyjnej, której sposób obliczania określa Komisja Europejska. Podstawą obliczenia jest stopa bazowa (wynosząca aktualnie 1,76%) powiększona o marżę, której wysokość zależy od zdolności kredytowej pożyczkobiorcy i sposobu zabezpieczenia pożyczki. Maksymalna kwota pożyczki wynosi 120 000 zł, a maksymalny czas spłaty – 36 miesięcy.
 - Fundusz pożyczkowy dla MŚP – projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013. Środki przeznaczone są na wspomaganie rozwoju działalności gospodarczej MŚP z terenu województwa podkarpackiego: wsparcie projektów inwestycyjnych (np.: zakup, budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów o charakterze/przeznaczeniu produkcyjnym, usługowym lub handlowym; zakup środków trwałych, wyposażenie w maszyny, urządzenia, narzędzia pracy, aparaturę, środki transportu bezpośrednio związane z celem finansowanego przedsięwzięcia; zakup wartości niematerialnych i prawnych) oraz na środki obrotowe (przy założeniu finansowania wydatków rozwojowych). Oprocentowanie pożyczki jest zależne od wysokości stopy referencyjnej, której sposób obliczania określa Komisja Europejska. Podstawą obliczenia jest stopa bazowa (wynosząca aktualnie 1,76%) powiększona o marżę, której wysokość zależy od zdolności kredytowej pożyczkobiorcy i sposobu zabezpieczenia pożyczki. Maksymalna kwota pożyczki wynosi 500 000 zł, a maksymalny czas spłaty – 60 miesięcy.

W skład Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. wchodzi szereg jednostek organizacyjnych. Działania na rzecz wsparcia przedsiębiorców i rozwoju przedsiębiorczości w regionie prowadzą w szczególności:

- Centrum Organizacyjno-Szkoleniowe i Współpracy Międzynarodowej – m.in. prowadzi szkolenia dla przedsiębiorców, pracowników samorządowych, a także osób zainteresowanych problemami integracji europejskiej, funduszami unijnymi itp., koordynuje działania służące promocji regionu przez działalność marketingową, wydawniczą i kontakty z mediami.

- Centrum Analiz i Controllingu – którego podstawowym celem jest wspieranie podmiotów gospodarczych – jednostek samorządu terytorialnego oraz innych instytucji w dążeniu do pozyskania funduszy unijnych.
- Centrum Transferu Technologii, Innowacji i Informatyzacji – działania CTTiI na rzecz rozwoju gospodarczego regionu obejmują: budowanie kompleksowej oferty dla MSP, efektywne wspieranie transferu technologii i know-how oraz podnoszenie kwalifikacji MSP. CTTiI pełni rolę pośrednika między sferą gospodarki i sferą nauki, wspiera ideę powstawania klastrów (głównie w branżach: lotniczej, elektromaszynowej, drzewnej, chemicznej i przetwórstwa spożywczego) oraz współpracuje z siecią ekspertów i instytucji specjalizujących się w określonych dziedzinach. Oferta CTTiI jest skierowana do małych i średnich przedsiębiorstw, aktywnych na polu innowacyjności i transferu technologii, które poszukują informacji i usług w tym zakresie.
- Centrum Obsługi Inwestora – jednostka wspierająca rozwój województwa podkarpackiego poprzez stymulowanie napływu inwestycji zagranicznych. Główne zadania COI obejmują:
 - kompleksowe usługi doradcze dla inwestorów krajowych i zagranicznych zarówno w zakresie procedur administracyjno-prawnych rozpoczynania działalności gospodarczej w Polsce, poszukiwania terenów pod inwestycje, jak i przeprowadzanie społeczno-gospodarczej analizy dla potrzeb inwestora (m.in. potencjał kadrowy, informacje o bezrobociu, lokalne zachęty dla inwestorów)
 - rozwój i promocja regionalnego eksportu oraz wsparcie lokalnych eksporterów (obecnych oraz potencjalnych)
 - szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców w zakresie przyciągania i promocji inwestycji
 - organizacja wyjazdów na targi oraz przyjazdowych i wyjazdowych misji gospodarczych
 - prowadzenie bazy ofert i zapotrzebowań inwestycyjnych
- Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości – jednostka zajmująca się doradztwem dla osób prowadzących działalność gospodarczą i jednostek samorządu terytorialnego. Grupą docelową działalności CRP są osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, mikroprzedsiębiorcy oraz małe i średnie przedsiębiorstwa⁴⁸.

W Krośnie przy ul. Staszica 20 znajduje się *Punkt Konsultacyjny Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.* Świadczy on usługi informacyjne i doradcze dla przedsiębiorców i osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą. RARR S.A. pełni rolę Regionalnej Instytucji Finansującej, partnera PARP współpracującego przy wdrażaniu programów adresowanych do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Podkarpacka Izba Gospodarcza w Krośnie jest *samodzielną organizacją samorządu gospodarczego oraz organizacją pracodawców reprezentującą interesy gospodarcze zrzeszonych podmiotów wobec innych instytucji, których funkcjonowanie wywiera wpływ na warunki działalności zrzeszonych w Izbie podmiotów gospodarczych.* Fundusz Pożyczkowy Podkarpackiej Izby Gospodarczej powstał w 2010 roku w efekcie realizacji projektu „Dokapitalizowanie funduszu pożyczkowego Podkarpackiej Izby Gospodarczej w Krośnie” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu Państwa w ramach osi priorytetowej I „Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka” działanie 1.1 „Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości” schemat A „Wsparcie kapitałowe funduszy” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa

⁴⁸ Za: <http://www.rarr.rzeszow.pl> (24.06.2015)

Podkarpackiego na lata 2007-2013. Celem funduszu jest wspieranie aktywności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, posiadających siedzibę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i realizujących przedsięwzięcia na terenie Województwa Podkarpackiego. Pożyczki są przeznaczone dla przedsiębiorców we wczesnej fazie rozwoju lub fazie ekspansji, wyłącznie na cele związane z podejmowaniem, prowadzeniem i rozwijaniem działalności gospodarczej. Pożyczki są udzielane:

- na warunkach rynkowych – kwota pożyczki od 10 000 zł do 120 000 zł. Oprocentowanie jest stałe w całym okresie kredytowania i oparte o stopę bazową (obecnie 1,76%), powiększoną o marżę zależną od sytuacji przedsiębiorstwa (od 0,5% do 8%).
- na warunkach korzystniejszych niż rynkowe – pożyczka preferencyjna na zasadach pomocy *de minimis*. Forma pożyczki przeznaczona dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą i działających poniżej jednego roku oraz dla przedsiębiorców wdrażających przedsięwzięcia innowacyjne. Kwota pożyczki mieści się w przedziale od 10 000 do 30 000 złotych, a oprocentowanie jest stałe – wynosi 1,5%.
Do udzielenia pożyczki wymagany jest wkład własny (minimum 20% wartości przedsięwzięcia), a maksymalny okres kredytowania wynosi 60 miesięcy z maksymalnie 6 miesiącami karencji w spłacie kapitału.

Strona | 67

Oprócz Funduszu Pożyczkowego oferta PIG w Krośnie obejmuje:

- Doradztwo i poradnictwo biznesowe dla przedsiębiorców z zakresu finansów, prawa, podatków, zamówień publicznych i systemów zarządzania jakością
- Bony towarowe (jako pozapłacowy sposób motywowania pracowników, do wykorzystania w sieci handlowo-usługowej PIG)
- Wynajem sal szkoleniowych i konferencyjnych
- Pomoc przedsiębiorcom w znalezieniu nowych rynków
- Pomoc w zakładaniu działalności gospodarczej
- Szkolenia (otwarte, zamknięte, dostosowane do potrzeb klienta, wyjazdowe, wyjazdy integracyjne z elementami edukacyjnymi)
- Biuro rachunkowe: usługi rachunkowo-księgowo i kadrowo-płacowe
- E-usługi (analiza potrzeb, doradztwo, e-learning, e-faktura).

Podkarpacka Izba Gospodarcza posiada ponadto rejestrację w Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości S.A. na świadczenie usług informacyjnych, szkoleniowych i doradczych o charakterze ogólnym w ramach KSU dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw⁴⁹.

Do sieci organizacji Krajowego Systemu Usług należy także *Cech Rzemiosł Różnych w Jaśle*. Cech Rzemiosł Różnych jest *dobrowolną organizacją samorządu gospodarczego rzemiosła oraz federacją pracodawców* wykonującą działania na obszarze województwa podkarpackiego w granicach administracyjnych powiatu jasielskiego. Główne zadania Cechu obejmują m.in. utrwalanie więzi środowiskowych, postaw zgodnych z zasadami etyki i godności zawodu, a także prowadzenie na rzecz członków działalności społeczno-organizacyjnej, kulturalnej, oświatowej i gospodarczej. Punkt Konsultacyjny KSU prowadzony przez Cech Rzemiosł Różnych w Jaśle świadczy szeroki zakres usług:

- Usługi informacyjne dotyczące podejmowania, wykonywania i rezygnacji z działalności gospodarczej (m.in. obowiązki podatkowe, zatrudnianie pracowników, finansowanie działalności, kontrola przedsiębiorstw)

⁴⁹ Za: <http://www.pigkrosno.pl> (25.06.2015)

- Usługi informacyjne dotyczące możliwości uzyskania wsparcia na realizację projektów ze środków publicznych: charakterystyka źródeł finansowania, przedstawienie możliwości uzyskania wsparcia finansowego, inne informacje
- Usługi informacyjne dotyczące możliwości i zasad uzyskania usług specjalistycznych oraz dofinansowanych szkoleń
- Inne informacje (dotyczące danych teleadresowych instytucji otoczenia biznesu, podmiotów dysponujących bazami danych zawierającymi informacje o dłużnikach i potwierdzające wiarygodność partnerów gospodarczych)⁵⁰.

Przedsiębiorcy mogą skorzystać z oferty wsparcia również innych podmiotów, wśród których znajdują się m.in.:

- Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie – cech zrzesza przedstawicieli różnych branż; prowadzi Ośrodek Szkoleniowy organizujący szkolenia i kursy zawodowe⁵¹.
- Cech Rzemiosł i Przedsiębiorczości w Gorlicach – dobrowolny związek zrzeszający pracodawców, rzemieślników i przedsiębiorców, w szczególności z terenu powiatu gorlickiego. Cech prowadzi także Zasadniczą Szkołę Zawodową Cechu Rzemiosł i Przedsiębiorczości im. Jana Kilińskiego w Gorlicach, prowadzącą nauczanie w zawodach: piekarz, cukiernik, krawiec, kucharz, wędliniarz, stolarz, fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych, blacharz samochodowych, monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych oraz sprzedawca⁵².
- Stowarzyszenie Unia Przedsiębiorczych w Krośnie – organizacja pozarządowa zrzeszająca przedsiębiorców, kupców, lekarzy, prawników, architektów i ludzi innych zawodów, powołana w celu: reprezentowania i obrony wspólnych interesów; ulepszania jakości życia przez zmianę relacji między społeczeństwem a państwem, tworzenie przyjaznego środowiska przyrodniczego, gospodarczego i społecznego oraz popierania i promocji inicjatyw, postaw i działań sprzyjających autonomicznemu rozwojowi jednostek i grup, dających możliwość wzrostu zamożności i satysfakcji mieszkańców⁵³.
- Jasielskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców – organizacja pozarządowa, posiadająca status organizacji pożytku publicznego, zrzeszająca wielu przedsiębiorców z terenu powiatu jasielskiego. Cele stowarzyszenia obejmują m.in. działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości oraz promocję zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy. Jasielskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców umożliwia korzystanie z bezpłatnych porad z zakresu prawa, ekonomii i pozyskiwania środków unijnych, udział w konferencjach i szkoleniach oraz w spotkaniach integracyjnych dla przedsiębiorców⁵⁴.

Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców oferuje *Gorlickie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości*, tworzące i realizujące projekty służące rozwojowi gospodarczemu i kulturalnemu miasta Gorlice i powiatu gorlickiego. Terenową jednostką organizacyjną Stowarzyszenia jest *Gorlicki Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości*. W ramach swoich zadań GOWP prowadzi punkt konsultacyjno-doradczy, współpracuje z „Fundacją Partnerstwo dla Środowiska” w realizacji programu „CZYSTY BIZNES” oraz utworzeniu Grupy Partnerskiej „Partnerstwo dla Ziemi Gorlickiej”, a także współpracuje

⁵⁰ Za: http://www.cechjaslo.pl/pk/zakres_uslug (25.06.2015)

⁵¹ Za: <http://www.cechkrosno.pl> (25.06.2015)

⁵² Za: <http://www.cech.gorlice.pl>, <http://zszcech.gorlice.pl> (26.06.2015)

⁵³ Za: <http://unia.org.pl>, <http://www.cwop.krosno.pl/?id1=SUP> (25.06.2015)

⁵⁴ Za: <http://www.jsp.org.pl> (25.06.2015)

z Agencją Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Mielcu (obsługa Podstrefy Gorlice SSE „EURO-PARK MIELEC”). Celem działalności GOWP jest:

- Inicjowanie i uczestnictwo w spotkaniach promocyjno-marketingowych
- Utworzenie bazy danych ofert inwestycyjnych z terenu Miasta Gorlice i Powiatu Gorlickiego,
- Opracowanie ofert inwestycyjnych z terenu Miasta Gorlice i Powiatu Gorlickiego,
- Poszukiwanie i nawiązywanie kontaktów z potencjalnymi inwestorami (spółki developerskie, spółki inwestycyjne, banki itp.)
- Dostarczanie kompleksowej informacji i obsługi inwestorom
- Wspieranie i promocja firm istniejących i nowopowstałych z terenu Miasta Gorlice i Powiatu Gorlickiego poprzez współpracę GOWP z jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami i ich organizacjami,
- Organizowanie szkoleń i konferencji
- Doradztwo w zakresie źródeł i możliwości korzystania ze środków pomocowych oraz gromadzenie informacji nt. praktycznych aspektów integracji z UE
- Współpraca na rzecz promocji Miasta Gorlice i Powiatu Gorlickiego, w kraju i za granicą⁵⁵.

Strona | 69

Wszyscy przedsiębiorcy mogą skorzystać ze wsparcia oferowanego przez **Powiatowe Urzędy Pracy**. W ramach usług PUP przedsiębiorcy i pracodawcy mogą skorzystać, m.in. z następujących form wsparcia (przy spełnieniu określonych warunków):

- Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla osoby bezrobotnej, w tym niepełnosprawnej
- Sfinansowanie szkolenia osoby bezrobotnej – kandydata do pracy
- Jednorazowe refundacja kosztów z tytułu składek ZUS
- Pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa
- Możliwość przyjęcia bezrobotnych w ramach stażu, prac interwencyjnych, robót publicznych, przygotowania zawodowego dorosłych, prac społecznie użytecznych
- Refundacja kosztów z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za zatrudnionych bezrobotnych do 30 roku życia
- Pomoc dla pracodawców w zakresie ochrony miejsc pracy w dobie kryzysu
- Środki Funduszu Pracy (grant) na utworzenie stanowiska pracy w formie telepracy
- Świadczenie aktywizacyjne za zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy bezrobotnego rodzica powracającego na rynek pracy po przerwie związanej z wychowywaniem dziecka lub bezrobotnego sprawującego opiekę nad osobą zależną
- Dofinansowanie wynagrodzenia za zatrudnienie bezrobotnego, który ukończył 50 rok życia
- Bon zatrudnieniowy – refundacja części kosztów wynagrodzenia i składek na ubezpieczenie społeczne za zatrudnienie bezrobotnego do 30 roku życia
- Dofinansowanie kosztów kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawcy (środki Funduszu Pracy w formie Krajowego Funduszu Szkoleniowego)

Przedsiębiorcy mogą skorzystać również ze środków w ramach **Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**. Środki PFRON przeznaczone są na działania związane z aktywizacją i rehabilitacją zawodową osób niepełnosprawnych. Przedsiębiorcy mogą uzyskać m.in. środki na

⁵⁵ Za: <http://gowp.w.interia.pl> (24.06.2015)

refundację wynagrodzenia i składek na ubezpieczenie społeczne osób niepełnosprawnych, zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy, adaptacji pomieszczeń i urzędzeń dla potrzeb osób niepełnosprawnych, zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu czy zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej. Natomiast osoby niepełnosprawne mogą otrzymać dofinansowanie m.in. na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej czy wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej oraz dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności⁵⁶.

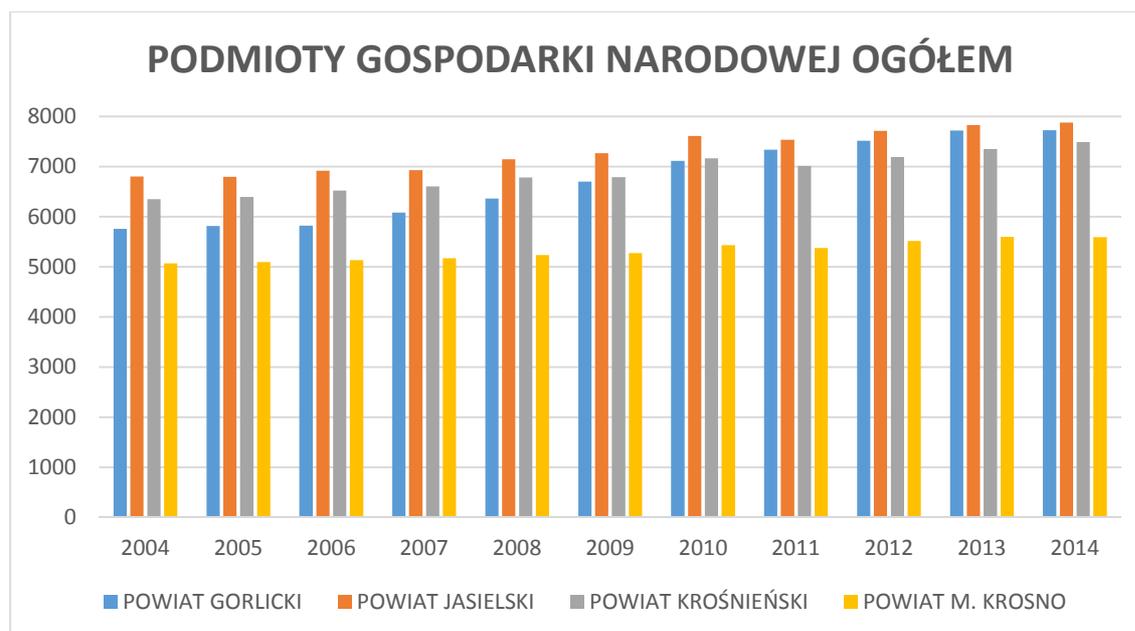
⁵⁶ Za: <http://www.pfron.org.pl/pl/pfron/1,PFRON.html> (29.06.2015)

4. SFERA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA

4.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU SPOŁECZNO-EKONOMICZNEGO

W 2014 roku na terenie powiatu jasielskiego funkcjonowało 7 881 podmiotów gospodarki narodowej, w powiecie krośnieńskim były to 7 492 podmioty, a w powiecie gorlickim – 7 727 podmiotów. Z kolei na terenie miasta Krosno liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wynosiła 5 593. Strefa gospodarcza we wszystkich powiatach obszaru funkcjonalnego powiększa się – wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w latach 2004-2014 był niemal liniowy. Ogółem w tym okresie zasoby gospodarki powiatu krośnieńskiego zwiększyły się o 17,9% (przybyło 1 140 firm), powiatu jasielskiego o 15,8% (przybyło 1 076 firm), a miasta Krosno o 10,25% (przybyło 520 firm). Największy przyrost, na poziomie 34,1%, nastąpił w powiecie gorlickim. W powiatach ziemskich rok 2014 był najlepszy w całym okresie, jeśli chodzi o liczbę funkcjonujących przedsiębiorstw, zaś w powiecie grodzkim Krośnie największa liczba podmiotów gospodarczych wystąpiła w 2013 roku – 5 598.

Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Wzrost liczby podmiotów gospodarczych widoczny jest także na poziomie gmin. W zdecydowanej większości z nich w 2014 roku funkcjonowała największa liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Taka sytuacja występowała w gminach: Jasło (3 726), Brzyska (304), Jasło – gmina wiejska (963), Nowy Żmigród (486), Skołyszyn (653), Tarnowiec (492), Chorkówka (748), Iwonicz-Zdrój (833), Jedlicze (952), Korczyna (808), Krościenko Wyżne (494), Miejsce Piastowe (942), Rymanów (1 223), Wojaszówka (591) i Jaśliska (111). Z kolei rok 2013 był tym, w którym najwięcej przedsiębiorstw prowadziło działalność w 3 gminach powiatu jasielskiego: Dębowiec (442), Kołaczyce (448) i Krempna (117).

Na tle wszystkich gmin wyróżniały się dwie: Osiek Jasielski oraz Dukła. W obu jednostkach maksymalną liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON odnotowano w 2008 roku (odpowiednio 277 i 883), zaś w kolejnych latach liczba ta spadała, osiągając w 2014 roku poziom niższy niż w 2004 roku.

Natomiast w pozostałych gminach powiatu jasielskiego i krośnieńskiego następował wzrost liczby podmiotów gospodarczych, jednak jego tempo było bardzo zróżnicowane. W Jaśle w 2014 roku funkcjonowało 3 726 przedsiębiorstw (co stanowiło 47,3% ogółu firm w powiecie), a w porównaniu z 2004 rokiem liczba ta wzrosła o 5,9%. Znacznie bardziej dynamicznie rozwijała się sieć podmiotów gospodarczych w gminach Brzyska (wzrost o 59,2%), Tarnowiec (wzrost o 52,3%) i Kołaczyce (wzrost o 50,8%).

Natomiast gminą powiatu krośnieńskiego, w której w latach 2004-2014 nastąpił największy przyrost liczby podmiotów gospodarczych była Korczyna (wzrost o 39,1%), choć przez cały okres największy udział w ogóle powiatowych firm miały przedsiębiorstwa zarejestrowane w Rymanowie (w 2014 roku – 16,3%). Oprócz wspomnianej powyżej Dukli, we wszystkich pozostałych gminach powiatu liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczych wzrastała, przy czym wartości przyrostu wahały się od 12,1% (gmina Iwonicz-Zdrój) do 25,3% (gmina Miejsce Piastowe).

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	5762	5814	5824	6082	6364	6705	7120	7338	7521	7722	7727
Powiat jasielski	6805	6796	6920	6934	7151	7270	7617	7540	7713	7828	7881
Jasło	3520	3498	3541	3510	3584	3634	3743	3636	3684	3718	3726
Brzyska	191	192	217	226	242	247	259	264	282	299	304
Dębowiec	374	384	381	378	401	403	432	440	435	442	437
Jasło	768	760	776	791	816	859	919	915	914	942	963
Kołaczyce	295	295	306	305	321	343	387	400	435	448	445
Krempna	114	113	108	101	97	105	109	108	109	117	115
Nowy Żmigród	455	443	461	445	463	454	475	467	487	477	486
Osiek Jasielski	264	267	267	271	277	262	264	258	262	252	260
Skołyszyn	501	506	502	537	563	561	591	601	622	649	653
Tarnowiec	323	338	361	370	387	402	438	451	483	484	492
Powiat krośnieński	6353	6398	6526	6605	6788	6795	7171	7012	7195	7352	7493
Chorkówka	631	637	649	656	666	673	732	682	715	737	748
Dukła	826	845	859	851	883	866	798	773	765	776	791
Iwonicz-Zdrój	743	750	759	770	772	737	755	735	795	807	833
Jedlicze	811	817	824	818	847	868	920	902	910	947	952
Korczyna	581	592	621	646	674	704	756	757	770	787	808
Krościenko Wyżne	411	415	425	442	463	447	467	482	485	486	494
Miejsce Piastowe	752	755	773	800	822	841	896	900	937	929	942
Rymanów	1088	1079	1110	1115	1137	1117	1166	1130	1162	1206	1223
Wojaszówka	510	508	506	507	524	542	585	561	559	572	591
Jaśliśka	-	-	-	-	-	-	96	90	97	105	111
Powiat m. Krosno	5073	5097	5134	5174	5234	5278	5435	5380	5515	5598	5593

Źródło: dane GUS/BDL

Liczbę funkcjonujących przedsiębiorstw w relacji do liczby mieszkańców w poszczególnych jednostkach pozwala analizować wskaźnik podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności. Najwyższy poziom wskaźnika osiągnany był w głównych ośrodkach miejskich obszaru, tj. Krośnie (1 192) oraz Jaśle (1 028),

natomiast wśród gmin pozytywnie wyróżniało się Krościenko Wyżne, gdzie na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku funkcjonowało 891 przedsiębiorstw.

Podobnie jak w przypadku liczby przedsiębiorstw, również wskaźnik podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności w większości powiatów i gmin najwyższe wartości osiągał w 2014 roku. Zjawisko to nie dotyczyło jedynie 4 gmin: Miejsca Piastowego (maksymalna wartość 691 w 2012 roku), Dębowca (510 w 2013 roku) i Kołaczyc (494 w 2013 roku). Ponownie, negatywnie wyróżniał się Osiek Jasielski, gdzie najwyższa liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności wystąpiła w 2008 roku (520), a w kolejnych latach wskaźnik zmniejszał się, osiągając w 2014 roku poziom niższy niż w 2004 roku. Była to jedyna taka gmina wśród wszystkich jednostek administracyjnych obszaru funkcjonalnego. W pozostałych gminach i powiatach wskaźnik podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców wzrastał, przy czym wzrost wahał się od 18 (Krempna) do 181 (Tarnowiec).

Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	541	546	546	571	596	627	652	672	688	707	708
Powiat jasielski	590	589	602	604	624	634	658	651	667	678	684
Jasło	931	925	943	940	962	979	1008	985	1005	1022	1028
Brzyska	308	308	349	361	387	394	405	411	437	463	469
Dębowiec	448	459	452	448	475	477	504	511	503	510	502
Jasło	485	481	490	500	516	541	567	562	559	574	587
Kołaczyc	335	334	346	344	361	383	426	440	480	494	493
Krempna	577	574	549	513	497	531	542	539	545	588	595
Nowy Żmigród	484	474	495	482	500	492	507	498	521	512	525
Osiek Jasielski	496	503	504	508	520	492	489	477	484	468	482
Skołyszyn	401	406	405	434	454	453	474	482	496	519	522
Tarnowiec	353	370	395	406	426	441	477	491	524	526	534
Powiat krośnieński	581	583	595	599	614	613	642	627	643	657	669
Chorkówka	482	484	493	493	498	502	543	505	530	548	555
Dukla	496	507	516	511	530	521	537	521	516	523	537
Iwonicz-Zdrój	681	685	693	699	703	667	691	672	728	735	759
Jedlicze	540	544	548	542	557	571	594	581	586	612	614
Korczyna	543	551	576	598	619	644	688	688	698	713	728
Krościenko Wyżne	806	808	819	842	873	837	860	882	881	879	891
Miejsce Piastowe	562	560	574	590	606	617	660	662	691	686	690
Rymanów	701	698	720	721	733	721	744	720	738	765	776
Wojaszówka	564	560	555	556	574	591	636	609	610	622	639
Jaślicka	-	-	-	-	-	-	455	428	467	508	541
Powiat m. Krosno	1056	1066	1076	1090	1101	1110	1144	1136	1166	1185	1192

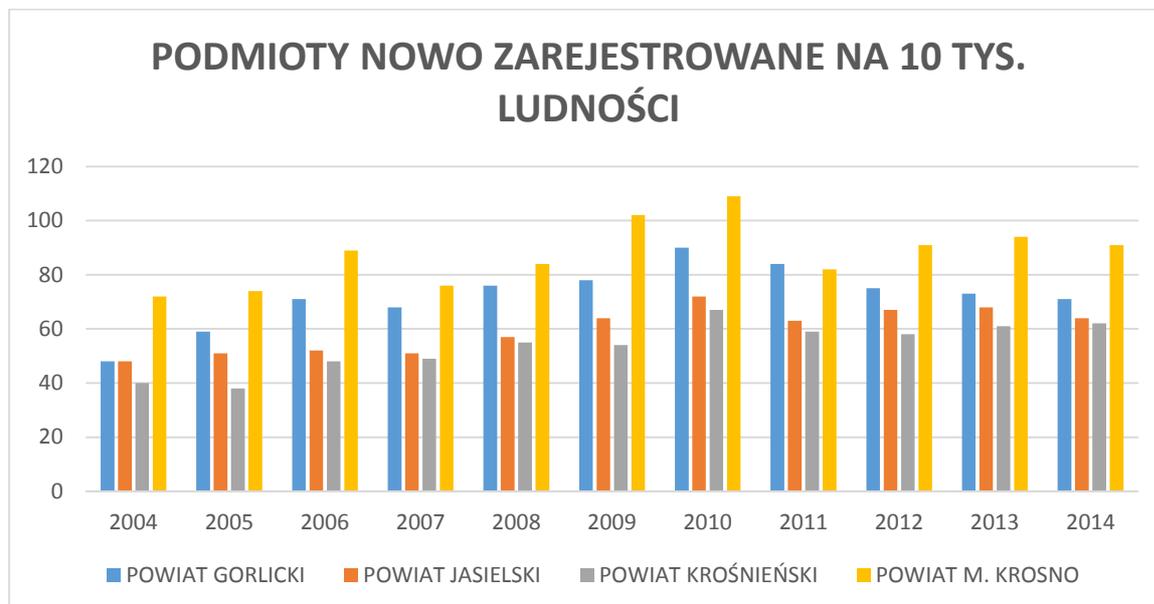
Źródło: dane GUS/BDL

W 2014 roku na terenie powiatu jasielskiego zostało zarejestrowanych 739 nowych podmiotów gospodarczych. Więcej firm rejestrowano jedynie w powiecie gorlickim (778 przedsiębiorstw). W powiecie krośnieńskim liczba ta wynosiła 693, zaś w Krośnie – 429 podmiotów. Natomiast w przeliczeniu na 10 tys. ludności wskaźnik liczby nowo powstałych podmiotów gospodarczych wskazuje na dominację miasta Krosna nad pozostałymi powiatami. W 2014 roku na 10 tys. mieszkańców Krosna zarejestrowano 91 nowych przedsiębiorstw, podczas gdy w powiecie gorlickim

było to 71 zarejestrowań, w powiecie jasielskim – 64, zaś w powiecie krośnieńskim – 62. Natomiast we wszystkich powiatach szczyt liczby nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności przypadła na rok 2010 – osiągnięto wówczas maksymalne wartości wskaźnika dla miasta Krosna (102) oraz powiatów: gorlickiego (78), jasielskiego (72) i krośnieńskiego (67).

Wykres 11. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

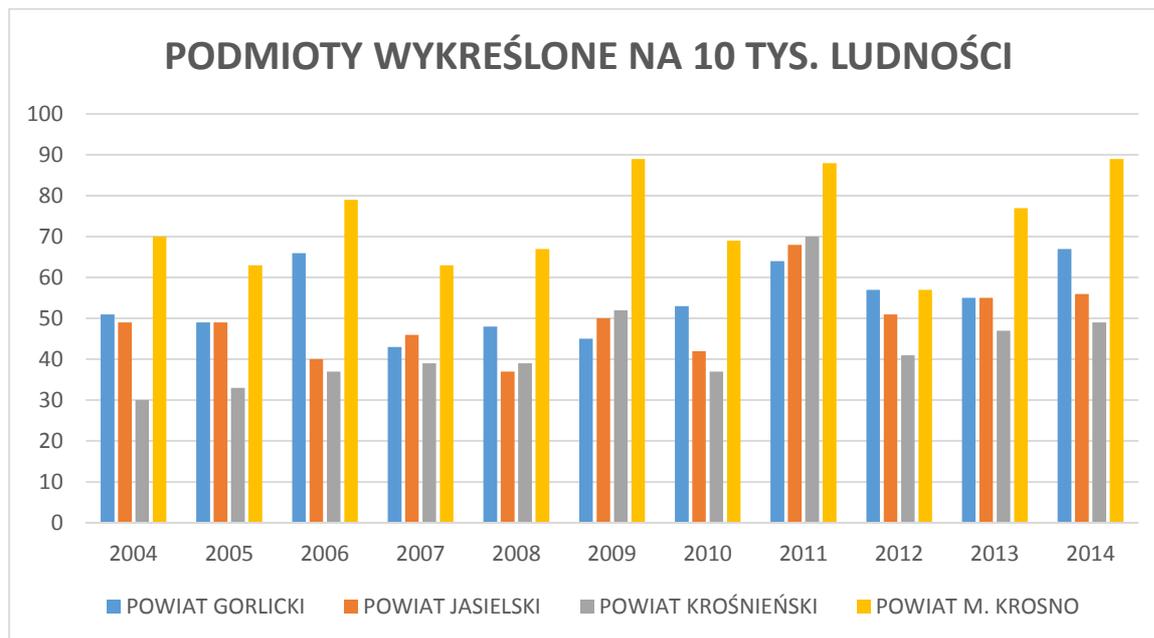
Źródło: dane GUS/BDL

Z kolei liczba wyrejestrowań z rejestru REGON w 2014 roku wynosiła w powiecie gorlickim 730 podmiotów gospodarczych, w powiecie jasielskim – 644, zaś w powiecie krośnieńskim – 544 podmioty. Natomiast w mieście Krośnie w 2014 roku nastąpiło 419 wyrejestrowań przedsiębiorstw z rejestru REGON.

W przeliczeniu na 10 tys. ludności najwyższa liczba podmiotów gospodarczych wykreślanych z rejestru REGON występowała w 2011 roku (w powiatach jasielskim i krośnieńskim) oraz w 2014 roku (powiat gorlicki i miasto Krosno). Wartość tego wskaźnika w poszczególnych latach była zmienna, podlegała rocznym wahaniom (spadkom i wzrostom), wykazując się niestabilnością. W 2014 roku na 10 tys. ludności miasta Krosna z rejestru REGON wykreślono 89 podmiotów gospodarczych, w powiecie gorlickim było to 67 podmiotów, w powiecie jasielskim – 56 podmiotów, zaś w powiecie krośnieńskim – 49 podmiotów.

Wykres 12. Podmioty gospodarki narodowej wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

W 2014 roku działalność gospodarczą w powiecie krośnieńskim prowadziło 6 027 osób fizycznych, w powiecie gorlickim – 6 035 osób, a w powiecie jasielskim – 6 122 osoby. W przypadku miasta Krosna liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą kształtowała się na poziomie 3 989.

W powiecie jasielskim najwięcej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zamieszkiwało oczywiście w mieście Jaśle (2 716 osób, co stanowiło 44,4% ogółu w powiecie), natomiast wśród pozostałych gmin najwięcej działalności gospodarczych prowadzonych było w gminie wiejskiej Jasło (837 osób), zaś najmniej – w Krempnej (75 osób).

W powiecie krośnieńskim liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wahała się od 440 (gmina Krościenko Wyżne) do 987 (gmina Rymanów). Na tle pozostałych gmin powiatu wyróżniały się Jaśliska, gdzie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczych kształtowała się w 2014 roku na poziomie 79 osób.

W latach 2004-2014 następowały liczne zmiany liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych gminach i powiatach obszaru funkcjonalnego, w zdecydowanej większości jednak w 2014 roku ich liczba była znacznie wyższa niż w 2004 roku. Wyrażony procentowo wzrost był jednak bardzo zróżnicowany: 5% w mieście Krośnie, 12,5% w powiecie jasielskim, 15,2% w powiecie krośnieńskim i 36,7% w powiecie gorlickim. Wśród gmin powiatu jasielskiego wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w latach 2004-2014 wahał się od 0,6% (miasto Jasło) do 57,6% (gmina Kołaczyce), natomiast w powiecie krośnieńskim od 7,4% (gmina Rymanów) do 42,1% (gmina Korczyn).

Wśród jednostek administracyjnych obszaru funkcjonalnego znajdowały się również 3 gminy, w których liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2014 roku była niższa niż

w 2004 roku. Były to Krempna, Osiek Jasielski oraz Dukła. Spadek liczby osób prowadzących działalność gospodarczą w tych jednostkach wyniósł odpowiednio: 10,7%, 6,4% i 9,3%.

Tabela 21. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	4416	4458	4425	4667	4937	5270	5597	5795	5911	6086	6035
Powiat jasielski	5441	5403	5475	5436	5661	5775	6079	5964	6038	6128	6122
Jasło	2701	2658	2684	2632	2712	2764	2855	2725	2723	2738	2716
Brzyska	154	156	178	186	200	202	211	214	226	243	245
Dębowiec	314	324	319	314	335	337	361	370	364	369	359
Jasło	686	673	685	693	722	764	819	810	797	825	837
Kończone	231	232	243	240	253	272	316	336	355	369	364
Krempna	84	83	75	65	62	70	71	70	72	78	75
Nowy Żmigród	371	359	373	357	377	367	384	373	392	381	388
Osiek Jasielski	220	221	220	221	229	214	213	207	211	202	206
Skołyszyn	422	428	415	443	470	466	498	504	525	550	551
Tarnowiec	258	269	283	285	301	319	351	355	373	373	381
Powiat krośnieński	5232	5244	5332	5371	5570	5572	5899	5704	5819	5928	6027
Chorkówka	522	522	529	533	544	549	604	550	576	592	599
Dukła	648	664	669	657	690	671	605	579	572	577	588
Iwonicz-Zdrój	590	598	596	597	606	576	597	576	629	639	656
Jedlicze	637	639	641	633	662	688	735	706	707	737	733
Korczyna	480	487	515	539	568	596	644	638	648	665	682
Krościenko Wyżne	370	375	386	403	424	402	417	432	433	435	440
Miejsce Piastowe	615	617	639	659	684	701	750	751	767	754	763
Rymanów	919	902	924	918	942	920	963	921	934	967	987
Wojaszówka	451	440	433	432	450	469	510	485	481	488	500
Jaślika	-	-	-	-	-	-	74	66	72	74	79
Powiat m. Krosno	3798	3769	3775	3776	3860	3917	4037	3965	4013	4047	3989

Źródło: dane GUS/BDL

Najwyższe wskaźniki osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 ludności występowały w głównych ośrodkach miejskich obszaru funkcjonalnego, tj. Jaśle oraz Krośnice, gdzie w 2014 roku kształtowały się na poziomie 75 i 85 osób. W pozostałych powiatach obszaru funkcjonalnego wysokość wskaźników była zbliżona: 53 w powiecie jasielskim, 54 w powiecie krośnieńskim i 55 w powiecie gorlickim.

Wśród gmin powiatu jasielskiego (oprócz miasta Jasła), największą przedsiębiorczością wykazywali się mieszkańcy gminy wiejskiej Jasło, gdzie na 1000 ludności liczba osób prowadzących działalność gospodarczą wynosiła w 2014 roku 51. W pozostałych gminach powiatu osiągnęto wskaźniki bardziej zbliżone do 40, przy czym występowało wahanie od 38 (gmina Brzyska i Osiek Jasielski) do 44 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (gmina Skołyszyn).

Natomiast gminy powiatu krośnieńskiego były bardziej zróżnicowane jeśli chodzi o liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności. Najwyższy poziom wskaźnika osiągnięto w gminie Krościenko Wyżne, gdzie w 2014 roku na 1000 mieszkańców przypadało 79 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – warto zauważyć, że była to wartość wyższa niż w mieście Jaśle. Poza Krościenkiem Wyżnym wysokim poziomem przedsiębiorczości wykazywali się także

mieszkańcy gminy Rymanów (63), Korczyna (61) i Iwonicz-Zdrój (60). Z kolei gminami, w których liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą była najniższa, okazały się Jaślika (39), Dukła (40) i Chorkówka (44).

Tabela 22. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	41	42	41	44	46	49	51	53	54	56	55
Powiat jasielski	47	47	48	47	49	50	52	52	52	53	53
Jasło	71	70	71	70	73	74	77	74	74	75	75
Brzyska	25	25	29	30	32	32	33	33	35	38	38
Dębowiec	38	39	38	37	40	40	42	43	42	43	41
Jasło	43	43	43	44	46	48	51	50	49	50	51
Końcycze	26	26	27	27	28	30	35	37	39	41	40
Krempna	43	42	38	33	32	35	35	35	36	39	39
Nowy Żmigród	39	38	40	39	41	40	41	40	42	41	42
Osiek Jasielski	41	42	42	41	43	40	39	38	39	37	38
Skotyszyn	34	34	33	36	38	38	40	40	42	44	44
Tarnowiec	28	29	31	31	33	35	38	39	40	41	41
Powiat krośnieński	48	48	49	49	50	50	53	51	52	53	54
Chorkówka	40	40	40	40	41	41	45	41	43	44	44
Dukła	39	40	40	39	41	40	41	39	39	39	40
Iwonicz-Zdrój	54	55	54	54	55	52	55	53	58	58	60
Jedlicze	42	43	43	42	44	45	47	46	46	48	47
Korczyna	45	45	48	50	52	55	59	58	59	60	61
Krościenko Wyżne	73	73	74	77	80	75	77	79	79	79	79
Miejsce Piastowe	46	46	47	49	50	51	55	55	57	56	56
Rymanów	59	58	60	59	61	59	61	59	59	61	63
Wojaszówka	50	49	47	47	49	51	55	53	52	53	54
Jaślika	-	-	-	-	-	-	35	31	35	36	39
Powiat m. Krosno	79	79	79	80	81	82	85	84	85	86	85

Źródło: dane GUS/BDL

Struktura podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości wskazuje na zdecydowaną dominację przedsiębiorstw małych, zatrudniających do 9 osób. Przez cały okres 2004-2014 we wszystkich powiatach udział firm najmniejszych w ogóle podmiotów gospodarczych utrzymywał się na poziomie powyżej 92%, dochodząc nawet do 96%. W 2014 roku firmy zatrudniające 0-9 pracowników stanowiły 96,2% przedsiębiorstw w powiecie krośnieńskim, 95,2% w powiecie gorlickim, 95,1% w powiecie gorlickim i 94,6% w mieście Krosno.

Firmy o największym zatrudnieniu, tj. 250 i więcej osób zlokalizowane były głównie w mieście Krośnie. W 2014 roku funkcjonowało w Krośnie 8 przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 999 pracowników i 5 firm o zatrudnieniu 1000 osób i powyżej (o 3 więcej niż w 2004 roku). Powiaty jasielski i krośnieński w 2014 roku były pozbawione zakładów pracy o liczbie pracujących przewyższającej 1000 osób, choć w 2004 roku takich firm było odpowiednio 3 i 1. W przypadku przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 999 pracowników w powiecie jasielskim zidentyfikowano 6 zakładów pracy (o 4 mniej niż w 2004 roku), a w powiecie krośnieńskim – 4. Również 4 przedsiębiorstwa o liczbie pracowników 250-999 funkcjonowały w powiecie gorlickim. Dodatkowo w powiecie gorlickim działalność prowadził jeden zakład pracy o liczbie pracujących wynoszącej 1000 i więcej osób.

Tabela 23. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według klas wielkości w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	0 - 9										
Powiat gorlicki	5346	5376	5383	5634	5918	6231	6644	6875	7143	7358	7357
Powiat jasielski	6442	6431	6559	6566	6750	6862	7203	7121	7335	7448	7498
Powiat krośnieński	6091	6133	6265	6341	6487	6485	6852	6690	6909	7065	7206
Powiat m. Krosno	4788	4797	4840	4876	4933	4967	5130	5082	5220	5301	5292
	10 - 49										
Powiat gorlicki	345	371	377	383	382	410	411	399	312	300	306
Powiat jasielski	292	303	300	306	326	334	340	342	305	310	314
Powiat krośnieński	217	222	218	220	259	268	276	278	237	239	241
Powiat m. Krosno	212	223	216	220	213	223	220	214	211	215	216
	50 - 249										
Powiat gorlicki	66	63	60	61	60	59	60	58	60	58	59
Powiat jasielski	58	52	50	52	68	67	67	70	66	64	63
Powiat krośnieński	40	38	38	39	38	38	39	39	43	43	42
Powiat m. Krosno	62	65	64	64	71	71	69	69	72	69	72
	250 - 999										
Powiat gorlicki	3	3	3	3	3	4	5	6	6	6	4
Powiat jasielski	10	8	11	10	7	7	7	7	7	6	6
Powiat krośnieński	4	4	4	4	4	4	4	5	6	5	4
Powiat m. Krosno	9	8	10	10	13	13	12	11	8	8	8
	1000 i więcej										
Powiat gorlicki	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1
Powiat jasielski	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Powiat krośnieński	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Powiat m. Krosno	2	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5

Źródło: dane GUS/BDL

Struktura podmiotów gospodarki narodowej pod względem sektorów własnościowych pozwala zauważyć bardzo wysoką przewagę sektora prywatnego (95-97%). W 2014 roku firmy prywatne stanowiły 95,3% podmiotów gospodarczych w powiecie gorlickim, 96% w powiecie jasielskim, 96,3% w powiecie krośnieńskim i 97,1% w mieście Krośnie. Natomiast sektor publiczny tworzony był przez 362 podmioty w powiecie gorlickim, 313 podmiotów w powiecie jasielskim, 274 podmioty w powiecie krośnieńskim i 158 podmiotów w mieście Krośnie.

Sektor prywatny rozwijał się na przestrzeni lat we wszystkich powiatach obszaru funkcjonalnego, przy czym największy przyrost nastąpił w powiecie gorlickim (o 36%), zaś najmniejszy – w mieście Krośnie (o 10,6%). W sektorze publicznym tendencje były zróżnicowane. W powiatach gorlickim i krośnieńskim liczba podmiotów publicznych w latach 2004-2014 zwiększyła się, choć wzrosty te nie były znaczne: 4,3% i 2,6%. Natomiast w powiatach jasielskim i mieście Krosno nastąpił spadek liczby przedsiębiorstw sektora publicznego o 12,3% i 3%.

Tabela 24. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	sektor publiczny - ogółem										
Powiat gorlicki	347	347	353	353	345	343	367	363	362	361	362
Powiat jasielski	357	360	357	369	356	348	349	338	331	315	313

Powiat krośnieński	267	269	273	278	273	274	274	278	279	275	274
Powiat m. Krosno	163	174	170	177	165	165	162	161	161	160	158
	sektor prywatny - ogółem										
Powiat gorlicki	5415	5467	5471	5729	6019	6362	6753	6975	7159	7361	7363
Powiat jasielski	6448	6436	6563	6565	6795	6922	7268	7202	7382	7513	7568
Powiat krośnieński	6086	6129	6253	6327	6515	6521	6897	6734	6916	7077	7219
Powiat m. Krosno	4910	4923	4964	4997	5069	5113	5273	5219	5354	5438	5433

Źródło: dane GUS/BDL

Strona | 79

Zróznicowana w powiatach i gminach obszaru funkcjonalnego jest również liczebność podmiotów z kapitałem zagranicznym. Najwięcej takich firm zlokalizowanych jest w Krośnie, gdzie w 2014 roku funkcjonowało 55 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Powiat jasielski posiadał na swoim terenie 33 inwestorów zagranicznych (w tym 28 w mieście Jasło), powiat gorlicki – 28, zaś najmniej tego typu podmiotów istniało w powiecie krośnieńskim – 16. Mimo niewielkich wahnięć w poszczególnych latach okresu 2004-2014 można obserwować ogólny wzrost liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w poszczególnych powiatach obszaru funkcjonalnego. Porównując lata 2004 i 2014 w powiecie krośnieńskim przybyły 2 spółki z udziałem kapitału zagranicznego (wzrost o 14%), w powiecie gorlickim – 5 (wzrost o 22%), w powiecie jasielskim – 13 (wzrost o 65%), a w mieście Krośnie – 22 (wzrost o 67%).

Tabela 25. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	23	24	26	23	20	21	21	19	24	27	28
Powiat jasielski	20	23	23	25	25	27	33	32	32	34	33
Jasło	18	19	18	19	19	22	28	27	27	29	28
Jasło (w)	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Osiek Jasielski	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Skotyszyn	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Tarnowiec	0	0	0	1	1	1	1	1	1	2	2
Powiat krośnieński	14	14	15	15	13	14	14	14	13	13	16
Chorkówka	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Dukla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Iwonicz-Zdrój	3	3	4	5	4	4	2	2	3	2	2
Jedlicze	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3
Korczyzna	2	2	2	2	2	3	4	3	2	2	2
Miejsce Piastowe	4	5	5	4	3	3	4	4	3	4	5
Rymanów	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Powiat m. Krosno	33	37	44	46	45	46	47	44	49	50	55

Źródło: dane GUS/BDL

Wśród powiatów obszaru funkcjonalnego najwyższą siłą eksportową charakteryzuje się miasto Krosno. W 2013 roku wartość eksportu w tym mieście wyniosła 1 009 mln zł, co stanowiło 5,2% eksportu z województwa podkarpackiego. Siła eksportowa powiatów jasielskiego i krośnieńskiego okazała się znacznie niższa – w 2013 roku przedsiębiorstwa z tych powiatów wygenerowały eksport na poziomie 573 i 203 mln zł, tj. 2,9% i 1% wartości podkarpackiego eksportu. W latach 2011-2013 we wszystkich powiatach następował systematyczny wzrost wartości eksportu (jedyna anomalia dotyczy sytuacji

w powiecie krośnieńskim w 2010 roku). Wskazane jednostki samorządowe zwiększyły w tym czasie eksport: o 25% (miasto Krosno), o 72% (powiat krośnieński) i o 98% (powiat jasielski).

Również w przypadku importu najwyższe wartości osiągnęto w Krośnie, jednak w tym zakresie jego przewaga nad pozostałymi powiatami była mniejsza. Wartość importu w przedsiębiorstwach w Krośnie wynosiła w 2013 roku 459 mln zł (3,3% importu do województwa podkarpackiego), w powiecie jasielskim – 272 mln zł (2,2%), a w powiecie krośnieńskim – 91 mln zł (0,8%). Wszystkie powiaty obszaru funkcjonalnego charakteryzowały się dodatnim saldem handlu zagranicznego – jedynie w powiecie krośnieńskim w 2010 roku saldo było ujemne.

Tabela 26. Wartość eksportu i importu w powiatach jasielskim, krośnieńskim i m. Krośnie w latach 2010-2013 (w mln zł)

	2010	2011	2012	2013
	Eksport			
Podkarpackie	13159	16252	17070	19512
Miasto Krosno	805	847	934	1009
Jasielski	289	338	449	573
Krośnieński	118	98	150	203
	Import			
Podkarpackie	9525	11890	13490	13758
Miasto Krosno	396	439	510	459
Jasielski	271	322	421	301
Krośnieński	58	102	94	113
	Saldo handlu zagranicznego			
Miasto Krosno	409	408	425	550
Jasielski	18	16	29	272
Krośnieński	60	-4	56	91

Źródło: Handel zagraniczny oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie podkarpackim w latach 2010-2013

Najważniejsze grupy towarów w strukturze eksportu poszczególnych powiatów przedstawiały się następująco:

- Powiat jasielski
 1. Drewno i wyroby z drewna; węgiel drzewny; korek i wyroby z korka; wyroby ze słomy, z esperanto i innych materiałów do wyplatania; wyroby koszykarskie i wyroby z wikliny (82 mln zł, 14% eksportu z powiatu w 2013 roku)
 2. Tworzywa sztuczne i wyroby z nich, kauczuk i wyroby z kauczuku (73 mln zł, 13% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
 3. Perły naturalne lub hodowlane, kamienie szlachetne lub półszlachetne, metale szlachetne, metale platerowane metalem szlachetnym i wyroby z nich; sztuczna biżuteria, monety (141 mln zł, 25% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
- Powiat krośnieński
 1. Produkty mineralne (88 mln zł, 43% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
 2. Tworzywa sztuczne i wyroby z nich, kauczuk i wyroby z kauczuku (42 mln zł, 21% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
 3. Wyroby różne (16 mln zł, 8% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
- Miasto Krosno:
 1. Wyroby różne (299 mln zł, 30% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)
 2. Pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające oraz współdziałające urządzenia transportowe (319 mln zł, 32% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)

3. Wyroby z kamieni, gipsu, cementu, azbestu, miki i podobnych materiałów; wyroby ceramiczne; szkło i wyroby ze szkła (212 mln zł, 21% wartości eksportu z powiatu w 2013 roku)

Wśród 100 największych eksporterów województwa podkarpackiego w 2013 roku znajdowało się 15 podmiotów zlokalizowanych na terenie powiatów krośnieńskiego, jasielskiego i miasta Krosna:

Strona | 81

- 12 miejsce – Goodrich Aerospace Poland Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Krosno)
- 13 miejsce – Nowy Styl Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Krosno)
- 29 miejsce – Krośnieńskie Huty Szkła „Krosno” Spółka Akcyjna W Upadłości Likwidacyjnej (Krosno)
- 31 miejsce – Łazur Spółka Jawna (Kowalowy)
- 42 miejsce – Merkury Market Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością Spółka Komandytowa (Krosno)
- 46 miejsce – Rafineria Nafty „Jedlicze” Spółka Akcyjna (Jedlicze; obecnie Orlen Południe S.A. Oddział Rafineria Jedlicze)
- 47 miejsce – „Baltic Wood” Spółka Akcyjna (Jasło)
- 53 miejsce – „GAMRAT” SPÓŁKA AKCYJNA (Jasło)
- 61 miejsce – Splast Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Krosno)
- 73 miejsce – Firma Transportowo Handlowo Usługowa „Panmar” Sz. Czekański W. Szmyd Spółka Jawna (Krosno)
- 76 miejsce – Fabryka Armatyr „Jafar” Spółka Akcyjna (Jasło)
- 79 miejsce – Polwax Spółka Akcyjna (Jasło)
- 81 miejsce – Dangaard Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Jasło)
- 90 miejsce – Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego „Pektowin” Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Jasło)
- 100 miejsce – Orion Engineered Carbons Spółka Z Ograniczoną Odpowiedzialnością (Jasło)⁵⁷

Badania prowadzone w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie wskazują, że województwo podkarpackie, mimo dużego potencjału rozwojowego, cechuje się poziomem atrakcyjności inwestycyjnej poniżej średniej⁵⁸ – jest też znacznie zróżnicowane terytorialnie pod względem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej.

W powyższym badaniu powiaty jasielski i krośnieński ocenione zostały jako regiony o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej (klasa E), natomiast wśród powiatów najwyższej ocenionych znalazło się miasto Krosno (klasa A), w którym uzyskano także najwyższą ocenę dla wszystkich sekcji wg PKD 2007: C (przetwórstwo przemysłowe), G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle), I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) oraz M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna). Przedstawione dane wskazują, że ogólnie lepiej oceniano potencjalną atrakcyjność inwestycyjną gmin powiatu krośnieńskiego niż powiatu jasielskiego. W powiecie krośnieńskim jedna gmina uzyskała klasę A (Krościenko Wyżne), dwie gminy klasę B (Dukla

⁵⁷ Za: *Handel zagraniczny oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie podkarpackim w latach 2010-2013*, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Departament Rozwoju Regionalnego, Rzeszów 2014.

⁵⁸ Ocena atrakcyjności inwestycyjnej jest prowadzona dla wszystkich regionów Unii Europejskiej, a uwzględnia atrakcyjność zasobów pracy, rynku i innowacyjności.

i Jaślicka), pięć gmin klasę C (Iwonicz-Zdrój, Rymanów, Miejsce Piastowe, Jedlicze i Korczyna), a dwie gminy klasę D (Wojaszówka i Korczyna). Wśród gmin powiatu jasielskiego dominowała klasa D, a wyróżniały się jedynie miasto Jasło (z oceną A) oraz gmina Osiek Jasielski (z oceną E). W trakcie badania przyznawano dodatkowe oceny, w postaci gwiazd. Złotą gwiazdą, oznaczającą najwyższe oceny wszystkich analizowanych sekcji gospodarczych, uhonorowano miasto Krosno, zaś pomarańczowymi gwiazdami (ponadprzeciętne oceny we wszystkich analizowanych obszarach) – miasto Jasło oraz gminy: Krościenko Wyżne, Dukła, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze i Rymanów. Miasto Krosno ponownie zostało wyróżnione również tytułem „Gminy na 5!”⁵⁹.

W przypadku powiatu gorlickiego potencjalna atrakcyjność inwestycyjna została oceniona przeciętnie (klasa D). Najlepsze okazało miasto Gorlice (klasa A), wysoką atrakcyjność inwestycyjną wykazywała również gmina Sękowa (klasa B), zaś najtrudniejsza sytuacja dotyczyła gminy Łużna (klasa F). Dodatkowo pomarańczową gwiazdą odznaczono miasto Gorlice oraz gminy: Gorlice i Sękowa.

Tabela 27. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna wybranych jednostek terytorialnych

	Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna					
	Gospodarka narodowa	Gospodarka narodowa	Prze myśł	Han del	Hotele i restauracje	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Województwo podkarpackie	0,23	E	E	E	E	D
Województwo małopolskie	0,32	C	C	B	B	C
Miasto Krosno	0,339	A	A	A	A	A
Miasto Jasło	0,256	A	A	A	C	A
Miasto Gorlice	0,261	A	A	A	B	A
Krościenko Wyżne	0,23	A	A	A	C	A
Miejsce Piastowe	0,2	C	C	C	D	B
Korczyna	0,184	C	D	D	B	C
Dukła	0,207	B	B	B	A	C
Iwonicz-Zdrój	0,199	C	C	C	B	B
Jedlicze	0,198	C	C	C	C	B
Rymanów	0,194	C	C	C	B	B
Sękowa	0,212	B	B	A	A	C
Gorlice	0,186	C	C	C	C	C
Biecz	0,184	C	C	C	A	D

Źródło: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Województwo Podkarpackie, Województwo Małopolskie* (<http://www.paiz.gov.pl/publikacje/województwa>)

Wysokość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach obszaru funkcjonalnego wykazywała się niestabilnością. Najwyższy poziom nakładów inwestycyjnych w powiatach jasielskim, krośnieńskim oraz mieście Krośnie wystąpił w 2012 roku, gdy wynosił odpowiednio 232,2 mln zł, 200,00 mln zł i 341,4 mln zł. W przypadku powiatu gorlickiego maksimum nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach wystąpiło w 2011 roku – 101,3 mln zł. Również w przypadku wartości brutto środków trwałych widoczna jest pewna zmienność w latach, jednak można obserwować ogólną tendencję rosnącą.

⁵⁹ „Gmina na 5!” to tytuł przyznawany jednostkom samorządowym wyróżniającym się w zakresie jakości obsługi potencjalnych inwestorów. Ocenie podlega strona internetowa oraz kontakt elektroniczny w języku polskim i angielskim z urzędami gmin. W badaniu wykorzystywana jest metoda tajemniczego klienta.

W 2013 roku wartość środków trwałych w przedsiębiorstwach w powiecie gorlickim kształtowała się na poziomie 1061,8 mln zł, w powiecie krośnieńskim – 1106,4 mln zł, w powiecie jasielskim 2150,9 mln zł, a w mieście Krośnie – 2715,8 mln zł.

Tabela 28. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 (w mln zł)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (w mln zł)					
Powiat gorlicki	93,2	63,9	68,8	101,3	68,9	81,7
Powiat jasielski	209,2	188,8	139,6	188,0	232,2	160,2
Powiat krośnieński	62,2	83,7	96,1	135,1	200,0	80,0
Powiat m. Krosno	128,9	145,8	152,7	267,3	341,4	193,1
	wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w mln zł)					
Powiat gorlicki	893,0	818,2	892,6	1127,9	1013,1	1061,8
Powiat jasielski	2230,7	2400,8	2461,7	2539,1	2442,4	2150,9
Powiat krośnieński	768,0	780,2	924,5	988,0	1053,1	1106,4
Powiat m. Krosno	2105,4	1941,9	2097,9	2126,3	2517,8	2715,8

Źródło: dane GUS/BDL

Niezależnie od jednostki administracyjnej większość nakładów inwestycyjnych oraz środków trwałych dotyczyło przemysłu i budownictwa. W 2013 roku nakłady w tych sekcjach stanowiły 86,6% nakładów inwestycyjnych w powiecie jasielskim, 82,3% w powiecie krośnieńskim, 72,1% w powiecie gorlickim i 66,1% w mieście Krośnie. Na tle pozostałych powiatów w 2013 roku wyróżniało się miasto Krosno z 18,8% udziałem nakładów inwestycyjnych w sekcjach związanych z handlem i naprawą pojazdów samochodowych, transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią oraz informacją i komunikacją.

Również w przypadku środków trwałych, większość z nich jest ulokowana w przedsiębiorstwach przemysłowych i budowlanych. W 2013 roku wartość brutto środków trwałych w firmach tych branż w powiecie gorlickim wynosiła 61,2%, w powiecie krośnieńskim – 66,3%, a w powiecie jasielskim – 75,2%. Ponownie na tle pozostałych powiatów wyróżniało się miasto Krosno, gdzie udział wartości środków trwałych w ogóle wartości środków trwałych w przedsiębiorstwach przemysłowych i budowlanych wynosił 58,6%, a w pozostałych usługach – 23,1%.

Tabela 29. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych wg grup sekcji w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 (w mln zł)

	Powiat gorlicki		Powiat jasielski		Powiat krośnieński		Powiat m. Krosno	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
	nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (w %)							
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,9	9,6	0,0	2,0	1,6	2,6	0,4	0,6
przemysł i budownictwo	76,2	72,1	61,5	86,6	64,4	82,3	51,7	66,1
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	9,3	12,1	11,8	7,2	19,0	3,9	33,6	18,8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	1,5	1,1	1,0	1,6	1,3	0,1	3,8	6,1
pozostałe usługi	12,1	5,1	25,7	2,6	13,7	11,1	10,5	8,4
	wartość brutto środków trwałych (w %)							

rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,6	3,4	0,4	0,6	3,1	3,0	0,7	0,9
przemysł i budownictwo	70,5	61,2	77,5	75,2	69,4	66,3	71,3	58,6
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	9,4	14,1	5,3	7,6	12,2	12,9	13,5	10,9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	8,6	8,5	6,2	11,1	0,6	0,9	7,2	6,5
pozostałe usługi	7,9	12,8	10,6	5,5	14,7	16,9	7,3	23,1

Źródło: dane GUS/BDL

Rokrocznie najwyższym przeciętnym wynagrodzeniem brutto⁶⁰ charakteryzował się powiat jasielski. W 2013 roku wynosiło ono 3 038,81 zł, a nieznacznie niższe było w mieście Krośnie (2 980,59 zł) oraz powiecie gorlickim (2 920,54 zł). Stosunkowo najniższe uposażenia pobierali mieszkańcy powiatu krośnieńskiego – 2 887,05 zł. Na przestrzeni lat 2004-2013 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wzrosło o ok. 1000 zł, jednak tempo wzrostu wynagrodzeń w powiatach obszaru funkcjonalnego było wolniejsze niż w skali całego kraju. W 2013 roku wynagrodzenia w powiatach gorlickim, jasielskim, krośnieńskim i mieście Krośnie stanowiły odpowiednio 75,3%, 78,4%, 74,4% i 76,9% średniej krajowej. Odsetki te były o kilka punktów procentowych niższe niż w 2004 roku (80,1%, 81,1%, 76,3% i 78,3%).

Tabela 30. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	ogółem									
Powiat gorlicki	1929,02	1987,92	2124,38	2301,68	2492,53	2571,71	2632,27	2726,96	2847,79	2920,54
Powiat jasielski	1953,19	2015,94	2102,07	2302,79	2526,69	2668,98	2785,99	2962,03	2999,90	3038,82
Powiat krośnieński	1838,91	1853,29	1940,57	2119,06	2297,06	2363,87	2501,90	2677,64	2800,23	2887,05
Powiat m. Krosno	1886,53	1904,52	1968,73	2136,54	2300,35	2494,56	2552,74	2656,48	2783,69	2980,59
	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)									
Powiat gorlicki	80,1	79,3	80,6	80,3	78,9	77,6	76,6	75,2	76,1	75,3
Powiat jasielski	81,1	80,4	79,7	80,3	80,0	80,5	81,1	81,7	80,1	78,4
Powiat krośnieński	76,3	73,9	73,6	73,9	72,7	71,3	72,8	73,9	74,8	74,5
Powiat m. Krosno	78,3	76,0	74,7	74,5	72,8	75,2	74,3	73,3	74,3	76,9

Źródło: dane GUS/BDL

4.2 ANALIZA STANU SZKOLNICTWA, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO ORAZ KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO.

Sieć edukacyjną krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego tworzą placówki przedszkolne, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkoły ponadgimnazjalne, zarówno publiczne jak i niepubliczne. W przypadku placówek publicznych są one w większości prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego (w zależności od poziomu edukacji – gminę lub powiat), funkcjonują również szkoły artystyczne, dla których organem prowadzącym jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Należą do nich: Liceum Plastyczne im. Tadeusza Brzozowskiego w Krośnie, ul. Lewakowskiego 47

⁶⁰ Dane nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; Polska = 100 (wyjaśnienie GUS).

(czteroletnia szkoła artystyczna II stopnia) oraz Zespół Szkół Muzycznych w Krośnie, ul. Paderewskiego 7. W skład ZSM wchodzi: Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia (zapewniająca wykształcenie ogólne na poziomie szkoły podstawowej oraz podstawowe wykształcenie muzyczne), Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II stopnia (zapewniająca wykształcenie ogólne na poziomie gimnazjum i liceum oraz wykształcenie muzyczne na poziomie średnim) oraz Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia.

Dostęp do placówek **wychowania przedszkolnego** można obecnie traktować jako jeden z czynników sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Oprócz walorów czysto edukacyjnych i wychowawczych, związanych z rozwojem psychofizycznym dzieci, dostęp do szerokiej i bezpłatnej opieki przedszkolnej pozytywnie wpływa na aktywność ekonomiczną ludności. W szczególności dotyczy to kobiet, na których, zgodnie z wciąż często spotykanym tradycyjnym modelem rodziny, najczęściej spoczywa obowiązek opieki nad dziećmi. Łatwy dostęp do opieki przedszkolnej ułatwia im szybki powrót na rynek pracy, co ma pozytywne skutki dla samych kobiet (m.in. dłuższy staż pracy), jak i lokalnego rynku pracy (m.in. poprzez pełniejsze wykorzystanie kapitału społecznego, wiedzy i umiejętności ludności).

Wychowanie przedszkolne prowadzone jest głównie w placówkach przedszkolnych oraz punktach przedszkolnych, ale obejmuje również oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (zwłaszcza w szkołach na obszarach wiejskich). Wg stanu na dzień 30 września 2014 roku (dane CIE) w powiecie jasielskim działalność prowadziło 25 przedszkoli (7 niepublicznych) i 5 punktów przedszkolnych (4 niepubliczne), w powiecie krośnieńskim – 20 przedszkoli (6 niepublicznych) i 8 punktów przedszkolnych (2 niepubliczne), zaś w mieście Krosno – 14 przedszkoli (5 niepublicznych).

Na znaczne zróżnicowanie w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego dostępu do edukacji przedszkolnej wskazuje liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na 1 miejsce w placówkach wychowania przedszkolnego. Zdecydowanie najlepiej sytuacja przedstawiała się w mieście Krośnie, gdzie w 2013 roku na 1 dziecko w wieku 3-5 lat przypadało niemal 1 miejsce w przedszkolach, (0,96) co pozwala przypuszczać, że potrzeby ludności w tym zakresie zostały zaspokojone⁶¹. W powiatach krośnieńskim i jasielskim na 1 miejsce w placówkach przedszkolnych przypadało w zaokrągleniu 2 dzieci (odpowiednio 1,84 i 1,79), natomiast w powiecie gorlickim – 1,35.

Choć infrastruktura przedszkoli stale się rozwija – w latach 2003-2013 nastąpił bardzo wyraźny przyrost liczby placówek, a tym samym miejsc w przedszkolach i dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, to nadal nierównomierny rozkład sieci placówek przedszkolnych oraz ich koncentracja na obszarach miejskich powoduje, że w poszczególnych jednostkach administracyjnych dostęp do tego poziomu edukacji jest bardzo zróżnicowany. W powiatach ziemskich odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2013 roku wahał się od 59,2% (powiat jasielski) do 62,8% (powiat gorlicki), zaś najlepiej przedstawiła się sytuacja w głównych miastach obszaru funkcjonalnego: Jaśle i Krośnie. W Jaśle edukacją przedszkolną objętych było 93,5% dzieci w wieku 3-5 lat (najwyższy wynik spośród wszystkich jednostek), zaś w Krośnie – 81,5%.

W powiecie jasielskim, oprócz Jasła, wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym występował w gminie Tarnowiec, gdzie dzięki działalności 2 przedszkoli i 4 punktów przedszkolnych udało się zwiększyć odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli z 17,3% w 2003 roku do 70,9% w 2013 roku. Natomiast w najtrudniejszej sytuacji były gmina Krempna (edukacją przedszkolną objęto

⁶¹ Dotyczy to wyłącznie relacji liczby miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci. Odrębną kwestią pozostaje lokalizacja placówek, możliwość dostania się do wybranej placówki (np. najbliższe miejsca zamieszkania, pracy) czy jakość edukacji przedszkolnej w poszczególnych placówkach.

29,5% dzieci w wieku 3-5 lat) oraz gmina wiejska Jasło (31,5%), gdzie na 1 miejsce w przedszkolach przypadało 10,66 dzieci w wieku 3-5 lat. W pozostałych gminach powiatu jasielskiego odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli kształtował się w 2013 roku na poziomie czterdziestu kilku procent.

Również w powiecie krośnieńskim dostęp do edukacji przedszkolnej w gminach był zróżnicowany. W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się dzieci w gminie Jaślicka – w 2013 roku jedynie 36,8% z nich uczęszczało do placówek przedszkolnych. Na przeciwnym biegunie znajdowała się gmina Miejsce Piastowe, gdzie w 2013 roku edukacją przedszkolną objęto aż 82,8% dzieci w wieku 3-5 lat (tj. więcej niż w Krośnie), a w porównaniu z 2003 rokiem odsetek ten wzrósł aż o 64,2%. Wysokie udziały dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego dotyczyły również gmin Rymanów (73,4%) oraz Wojaszówka (72,5%).

Tabela 31. Placówki wychowania przedszkolnego w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w latach 2003 i 2013

	Przedszkole		Punkt przedszkolny		Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat		Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na 1 miejsce w placówce wychowania przedszkolnego		Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym		
		w tym niepubliczne		w tym niepubliczne	2003	2013	2003	2013	2003	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	44	7	7	3	259	624	1,9	1,35	25,9	62,4	36,5
Powiat jasielski	25	7	5	4	218	592	2,87	1,79	21,8	59,2	37,4
Jasło - miasto	14	5	0	0	515	935	1,17	0,78	51,5	93,5	42,0
Brzyska	0	0	0	0	117	495	0	0	11,7	49,5	37,8
Dębowiec	2	0	0	0	206	443	3,72	4,19	20,6	44,3	23,7
Jasło	1	1	0	0	22	315	0	10,66	2,2	31,5	29,3
Kończycze	1	0	0	0	152	480	3,35	2,4	15,2	48,0	32,8
Krempna	0	0	1	0	0	295	0	0	0	29,5	29,5
Nowy Żmigród	1	0	0	0	81	459	3,35	2,7	8,1	45,9	37,8
Osiek Jasielski	3	0	0	0	122	479	5,16	3,96	12,2	47,9	35,7
Skotyszyn	1	0	0	0	70	461	6,64	3,97	7	46,1	39,1
Tarnowiec	2	1	4	4	173	709	6,2	1,42	17,3	70,9	53,6
Powiat krośnieński	20	6	8	2	202	618	3,66	1,84	20,2	61,8	41,6
Chorkówka	4	1	0	0	172	497	3,66	2,29	17,2	49,7	32,5
Dukla	1	0	0	0	111	471	13,47	3,49	11,1	47,1	36,0
Iwonicz Zdrój	2	0	1	1	238	569	3,25	2,02	23,8	56,9	33,1
Jedlicze	4	1	1	1	261	552	2,25	1,65	26,1	55,2	29,1
Korczyna	3	2	0	0	268	671	2,19	1,33	26,8	67,1	40,3
Krościenko Wyżne	2	1	0	0	169	640	5,91	1,82	16,9	64,0	47,1
Miejsce Piastowe	0	0	3	0	186	828	0	2,35	18,6	82,8	64,2
Rymanów	3	1	3	0	199	734	4,66	1,44	19,9	73,4	53,5
Wojaszówka	1	0	0	0	259	725	1,34	1,12	25,9	72,5	46,6
Jaślicka*	0	0	0	0	276	368	0	0	27,6	36,8	9,2
Powiat m. Krosno	14	5	0	0	505	815	1,06	0,96	50,5	81,5	31,0

RAZEM	103	25	20	9	296	662	2,37	1,49	29,6	66,2	36,6
-------	-----	----	----	---	-----	-----	------	------	------	------	------

*dla gminy Jaślińska dane dotyczą lat 2010 i 2013

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Placówki kolejnego etapu edukacji, **szkoły podstawowe**, są znacznie liczniejsze niż przedszkola. Wg stanu na dzień 30 września 2014 roku w powiecie jasielskim funkcjonowały 72 szkoły podstawowe, w powiecie krośnieńskim – 67, zaś w mieście Krośnie – 12. Poszczególne gminy powiatów jasielskiego i krośnieńskiego dysponowały zróżnicowaną liczbą placówek edukacji podstawowej, w zależności od potrzeb lokalnej społeczności. Najwięcej jednostek zlokalizowanych było w gminach Chorkówka i Rymanów (po 12 szkół podstawowych), a także mieście Jasło (11 szkół) oraz Tarnowcu (10 szkół). Pojedyncze placówki edukacji podstawowej znajdowały się w gminach Krempna, Krościenko i Jaślińska.

Wśród szkół podstawowych działających w jednostkach administracyjnych krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego znajdują się także szkoły niepubliczne i specjalne. W przypadku szkół specjalnych w powiatach jasielskim, krośnieńskim i mieście Krośnie funkcjonują pojedyncze placówki tego rodzaju. Są to: Szkoła Podstawowa Nr 5 przy SOSW w Jaśle i Szkoła Podstawowa Nr 11 w Krośnie (dla uczniów z upośledzeniem umysłowym) oraz Szkoła Podstawowa Specjalna w Rymanowie-Zdroju (szkoła sanatoryjna).

Natomiast w przypadku niepublicznych szkół podstawowych ich szczególną koncentrację można obserwować w powiecie jasielskim, gdzie znajduje się 12 takich placówek. Szczególna sytuacja dotyczy gminy Tarnowiec, gdzie połowa istniejących szkół podstawowych (tj. 5 z 10 placówek) to szkoły niepubliczne. Zlokalizowane w Gliniku Polskim, Nowym Gliniku, Roztokach, Łubienku i Wrocance niepubliczne szkoły podstawowe prowadzone są przez stowarzyszenia powołane w celu utrzymania placówek edukacyjnych w tych miejscowościach. Przejmowanie szkół przez specjalnie w tym celu powołane stowarzyszenia jest często efektem działań władz gminy, które rezygnują z prowadzenia niewielkich wiejskich szkół, jako jednostek nierentownych i nadmiernie obciążających gminny budżet. Taka sama sytuacja dotyczy niepublicznych szkół podstawowych w gminie Kołaczyce (szkoły w Lublicy, Sieklówce i Sowinie), Nowy Żmigród (szkoła w Skalniku), Dębowiec (szkoła w Foluszu), Brzyśka (szkoła w Lipnicy Dolnej), Chorkówka (szkoła w Sulistrowej) oraz Rymanów (szkoła w Rymanowie-Zdroju – Desznie).

Edukacja podstawowa to pierwszy etap systemu edukacji, w którym odczuwane są negatywne skutki zmian demograficznych. Spadek liczby urodzeń oraz będący jego skutkiem niż demograficzny powodują stopniowy, ale stały spadek liczby uczniów szkół podstawowych. W 2013 roku do szkół podstawowych na terenie powiatu jasielskiego uczęszczało 6 637 uczniów, w powiecie krośnieńskim – 6 353 uczniów, zaś w mieście Krośnie – 2 660 uczniów. We wszystkich powiatach w porównaniu do 2003 roku nastąpił znaczący spadek liczebności uczniów, wahający się od -21,8% (w Krośnie) do -32,2% (powiat jasielski). Również we wszystkich gminach tworzących powiaty jasielski i krośnieński spadek liczby uczniów szkół podstawowych był znaczny, w większości oscylujących wokół trzydziestu kilku procent. W powiecie jasielskim liczba uczniów szkół podstawowych zmniejszyła się najbardziej w gminach Krempna (aż o 43,8%) i Osiek Jasielski (o 42,5%), zaś stosunkowo najmniejszy spadek odnotowano w gminie Dębowiec (o 18,6%). W przypadku miasta Jasło spadek był niższy niż średnia powiatowa i wynosił 28,8%. Natomiast w powiecie krośnieńskim liczba uczniów szkół podstawowych zmniejszyła się w latach 2003-2013 o 30,7%, przy czym najszybsze tempo spadku dotyczyło gmin Dukla (o 39,8%) i Iwonicz Zdrój (o 38,6%), zaś najmniejsze – gminy Wojaszówka (o 18%).

Tabela 32. Szkoły podstawowe w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów szkół podstawowych w latach 2003 i 2013

	Szkoły podstawowe			Liczba uczniów szkół podstawowych (dla dzieci i młodzieży bez specjalnych i artystycznych)			Liczba absolwentów szkół podstawowych (dla dzieci i młodzieży bez specjalnych i artystycznych)		
		w tym niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	w tym specjalne	2003	2013	Zmiana	2003	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	66	3	3	9164	6594	-28,0%	1730	1240	-28,3%
Powiat jasielski	72	12	1	9795	6637	-32,2%	1940	1256	-35,3%
Jasło - miasto	11	1	1	3169	2256	-28,8%	643	421	-34,5%
Brzyska	4	1	0	604	376	-37,7%	98	78	-20,4%
Dębowiec	8	1	0	650	529	-18,6%	139	86	-38,1%
Jasło	8	0	0	1077	647	-39,9%	219	130	-40,6%
Końcycze	6	3	0	862	602	-30,2%	177	111	-37,3%
Krempna	1	0	0	178	100	-43,8%	40	18	-55,0%
Nowy Żmigród	9	1	0	859	560	-34,8%	172	112	-34,9%
Osiek Jasielski	7	0	0	478	275	-42,5%	86	49	-43,0%
Skotyszyn	8	0	0	1103	771	-30,1%	227	152	-33,0%
Tarnowiec	10	5	0	815	521	-36,1%	139	99	-28,8%
Powiat krośnieński	67	2	1	9163	6353	-30,7%	1764	1250	-29,1%
Chorkówka	12	1	0	1087	848	-22,0%	194	155	-20,1%
Dukla	8	0	0	1477	889	-39,8%	281	156	-44,5%
Iwonicz Zdrój	4	0	0	996	612	-38,6%	200	113	-43,5%
Jedlicze	9	0	0	1184	776	-34,5%	217	151	-30,4%
Korczyna	7	0	0	917	630	-31,3%	209	140	-33,0%
Krościenko Wyżne	1	0	0	373	284	-23,9%	52	47	-9,6%
Miejsce Piastowe	8	0	0	1216	769	-36,8%	218	168	-22,9%
Rymanów	12	1	1	1278	894	-30,0%	266	193	-27,4%
Wojaszówka	5	0	0	635	521	-18,0%	127	102	-19,7%
Jaśliska	1	0	0	140	130	-7,1%	29	25	-13,8%
Powiat m. Krosno	12	0	1	3400	2660	-21,8%	713	480	-32,7%
RAZEM	217	17	6	31522	22244	-29,4%	6147	4226	-31,3%

*dla gminy Jaśliska dane dotyczą lat 2010 i 2013

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Również placówki edukacji **gimnazjalnej** zlokalizowane są w każdej gminie należącej do krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego. Liczba gimnazjów w powiecie jasielskim wynosiła wg stanu na 30 września 2014 roku – 37 placówek, w powiecie krośnieńskim – 41, zaś w Krośnie – 8 jednostek. W przypadku gmin, pod względem ilościowym najwięcej szkół gimnazjalnych znajdowało się w gminach Dukla i Rymanów (po 8 placówek), a także Iwoniczu Zdroju, Końcycach oraz Jaśle – mieście i gminie wiejskiej (po 6 placówek). Po jednym gimnazjum miały na swoim terenie 4 gminy: Krempna, Osiek Jasielski, Krościenko Wyżne i Jaśliska.

Wśród funkcjonujących gimnazjów znajdowały się także gimnazja niepubliczne. W powiecie jasielskim było ich 5 – społeczne gimnazja zlokalizowane były w Lipnicy Dolnej (gmina Brzyska), Opaciu (gmina wiejska Jasło), Sieklówce i Sowinie (gmina Kołaczyce), a także w mieście Jasło. W przypadku powiatu krośnieńskiego wszystkie 3 niepubliczne gimnazja znajdują się w gminie Miejsce Piastowe, w miejscowościach Miejsce Piastowe (gimnazjum prowadzone przez Zgromadzenie Świętego Michała Archanioła), Rogi oraz Targowiska. Księża michalici prowadzą również niepubliczne gimnazjum w Krośnie (Katolickie Gimnazjum Zgromadzenia Św. Michała Archanioła).

Strona | 89

Na poziomie gimnazjalnym prowadzona jest również edukacja dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Dwie placówki zlokalizowane są w powiecie krośnieńskim (Gimnazjum Specjalne w Iwoniczu-Zdroju oraz Rymanowie-Zdroju), jedna w powiecie jasielskim (Gimnazjum Nr 3 w SOSW w Jaśle) oraz jedna w Krośnie (Gimnazjum Nr 6 w Krośnie). Do gimnazjów specjalnych uczęszczają głównie uczniowie z upośledzeniem umysłowym, placówka w Rymanowie-Zdroju jest natomiast szkołą sanatoryjną.

Podobnie jak w przypadku szkół podstawowych, również gimnazja zostały dotknięte niżem demograficznym. Na przestrzeni lat 2003-2013 liczba uczniów szkół gimnazjalnych spadła przeciętnie o jedną trzecią, a zjawisko to dotknęło wszystkie gminy obszaru funkcjonalnego. Średni spadek dla powiatu jasielskiego wynosił 33,8%, przy czym różnice między gminami były znaczne. W Dębowcu liczba uczniów gimnazjów zmniejszyła się o jedną piątą (-24,4%), podczas gdy w Krempnej – o ponad połowę (-53,3%). W powiecie krośnieńskim spadek liczby uczniów gimnazjów wyniósł 31,1%, a najszybsze tempo zmian dotyczyło gmin Dukla i Iwonicz Zdrój (-39,6%). Zaledwie 4,2% spadek wystąpił w gminie Krościenko Wyżne. W pozostałych gminach powiatu krośnieńskiego spadek liczby dzieci uczęszczających do gimnazjów wahał się od -23,8% (gmina Miejsce Piastowe) do -37,8% (gmina Rymanów).

Tabela 33. Gimnazja w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów gimnazjów w latach 2003 i 2013

		Gimnazjum			Liczba uczniów gimnazjów (dla dzieci i młodzieży bez specjalnych i artystycznych)			Liczba absolwentów gimnazjów (dla dzieci i młodzieży bez specjalnych i artystycznych)		
		w tym niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej	w tym specjalne	w tym dla dorosłych	2003	2013	Zmiana	2003	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	3 6	0	2	0	5443	3615	-33,6%	1874	1304	-30,4%
Powiat jasielski	3 7	5	1	0	5737	3798	-33,8%	1893	1261	-33,4%
Jasło - miasto	6	1	1	0	2060	1341	-34,9%	682	435	-36,2%
Brzyska	4	1	0	0	318	245	-23,0%	116	79	-31,9%
Dębowiec	2	0	0	0	418	316	-24,4%	125	110	-12,0%
Jasło	6	1	0	0	622	396	-36,3%	211	106	-49,8%
Kołaczyce	6	2	0	0	490	324	-33,9%	160	118	-26,3%
Krempna	1	0	0	0	135	63	-53,3%	46	25	-45,7%
Nowy Żmigród	4	0	0	0	521	313	-39,9%	155	113	-27,1%
Osiek Jasielski	1	0	0	0	257	147	-42,8%	78	53	-32,1%

Skołyszyn	4	0	0	0	535	412	-23,0%	189	138	-27,0%
Tarnowiec	3	0	0	0	381	241	-36,7%	131	84	-35,9%
Powiat krośnieński	41	3	2	1	5125	3529	-31,1%	1641	1303	-20,6%
Chorkówka	3	0	0	0	638	469	-26,5%	222	181	-18,5%
Dukla	8	0	0	0	821	496	-39,6%	260	184	-29,2%
Iwonicz Zdrój	6	0	1	1	596	360	-39,6%	166	155	-6,6%
Jedlicze	4	0	0	0	561	399	-28,9%	208	143	-31,3%
Korczyzna	4	0	0	0	564	375	-33,5%	171	125	-26,9%
Krościenko Wyżne	1	0	0	0	211	202	-4,3%	67	68	1,5%
Miejsce Piastowe	4	3	0	0	508	387	-23,8%	179	151	-15,6%
Rymanów	8	0	1	0	834	519	-37,8%	249	178	-28,5%
Wojaszówka	2	0	0	0	392	249	-36,5%	119	88	-26,1%
Jaślińska	1	0	0	0	76	73	-3,9%	23	30	30,4%
Powiat m. Krosno	8	1	1	0	2408	1600	-33,6%	852	523	-38,6%
RAZEM	122	9	6	1	18713	12542	-33,0%	6260	4391	-29,9%

*dla gminy Jaślińska dane dotyczą lat 2010 i 2013

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Kolejny etap edukacji odbywa się w **szkołach ponadgimnazjalnych**: liceach ogólnokształcących, technikach oraz zasadniczych szkołach zawodowych. Po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej istnieje możliwość podjęcia nauki w szkołach policealnych. Placówki edukacyjne poziomu ponadgimnazjalnego skupione są przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, tj. Jaśle i Krośnie, ale występują także w mniejszych gminach.

Naukę w **liceach ogólnokształcących** umożliwiają 11 placówek na terenie powiatu jasielskiego (w tym 4 licea dla dorosłych i 7 dla młodzieży), 8 na terenie powiatu krośnieńskiego i 9 w mieście Krośnie (w tym 2 licea dla dorosłych i 7 dla młodzieży).

W powiecie jasielskim licea ogólnokształcące dla młodzieży skoncentrowane są w Jaśle (4 jednostki, w tym jedna niepubliczna), zaś pojedyncze placówki funkcjonują w Kołaczycach, Nowym Żmigrodzie i Trzcinicy:

1. I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Jaśle, ul. Czackiego 4, Jaśło
2. II Liceum Ogólnokształcące im. ppłk J. Modrzejewskiego w Jaśle, ul. Floriańska 24, Jaśło
3. IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II w Jaśle (w Zespole Szkół nr 4 w Jaśle), ul. Sokoła 6, Jaśło
4. Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie w Kołaczycach, Al. Jana Pawła II 3, Kołaczycy

5. Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Nowym Żmigrodzie, ul. Mickiewicza 18, Nowy Żmigród
6. Społeczne Liceum Ogólnokształcące STO w Jaśle, ul. Szkolna 21b, Jasło
7. Sportowe Liceum Ogólnokształcące (w Zespole Szkół w Trzcinicy im. Prof. Teodora Marchlewskiego), Trzcinica 79

W powiecie krośnieńskim znajduje się 7 liceów ogólnokształcących, po dwa w gminach Miejsce Piastowe i Rymanów oraz pojedyncze w Dukli, Iwoniczu i Jedliczu:

Strona | 91

1. Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Jedliczu, ul. Wł. Dubisa 7, Jedlicze
2. Liceum Ogólnokształcące (w Zespole Szkół w Iwoniczu im. Rotmistrza Witolda Pileckiego), ul. Zadwórze 15, Iwonicz
3. Liceum Ogólnokształcące (w Zespole Szkół nr 2 w Dukli), ul. Armii Krajowej 1, Dukla
4. Liceum Ogólnokształcące im. St. Wyspiańskiego (w Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie), ul. Szkolna 2, Rymanów
5. Liceum Ogólnokształcące (w Zespole Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju) – szkoła sanatoryjna, ul. Leśna 4, Rymanów Zdrój
6. Liceum Ogólnokształcące (w Michalickim Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Miejscu Piastowym), ul. Ks. Markiewicza 25b
7. Liceum Ogólnokształcące przy Niższym Seminarium Duchownym Zgromadzenia Księża Michalitów, ul. Ks. Markiewicza 25a, Miejsce Piastowe – szkoła przeznaczona dla młodzieży męskiej kandydującej do kapłaństwa lub poszukującej własnej drogi życiowej

Ofertą nauki na poziomie liceum ogólnokształcącego dla młodzieży w Krośnie dysponuje 6 placówek, w tym 1 niepubliczna:

1. I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika (w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Krośnie), ul. Piotra Skargi 2, Krosno
2. II Liceum Ogólnokształcące im. Konstytucji 3 Maja w Krośnie (w Miejskim Zespole Szkół Nr 4 w Krośnie), ul. Kisielewskiego 18, Krosno
3. III Liceum Ogólnokształcące ((w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. II Armii Wojska Polskiego), ul. Rzeszowska 10, Krosno
4. V Liceum Ogólnokształcące im. Jana Szczepanika (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jana Szczepanika), ul. Podkarpacka 16, Krosno
5. VI Liceum Ogólnokształcące (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza), ul. Bohaterów Westerplatte 20, Krosno
6. Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Ks. Bronisława Markiewicza w Krośnie, ul. Grodzka 6, Krosno

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki naboru do liceów ogólnokształcących prowadzonych przez samorządy powiatowe w roku szkolnym 2015/2016. Do klas I liceów ogólnokształcących w powiecie jasielskim przyjęto 481 uczniów, w powiecie krośnieńskim – 50 uczniów, a w mieście Krośnie – 796 uczniów. Największy nabór przeprowadziło I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Krośnie (219 uczniów), zaś najmniej uczniów przyjęto do liceów w Jedliczu (24 osoby) i Iwoniczu (24 osoby).

Tabela 34. Wyniki naboru do liceów ogólnokształcących w roku szkolnym 2015/2016

Powiat	Szkoła	Liczba przyjętych
--------	--------	-------------------

Powiat jasielski	I Liceum Ogólnokształcące w Jaśle im. Króla Stanisława Leszczyńskiego	183
	II Liceum Ogólnokształcące w Jaśle im. ppłk. Józefa Modrzejewskiego	126
	IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II	32
	Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie w Kołaczycach	121
	Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Nowym Żmigrodzie	19
Powiat krośnieński	Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Jedliczu	26
	Liceum Ogólnokształcące w Iwoniczu	24
Powiat m. Krosno	I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika	219
	II Liceum Ogólnokształcące im. Konstytucji 3 Maja	187
	III Liceum Ogólnokształcące	182
	V Liceum Ogólnokształcące im. Jana Szczepanika	152
	VI Liceum Ogólnokształcące	56

Źródło: dane starostw powiatowych

Analiza profili nauczania w liceach ogólnokształcących (oddziały) krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego pozwala zauważyć, że w tradycyjnych „ogólniakach” popularne stały się tzw. „klasy mundurowe”. Klasy o profilu strażackim, policyjnym czy wojskowym funkcjonują w większości liceów ogólnokształcących, a oprócz profili kształcenia tradycyjne występujących w liceach (np. humanistyczny, matematyczno-fizyczny), liczne są także oddziały o profilu promedycznym. Mimo uatrakcyjniania oferty liceów ogólnokształcących w szkołach tego typu następował spadek liczby uczniów, co w znacznej mierze wynikało nie tyle z braku zainteresowania ze strony uczniów, co z niżu demograficznego i ogólnie zmniejszającej się liczby młodzieży w wieku szkoły ponadgimnazjalnej. W 2013 roku w liceach w powiecie jasielskim naukę pobierało 1 930 uczniów, w powiecie krośnieńskim było to 803 uczniów, zaś w Krośnie – 2 689 uczniów. W porównaniu do 2005 roku Krosno charakteryzowało się spadkiem liczby uczniów liceów ogólnokształcących na poziomie 13,7%, zaś wyższy, 17%, spadek nastąpił w powiecie jasielskim. Jedynym liceum powiatu, w którym liczba uczniów wzrosła, okazało się liceum w Nowym Żmigrodzie, do pozostałych placówek rokrocznie uczęszczało coraz mniej uczniów. Stosunkowo najmniejsze zmiany w zakresie liczby uczniów liceów dotyczyły powiatu krośnieńskiego (ogółem spadek o 2,5%), jednak sytuacja w szkołach w poszczególnych gminach była bardzo zróżnicowana. W Korczyni, Jedliczach i Dukli liczba uczniów zmniejszyła się (odpowiednio o -72,7%, -49,5% i -46,3%), natomiast w Rymanowie, Miejscu Piastowym i Iwoniczu Zdroju – wzrosła (odpowiednio o 75,4%, 33,3% i 28,1%).

Tabela 35. Licea ogólnokształcące w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów liceów ogólnokształcących w latach 2005 i 2013

	Liceum			Liczba uczniów liceów (dla młodzieży bez specjalnych i artystycznych)			Liczba absolwentów liceów (dla młodzieży bez specjalnych i artystycznych)		
		w tym niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej	w tym dla dorosłych	2005	2013	Zmiana	2005	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	7	2	3	1985	1510	-23,9%	676	584	-13,6%
Powiat jasielski	11	5	4	2324	1930	-17,0%	767	771	0,5%
Jasło - miasto	8	5	4	1684	1276	-24,2%	557	548	-1,6%
Jasło	1	0	0	157	133	-15,3%	51	0	-100,0%

Kołaczyce	1	0	0	385	359	-6,8%	127	160	26,0%
Nowy Żmigród	1	0	0	98	162	65,3%	32	63	96,9%
Powiat krośnieński	8	1	0	824	803	-2,5%	325	329	1,2%
Dukla	1	0	0	136	73	-46,3%	51	29	-43,1%
Iwonicz Zdrój	1	0	0	57	73	28,1%	27	24	-11,1%
Jedlicze	1	0	0	190	96	-49,5%	87	40	-54,0%
Korczyna	1 ⁶²	0	0	77	21	-72,7%	50	21	-58,0%
Miejsce Piastowe	2	1	0	234	312	33,3%	59	149	152,5%
Rymanów	2	0	0	130	228	75,4%	51	66	29,4%
Powiat m. Krosno	9	2	2	3115	2689	-13,7%	1009	916	-9,2%
RAZEM	35	10	9	8248	6932	-16,0%	2777	2600	-6,4%

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Dla rozwoju gospodarczego regionu szczególne znaczenie ma dopływ wykwalifikowanej kadry pracowników – zadanie to spoczywa zwłaszcza na szkołach zawodowych: średnich i zasadniczych.

Zasadnicze szkoły zawodowe znajdują się w każdym z powiatów krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego. W powiecie jasielskim funkcjonuje 5 placówek tego typu, w powiecie krośnieńskim – 6, zaś w Krośnie – 5. Zasadnicze szkoły zawodowe cieszą się najmniejszą popularnością wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Do ZSZ dla młodzieży (bez szkół specjalnych) w 2013 roku uczęszczało 719 uczniów w powiecie jasielskim, 668 uczniów w Krośnie i 199 w powiecie krośnieńskim. Zainteresowanie uczniów nauką w zasadniczych szkołach zawodowych jest coraz mniejsze, szczególnie mocno tendencja ta zarysowuje się w Krośnie, gdzie na przestrzeni lat 2005-2013 liczba uczniów w tych placówkach zmniejszyła się o jedną trzecią.

Wśród zasadniczych szkół zawodowych znajdują się placówki kierujące swoją ofertą do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Mogą oni uczęszczać do Zasadniczych Szkół Zawodowych Specjalnych w Jaśle (w Zespole Szkół Usługowych i Spożywczych), Iwoniczu-Zdroju (SOSW w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich) oraz Krośnie (Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 7 w SOSW w Krośnie). Ponadto w SOSW w Jaśle i Krośnie funkcjonują Szkoły Przesposabiające do Pracy.

Tabela 36. Zasadnicze szkoły zawodowe w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w latach 2005 i 2013

	Zasadnicza szkoła zawodowa			Liczba uczniów zsz (dla młodzieży bez specjalnych)			Liczba absolwentów zsz (dla młodzieży bez specjalnych)		
		w tym niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej	w tym specjalna	2005	2013	Zmiana	2005	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	10	2	1	1010	732	-27,5%	314	257	-18,2%
Powiat jasielski	5	0	1	734	719	-2,0%	244	220	-9,8%
Jasło - miasto	5	0	1	74	0	-100,0%	14	0	-100,0%
Powiat krośnieński	6	0	1	92	199	116,3%	48	81	68,8%
Iwonicz Zdrój	4	0	1	60	112	86,7%	27	45	66,7%
Jedlicze	1	0	0	0	76	-	21	27	28,6%
Miejsce Piastowe	1	0	0	32	11	-65,6%	0	9	-

⁶² Liceum Ogólnokształcące w Korczynie zostaje zlikwidowane z dniem 31 sierpnia 2015 roku (Uchwała Nr V/42/15 Rady Gminy Korczyna z dnia 23 kwietnia 2015 r.)

Powiat m. Krosno	5	0	1	985	668	-32,2%	285	258	-9,5%
RAZEM	26	2	4	2821	2318	-17,8%	891	816	-8,4%

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Oferta kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych w Jaśle dostępna jest w następujących placówkach:

1. Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 (w Zespole Szkół Technicznych im. Bohaterów Września w Jaśle), ul. Staszica 30, Jasło
2. Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 im. Generała Józefa Hallera (w Zespole Szkół Usługowych i Spożywczych w Jaśle), ul. Staszica 30B, Jasło
3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3 (w Zespole Szkół nr 3 im. Stanisława Pawłowskiego w Jaśle), ul. Szkolna 23, Jasło
4. Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5 (w Zespole Szkół Budowlanych im. Króla Kazimierza Wielkiego w Jaśle), ul. Szkolna 21A, Jasło
5. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Zespole Szkół w Trzcinicy im. Prof. Teodora Marchlewskiego), Trzcinica 79

W powiecie krośnieńskim kształcenie w zasadniczych szkołach zawodowych odbywa się w:

1. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Iwoniczu-Zdroju), ul. Piwowarskiego 19, Iwonicz-Zdrój
2. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Zespole Szkół w Iwoniczu im. Rotmistrza Witolda Pileckiego), ul. Zadwór 15, Iwonicz
3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Zespole Szkół im. Armii Krajowej w Jedliczu), ul. Tysiąclecia 15, Jedlicze
4. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Zespole Szkół przy Ośrodku Szkolenia i Wychowania OHP w Iwoniczu), ul. Zadwór 5, Iwonicz
5. Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w Michalickim Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Miejscu Piastowym), ul. Ks. Markiewicza 25b, Miejsce Piastowe

Oferta kształcenia zasadniczego zawodowego w mieście Krosno obejmuje:

1. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 im. Ks. Stanisława Szpetnara (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ks. Stanisława Szpetnara), ul. Ks. St. Szpetnara 9, Krosno
2. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 im. Stanisława Staszica (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica), ul. Tysiąclecia 5, Krosno
3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4 (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza), ul. Bohaterów Westerplatte 20, Krosno
4. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 im. Jana Sas-Zubrzyckiego (w Miejskim Zespole Szkół Nr 5), ul. Ks. Piotra Skargi 1, Krosno

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki naboru do zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez samorządy powiatowe w roku szkolnym 2015/2016. W powiecie jasielskim do zasadniczych szkół zawodowych przyjęto 189 uczniów, w mieście Krośnie – 148 uczniów, a w powiecie krośnieńskim – 70 uczniów. Największy nabór przeprowadzono w Zasadniczej Szkole Zawodowej Nr 2 w Jaśle, gdzie przyjęto łącznie 77 uczniów.

Tabela 37. Wyniki naboru do zasadniczych szkół zawodowych w roku szkolnym 2015/2016

Powiat	Szkoła	Zawód	Liczba przyjętych
Powiat jasielski	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 (w ZST w Jaśle)	elektromechanik pojazdów samochodowych	28
		mechanik pojazdów samochodowych	28
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 im. Generała Józefa Hallera (w ZSUiS w Jaśle)	cukiernik	25
		fryzjer	24
		wielozawodowa	28
Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5 (ZSB w Jaśle)	monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	56	
Powiat krośnieński	Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w ZS w Jedliczu)	ślusarz	14
		mechanik pojazdów samochodowych	5
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w ZS w Iwoniczu)	mechanik pojazdów samochodowych	17
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w ZSGH w Iwoniczu-Zdroju)	kucharz	18
		kucharz (specj.)	5
		cukiernik (specj.)	5
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa (w ZS przy OSiW OHP w Iwoniczu)	kucharz	4
		mechanik pojazdów samochodowych	2
Powiat m. Krosno	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 im. ks. Stanisława Szpetnara	cukiernik	9
		kucharz	8
		fryzjer	17
		wielozawodowa	3
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 im. Stanisława Staszica	mechanik pojazdów samochodowych	32
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4	ślusarz	34
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 im. Jana Sas - Zubrzyckiego	monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	20
		murarz-tylnkarz	10
monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych		15	

Źródło: dane starostw powiatowych

Zgodnie z danymi starostw powiatowych w wyniku przeprowadzonego naboru do zasadniczych szkół zawodowych w roku szkolnym 2015/2016 nauka będzie prowadzona w 9 różnych zawodach. Najliczniej reprezentowane są zawody klasyfikujące się⁶³ do obszaru mechanicznego i górniczo-hutniczego (3 zawodów) oraz budowlanego (3 zawody). W obszarze turystyczno-gastronomicznym prowadzone jest kształcenie w 2 różnych zawodach, a w obszarze administracyjno-usługowym – w 1 zawodzie. We wszystkich powiatach rozpocznie się nauczanie w zawodach: mechanik pojazdów samochodowych, oraz cukiernik.

⁶³ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, Dz. U. z dnia 3 stycznia 2012 r, poz. 7

Najbogatszą ofertę kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych dysponują placówki w mieście Krośnie, gdzie rozpocznie się nauka w 8 różnych zawodach. W obszarze budowlanym są to: monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie oraz murarz-tylnkarz, w obszarze mechanicznym i górnico-hutniczym: mechanik pojazdów samochodowych i ślusarz, w turystyczno-gastronomicznym: kucharz i cukiernik, a w obszarze administracyjno-usługowym – fryzjer). Unikalne w skali krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego są zawody monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych oraz murarz-tylnkarz.

W powiecie jasielskim w wyniku przeprowadzonego naboru w zasadniczych szkołach zawodowych rozpocznie się nauka w 5 różnych zawodach. Są to dwa zawody sklasyfikowane w obszarze mechanicznym i górnico-hutniczym (elektromechanik pojazdów samochodowych – unikalny w skali krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego oraz mechanik pojazdów samochodowych), a także po jednym zawodzie w obszarze turystyczno-gastronomicznym (cukiernik), budowlanym (monter zabudowy i robót wykończeniowych) oraz administracyjno-usługowym (fryzjer).

Klasy pierwsze zasadniczych szkół zawodowych w powiecie krośnieńskim w roku szkolnym 2015/2016 będą prowadziły naukę w 4 różnych zawodach. Są to dwa zawody z obszaru turystyczno-gastronomicznego (cukiernik i kucharz) oraz dwa zawody z obszaru mechanicznego i górnico-hutniczego (mechanik pojazdów samochodowych i ślusarz).

Tabela 38. Obszary kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wg klasyfikacji kształcenia zawodowego – nabór na rok szkolny 2015/2016⁶⁴

Obszar kształcenia	Zawód nauczany	Powiat jasielski	Powiat krośnieński	Powiat m. Krosno
A - administracyjno-usługowy	Fryzjer	+		+
B – budowlany	Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych			+
	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	+		+
	Murarz-tylnkarz			+
M - mechaniczny i górnico-hutniczy	Elektromechanik pojazdów samochodowych	+		
	Mechanik pojazdów samochodowych	+	+	+
	Ślusarz		+	+
T - turystyczno-gastronomiczny	Cukiernik	+	+	+
	Kucharz		+	+

Źródło: dane starostw powiatowych

W każdym z powiatów krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego istnieje możliwość uzyskania wykształcenia zawodowego na poziomie średnim. **Technika** dla młodzieży znajdują się w powiecie jasielskim (6 placówek, w tym 7 w Jaśle i 1 w Trzciance), powiecie krośnieńskim (9 placówek, w tym 5 w Miejscu Piastowym oraz po 1 w Iwoniczu, Iwoniczu-Zdroju, Jedliczu i Korczyniu), a także Krośnie (7 placówek).

⁶⁴ Bez klas wielozawodowych

Najwięcej uczniów uczęszcza do techników zlokalizowanych w Krośnie – w 2013 roku było to 2 287 osób. Mniej, 1 896 uczniów, liczyły technika w powiecie jasielskim (w tym 1 711 w Jaśle, tj. 90,2%), zaś w technikach na terenie powiatu krośnieńskiego liczba uczniów wynosiła 786 osób. Fakt zmniejszania się liczby uczniów pobierających naukę w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych, podobnie jak w przypadku liceów, bardziej związany jest z występującym niższym demograficznym niż brakiem zainteresowania ofertą techników.

Tabela 39. Technika w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów techników w latach 2006 i 2013

	Technikum		Liczba uczniów techników (dla młodzieży bez specjalnych)			Liczba absolwentów techników (dla młodzieży bez specjalnych)		
		w tym niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej	2006	2013	Zmiana	2006	2013	Zmiana
Powiat gorlicki	9	0	2512	2236	-11,0%	438	586	33,8%
Powiat jasielski	6	0	2326	1896	-18,5%	489	371	-24,1%
Jaśło - miasto	5	0	1923	1711	-11,0%	405	371	-8,4%
Jaśło	1	0	282	185	-34,4%	67	0	-100,0%
Powiat krośnieński	9	1	1398	786	-43,8%	312	219	-29,8%
Iwonicz Zdrój	2	0	856	458	-46,5%	175	109	-37,7%
Jedlicze	1	0	140	119	-15,0%	48	41	-14,6%
Korczyna	1 ⁶⁵	0	46	0	-100,0%	0	13	-
Miejsce Piastowe	5	1	356	209	-41,3%	89	56	-37,1%
Powiat m. Krosno	7	0	2464	2287	-7,2%	463	494	6,7%
RAZEM	31	1	8700	7205	-17,2%	1702	1670	-1,9%

Źródło: Centrum Informatycznej Edukacji (www.cie.men.gov.pl), GUS/BDL

Oferta kształcenia w technikach w powiecie jasielskim przedstawia się następująco:

1. Technikum Nr 1 (w Zespole Szkół Technicznych im. Bohaterów Września w Jaśle), ul. Staszica 30, Jaśło
2. Technikum nr 2 im. Generała Józefa Hallera (w Zespole Szkół Usługowych i Spożywczych w Jaśle), ul. Staszica 30B, Jaśło
3. Technikum nr 3 (w Zespole Szkół nr 3 im. Stanisława Pawłowskiego w Jaśle), ul. Szkolna 23, Jaśło
4. Technikum Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II w Jaśle (w Zespole Szkół nr 4 w Jaśle), ul. Sokoła 6, Jaśło
5. Technikum nr 5 (w Zespole Szkół Budowlanych im. Króla Kazimierza Wielkiego w Jaśle), ul. Szkolna 21A, Jaśło
6. Technikum (w Zespole Szkół w Trzciny im. Prof. Teodora Marchlewskiego), Trzciny 79

W powiecie krośnieńskim średnie wykształcenie zawodowe można uzyskać w jednej z poniższych placówek:

1. Technikum (w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Iwoniczu-Zdroju), ul. Piwowarskiego 19, Iwonicz-Zdrój
2. Technikum (w Zespole Szkół w Iwoniczu im. Rotmistrza Witolda Pileckiego), ul. Zadwór 15, Iwonicz

⁶⁵ Technikum Informatyczne w Korczynie zostaje zlikwidowane z dniem 31 sierpnia 2015 roku (Uchwała Nr V/41/15 Rady Gminy Korczyna z dnia 23 kwietnia 2015 r.)

3. Technikum (w Zespole Szkół im. Armii Krajowej w Jedliczu), ul. Tysiąclecia 15, Jedlicze
4. Technika (w Michalickim Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Miejscu Piastowym), ul. Ks. Markiewicza 25b, Miejsce Piastowe

Powiat m. Krosno oferuje naukę w jednym z 7 techników zlokalizowanych na terenie miasta:

Strona | 98

1. Technikum Nr 1 im. Jana Szczepanika (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jana Szczepanika), ul. Podkarpacka 16, Krosno
2. Technikum Nr 2 im. Ks. Stanisława Szpetnara (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ks. Stanisława Szpetnara), ul. Ks. St. Szpetnara 9, Krosno
3. Technikum Nr 3 im. Stanisława Staszica (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica, „Mechanik”), ul. Tysiąclecia 5, Krosno
4. Technikum Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza, „Naftówka”), ul. Bohaterów Westerplatte 20, Krosno
5. Technikum Nr 5 (w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. II Armii Wojska Polskiego, „Elektryk”), ul. Rzeszowska 10, Krosno
6. Technikum Nr 6 im. Jana Sas-Zubrzyckiego (w Miejskim Zespole Szkół Nr 5), ul. Ks. Piotra Skargi 1, Krosno
7. Technikum Nr 7 (w Zespole Szkół Kształcenia Ustawicznego), ul. Czajkowskiego 49, Krosno

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki naboru do techników prowadzonych przez samorządy powiatowe w roku szkolnym 2015/2016. W powiecie jasielskim do techników dla młodzieży przyjęto 442 uczniów, a w powiecie krośnieńskim – 148 osób. Najwięcej uczniów rozpocznie naukę w technikach w mieście Krośnie – 650 osób.

Tabela 40. Wyniki naboru do techników w roku szkolnym 2015/2016

Powiat	Szkoła	Zawód	Liczba przyjętych
Powiat jasielski	Technikum Nr 1 (w ZST w Jaśle)	technik elektryk	15
		technik mechanik	15
		technik pojazdów samochodowych	30
		technik informatyk	30
	Technikum Nr 2 (w ZSUiS w Jaśle)	technik usług fryzjerskich	15
		technik technologii odzieży	10
		technik technologii żywności	30
	Technikum Nr 3 (w ZS Nr 3 Jaśle)	technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	15
		technik teleinformatyk	15
		technik analityk	30
		technik logistyk	30
		technik mechatronik	27
	Technikum Nr 4 (w ZS Nr 4 w Jaśle)	technik ekonomista	30
		technik cyfrowych procesów graficznych	30
		technik handlowiec	30
		technik organizacji reklamy	15
		technik obsługi turystycznej	15
	Technikum Nr 5 (w ZSB w Jaśle)	technik budownictwa	30

		technik geodeta	15
		technik architektury krajobrazu	15
Powiat krośnieński	Technikum (w ZS w Jedliczu)	technik mechanik	14
		technik pojazdów samochodowych	4
		technik handlowiec	5
		Technikum (w ZS w Iwoniczu)	technik żywienia i usług gastronomicznych
		technik mechanizacji rolnictwa	13
		technik pojazdów samochodowych	17
	Technikum (w ZSGH Iwonicz Zdrój)	technik żywienia i usług gastronomicznych	34
		technik hotelarstwa	19
		kelner	11
		technik technologii żywności	7
Powiat m. Krosno	Technikum Nr 1 im. Jana Szczepanika	technik ekonomista	34
		technik handlowiec	15
		technik obsługi turystycznej	22
		technik spedytor	18
		technik technologii odzieży	15
	Technikum Nr 2 im. ks. Stanisława Szpetnara	technik usług fryzjerskich	25
		technik żywienia i usług gastronomicznych	32
	Technikum Nr 3 im. Stanisława Staszica	technik mechanik	19
		technik mechanik lotniczy	16
		technik pojazdów samochodowych	58
		technik mechatronik	37
	Technikum Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza	technik wiertnik	48
		technik górnictwa otworowego	13
		technik geolog	14
		technik gazownictwa	17
		technik logistyk	31
	Technikum Nr 5	technik elektryk	18
		technik elektronik	20
		technik elektryk (wojskowy)	17
		technik elektronik (wojskowy)	17
		technik informatyk	70
	Technikum Nr 6 im. Jana Sas - Zubrzyckiego	technik budownictwa	34
		technik architektury krajobrazu	16
		technik renowacji elementów architektury	13
	Technikum Nr 7	technik cyfrowych procesów graficznych	15
		fortotechnik	16

Źródło: dane starostw powiatowych

Technika znajdujące w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w roku szkolnym 2015/2016 umożliwiają zdobycie wykształcenia średniego zawodowego w 33 unikalnych zawodach. Najbardziej zróżnicowana jest oferta kształcenia w mieście Krośnie (24 różne zawody) oraz powiecie jasielskim (20

różnych zawodów). W powiecie krośnieńskim kształcenie na poziomie średnim zawodowym prowadzonych jest w 8 różnych zawodach. We wszystkich trzech powiatach uczniowie mają możliwość uzyskania wykształcenia średniego w zawodach: technik handlowiec, technik pojazdów samochodowych oraz technik mechanik.

Strona | 100

W powiecie jasielskim najczęściej realizowane są zawody znajdujące się w administracyjno-usługowym obszarze kształcenia⁶⁶: technik technologii odzieży, technik usług fryzjerskich, technik analityk, technik logistyk, technik ekonomista, technik cyfrowych procesów graficznych, technik organizacji reklamy oraz technik handlowiec. Znacznie mniej liczna jest grupa zawodów z obszarów kształcenia: elektryczno-elektronicznego (4 zawody), budowlanego (3 zawody), mechanicznego i górnico-hutniczego oraz turystyczno-gastronomicznego (po 2 zawody), a także rolniczo-leśnego z ochroną środowiska (1 zawód). Unikatowych w skali krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego jest 6 zawodów nauczanych w technikach w powiecie jasielskim: technik analityk, technik organizacji reklamy, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, technik geodeta oraz technik teleinformatyk.

W powiecie krośnieńskim dostępna jest nauka zawodów głównie z obszaru kształcenia turystyczno-gastronomicznego (4 zawody) oraz mechanicznego i górnico-hutniczego (3 zawody). Rozpocznie się również nauka w jednym zawodzie z obszaru administracyjno-usługowego (technik handlowiec). Unikalne w skali krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego są 3 zawody nauczane w technikach w powiecie krośnieńskim: technik mechanizacji rolnictwa, kelner oraz technik hotelarstwa.

Wśród zawodów nauczanych w szkołach średnich zawodowych w Krośnie przeważają zawody w obszarze administracyjno-usługowym, których liczba wynosi 8. W obszarze mechanicznym i górnico-hutniczym nauczanie obejmuje 5 zawodów, a w elektryczno-elektronicznym – 4 zawody. Ponadto prowadzona jest nauka w 3 zawodach z obszaru budowlanego oraz po 2 zawody z obszaru rolniczo-leśnego z ochroną środowiska i turystyczno-gastronomicznego. Specyficznymi zawodami nauczonymi w technikach w mieście Krośnie są: technik spedytor, fototechnik, technik gazownictwa, technik renowacji elementów architektury, technik elektronik, technik mechanik lotniczy, technik wiertnik, technik górnictwa otworowego oraz technik geolog.

Tabela 41. Obszary kształcenia w technikach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wg klasyfikacji kształcenia zawodowego – nabór na rok szkolny 2015/2016

Obszar kształcenia	Zawód nauczany	Powiat jasielski	Powiat krośnieński	Powiat m. Krosno
A - administracyjno-usługowy	Technik technologii odzieży	+		+
	Technik usług fryzjerskich	+		+
	Technik analityk	+		
	Technik logistyk	+		+
	Technik spedytor			+
	Technik ekonomista	+		+
	Technik cyfrowych procesów graficznych	+		+
	Technik organizacji reklamy	+		

⁶⁶ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, Dz. U. z dnia 3 stycznia 2012 r, poz. 7

	Technik handlowiec	+	+	+
	Fototechnik			+
B - budowlany	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	+		
	Technik budownictwa	+		+
	Technik geodeta	+		
	Technik gazownictwa			+
	Technik renowacji elementów architektury			+
E - elektryczno-elektroniczny	Technik informatyk	+		+
	Technik elektryk	+		+
	Technik teleinformatyk	+		
	Technik mechatronik	+		+
	Technik elektronik			+
M - mechaniczny i górniczo-hutniczy	Technik pojazdów samochodowych	+	+	+
	Technik mechanik	+	+	+
	Technik mechanizacji rolnictwa		+	
	Technik mechanik lotniczy			+
	Technik wiertnik			+
	Technik górnictwa otworowego			+
R - rolniczo-leśny z ochroną środowiska	Technik architektury krajobrazu	+		+
	Technik geolog			+
T - turystyczno-gastronomiczny	Technik technologii żywności	+	+	
	Kelner		+	
	Technik obsługi turystycznej	+		+
	Technik żywienia i usług gastronomicznych		+	+
	Technik hotelarstwa		+	

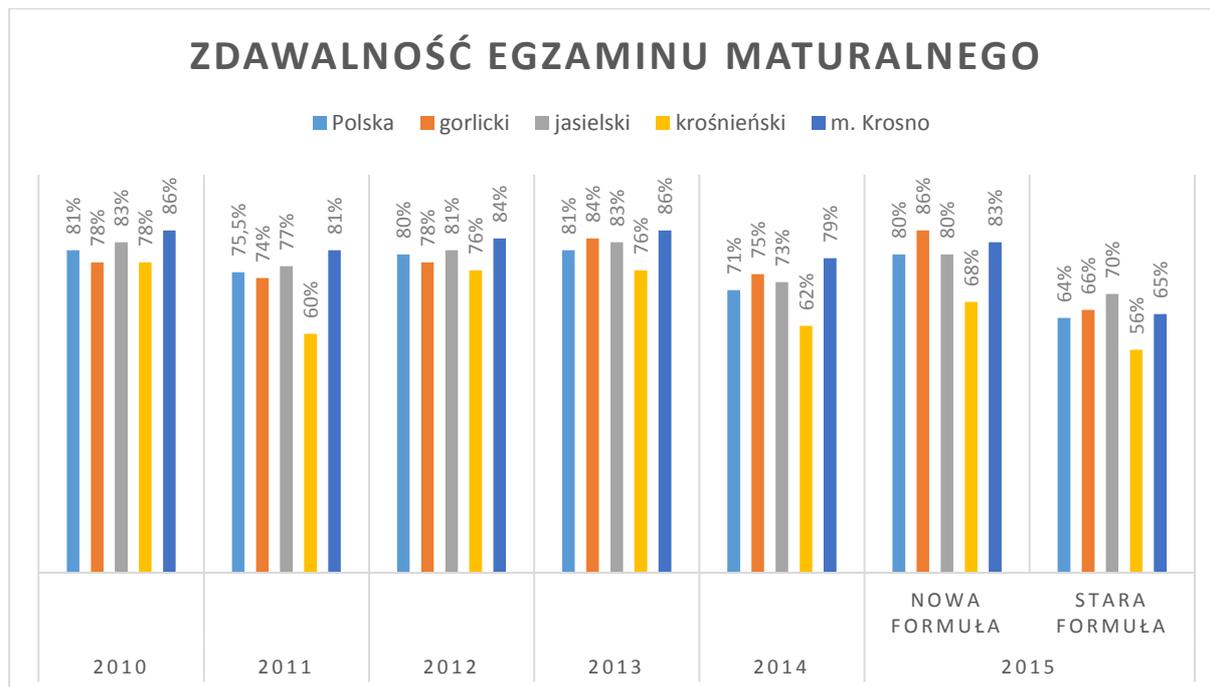
Źródło: strony internetowe szkół ponadgimnazjalnych

Rok 2015 był rokiem, w którym egzaminy maturalne zostały przeprowadzone w dwóch formułach, stąd na poniższym wykresie przedstawiono dane dla obu wariantów. Poziom zdawalności matury⁶⁷ w zależności od obowiązującej abiturienta formuły był zróżnicowany, ale we wszystkich powiatach (również w skali kraju) odsetek uczniów, którzy zdali maturę w nowej formule był wyższy niż odsetek uczniów, którzy zdali maturę w starej formule. Była to różnica od 10% (powiat jasielski) do 20% (powiat gorlicki) na korzyść zdających maturę w nowej formule. Maksymalny odsetek osób, które zdały maturę w starej formule wystąpił w powiecie jasielskim (70%), zaś minimalny – w powiecie krośnieńskim (56%). W przypadku nowej formuły najwyższy odsetek zdających odnotowano w powiecie gorlickim (86%), ale wysoki był również w mieście Krosno (83%). Ponownie najniższa zdawalność matur w nowej formule wystąpiła w powiecie krośnieńskim (68%).

⁶⁷ Zdawalność matur w maju – zdający maturę pierwszy raz w terminie głównym, dla tegorocznych maturzystów, którzy przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych

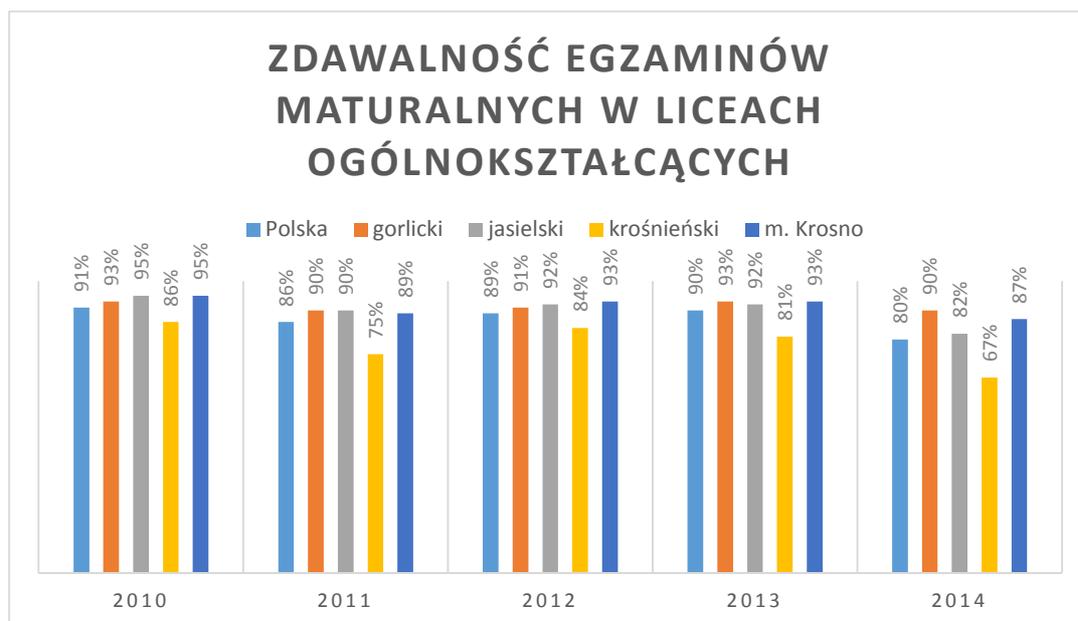
Wykres 13. Zdawalność egzaminów maturalnych ogółem w latach 2010-2015

Źródło: OKE Kraków i CKE

Licea ogólnokształcące charakteryzują się wysoką zdawalnością egzaminów maturalnych. W 2014 roku egzamin dorobkowości zdało 67% uczniów liceów ogólnokształcących z powiatu krośnieńskiego, 82% z powiatu jasielskiego, 87% z miasta Krosno i 90% z powiatu gorlickiego. We wszystkich przypadkach odsetki osób, które zdały egzamin maturalny w 2014 roku, były niższe niż w latach poprzednich.

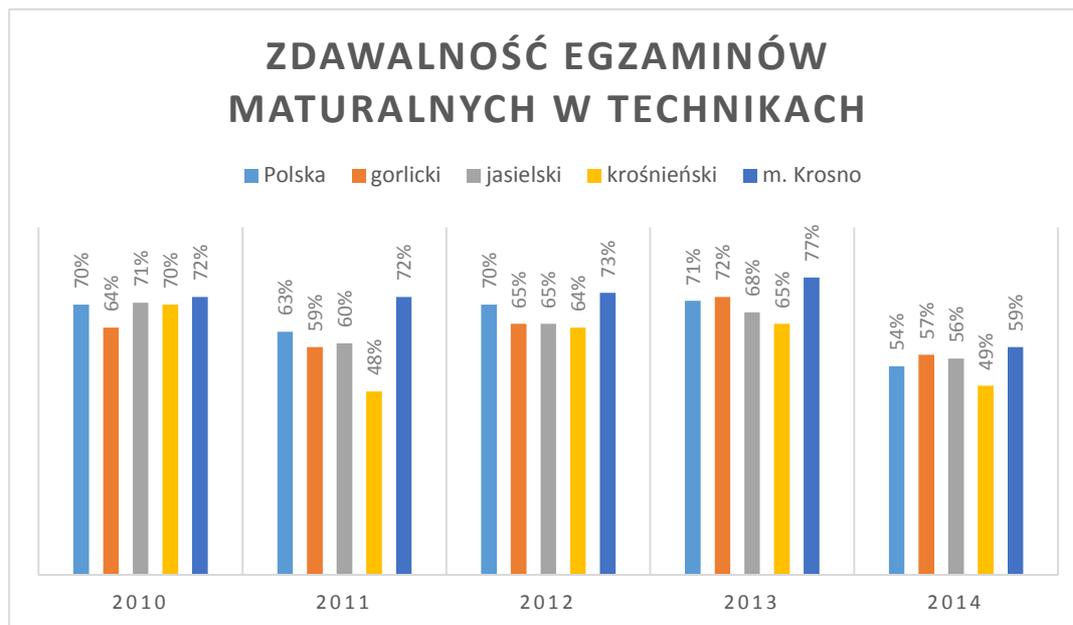
Wykres 14. Zdawalność egzaminów maturalnych w liceach ogólnokształcących w latach 2010 i 2014

Źródło: OKE Kraków i CKE

Szkoły zawodowe cechują się z reguły niższym poziomem zdawalności egzaminu maturalnego niż ma to miejsce w liceach ogólnokształcących. Tendencja ta występuje także w szkołach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego. Świadectwa dojrzałości w 2014 roku w większości powiatów otrzymało niewiele ponad połowa abiturientów techników, a uzyskane odsetki zdających były najniższe od 2010 roku. Najwyższą zdawalnością egzaminów maturalnych w technikach charakteryzowało się miasto Krosno – w 2014 roku wynosiła ona 59%. Nieznacznie niższa okazała się zdawalność matur w technikach w powiecie gorlickim (57%) i jasielskim (56%), zaś najniższy odsetek osób, które zdały egzaminy maturalne wystąpił w powiecie krośnieńskim (49%).

Wykres 15. Zdawalność egzaminów maturalnych w technikach w latach 2010 i 2014

Źródło: OKE Kraków i CKE

Ofertę kształcenia w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym uzupełniają **szkoły policealne**⁶⁸. Wg stanu na dzień 30 września 2014 roku na terenie powiatu jasielskiego działalność prowadziło 8 szkół policealnych, w tym 6 niepublicznych i 1 dla młodzieży – wszystkie zlokalizowane były w Jaśle:

1. Medyczno-Społeczne Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Jaśle, ul. Tadeusza Sroczyńskiego 2, Jasło: Medyczna Szkoła Policealna im. Prof. Rudolfa Weigla w Jaśle:
 - technik masażysta,
 - technik farmaceutyczny,
 - technik usług kosmetycznych,
 - higienistka stomatologiczna,
 - technik sterylizacji medycznej,
 - opiekuna dziecięca
2. Medyczno-Społeczne Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Jaśle, ul. Tadeusza Sroczyńskiego 2, Jasło: Policealna Szkoła Medyczno-Społeczna dla Dorosłych w Jaśle:

⁶⁸ Przedstawione poniżej informacje dotyczą oferty edukacyjnej szkół policealnych. Dopiero po zakończeniu naboru będzie można wskazać, które kierunki zostaną faktycznie uruchomione. Uwaga dotyczy również oferty edukacyjnej szkół wyższych.

- asystent osoby niepełnosprawnej,
 - opiekun medyczny,
 - technik usług kosmetycznych
3. Niepubliczna Szkoła Policealna w Jaśle, ul. Czackiego 2, Jasło:
 - asystentka stomatologiczna
 - technik sterylizacji medycznej
 - higienistka stomatologiczna
 4. Policealna Szkoła Centrum Nauki i Biznesu „ŻAK” w Jaśle, ul. Karmelicka 3, Jasło:
 - grafika komputerowa, biomasażysta (masaż leczniczy), instruktor fitness, agent celny, opiekunka środowiskowa, asystent osoby niepełnosprawnej, pracownik ds. osobowych, dekorator wnętrz, ekspedytor, terapeuta ds. uzależnień, manikiurzystka, konsultant ds. żywienia, biomasażysta (fizjoterapia), wizażystka/stylistka, opiekunka dziecięca domowa
 5. Policealna Szkoła Zawodowa „ŻAK” w Jaśle, ul. Karmelicka 3, Jasło:
 - technik turystyki wiejskiej, technik usług kosmetycznych, technik rachunkowości, technik bhp, technik administracji, opiekun w domu pomocy społecznej, animator kultury, bibliotekarz
 6. Policealna Szkoła Opieki Medycznej „Żak” w Jaśle, ul. Karmelicka 3, Jasło:
 - opiekun medyczny
 7. Policealne Studium Zawodowe „Wszechnica”, ul. Szkolna 23, Jasło:
 - kierunki roczne: operator obrabiarek skrawających, opiekunka środowiskowa
 - kierunki półtoraroczne: bezpieczeństwo i higiena pracy
 - kierunki dwuletnie: administracja, informatyka, technik drogownictwa, technik ochrony fizycznej osób i mienia, technik organizacji reklamy
 8. Szkoła Policealna dla Dorosłych Edukacji Innowacyjnej w Jaśle, ul. Sokoła 6, Jasło:
 - Jednoroczne szkoły policealne dla dorosłych: technik usług pocztowych i finansowych
 - Szkoły policealne dla dorosłych: florysta, technik eksploatacji portów i terminali

W Krośnie działalność prowadzi 7 szkół policealnych, w tym 4 niepubliczne i 2 dla młodzieży:

1. Niepubliczna Szkoła Policealna Nr 1 w Krośnie, ul. Rzeszowska 10, Krosno
 - technik usług kosmetycznych
 - technik administracji
 - technik rachunkowości
2. Policealne Studium w Krośnie Zakład Doskonalenia Zawodowego w Rzeszowie, ul. Mięśowicza 4, Krosno:
 - technik bhp
 - technik informatyk
 - technik masażysta
3. Policealne Studium Farmaceutyczne (siedziba: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5), ul. Rzeszowska 10, Krosno:
 - technik farmaceutyczny
 - opiekun medyczny
4. Policealna Szkoła dla Dorosłych „Stopka” w Krośnie (siedziba: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5), ul. Rzeszowska 10, Krosno:
 - opiekuna dziecięca
 - asystentka stomatologiczna

- higienistka stomatologiczna
5. Szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych (Szkoła Policealna Nr 1 i Szkoła Policealna dla Dorosłych Nr 1 w Zespole Kształcenia Ustawicznego w Krośnie), ul. Czajkowskiego 49:
- terapeuta zajęciowy
 - technik masażysta
 - technik archiwista
 - opiekuna dziecięca
 - opiekun medyczny
 - asystent osoby niepełnosprawnej
 - florysta
 - technik rachunkowości
 - technik administracji
 - technik informatyk
 - technik ochrony fizycznej osób i mienia
 - technik bezpieczeństwa i higieny pracy
 - technik usług kosmetycznych
 - technik usług pocztowych i finansowych
 - opiekunka środowiskowa
 - opiekun w domu pomocy społecznej
 - opiekun osoby starszej
6. Szkoła Policealna Naftowo-Gazownicza dla dorosłych nr 2 (wchodząca w skład Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza w Krośnie), ul. Bohaterów Westerplatte 20:
- technik wiertnik
 - technik geolog
7. Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy w Krośnie, ul. Mirandoli Pika 8, Krosno:
- fotografia
 - taniec
 - teatr
 - animacja społeczności lokalnych

Nauka w powyżej przedstawionych szkołach policealnych wpisuje się częściowo w coraz powszechniejszy trend nauki przez całe życie. Szkolnictwo dla dorosłych rozwija się, co jest wynikiem z jednej strony wymagań rynku pracy (konieczność podnoszenia kwalifikacji, zdobywania nowych umiejętności), a z drugiej prywatnych aspiracji zawodowych. Kształcenie dorosłych prowadzone jest zarówno w systemie szkolnictwa publicznego, jak i niepublicznego. Drugim bardzo ważnym nurtem we współczesnym kształceniu jest kształcenie praktyczne. W szkołach zawodowych coraz większy nacisk kładziony jest na umożliwienie uczniom zdobycia konkretnych i praktycznych umiejętności związanych z wykonywaniem zawodu – umożliwiają to coraz lepiej wyposażone pracownie praktycznej nauki zawodu funkcjonujące przy krośnieńskich i jasielskich szkołach zawodowych. Obie tendencje, kształcenia ustawicznego i kształcenia praktycznego, znajdują swoje odzwierciedlenie w systemie edukacji: w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym znajdują się 3 publiczne placówki wyspecjalizowane w prowadzeniu kształcenia praktycznego i ustawicznego.

Centrum Kształcenia Praktycznego w Jasle z siedzibą przy ul. Stanisława Staszica 30D to placówka funkcjonująca jako zespół pracowni przedmiotowych, w których odbywa się praktyczna nauka zawodu

uczniów jasielskich szkół zawodowych: Zespołu Szkół Technicznych, Zespołu Szkół Usługowych i Spożywczych oraz Zespołu Szkół Nr 3. W CKP w Jaśle prowadzone są zajęcia programowe dla następujących zawodów:

- na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej
 - elektromechanik
 - elektromechanik pojazdów samochodowych
 - krawiec
 - mechanik monter maszyn i urządzeń
 - mechanik pojazdów samochodowych
 - ślusarz
- na poziomie technikum:
 - technik elektryk
 - technik informatyk
 - technik mechanik
 - technik mechatronik
 - technik pojazdów samochodowych
 - technik technologii odzieży
 - technik teleinformatyk
 - technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej

Dostosowując się do wymagań rynku pracy CKP w Jaśle jako jednostka szkolnictwa zawodowego prowadzi także działania edukacyjne związane z kształceniem ustawicznym. Przyjmują one postać różnych form kursowych, w tym kwalifikacyjne kursy zawodowe. Na rok szkolny 2015/2016 CKP w Jaśle prowadzi nabór na kwalifikacyjne kursy zawodowe na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej: *Użytkowanie obrabiarek skrawających CNC (operator obrabiarek skrawających)* oraz *Diagnostowanie i naprawa motocykli (mechanik motocykli)*.

Centrum Kształcenia Praktycznego w Jaśle dysponuje nowoczesnymi pracowniami automatyki, elektrycznymi, krawieckimi, mechanicznymi i samochodowymi:

- Zespół pracowni automatyki:
 - Pracownia elektroniki
 - Pracownia informatyczna
 - Pracownia mechatroniki
 - Pracownia montażu sieci LAN
 - Pracownia obróbki ręcznej
 - Pracownia pneumatyki i hydrauliki
- Zespół pracowni elektrycznych
- Zespół pracowni krawieckich
- Zespół pracowni mechanicznych
 - Pracownia łączenia i spajania metali
 - Pracownia metrologii i kontroli jakości
 - Pracownia nowoczesnych technik wytwarzania CNC
 - Pracownia nowoczesnych technologii wytwarzania CAD/CAM
 - Pracownia obróbki cieplno-chemicznej
 - Pracownia obróbki ręcznej

- Zespół pracowni samochodowych
 - Pracownia diagnostyki samochodowej
 - Pracownia elektrotechniki pojazdów
 - Pracownia silników samochodowych

CKP w Jaśle jest także beneficjentem współfinansowanego ze środków unijnych projektu pn. *Regionalne Centrum Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania – powiat jasielski*. Celem projektu było *zwiększenie możliwości podkarpackich przedsiębiorstw w branżach innowacyjnych poprzez zapewnienie im dostępu do wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej*. W wyniku realizacji projektu w CKP powstało 5 specjalistycznych pracowni umożliwiających kształcenie praktyczne z zakresu korzystania z nowoczesnych technologii wytwarzania:

- Pracownia metrologii i kontroli jakości
- Pracownia łączenia i spajania metali
- Pracownia obróbki cieplno-chemicznej
- Pracownia nowoczesnych technologii wytwarzania CAD/CAM
- Pracownia nowoczesnych technik wytwarzania CNC

Z powstałej bazy dydaktycznej w ramach RCTNTW mogą korzystać zarówno uczniowie szkół zawodowych z powiatu jasielskiego, osoby dorosłe chcące podwyższyć kwalifikacje, jak i przedsiębiorcy z województwa podkarpackiego, działający zwłaszcza w sektorach wysokiej szansy⁶⁹.

Centrum Kształcenia Praktycznego w Krośnie funkcjonuje przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica, ul. Tysiąclecia 5. CKP organizuje zajęcia praktyczne dla uczniów ze wszystkich szkół zawodowych w Krośnie, jest członkiem stowarzyszenia Dolina Lotnicza, a także współpracuje z PWSZ w Krośnie. W 2012 roku na obiekcie CKP uruchomiono pierwsze w województwie podkarpackim *Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii*. Koszt realizacji projektu wyniósł 14 mln zł (10 mln zł stanowiło dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego), z czego 8 mln zł przeznaczono na wyposażenie pracowni i laboratoriów. W wyniku realizacji projektu szkoła została wyposażona w najnowocześniejszy sprzęt, maszyny i urządzenia o wysokich parametrach techno-dydaktycznych, służący zarówno uczniom, jak i studentom czy pracownikom firm. W skład RCEZINT wchodzi:

- Laboratorium diagnostyki maszyn i urządzeń
- Laboratorium napraw maszyn i urządzeń
- Laboratorium silników spalinowych i budowy pojazdów
- Laboratorium elektrotechniki i mechatroniki
- Laboratorium mechatroniki
- Laboratorium elektrotechniki i elektroniki
- Laboratorium metrologii
- Laboratorium materiałoznawstwa i badań konstrukcji lotniczych
- Laboratorium obsługi naziemnej lotnictwa i napraw lotniczych
- Laboratorium budowy i eksploatacji statków powietrznych
- Laboratorium obróbki skrawaniem
- Laboratorium obrabiarek konwencjonalnych
- Laboratorium obrabiarek CNC

⁶⁹ Za: <http://ckpjaslo.pl>

- Laboratorium programowania obrabiarek CNC
- Laboratorium CAD/CAM
- Pracownia informatyczna
- Laboratorium obróbki cieplno-chemicznej
- Laboratorium spawalnictwa⁷⁰

Strona | 108

Zespół Szkół Kształcenia Ustawicznego w Krośnie prowadzi działalność edukacyjną w systemie szkolnym i pozaszkolnym, a także różne formy edukacji ustawicznej. Wykorzystywane są innowacyjne rozwiązania edukacyjne, jak kształcenie na odległość czy kształcenie modułowe, a wyrazem nowatorskich działań ZSKU było powołanie Regionalnego Ośrodka Kształcenia na Odległość. ROKNO umożliwia podjęcie nauki w formie kształcenia na odległość za pośrednictwem platformy e-learningowej każdemu, choć oferta ta w sposób szczególny skierowana jest do osób napotyających bariery w dostępie do edukacji, np. osób niepełnosprawnych. Kształcenie na odległość może być realizowane na poziomie ponadgimnazjalnym (Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych) lub policealnym (technik informatyk, technik cyfrowych procesów graficznych, technik bhp).

W strukturze ZSKU w Krośnie funkcjonują: Technikum Nr 7, Szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych oraz Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych (oferta dla absolwentów 8-letnich szkół podstawowych, gimnazjów i zasadniczych szkół zawodowych). ZSKU prowadzi również kwalifikacyjne kursy zawodowe, tj. kursy prowadzone według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji. Uruchomienie określonego kursu warunkowane jest odpowiednią liczbą uczestników, natomiast w wykazie kursów kwalifikacyjnych prowadzonych w ZSKU znajdują się:

- Planowanie i realizacja imprez i usług turystycznych
- Prowadzenie informacji turystycznej oraz sprzedaż usług turystycznych
- Prowadzenie sprzedaży
- Prowadzenie działalności handlowej
- Prowadzenie rachunkowości
- Wykonywanie usług kelnerskich
- Organizacja usług gastronomicznych
- Przygotowywanie materiałów graficznych do procesu drukowania
- Wykonywanie i realizacja projektów multimedialnych
- Drukowanie cyfrowe
- Sprzedaż produktów i usług reklamowych
- Organizacja i prowadzenie kampanii reklamowej
- Organizacja i prowadzenie przedsiębiorstwa w agrobiznesie
- Organizacja i monitorowanie przepływu zasobów i informacji w procesach produkcji, dystrybucji i magazynowania
- Zarządzanie środkami technicznymi podczas realizacji procesów transportowych
- Organizacja i monitorowanie przepływu zasobów i informacji w jednostkach organizacyjnych (technik logistyk)
- Wykonywanie kompozycji florystycznych
- Organizacja i prowadzenie archiwum
- Opracowywanie materiałów archiwalnych

⁷⁰ Za: <http://www.zsp3.krosno.pl/index.php/o-szkole/centrum-technologii.html>

W CKU w Krośnie istnieje także możliwość skorzystania z szerokiej oferty kursowej:

- Księgowość wspomagana komputerem
- Księgowość małych firm - uproszczone formy
- Sprzedawca z obsługą kas fiskalnych
- Gospodarka magazynowa wspomagana komputerem
- Podstawy obsługi komputera
- ECDL
- Grafiki komputerowej⁷¹

Strona | 109

Oprócz publicznych placówek kształcenia ustawicznego i praktycznego, na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego funkcjonują placówki niepubliczne oraz instytucje szkoleniowe kształtujące m.in. w zakresie języków obcych czy nauki prawa jazdy, a także ośrodki doskonalenia i doskonalenia zawodowego.

Stały dopływ wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej z wykształceniem wyższym na terenie obszaru funkcjonalnego zapewnia m.in. **Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigonia w Krośnie**. Bogata oferta PWSZ w Krośnie obejmuje studia licencjackie, studia inżynierskie, studia podyplomowe oraz kursy i szkolenia realizowane w jednym z czterech instytutów:

- Instytut Gospodarki i Polityki Społecznej: Zakład Pielęgniarstwa, Zakład Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Zakład Towaroznawstwa
- Instytut Humanistyczny: Zakład Filologii Angielskiej, Zakład Filologii Rosyjskiej, Zakład Pedagogiki, Zakład Polonistyki, Zakład Translatoryki
- Instytut Kultury Fizycznej: Zakład Turystyki i Rekreacji, Zakład Wychowania Fizycznego
- Instytut Politechniczny: Zakład Budownictwa, Zakład Energetyki, Zakład Informatyki, Zakład Inżynierii Środowiska, Zakład Mechaniki i Budowy Maszyn, Zakład Zarządzania

Na studiach licencjackich studenci mają do wyboru 10 kierunków, głównie filologiczne i pedagogiczne, ale również z zakresu zarządzania, turystyki i rekreacji, wychowania fizycznego i pielęgniarstwa:

- Dwujęzyczne studia dla tłumaczy
- Filologia angielska: specjalizacja językowo-kulturowa, specjalizacja nauczycielska, język angielski z językiem hiszpańskim
- Język niemiecki w biznesie: specjalność kulturowo-tłumaczeniowa, język niemiecki z językiem hiszpańskim
- Język rosyjski dla biznesu: specjalność tłumaczeniowa, specjalność komunikacja międzykulturowa
- Filologia polska: moduł dziennikarsko-wydawniczy z grafiką komputerową, informacja i komunikacja społeczna, edukacja polonistyczna z nauczaniem języka polskiego jako obcego
- Pedagogika: specjalności nauczycielskie: edukacja wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym, edukacja wczesnoszkolna z językiem angielskim; specjalności nienauczyielskie: pedagogika społeczno-opiekuńcza z terapią pedagogiczną, opieka nad osobami starszymi z organizacją czasu wolnego
- Pielęgniarstwo
- Turystyka i rekreacja: obsługa ruchu turystycznego i rekreacji, turystyka aktywna z agroturystyką, turystyka uzdrowiskowa, wellness i spa

⁷¹ Za: <http://zespol.cku.krosno.pl/index.php>

- Wychowanie fizyczne: odnowa biologiczna z gimnastyką korekcyjną, sportowo-instruktorska, trener osobisty
- Zarządzanie: zarządzanie instytucjami publicznymi, zarządzanie finansami, zarządzanie w przedsiębiorstwie

Równie bogata jest oferta PWSZ w Krośnie w zakresie studiów inżynierskich. Studenci mają możliwość zdobywania wiedzy na 9 kierunkach, zarówno tradycyjnych, np. budownictwo czy mechanika i budowa maszyn, jak i związanych z innowacyjnymi technologiami, np. odnawialne źródła energii.

- Budownictwo
- Energetyka: odnawialne źródła energii, elektroenergetyka
- Górnictwo i geologia: górnictwo odkrywkowe, górnictwo otworowe
- Informatyka: technologie internetowe i bazy danych, sieciowe systemy informatyczne, informatyka praktyczna
- Inżyniera środowiska: geotechnika i geologia inżynierska, instalacje sanitarne i technologiczne, instalacje gazowe
- Mechanika i budowa maszyn: obrabiarki sterowane numerycznie, mechanika i diagnostyka samochodowa, mechanika lotnicza
- Produkcja i bezpieczeństwo żywności
- Rolnictwo: agroeconomia, ochrona i kształtowanie krajobrazu
- Towaroznawstwo: towaroznawstwo żywności, kształtowanie i ocena jakości towarów, towaroznawstwo handlowo-celne.

Na PWSZ w Krośnie przygotowano także szeroką ofertę doształcających studiów podyplomowych, adresowanych do osób posiadających kwalifikacje do wykonywania zróżnicowanych zawodów, zarówno humanistycznych, jak i technicznych. Oferta studiów podyplomowych PWSZ w Krośnie na rok 2015/2016 obejmuje następujące kierunki:

- Animacja współpracy środowiskowej Szkoła – Rodzina – Środowisko lokalne
- Asystent osoby niepełnosprawnej i starszej
- Geotechniczne badania podłoża gruntowego i fundamentowanie
- Metodyka nauczania języka angielskiego
- Muzyka i taniec we wczesnej edukacji
- Organizacja turystyki i krajoznawstwa w szkole
- Projektowanie, budowa i eksploatacja oczyszczalni ścieków
- Projektowanie, budowa i eksploatacja sieci i instalacji gazowych
- Przygotowanie do egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego
- Rolnictwo dla absolwentów studiów nierolniczych
- Studia podyplomowe w zakresie przygotowania pedagogicznego
- Towaroznawstwo zielarskie, kosmetyczne i żywności funkcjonalnej
- Wychowanie fizyczne z rytmiką i gimnastyką korekcyjną w edukacji
- Wychowanie przez sztukę we wczesnej edukacji
- Zarządzanie i ochrona populacji dzikich zwierząt

Dodatkowo, na PWSZ można skorzystać z oferty kursów i szkoleń, obejmujących:

- Academia – Szkoła Języków Obcych – kursy językowe: angielski, niemiecki, francuski, rosyjski, hiszpański, chiński, włoski

- IT Academy Linux
- IT Academy Microsoft
- Lokalna Akademia Cisco
- Kurs projektowania i pielęgnacji ogrodów
- Kurs uprawy i znaczenia gospodarczego roślin zielarskich
- Kurs: Zdrowe żywienie człowieka z elementami dietetyki
- Szkolenia realizowane w ramach projektów europejskich⁷²

Kolejną lokalną uczelnią krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego jest *Podkarpacka Szkoła Wyższa im. bł. ks. Władysława Findysza w Jaśle*. Szeroka oferta Podkarpackiej Szkoły Wyższej obejmuje studia I i II stopnia oraz studia podyplomowe. Na studiach licencjackich I stopnia dostępny jest kierunek ekonomia, zaś na studiach inżynierskich I stopnia – kierunki transport i gospodarka przestrzenna. W ramach poszczególnych kierunków realizowane są szczegółowe specjalności:

- Studia licencjackie I stopnia – Ekonomia; specjalności: ekonomia handlu i usług, informatyka w biznesie, rachunkowość i podatki, ekonomia i organizacja małych i średnich przedsiębiorstw, bankowość i ubezpieczenia
- Studia inżynierskie I stopnia:
 - Transport, specjalności: transport i spedycja, logistyka, inżynieria ruchu, diagnostyka i eksploatacja pojazdów samochodowych
 - Gospodarka przestrzenna, specjalności: planowanie przestrzenne i gospodarka nieruchomościami, rozwój miast i regionów

W Podkarpackiej Szkole Wyższej w Jaśle istnieje możliwość kontynuowania nauki na studiach II stopnia na kierunku ekonomia. Na poziomie magisterskim w ramach kierunku *ekonomia* dostępne są następujące specjalności: ekonomia przedsiębiorstw, ekonomia transportu, ekonomia handlu i usług, informatyka w biznesie oraz rachunkowość i podatki. Ponadto ofertę Podkarpackiej Szkoły Wyższej uzupełniają studia podyplomowe na kierunkach:

- Rachunkowość i finanse przedsiębiorstw
- Pozyskiwanie i rozliczanie funduszy unijnych
- Badania rynkowe i marketingowe
- Wycena nieruchomości
- Pośrednictwo w obrocie nieruchomościami
- Zarządzanie nieruchomościami
- Zarządzanie zasobami ludzkimi⁷³

Edukację na poziomie studiów wyższych w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym można realizować także w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych czołowych uczelni polskich.

W Krośnie znajduje się *Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie*. W siedzibie Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 w Krośnie (ul. Bohaterów Westerplatte 20) odbywają się zajęcia realizowane w ramach Wydziału Wiertnictwa, Nafty i Gazu AGH w Krakowie. Oferta ZOD Krosno obejmuje studia I stopnia na kierunku *Inżynieria Naftowa i Gazownicza*.

⁷² Za: <http://www.pwsz.krosno.pl>

⁷³ Za: <http://www.psw.jaslo.pl/index.html>

Kolejna uczelnia oferująca naukę na poziomie studiów wyższych w Krośnie to *Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach*. Wydział Zamiejscowy w Krośnie umożliwia naukę na kierunku *Ekonomia*, na studiach stacjonarnych I i II stopnia (licencjackich i magisterskich)⁷⁴.

W Jaśle zlokalizowany jest *Wydział Zamiejscowy Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi*. W istniejącym od 2004 roku ośrodku dydaktycznym dostępne są studia I stopnia na kierunkach:

- Politologia: administracja publiczna, bezpieczeństwo państwa
- Pedagogika: pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, pedagogika resocjalizacyjna

Oprócz stacjonarnych studiów I stopnia w Wydziale Zamiejscowym w Jaśle oferta AHE w Łodzi obejmuje również kierunki studiów prowadzone z wykorzystaniem platformy e-learningowej. Istnieje możliwość nauki na kierunkach: administracja, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, grafika, kulturoznawstwo, pedagogika, pielęgniarstwo (pomostowe), politologia oraz transport. Absolwenci studiów I stopnia mają możliwość kontynuowania nauki na studiach II stopnia w AHE w Łodzi również z wykorzystaniem platformy e-learningowej. Oferowane kierunki obejmują: grafikę, pedagogikę, politologię oraz filologię: angielską, germańską i polską. Wydział Zamiejscowy w Jaśle proponuje również naukę na studiach podyplomowych, w tym szeroką ofertę studiów podyplomowych on-line. Stacjonarnie realizowane są następujące kierunki:

- Administracja samorządowa
- Dydaktyka języka angielskiego w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej
- Edukacja dla bezpieczeństwa
- Edukacja techniczna
- Gimnastyka korekcyjna w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej
- Pedagogika resocjalizacyjna
- Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych
- Przygotowanie pedagogiczne – studia kwalifikacyjne
- Terapia zajęciowa⁷⁵.

Dla osób chcących kontynuować naukę na poziomie wyższym w Jaśle dostępna jest również propozycja *Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. Oferta dydaktyczna tej uczelni w Jaśle obejmuje zaoczne studia zawodowe realizowane na kierunku finanse i bankowość. Proponowane specjalności to: bankowość, doradztwo podatkowe, finanse publiczne, finanse przedsiębiorstw, inżynieria finansowa, projektowanie i finansowanie ochrony środowiska, rewizja finansowa, rynki finansowe i doradztwo inwestycyjne oraz ubezpieczenia. Zajęcia odbywają się w siedzibie Zespołu Szkół Nr 4 w Jaśle⁷⁶.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, iż w 2013 roku na uczelniach wyższych w Krośnie liczba studentów kształtowała się na poziomie 3 154 osób, zaś w Jaśle – 663 osób. Dyplomy ukończenia studiów wyższych odebrało zaś w 2013 roku odpowiednio 954 i 210 absolwentów. Choć dostępne dane statystyki publicznej dotyczące liczby studentów i absolwentów szkół wyższych dotyczą tylko lat 2012-2013, już w tej krótkiej perspektywie czasowej widoczny jest stopniowy spadek zainteresowania ofertą edukacyjną uczelni wyższych, przejawiający się zmniejszeniem liczby osób studiujących i kończących naukę na tym poziomie. W przypadku miasta Krosno liczba studentów uczelni wyższych w latach 2012-

⁷⁴ Za: <http://www.etins.nazwa.pl/kielce/index.php/uczelnia-menu/struktura-menu.html>

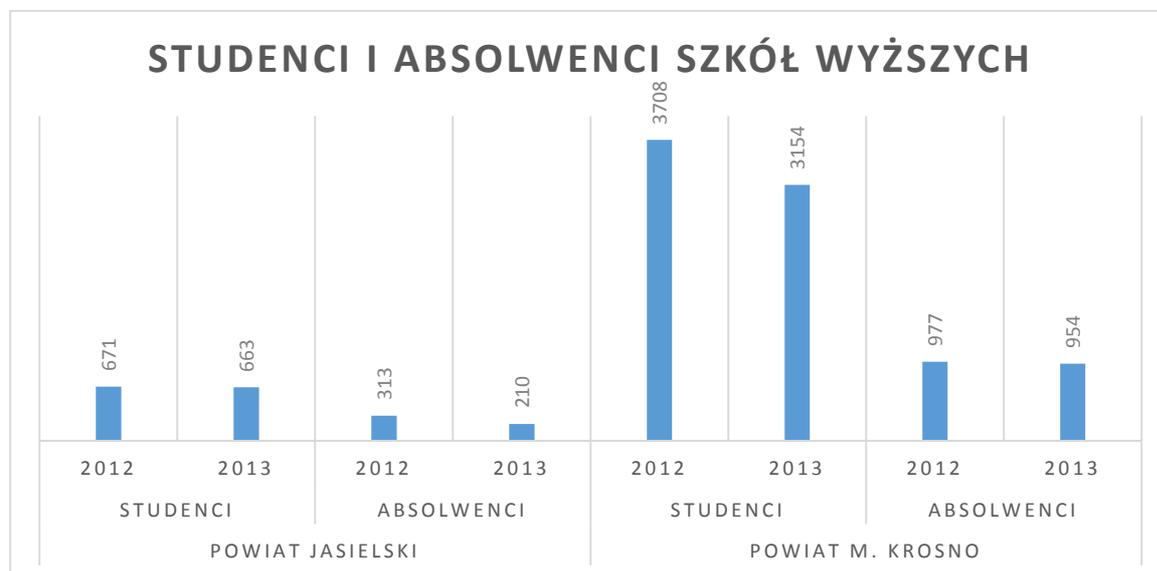
⁷⁵ Za: <http://www.ahe.lodz.pl/jaslo>

⁷⁶ Za: <http://nowa.uek.krakow.pl/pl/edukacja/oferta-dydaktyczna/studia-w-jezyku-polskim/studia-zamiejscowe/jaslo.html>

2013 zmniejszyła się o 554 osoby, znacznie mniej studentów ubyło w tym okresie w Jaśle – jedynie 8 osób.

Wykres 16. Liczba studentów i absolwentów szkół wyższych w latach 2012-2013

Źródło: dane GUS/BDL

5. RYNEK PRACY

5.1 UWARUNKOWANIA ROZWOJU RYNKU PRACY

Sytuacja na lokalnym rynku pracy w sposób bezpośredni wpływa na możliwości rozwoju regionu. Poziom zatrudnienia, stopa bezrobocia i inne wskaźniki rynku pracy mówią wiele o kondycji zarówno gospodarki, jak i społeczeństwa. Głównym źródłem danych dotyczących sytuacji na rynku pracy jest statystyka publiczna. Przed rozpoczęciem analizy należy jednak zwrócić uwagę na ograniczenia, wynikające ze sposobu zbierania danych dotyczących liczby pracujących przez Główny Urząd Statystyczny. Główne trudności wynikają z faktu, że w podawanej liczbie pracujących na poziomie gmin (NTS5) nie uwzględnia się pracujących w podmiotach gospodarczych zatrudniających do 9 osób (które de facto stanowią zdecydowaną większość działających przedsiębiorstw) oraz osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych (co ma szczególne znaczenie w gminach wiejskich, których mieszkańcy w znacznej części utrzymują się właśnie z rolnictwa).

Mając na uwadze powyższe ograniczenia, na podstawie danych GUS **liczbę pracujących**⁷⁷ w 2013 roku w powiecie jasielskim można oszacować na 20 342 osoby, w powiecie krośnieńskim – na 11 499 osób, zaś w Krośnie – na 24 213 osób. Liczba osób pracujących na przestrzeni ostatnich 10 lat podlegała wielu fluktuacjom, naprzemiennie spadając i wzrastając, nie wykazując jednorodnej tendencji ani kierunku zmian. Poszczególne powiaty i gminy osiągnęły maksymalny poziom liczby zatrudnionych w różnych latach między 2003 a 2013 rokiem, przy czym jedynie w 3 gminach liczba pracujących w 2013 kształtowała się na najwyższym poziomie w całym tym okresie. Były to Skołyszyn, Iwonicz-Zdrój i Jaśliśka.

Wśród osób pracujących w powiecie jasielskim wyraźna jest dominacja pracujących w mieście powiatowym. W 2013 roku liczba pracujących w Jaśle wynosiła 14 800 osób, co stanowiło 72,8% ogółu w powiecie. Wśród pozostałych gmin wyróżniał się Skołyszyn, gdzie liczba pracujących kształtowała się na poziomie 1 647 osób, tj. 8,1% ogółu pracujących. Najniższy poziom zatrudnienia występował w najmniejszych gminach powiatu jasielskiego: Krempna (146 pracujących), Brzyska (221 osób) oraz Osiek Jasielski (267 osób).

W powiecie krośnieńskim nie ma tak jednoznacznego ośrodka koncentracji pracujących jak to ma miejsce w powiecie jasielskim. Najwyższe liczby pracujących w 2013 roku odnotowano w gminach Jedlicze (2 462 osoby, tj. 21,4% pracujących w powiecie) oraz Rymanów (2 293 osoby, tj. 19,9%), a także Iwonicz-Zdrój (1 857 osób, tj. 16,1%). Kolejne pod względem liczebności grupy pracujących są gminy Dukla (1 311 osób) oraz Miejsce Piastowe (1 245 osób). Na tle wszystkich gmin powiatu krośnieńskiego wyróżniała się gmina Jaśliśka, gdzie w 2013 roku zidentyfikowano jedynie 102 pracujących.

⁷⁷ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez zakładów osób fizycznych o liczbie pracujących do 5 osób, (dla lat 1995-1998); bez zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o liczbie pracujących do 9 osób (dla 1999 r.); bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób (od 2000 r.). W 2004 i 2005 r. dla gmin miejsko-wiejskich sporządzane jest jedno sprawozdanie, brak informacji dla części miejskiej i części wiejskiej. Wg faktycznego miejsca pracy (dla lat 1995-2003); wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności (od 2004 r.)

Tabela 42. Liczba pracujących w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2003-2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	15165	14919	15605	15771	15654	16481	16353	15630	16012	15667	15115
Powiat jasielski	19987	19793	20237	20664	21051	21556	21505	21505	20842	20250	20342
Jasło - miasto	15042	14719	15046	15543	15840	16229	16030	16233	15672	14791	14800
Brzyska	183	188	214	196	193	221	236	239	226	273	221
Dębowiec	555	517	590	536	597	515	633	661	666	638	656
Jasło	702	830	801	839	881	830	844	890	812	974	932
Końcuchy	650	675	611	624	623	618	664	481	402	493	513
Krempna	171	173	166	176	144	126	137	127	161	149	146
Nowy Żmigród	560	446	456	457	440	440	409	415	437	464	476
Osiek Jasielski	211	214	221	181	193	236	269	285	266	259	267
Skołyszyn	1133	1165	1244	1310	1304	1527	1540	1529	1544	1620	1647
Tarnowiec	780	866	888	802	836	814	743	645	656	589	684
Powiat krośnieński	10399	10282	11145	11082	11341	11668	11545	12106	12306	11509	11499
Chorkówka	494	539	532	506	499	524	575	701	647	569	627
Dukla	1393	1419	1358	1293	1323	1261	1453	1397	1451	1363	1311
Iwonicz-Zdrój	1099	998	1648	1648	1644	1670	1667	1761	1733	1847	1857
Jedlicze	2288	2259	2387	2455	2588	2543	2402	2418	2521	2433	2462
Korczynna	1153	1238	1200	1146	1287	1252	913	1044	936	926	673
Krościenko Wyżne	272	282	308	252	329	326	354	382	402	340	339
Miejsce Piastowe	1092	1043	1144	1218	1027	1082	1409	1448	1220	1159	1245
Rymanów	2215	2055	2148	2112	2129	2430	2220	2280	2667	2199	2293
Wojaszówka	393	449	420	452	515	580	552	584	632	587	590
Jaślika	-	-	-	-	-	-	-	91	97	86	102
Powiat m. Krosno	23666	24038	24471	25399	26269	25579	22629	23897	23765	23441	24213

Źródło: dane GUS/BDL

Struktura płciowa osób pracujących w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego okazała się bardzo zróżnicowana. Wahania występowały już na poziomie powiatów, gdzie w 2013 roku uzyskano następujące średnie – 44% dla powiatu m. Krosno, 45% dla powiatu jasielskiego, 49% dla powiatu gorlickiego i 52% dla powiatu krośnieńskiego. We wszystkich powyższych jednostkach odsetek kobiet wśród pracujących na przestrzeni ostatnich 10 lat wzrósł, jednak były to wzrosty rzędu 2%-4%.

Znacznie większe różnice w odsetku kobiet w ogóle pracujących występowały w poszczególnych gminach powiatu jasielskiego i krośnieńskiego. Bezsprzecznym liderem, jeśli chodzi o udział kobiet w ogóle zatrudnionych, okazała się gmina Brzyska, w której kobiety stanowiły 76% pracujących. Bardzo wysoki odsetek pracujących kobiet występował także w gminie Dębowiec (70%), a odsetki powyżej średniej powiatowej uzyskano we wszystkich gminach poza gminą miejską Jasło, gdzie udział kobiet w ogóle pracujących w 2013 roku wynosił 42%.

Również w gminach powiatu krośnieńskiego różnice w strukturze płciowej liczby pracujących były bardzo duże. Maksymalny udział kobiet wśród pracujących w 2013 roku wystąpił w gminie Chorkówka (67%), zaś na drugim biegunie znalazła się gmina Jedlicze, gdzie odsetek kobiet w ogóle pracujących osiągnął minimalną wartość 36%. Odsetki pracujących kobiet powyżej średniej dla powiatu krośnieńskiego uzyskano w gminach Iwonicz-Zdrój (61%), Krościenko Wyżne (60%), Korczyna (59%), Rymanów (57%), Miejsce Piastowe (55%) i Wojaszówka (54%). Natomiast poniżej średniej powiatowej ukształtowały się odsetki kobiet wśród pracujących w gminach Dukła (47%) i Jaślika (48%).

Strona | 116

Tabela 43. Udział kobiet w ogóle pracujących w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2003-2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	45%	45%	44%	44%	45%	46%	47%	47%	47%	47%	49%
Powiat jasielski	43%	43%	43%	43%	43%	44%	45%	45%	45%	46%	45%
Jasło - miasto	39%	40%	39%	39%	39%	40%	41%	42%	42%	43%	42%
Brzyska	72%	77%	74%	74%	75%	70%	75%	69%	72%	68%	76%
Dębowiec	70%	71%	68%	73%	65%	73%	70%	72%	67%	71%	70%
Jasło	50%	50%	49%	49%	48%	49%	50%	49%	47%	50%	52%
Kołaczyce	70%	65%	68%	65%	68%	67%	67%	63%	58%	60%	63%
Krempna	55%	54%	54%	53%	61%	59%	61%	61%	50%	56%	57%
Nowy Żmigród	60%	63%	61%	63%	64%	63%	65%	65%	64%	64%	62%
Osiek Jasielski	60%	58%	59%	71%	68%	70%	62%	59%	61%	59%	59%
Skołyszyn	44%	36%	44%	46%	46%	50%	49%	49%	47%	45%	45%
Tarnowiec	43%	40%	38%	41%	41%	43%	43%	43%	42%	49%	46%
Powiat krośnieński	48%	48%	48%	48%	49%	48%	50%	50%	48%	51%	52%
Chorkówka	69%	67%	72%	73%	75%	72%	68%	63%	65%	68%	67%
Dukła	41%	41%	39%	40%	40%	40%	42%	40%	42%	45%	47%
Iwonicz-Zdrój	67%	70%	61%	63%	64%	63%	63%	61%	61%	62%	61%
Jedlicze	33%	33%	33%	31%	32%	33%	36%	36%	34%	35%	36%
Korczyna	46%	42%	41%	45%	46%	47%	53%	50%	48%	49%	59%
Krościenko Wyżne	59%	59%	55%	59%	54%	58%	61%	57%	58%	63%	60%
Miejsce Piastowe	41%	42%	42%	43%	49%	50%	41%	45%	50%	56%	55%
Rymanów	55%	57%	57%	58%	58%	51%	57%	58%	49%	56%	57%
Wojaszówka	63%	59%	62%	56%	52%	49%	47%	52%	51%	52%	54%
Jaślika	-	-	-	-	-	-	-	53%	58%	56%	48%
Powiat m. Krosno	42%	42%	41%	43%	42%	42%	44%	44%	44%	44%	44%

Źródło: dane GUS/BDL

Porównanie sytuacji w poszczególnych powiatach i gminach w zakresie poziomu zatrudnienia umożliwia wskaźnik pracujących na 1000 ludności. Podobnie jak sama liczba pracujących, tak też wskaźnik podlegał wahaniom na przestrzeni ostatnich lat. Najwyższe wskaźniki pracujących na 1000 mieszkańców występowały w głównych miastach obszaru, tj. Krośnie i Jaśle. W 2013 roku wynosiły one odpowiednio 513 i 407. Powiat grodzki Krosno był jednocześnie jedyną jednostką, w której na 1000 mieszkańców przypadało więcej niż połowa osób pracujących. W pozostałych powiatach uzyskano wskaźniki na niższym poziomie: 103 w powiecie krośnieńskim, 138 w powiecie gorlickim i 176 w powiecie jasielskim.

Wśród gmin powiatu jasielskiego, poza Jasłem, wysokim poziomem wskaźnika pracujących na 1000 mieszkańców charakteryzowała się gmina Skołyszyn (132 pracujących/1000 ludności), choć i tak nie

osiągnięto w niej poziomie średniej powiatowej. W pozostałych gminach powiatu jasielskiego wskaźnik osób pracujących na 1000 ludności kształtował się na znacznie niższym poziomie, między 50 (Osiek Jasielski) a 76 (Dębowiec).

W powiecie krośnieńskim jedynie w 3 gminach uzyskano poziom wskaźnika pracujących na 1000 ludności wyższy niż średnia powiatowa. Były to gminy Iwonicz-Zdrój (169), Jedlicze (159) oraz Rymanów (145). Natomiast gminy, w których wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców był najniższy, to Chorkówka (47) i Jaśliska (49).

Tabela 44. Pracujący na 1000 ludności w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat gorlicki	148	147	154	153	143	147	143	138
Powiat jasielski	180	183	188	188	186	180	175	176
Jasło - miasto	414	424	436	432	437	425	404	407
Brzyska	31	31	35	38	37	35	42	34
Dębowiec	64	71	61	75	77	77	74	76
Jasło	53	56	52	53	55	50	60	57
Kołaczyce	70	70	69	74	53	44	54	57
Krempna	90	73	65	69	63	80	74	73
Nowy Żmigród	49	48	48	44	44	47	50	51
Osiek Jasielski	34	36	44	51	53	49	48	50
Skołyszyn	106	105	123	124	123	124	129	132
Tarnowiec	88	92	90	82	70	71	64	74
Powiat krośnieński	101	103	105	104	108	110	103	103
Chorkówka	38	37	39	43	52	48	42	47
Dukła	78	79	76	87	94	98	92	88
Iwonicz-Zdrój	151	149	152	151	161	158	169	169
Jedlicze	163	171	167	158	156	163	157	159
Korczyna	106	119	115	84	95	85	84	61
Krościenko Wyżne	49	63	61	66	70	74	62	61
Miejsce Piastowe	90	76	80	103	107	90	85	92
Rymanów	137	138	157	143	145	170	140	145
Wojaszówka	50	56	64	60	64	69	64	64
Jaśliska	-	-	-	-	43	46	41	49
Powiat m. Krosno	532	553	538	476	503	502	496	513

Źródło: dane GUS/BDL

Struktura pracujących wg grup sekcji⁷⁸ wskazuje na różnice w dominujących branżach stwarzających miejsca pracy w Krośnie oraz pozostałych powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.

⁷⁸ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane łącznie z rolnictwem indywidualnym i pracującymi w organizacjach, fundacjach, związkach (SOF), według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie według stanu w dniu 31 XII w latach 2002-2009 wyznaczono na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 oraz w 2010 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010. Pod pojęciem "Przemysł i budownictwo" rozumie się sekcje: Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę; Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja; oraz Budownictwo. Pod pojęciem "Pozostałe usługi" rozumie się sekcje: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Administrowanie i działalność wspierająca; Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe

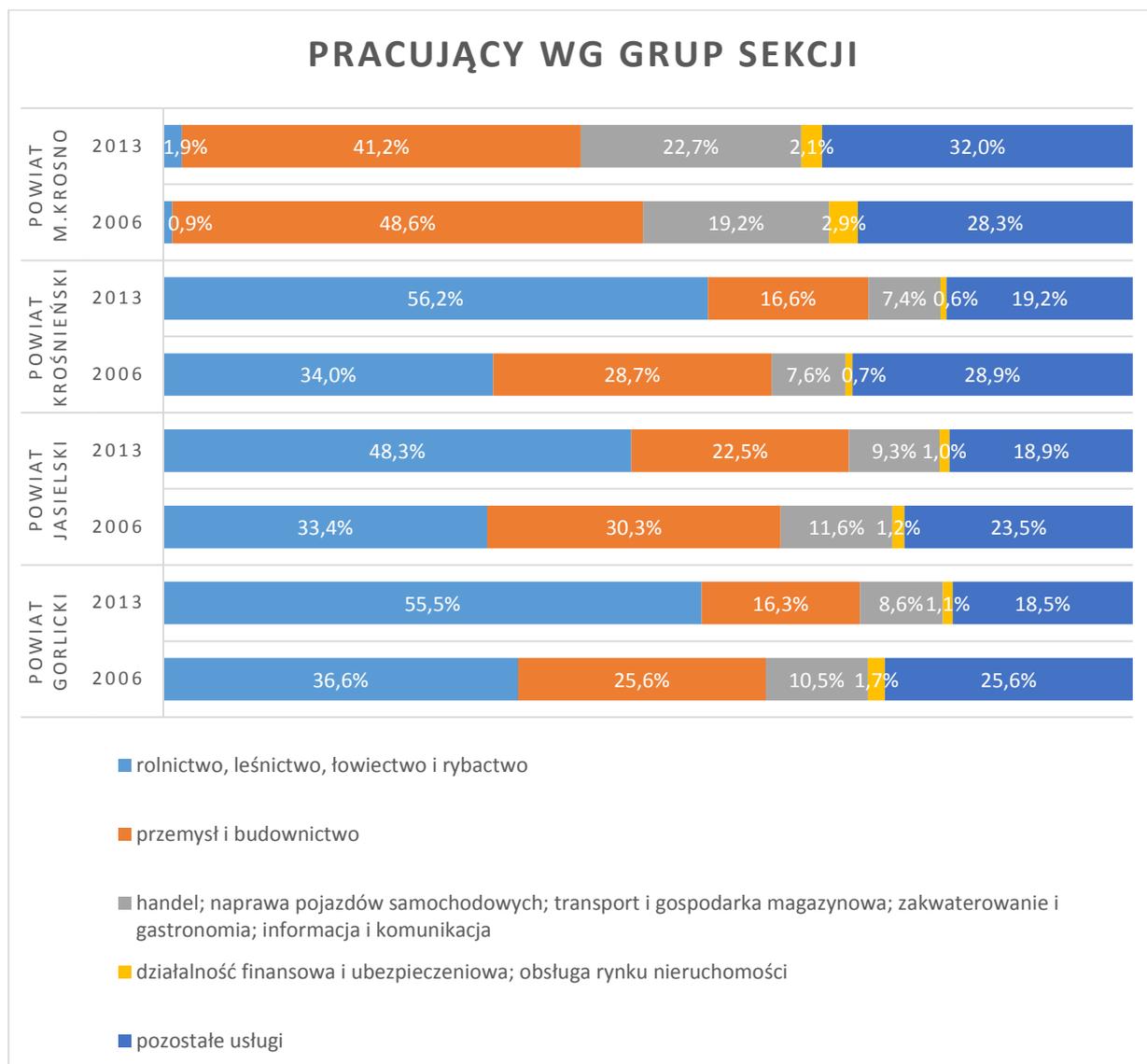
W mieście Krośnice najwięcej osób pracowało w branżach związanych z przemysłem i budownictwem – w 2013 roku były to 10 224 osoby, co stanowiło 41,2% ogółu pracujących. Znaczna część pracujących mieszkańców Krosna zatrudniona jest w pozostałych branżach usługowych (sekcje M-U PKD 2007) – 7 962 osoby (32%) oraz branżach związanych handlem i naprawą pojazdów samochodowych, transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią oraz informacją i komunikacją – 5 652 osób (22,7%). Niewielki jest odsetek mieszkańców Krosna pracujących w branży finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości (2,1%), a także w rolnictwie (1,9%).

W pozostałych powiatach wśród pracujących przeważają właśnie osoby pracujące w branżach związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. W powiecie krośnieńskim odsetek pracujących w sekcji A wynosił w 2013 roku 56,2%, w powiecie gorlickim – 55,5%, a w powiecie jasielskim – 48,3%. Branże przemysłowe i budownicze były w 2013 roku miejscem zatrudnienia dla 22,5% pracujących w powiecie jasielskim, 16,6% pracujących w powiecie krośnieńskim i 16,3% pracujących w powiecie gorlickim. Natomiast w przypadku pozostałych usług odsetki kształtowały się na poziomie odpowiednio: 18,9%, 19,2% i 18,5%. Niewielki – szczególnie w porównaniu z Krosnem – okazał się odsetek pracujących w branżach związanych z handlem, transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią oraz informacją i komunikacją (od 7,4% w powiecie krośnieńskim do 9,3% w powiecie jasielskim), a marginalny – pracujących w branżach związanych z działalnością finansową i ubezpieczeniową oraz w obsłudze rynku nieruchomości (ok. 1%).

Struktura pracujących wg grup sekcji na przestrzeni ostatnich lat uległa zmianom. O ile w przypadku miasta Krosna zmiany te nie były bardzo duże (spadek pracujących w przemyśle i budownictwie o 7,4%, głównie kosztem niewielkiego wzrostu udziału pracujących w sekcjach G-J oraz M-U), to dla pozostałych powiatów dane wskazują na znaczne zmiany. Obejmowały one głównie wzrost liczby pracujących w branżach związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem – w powiatach gorlickim i jasielskim wzrost był dwukrotny, zaś w powiecie krośnieńskim – dwupółkrotny. W wyniku tych zmian zwiększył się udział osób pracujących w sekcji A w ogólnej liczbie pracujących w powiatach: w jasielskim odsetek wzrósł o 14,9%, w powiecie gorlickim o 18,9%, zaś w powiecie krośnieńskim – o 22,1%.

zabezpieczenia społeczne; Edukacja; Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz Pozostała działalność usługowa (wyjaśnienie GUS)

Wykres 17. Pracujący wg grup sekcji w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszarze funkcjonalnym w latach 2006-2013

Źródło: dane GUS/BDL

Wg stanu na koniec 2014 roku na liczba bezrobotnych w powiecie jasielskim wynosiła 8 504 osoby, w powiecie krośnieńskim – 5 994 osoby, zaś w mieście Krosno – 2 123 osoby. Liczba bezrobotnych w jednostkach administracyjnych krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego podlegała przemianom na przestrzeni ostatnich 10 lat, jednak można zauważyć, że dla większości gmin najtrudniejsze (pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych) były lata 2004-2005, następnie liczba bezrobotnych spadała, by w latach 2007-2008 osiągnąć poziom minimalny. Kolejny znaczny wzrost liczby zarejestrowanych następował w latach 2012-2013, ale już w 2014 roku ponownie liczba bezrobotnych we wszystkich powiatach i gminach zmniejszyła się, osiągając wartości niższe niż w 2013 roku.

Jak wskazano powyżej, w większości gmin i powiatów obszaru funkcjonalnego najwyższe liczby bezrobotnych występowały w 2004 roku. Sytuacja taka dotyczyła powiatów gorlickiego, jasielskiego i krośnieńskiego, ale także wszystkich gmin powiatu jasielskiego i 4 gmin powiatu krośnieńskiego

– Dukli, Iwonicza-Zdroju, Miejsca Piastowego i Rymanowa. W gminach Jedlicze i Korczyna maksymalne liczby zarejestrowanych bezrobotnych osiągnięto w 2005 roku, w przypadku Chorkówki, Krościenka Wyżnego i Wojaszówki był to rok 2012, zaś w Jaśliskach i mieście Krośnie – 2013 rok. Należy ponadto dodać, że pomimo wzrostu liczby zarejestrowanych bezrobotnych w latach 2012-2013, nadal pozostaje ona na poziomie znacznie niższym niż na początku wskazywanego okresu.

Tabela 45. Liczba bezrobotnych w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014

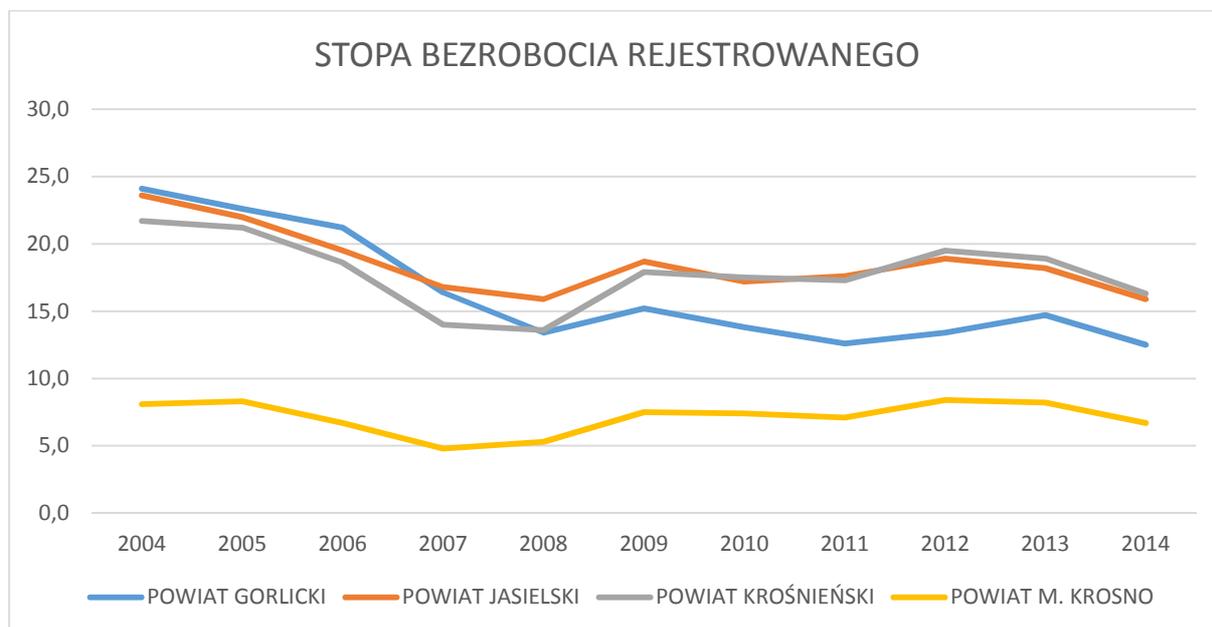
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	10971	10276	9545	7031	5690	6534	6446	5870	6263	6901	5749
Powiat jasielski	12179	11215	9789	8291	8003	9620	9540	9780	10415	10015	8504
Jasło - miasto	3781	3429	3023	2599	2483	2887	2848	2918	3089	2964	2478
Brzyska	659	630	526	470	441	512	528	523	537	503	455
Dębowiec	923	852	708	614	556	699	719	728	796	739	627
Jasło	1639	1504	1357	1130	1144	1417	1356	1431	1472	1451	1179
Kołaczyce	1139	1081	930	775	739	910	934	946	984	912	797
Krempna	253	241	221	180	171	202	187	175	202	185	178
Nowy Żmigród	1010	885	790	663	667	802	825	829	891	858	718
Osiek Jasielski	583	520	434	401	330	391	389	425	469	432	413
Skołyszyn	1367	1294	1115	911	922	1054	1061	1101	1171	1189	1011
Tarnowiec	825	779	685	548	550	746	693	704	804	782	648
Powiat krośnieński	7592	7577	6526	4723	4709	6367	6616	6614	7425	7137	5994
Chorkówka	968	965	800	580	654	968	964	932	1047	1002	852
Dukla	1435	1423	1171	902	885	1155	964	1036	1126	1056	922
Iwonicz-Zdrój	762	703	634	459	442	566	598	602	675	657	520
Jedlicze	1092	1104	937	662	686	894	895	883	1054	969	770
Korczyna	664	737	633	444	426	568	646	685	720	680	582
Krościenko Wyżne	228	322	273	197	199	280	309	316	364	350	268
Miejsce Piastowe	891	832	736	544	505	693	786	771	839	834	709
Rymanów	949	904	826	588	528	746	801	752	836	870	751
Wojaszówka	603	587	516	347	384	497	526	528	625	570	483
Jaśliska	-	-	-	-	-	-	127	109	139	149	137
Powiat m. Krosno	2536	2619	2165	1574	1730	2230	2305	2208	2600	2604	2123

Źródło: dane GUS/BDL

Opisane powyżej kierunki zmian liczby bezrobotnych na przestrzeni ostatnich 10 lat znajdują swoje potwierdzenie w podobnie zmieniającej się stopie bezrobocia rejestrowanego. W 2004 roku w powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim bez pracy pozostawało ponad dwadzieścia procent mieszkańców – stopa bezrobocia wynosiła odpowiednio 24,1%, 23,6% oraz 21,7%. W 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie gorlickim osiągnęła poziom 12,5%, najniższy w całym analizowanym okresie. W powiecie jasielskim stopa bezrobocia wynosiła 15,9% (tyle samo, co w 2008 roku), zaś w powiecie krośnieńskim – 16,3%.

Pod względem stopy bezrobocia na tle powiatów ziemskich obszaru funkcjonalnego wyróżnia się miasto Krosno. Przez cały okres Krosno charakteryzowało się stopą bezrobocia nieprzekraczającą kilku procent, maksymalna wartość – 8,4% – wystąpiła w 2012 roku. Z kolei najmniej bezrobotnych w Krośnie odnotowano w 2007 roku, gdy stopa bezrobocia wynosiła jedynie 4,8%. Natomiast, po wzroście w latach 2012-2013, rok 2014 przyniósł spadek stopy bezrobocia w mieście do poziomu 6,7%.

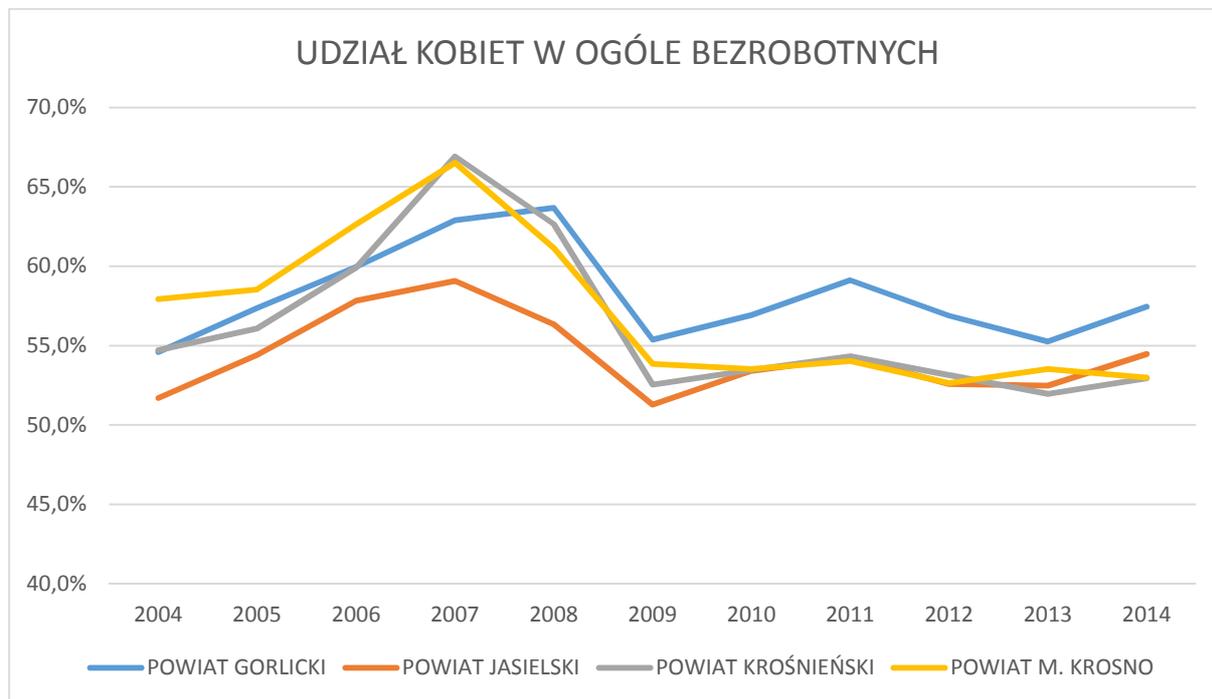
Wykres 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

W 2014 roku na terenie powiatu jasielskiego zarejestrowane były 4 633 bezrobotne kobiety (tj. 54,5% ogółu bezrobotnych), w powiecie krośnieńskim były to 3 174 kobiety (53%), zaś w Krośnie – 1 125 kobiet (53%). Od 2009 roku odsetek kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych w powiatach jasielskim, krośnieńskim i m. Krośnie kształtuje się na zbliżonym poziomie, ok. 53-54%, tj. znacznie niższym niż w latach poprzednich. W powiecie gorlickim kobiety są liczniej reprezentowane wśród bezrobotnych – w 2014 roku odsetek kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych wynosił 57,5%.

Wykres 19. Udział kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

W powiecie jasielskim na koniec 2014 roku w urzędzie pracy zarejestrowanych było 1 514 osób w wieku 18-24 lata, 2 586 osób w wieku 25-34 lata, 1 970 osób w wieku 35-44 lata, 1 616 osób w wieku 45-54 lata oraz 818 osób w wieku 55 i więcej lat. Choć liczebność niemal wszystkich kategorii bezrobotnych zmniejszyła się na przestrzeni ostatnich lat (co wynikało z ogólnego spadku liczby bezrobotnych – prawidłowość ta nie dotyczyła grupy wiekowej 55 i więcej lat), obserwowane są pewne zmiany struktury bezrobotnych według wieku. Nadal najliczniej reprezentowanymi kategoriami są bezrobotni w wieku 25-34 lata (33% w 2004 roku i 30% w 2014 roku) oraz 35-44 lata (23% i 25%), jednak nastąpił znaczny wzrost udziału osób starszych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych. W 2004 roku osoby mające 45 i więcej lat stanowiły łącznie 17% bezrobotnych, zaś w 2014 roku odsetek ten wzrósł do 29%; w tym co dziesiąta osoba zarejestrowana jako bezrobotna miała 55 i więcej lat.

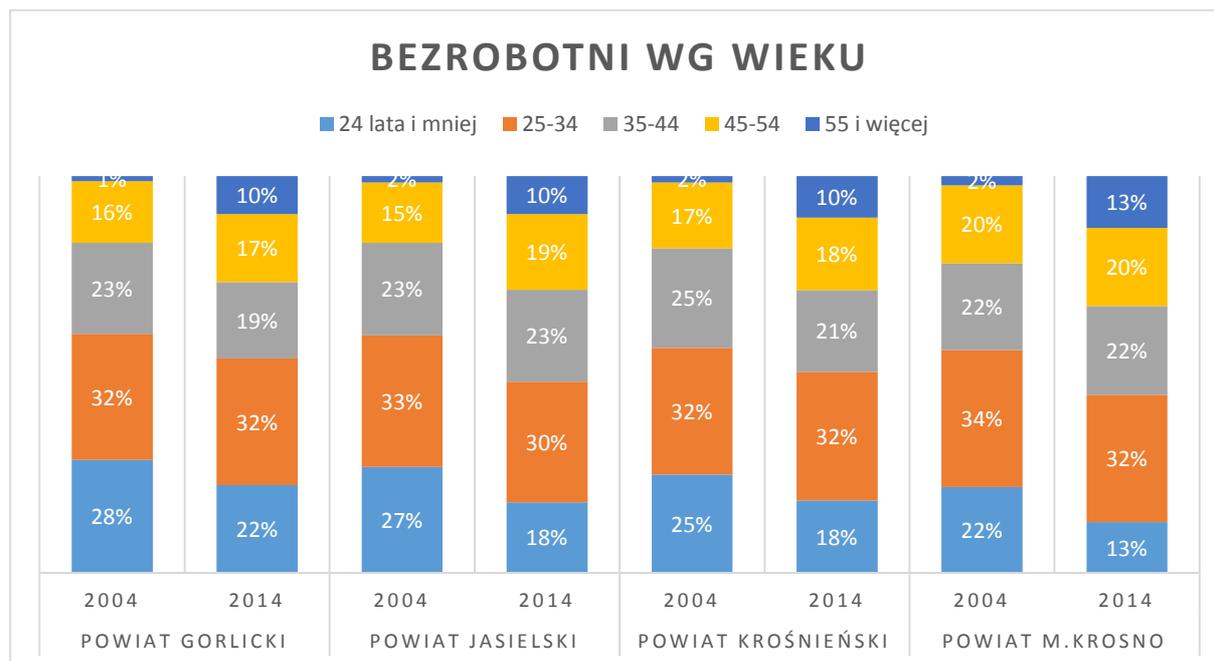
W powiecie krośnieńskim w 2014 roku struktura bezrobotnych według wieku przedstawiała się następująco: 1 943 osoby w wieku 25-34 lata, 1 232 osoby w wieku 35-44 lata, 1 096 osób w wieku 45-54 lata, 1 095 osób w wieku 24 lat i mniej oraz 628 osób w wieku 55 i więcej lat. Podobnie jak w powiecie jasielskim, największą grupę bezrobotnych w powiecie krośnieńskim stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (32%), licznie reprezentowana była również kategoria 35-44 lata (21%). Ponownie również co dziesiąta osoba bezrobotna miała 55 i więcej lat (10%), co oznacza istotny wzrost w porównaniu do 2004 roku, gdy osoby w tym wieku stanowiły jedynie 2% ogółu bezrobotnych.

W mieście Krosno w 2014 roku liczba bezrobotnych w wieku 25-34 lata wynosiła 681 osób, co stanowiło 32% ogółu zarejestrowanych. Kolejną pod względem liczebności była kategoria wiekowa 35-44 lata – 474 osoby (22%) oraz 45-54 lata – 419 osób (20%). Niemal równoliczne okazały się grupy najmłodszych i najstarszych osób zarejestrowanych jako bezrobotnych (odpowiednio 272 i 277 osób) – obie kategorie stanowiły 13% ogółu bezrobotnych. Oznacza to zasadniczą zmianę w stosunku do 2004

roku, gdy odsetek bezrobotnych w wieku 24 i mniej lat wynosił 22%, a bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat – 2%.

Podsumowując strukturę bezrobotnych według wieku, należy podkreślić rosnący problem bezrobocia wśród osób starszych. W 2004 roku osoby takie stanowiły marginalny (1-2%) odsetek klientów urzędów pracy, zaś w 2014 roku było to już 10-13%. Jednocześnie kategoria wiekowa 55 i więcej lat jest jedyną, w której liczba osób bezrobotnych na przestrzeni 10 lat wzrosła, przy czym wzrost był cztero- (powiat gorlicki, powiat jasielski), na nawet pięciokrotny (powiat krośnieński i m. Krosno).

Wykres 20. Bezrobotni według wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Analiza zarejestrowanych bezrobotnych według poziomu wykształcenia w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wskazuje na przewagę osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (powiat jasielski i krośnieński) oraz policealnym i średnim zawodowym (powiat m. Krosno). Zmiany struktury bezrobotnych według poziomu wykształcenia w ostatnich latach obejmowały głównie spadek liczby osób bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne i poniżej przy rosnącym odsetku bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Osoby z wykształceniem wyższym to jedyna kategoria bezrobotnych, której liczebność w latach 2004-2014 wzrosła, mimo ogólnego spadku liczby bezrobotnych. W powiatach gorlickim, jasielskim i m. Krosno był to (w zaokrągleniu) wzrost dwukrotny, zaś w powiecie krośnieńskim – trzykrotny.

W powiecie jasielskim w 2014 roku najliczniejsze kategorie bezrobotnych to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (2 726 osób, 32%) oraz policealnym i średnim zawodowym (2 291 osób, 25%). Co piąty bezrobotny (20%) posiadał wykształcenie gimnazjalne i poniżej, zaś 12% bezrobotnych miało wykształcenie wyższe. Szczególnie zmiany dotyczyły dwóch ostatnich kategorii – w 2004 roku osoby najslabiej wykształcone stanowiły 31% ogółu bezrobotnych, zaś osoby z najwyższym poziomem wykształcenia – jedynie 4%.

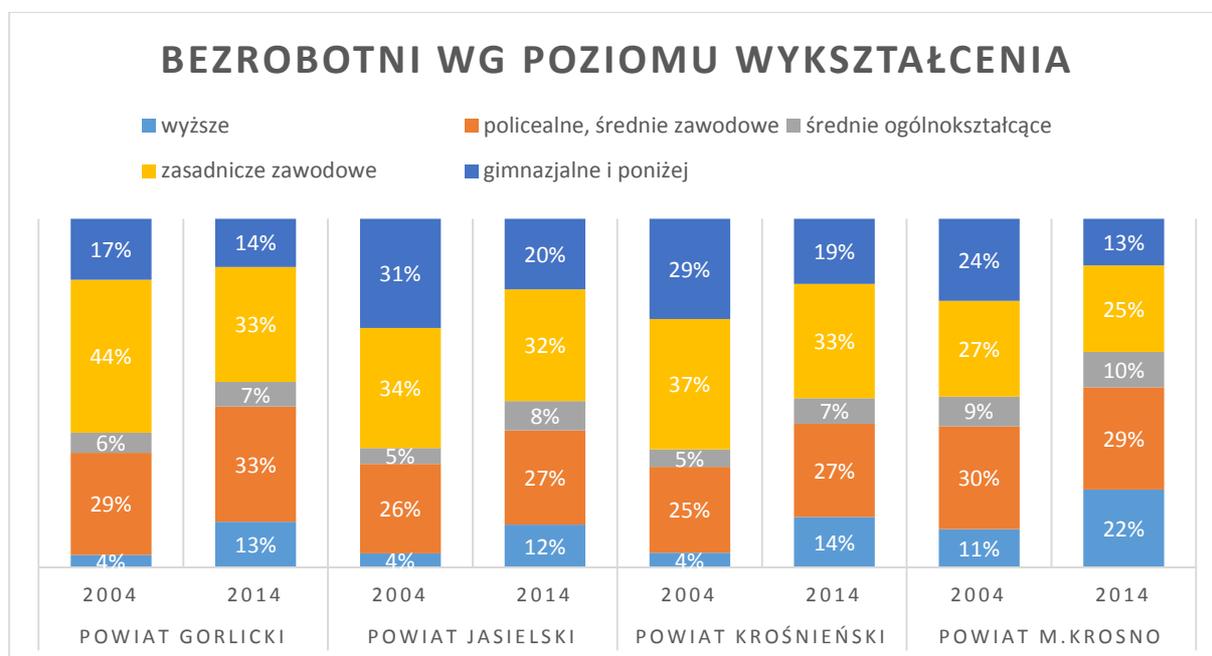
Podobna struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia występowała w powiecie krośnieńskim. Dominowały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (1 966 osób, 33%) oraz

policealnym i średnim zawodowym (1 600 osób, 27%). Co siódmy bezrobotny w powiecie krośnieńskim ukończył studia wyższe (14%), a niemal co piąty (19%) edukację zakończył na poziomie maksymalnie gimnazjalnym. W 2004 roku kategorie te stanowiły odpowiednio 4% i 29% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Strona | 124

W mieście Krośnie struktura bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia odbiegała od struktury dla powiatu jasielskiego czy krośnieńskiego, szczególnie jeśli chodzi o udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym czy zasadniczym zawodowym. Wśród krośnieńskich bezrobotnych w 2014 roku znajdowało się 620 osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (29%), 526 osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (25%), 476 osób z wykształceniem wyższym (22%), 284 osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (13%) oraz 217 osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. W porównaniu z 2004 rokiem odsetek bezrobotnych posiadających wykształcenie wyższe w Krośnie wzrósł o 11%, zaś osób z wykształceniem maksymalnie gimnazjalnym – spadł o 11%.

Wykres 21. Bezrobotni według poziomu wykształcenia w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w poszczególnych powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wykazuje pewne różnice. Wspólne są jednak dwie tendencje – wzrost udziału bezrobotnych pozostających bez pracy do 3 miesięcy oraz spadek udziału bezrobotnych długotrwale. W przypadku bezrobotnych krótkotrwale ich udział w ogóle bezrobotnych w powiecie gorlickim zwiększył się o 13%, w powiecie jasielskim o 4%, w powiecie krośnieńskim o 10%, zaś w mieście Krośnie – o 7%. Natomiast w przypadku bezrobocia długotrwałego (tj. powyżej 12 miesięcy), pozostającego największym problemem regionalnego rynku pracy, udało się zmniejszyć udział osób tej kategorii w ogóle bezrobotnych o kilkanaście procent: o 13% w mieście Krośnie, o 15% w powiecie jasielskim oraz o 18% w powiatach gorlickim i krośnieńskim.

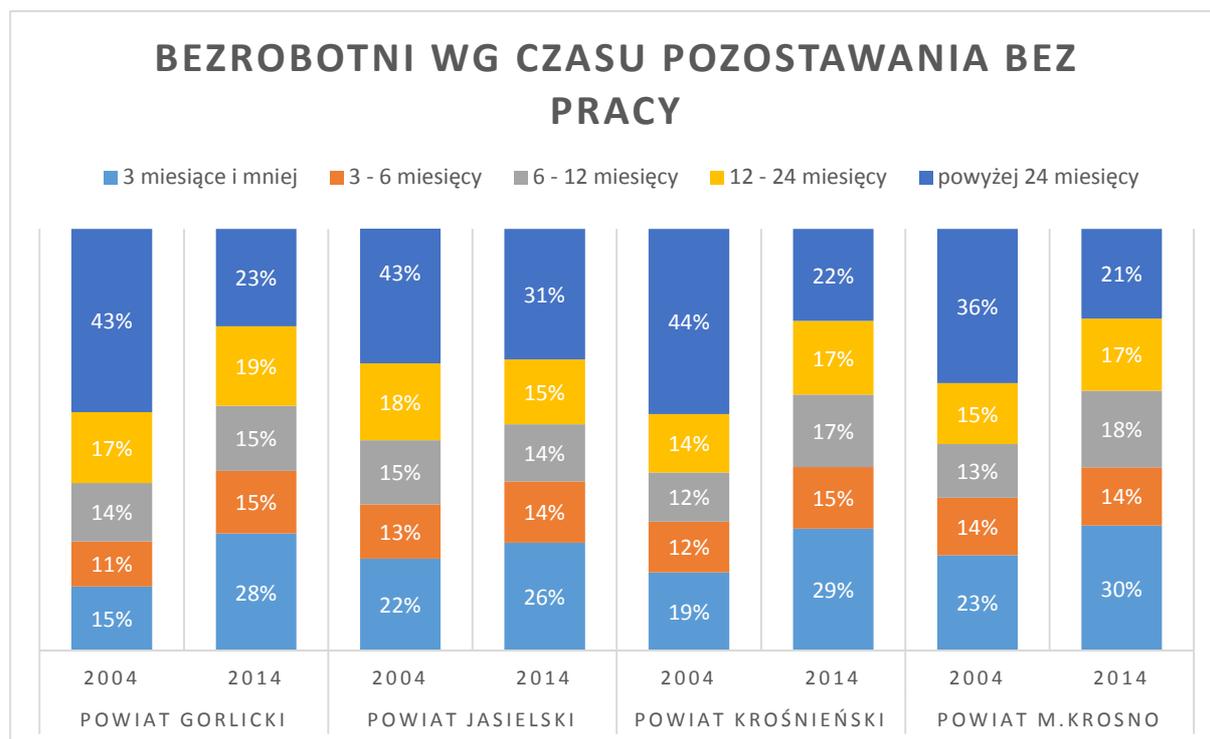
W 2014 roku w powiecie jasielskim największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy – 2 629 osób (31%), ale liczna była również kategoria osób krótkotrwale

bezrobotnych (do 3 miesięcy) – 2 186 osób (26%). Pozostałe kategorie były reprezentowane przez 14-15% ogółu bezrobotnych. Zmiany struktury bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w powiecie jasielskim obejmowały głównie spadek udziału kategorii osób niepracujących powyżej 2 lat – z 43% do 31%.

Również w powiecie krośnieńskim najliczniejsze były kategorie osób najkrócej i najdłużej pozostających bez pracy, jednak w tym przypadku więcej było osób zarejestrowanych w urzędzie pracy do 3 miesięcy (1 738 osób, 29%) niż powyżej 24 miesięcy (1 306 osób, 22%). Udział bezrobotnych z pozostałych kategorii kształtował się na poziomie od 15% (3-6 miesięcy bez pracy) do 17% (6-12 i 12-24 miesiące bez pracy). W porównaniu z 2004 rokiem w powiecie krośnieńskim udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 2 lat zmniejszył się dwukrotnie (z 44% do 22%), odnotowano natomiast dziesięcioprocentowy wzrost udziału bezrobotnych krótkotrwale (z 19% do 29%).

Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w mieście Krośnie w 2014 roku była niemal identyczna jak w powiecie krośnieńskim. 30% stanowiły osoby zarejestrowane jako bezrobotne nie dłużej niż 3 miesiące (632 osoby), zaś 21% – osoby pozostające bez pracy dłużej niż 24 miesiące (451 osób). W pozostałych kategoriach zarejestrowanych było od 15% do 18% ogółu bezrobotnych. W porównaniu z 2004 rokiem również w Krośnie zmniejszył się znacznie udział bezrobotnych powyżej 2 lat (z 36% do 21%), wzrósł natomiast udział bezrobotnych poniżej 3 miesięcy (z 23% do 30%).

Wykres 22. Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

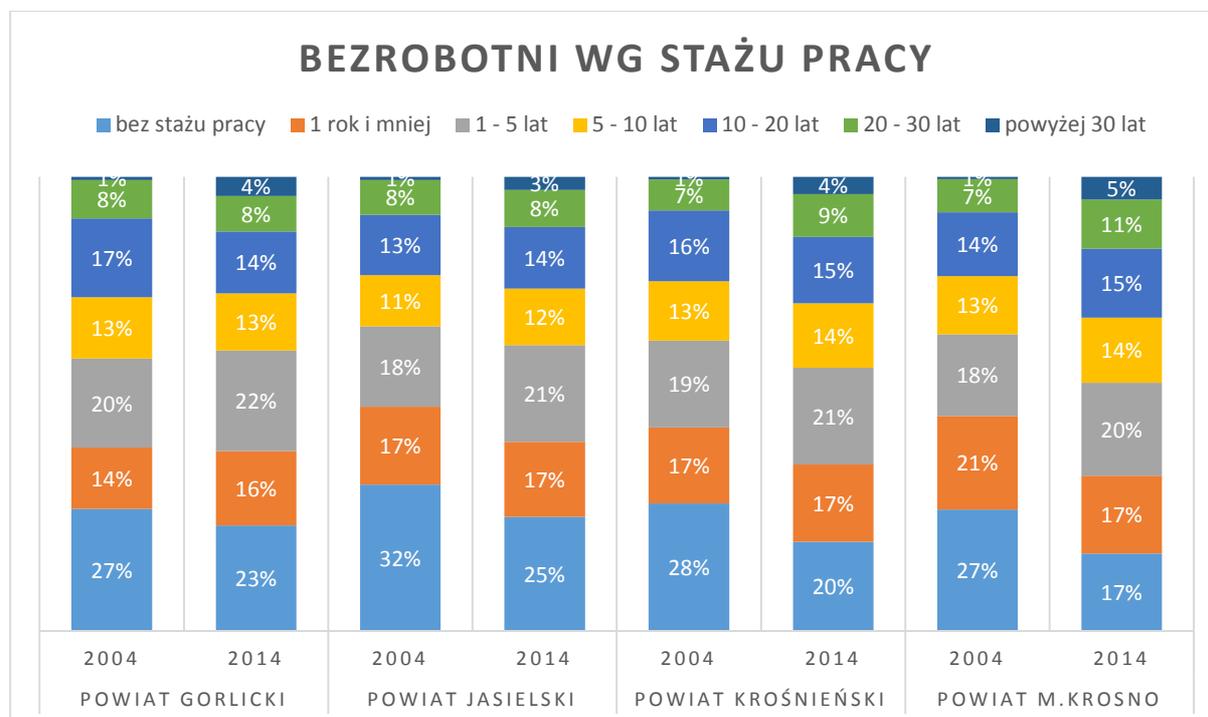
Źródło: dane GUS/BDL

We wszystkich powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego najliczniejsze były kategorie osób bezrobotnych nieposiadających w ogóle stażu pracy oraz mających 1-5 lat stażu pracy. Ponadto należy dodać, że spadkowi bezrobotnych bez stażu pracy towarzyszył wzrost bezrobotnych

o długim stażu pracy, powyżej 20 lat. Zjawisko to dotyczyło wszystkich powiatów i jest wynikiem przedstawionego we wcześniejszej analizie znacznego wzrostu bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, tj. osób posiadających przeważnie dłuższy staż pracy.

Co czwarty bezrobotny (25%) w powiecie jasielskim nie posiadał stażu pracy, w powiecie krośnieńskim był to co piąty (20%), zaś w Krośnie – 17%. Miasto Krosno było jedyną jednostką, w której liczniej występowały osoby bezrobotne z 1-5 letnim stażem pracy (434 osoby) niż bezrobotni bez stażu pracy (362 osoby, 17%). Natomiast kategoria osób o stażu pracy powyżej 30 lat liczyła w 2014 roku w powiecie jasielskim 242 osoby (3%), w powiecie gorlickim – 240 osób (4%), w powiecie krośnieńskim – 225 osób (4%), a w Krośnie – 106 osób (5%). Choć osoby ze stażem pracy powyżej 30 lat nadal pozostają najmniej liczną kategorią wśród osób bezrobotnych, to ich udział w ogólnej grupie wzrasta – w 2004 roku stanowiły mniej niż 1% zarejestrowanych bezrobotnych. Liczebność kategorii osób bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 30 lat w latach 2004 i 2014 wskazuje na trzykrotny wzrost w powiecie gorlickim i jasielskim (z 75 do 240 osób oraz z 80 do 242 osób), niemal sześciokrotny – w powiecie krośnieńskim (z 40 do 225 osób) oraz ponad ośmiokrotny w Krośnie (z 13 do 106 osób).

Wykres 23. Bezrobotni według stażu pracy w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014

Źródło: dane GUS/BDL

Szczególną kategorię osób bezrobotnych stanowią niepełnosprawni. W 2014 roku w powiecie jasielskim były zarejestrowane 304 osoby niepełnosprawne, w powiecie krośnieńskim – 446 osób, w powiecie gorlickim – 503 osoby, zaś w mieście Krośnie – 216 osób. W powiecie jasielskim liczba zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych rokrocznie się zwiększała, zaś w powiatach krośnieńskim i Krośnie maksymalną wartość osiągnięto w 2013 roku, a liczba zarejestrowanych niepełnosprawnych w 2014 roku była niższa niż w 2013 roku, ale jednocześnie wyższa niż w 2012 roku.

Niezależnie jednak od powyższej różnicy udział osób niepełnosprawnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w powiatach jasielskim, krośnieńskim i Krośnie wzrastał. W powiecie jasielskim był to wzrost z 2,2% do 3,6%, w powiecie krośnieńskim – z 5,9% do 7,4%, zaś w Krośnie – z 7,3% do 10,2%. Powyższe dane wskazują, że Krosno jest powiatem, w którym niepełnosprawni są najliczniej reprezentowani wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych.

Zróżnicowana okazała się struktura płciowa osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotne. W 2014 roku kobiety stanowiły 45% niepełnosprawnych bezrobotnych w powiecie krośnieńskim (199 niepełnosprawnych kobiet), 46% – w Krośnie (100 niepełnosprawnych kobiet), 49% – w powiecie gorlickim (244 niepełnosprawne kobiety) oraz 54% – w powiecie jasielskim (163 bezrobotne kobiety).

W poszczególnych powiatach prawo do zasiłku miała zróżnicowana liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych. W powiecie jasielskim było to 45 osób (15% ogółu niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotni), w powiecie gorlickim – 81 osób (19%), w Krośnie – 41 osób (19%), a w powiecie krośnieńskim – 101 osób (23%).

Tabela 46. Niepełnosprawni bezrobotni zarejestrowani w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszarze funkcjonalnym w latach 2012-2014

	ogółem			z prawem do zasiłku			kobiety		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Powiat gorlicki	564	648	503	122	104	81	291	315	244
Powiat jasielski	233	273	304	42	42	45	125	156	163
Powiat krośnieński	440	484	446	97	102	101	224	224	199
Powiat m. Krosno	191	231	216	45	51	41	97	118	100

Źródło: dane GUS/BDL

Interesujących danych dostarcza analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiatach gorlickim, jasielskim, krośnieńskim i mieście Krośnie. Zawód deficytowy do zawodów, na który na rynku pracy występuje wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie. Wskaźnik intensywności nadwyżki (deficytu) dla zawodów deficytowych jest większy od 1,1. Natomiast zawód nadwyżkowy to zawód, na który na rynku pracy występuje mniejsze zapotrzebowanie niż liczba poszukujących pracy w tym zawodzie. Wskaźnik nadwyżki (deficytu) dla zawodów nadwyżkowych jest mniejszy od 0,9.

Należy jednak wziąć pod uwagę, iż monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych prowadzony przez powiatowe urzędy pracy opiera się wyłącznie na ofertach pracy, które wpływają do urzędów (nie obejmują informacji o wolnych miejscach pracy w odniesieniu do całego lokalnego rynku pracy), co oznacza, że należy je analizować z odpowiednią dozą ostrożności jako wyznaczników potrzeb i trendów na rynku pracy. Ponadto w opracowaniach nie uwzględnia się zawodów maksymalnie deficytowych i nadwyżkowych, tj. sytuacji, gdy do urzędu pracy wpływały oferty pracy, a nie rejestrowali się bezrobotni lub odwrotnie – bezrobotni byli rejestrowani, zaś oferty pracy nie wpływały.

W powiecie jasielskim do najbardziej nadwyżkowych zawodów zaliczono: technika informatyka, kucharza małej gastronomii, elektromontera (elektryka) zakładowego, technika mechanika oraz technika elektryka. W powiecie krośnieńskim były to: sortowacz, zdobnik szkła, asystent prawny, robotnik budowlany oraz laborant chemiczny. Z kolei w mieście Krośnie występowała nadwyżka bezrobotnych w zawodach: operator wprowadzania danych, specjalista administracji publicznej, nauczyciel wychowania fizycznego, nauczyciel przedszkola oraz specjalista ds. organizacji usług

gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych. Natomiast w powiecie gorlickim wśród zawodów o najwyższym wskaźniku nadwyżki dominowały zawody ekonomiczne, mechaniczne i elektryczne: technik ekonomista, technik mechanik, technik elektryk, elektromechanik oraz ekonomista.

Warto zwrócić uwagę, że wśród zawodów nadwyżkowych znajdują się takie, które występują w więcej niż jednym powiecie należącym do obszaru funkcjonalnego. Do takich zawodów należą:

- Technik mechanik (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Technik elektryk (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Krawiec (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Specjalista administracji publicznej (powiat gorlicki, powiat m. Krosno)
- Elektromonter (elektryk) zakładowy (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Technik informatyk (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Hydraulik (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Specjalista do spraw marketingu i handlu (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat krośnieński)
- Technik handlowiec (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Prawnik legislator (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Inżynier inżynierii środowiska – instalacje sanitarne (powiat gorlicki, powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Ślusarz (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Nauczyciel języka angielskiego (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Posadzkarz (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Sortowacz (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Zdobnik szkła (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Asystent prawny (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Robotnik budowlany (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Plastyk (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Sprzątaczką biurową (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Pakowacz (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Animator kultury (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)

Tabela 47. Zawody nadwyżkowe w 2014 roku (max. 30 zawodów)

Powiat gorlicki	Powiat jasielski	Powiat krośnieński	M. Krosno
Technik ekonomista	Technik informatyk	Sortowacz	Operator wprowadzania danych
<i>Technik mechanik</i>	Kucharz małej gastronomii	Zdobnik szkła	<i>Specjalista administracji publicznej</i>
Technik elektryk	<i>Elektromonter (elektryk) zakładowy</i>	<i>Asystent prawny</i>	Nauczyciel wychowania fizycznego
Elektromechanik	<i>Technik mechanik</i>	<i>Robotnik budowlany</i>	Nauczyciel przedszkola
Ekonomista	Technik elektryk	Laborant chemiczny	Specjalista ds. organizacji usług gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych
<i>Krawiec</i>	<i>Hydraulik</i>	Asystent nauczyciela przedszkola	<i>Nauczyciel języka angielskiego</i>
<i>Specjalista administracji publicznej</i>	Technik geodeta	Pokojowa	<i>Plastyk</i>

<i>Elektromonter (elektryk) zakładowy</i>	Technik usług kosmetycznych	<i>Specjalista do spraw marketingu i handlu</i>	<i>Pakowacz</i>
Technik informatyk	Robotnik drogowy	Kierowca ciągnika rolniczego	Inżynier systemów i sieci komputerowych
Technik elektroniki	Fryzjer	Salowa	Operator maszyn do produkcji opakowań z papieru i tektury
Technik technologii drewna	<i>Specjalista do spraw marketingu i handlu</i>	<i>Inżynier inżynierii środowiska - instalacje sanitarne</i>	<i>Robotnik budowlany</i>
<i>Hydraulik</i>	<i>Prawnik legislator</i>	Monter izolacji przemysłowych	Kierowca samochodu osobowego
<i>Specjalista do spraw marketingu i handlu</i>	Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	Technik poligraf	Inżynier inżynierii środowiska - instalacje sanitarne
Technik handlowiec	<i>Posadzkarz</i>	Opiekunka dziecięca	Architekt krajobrazu
<i>Prawnik legislator</i>	<i>Nauczyciel języka angielskiego</i>	Woźny	Nauczyciel historii
Aparatowy procesów chemicznych	Elektromechanik pojazdów samochodowych	<i>Plastyk</i>	Technik bezpieczeństwa i higieny pracy
Specjalista do spraw kadr	Technik handlowiec	<i>Sprzątaczką biurową</i>	Zdobnik szkła
Rzeźnik – wędliniarz	<i>Krawiec</i>	<i>Pakowacz</i>	Nauczyciel języka polskiego
Geolog	Inżynier budownictwa-budownictwo ogólne	Kosmetolog	<i>Asystent prawny</i>
<i>Inżynier inżynierii środowiska - instalacje sanitarne</i>	Nauczyciel języka niemieckiego	Asystent do spraw księgowości	Malarz lakiernik wyrobów metalowych
Malarz budowlany	Elektromonter instalacji elektrycznych	Ładowacz nieczystości stałych	Specjalista ochrony środowiska
<i>Ślusarz</i>	Robotnik placowy	Pomoc kuchenna	Specjalista do spraw rachunkowości
Inżynier rolnictwa	Inżynier mechaniki-maszyny i urządzenia przemysłowe	Inspektor bezpieczeństwa i higieny pracy	<i>Sprzątaczką biurową</i>
<i>Nauczyciel języka angielskiego</i>	Betoniarz	Robotnik gospodarczy	Biolog
<i>Posadzkarz</i>	<i>Ślusarz</i>	Recepcjonista	Pracownik do spraw osobowych
Robotnik leśny	Dziennikarz	Dietetyk	Laborant chemiczny
Blacharz samochodowy	Technik administracji	Sekretarka	Animator kultury
Pielęgniarka		<i>Animator kultury</i>	Pracownik ochrony fizycznej bez licencji
Tokarz w metalu		Stolarz meblowy	Szlifierz szkła gospodarczego i technicznego
Monter instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody		Florysta	<i>Sortowacz</i>

*kursywą zaznaczono zawody, które pojawiają się w więcej niż 1 powiecie, **wyboldowano** zawody, które pojawiły się wśród zawodów deficytowych w przynajmniej 1 powiecie

Źródło: dane PUP

Natomiast do najbardziej deficytowych zawodów w powiecie jasielskim zaliczono: kierowcę samochodu dostawczego, recepcjonistę, spawacza metodą TIG, opiekunkę środowiskową i zaopatrzeniowca. W powiecie gorlickim występował deficyt na pracowników w zawodach: technik prac biurowych, nauczyciel/instruktor praktycznej nauki zawodu, projektant grafiki, artysta malarz oraz instruktor dyscypliny sportu. Z kolei w mieście Krośnie poszukiwani byli pracownicy w zawodach: technik prac biurowych, spawacz metodą MAG, doradca finansowy, instalator systemów alarmowych oraz szlifierz metali. W powiecie gorlickim największy deficyt obejmował zawody: opiekunka dziecięca, księgowy, monter instalacji i urządzeń telekomunikacyjnych, recepcjonista oraz asystent do spraw księgowości.

Podobnie jak w przypadku zawodów nadwyżkowych, również zawody deficytowe powtarzały się w poszczególnych powiatach obszaru funkcjonalnego. Należą do nich:

- Recepcjonista (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Asystent do spraw księgowości (powiat gorlicki, powiat m. Krosno)
- Przedstawiciel handlowy (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Operator koparki (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Brukarz (powiat gorlicki, powiat m. Krosno)
- Zaopatrzeniowiec (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Technik prac biurowych (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Florysta (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Sekretarka (powiat gorlicki, powiat jasielski)
- Kierowca samochodu dostawczego (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Spawacz metodą TIG (powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Sprzedawca w stacji paliw (powiat jasielski, powiat krośnieński, powiat m. Krosno)
- Programista aplikacji (powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Kosmetyczka (powiat gorlicki, powiat jasielski, powiat m. Krosno)
- Wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych (powiat krośnieński, powiat m. Krosno)

Tabela 48. Zawody deficytowe w 2014 roku (max. 30 zawodów)

Powiat gorlicki	Powiat jasielski	Powiat krośnieński	M. Krosno
Opiekunka dziecięca	<i>Kierowca samochodu dostawczego</i>	<i>Technik prac biurowych</i>	<i>Technik prac biurowych</i>
Księgowy	Recepcjonista	Nauczyciel / instruktor praktycznej nauki zawodu	Spawacz metodą MAG
Monter instalacji i urządzeń telekomunikacyjnych (telemonter)	<i>Spawacz metodą TIG</i>	Projektant grafiki	Doradca finansowy
Recepcjonista	Opiekunka środowiskowa	Artysta malarz	Instalator systemów alarmowych
Asystent do spraw księgowości	<i>Zaopatrzeniowiec</i>	Instruktor dyscypliny sportu	Szlifierz metali
Asystent nauczyciela przedszkola	Kurier	Operator obrabiarek skrawających	Telemarketer
<i>Przedstawiciel handlowy</i>	Woźny	Tokarz / frezer obrabiarek	Kierowca operator wózków jezdniowych

		sterowanych numerycznie	
Operator maszyn do produkcji papy	Operator maszyn do produkcji płyt i sklejek	Monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych	Wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych
<i>Operator koparki</i>	<i>Przedstawiciel handlowy</i>	Tapicer meblowy	<i>Programista aplikacji</i>
<i>Brukarz</i>	Kierowca ciągnika siodłowego	Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych	Technik handlowiec
Archiwista	Konsultant/agent sprzedaży bezpośredniej	Operator maszyn drogowych	Monter instalacji i urządzeń sanitarnych
<i>Zaopatrzeniowiec</i>	<i>Sprzedawca w stacji paliw</i>	<i>Wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych</i>	Magazynier
Kamieniarz	Operator pras kuźniczych	Technik elektryk	<i>Sprzedawca w stacji paliw</i>
<i>Monter instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych</i>	Florysta	Konserwator budynków	<i>Spawacz metodą TIG</i>
Elektromonter linii kablowych	Sekretarka	<i>Sprzedawca w stacji paliw</i>	Technik farmaceutyczny
Tartacznik	Nauczyciel – specjalista terapii pedagogicznej		<i>Brukarz</i>
Pracznia	<i>Programista aplikacji</i>		Logistyk
<i>Technik prac biurowych</i>	<i>Kosmetyczka</i>		<i>Kosmetyczka</i>
Florysta	Instruktor nauki jazdy		Specjalista zastosowań informatyki
Stolarz meblowy	Monter/składacz okien		Elektryk
Sekretarka	<i>Operator koparki</i>		Elektromechanik
Specjalista do spraw rodziny (familiolog)	Kierowca autobusu		<i>Kierowca samochodu dostawczego</i>
Dekorator wnętrz	Pokojowa		Asystent do spraw księgowości
Bibliotekarz	Specjalista ds. sprzedaży		Technolog robót wykończeniowych w budownictwie
Pracownik galerii / muzeum	Pomoc kuchenna		Spawacz metodą MIG
Kierowca samochodu ciężarowego	Operator myjni		Technik informatyk
<i>Kierowca samochodu dostawczego</i>	Kasjer handlowy		Operator obrabiarek sterowanych numerycznie
Stolarz galanterii drzewnej	<i>Technik prac biurowych</i>		<i>Przedstawiciel handlowy</i>
<i>Kosmetyczka</i>	Specjalista żywienia człowieka		Piekarz
Inżynier elektryk	Rejestratorka medyczna		Szwaczka
Pracownik ochrony fizycznej I stopnia			

*kursywą zaznaczono zawody, które pojawiają się w więcej niż 1 powiecie, **wyboldowano** zawody, które pojawiły się wśród zawodów nadwyżkowych w przynajmniej 1 powiecie

Źródło: dane PUP

Analizę zawodów deficytowych i nadwyżkowych warto uzupełnić o jeszcze jeden aspekt, bowiem porównanie zawodów sklasyfikowanych jako nadwyżkowe i deficytowe w poszczególnych powiatach obszaru funkcjonalnego ujawniło zawody, które w jednej jednostce są nadwyżkowe, a w drugiej deficytowe i na odwrót. Zawodami takimi okazały się:

- Technik elektryk
- Elektromechanik
- Technik informatyk
- Technik handlowiec
- Technolog robót wykończeniowych w budownictwie
- Asystent nauczyciela przedszkola
- Pokojowa
- Opiekunka dziecięca
- Woźny
- Asystent do spraw księgowości
- Pomoc kuchenna
- Recepcjonista
- Sekretarka
- Stolarz meblowy
- Florysta

Wśród licznych działań prowadzonych przez władze samorządowe i instytucje rynku pracy mające na celu poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy na szczególną uwagę zasługuje opracowany w powiecie jasielskim *Program promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy w powiecie jasielskim*. Pierwszy program obejmował lata 2008-2013, aktualnie obowiązujący został opracowany na lata 2014-2015. Cele strategiczne i szczegółowe *Programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy w powiecie jasielskim na lata 2014-2015* zostały określone następująco:

- I. Zwiększenie szans zatrudnienia osób bezrobotnych:
 1. Zwiększenie szans zatrudnienia ludzi młodych do 25 roku życia oraz bezrobotnych absolwentów
 2. Ograniczanie zjawiska bezrobocia wśród osób długotrwale bezrobotnych
 3. Podniesienie jakości kształcenia zawodowego powiązanego z potrzebami lokalnego rynku pracy
 4. Wspieranie procesów integracji i adaptacji zawodowej osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy
 5. Łagodzenie skutków bezrobocia
 6. Poprawa jakości usług rynku pracy
- II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości:
 1. Wspieranie inicjatyw podejmowania własnej działalności gospodarczej wśród osób bezrobotnych
 2. Wspieranie istniejących podmiotów gospodarczych – szczególnie w sektorze MSP
- III. Pozyskiwanie środków publicznych (krajowych i zewnętrznych) na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych:

1. Pozyskiwanie środków krajowych
2. Pozyskiwanie środków z Europejskiego Funduszu Społecznego⁷⁹.

Szczególne znaczenie dla poprawy sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy, zagrożonych jednocześnie wykluczeniem społecznym ma działalność podmiotów **ekonomii społecznej**. Są to podmioty łączące w swojej działalności cele społeczne i ekonomiczne, przy czym kluczową zasadą jest dla nich prymat działania na rzecz ludzi nad maksymalizacją zysku. Podmioty ekonomii społecznej opierają swoją działalność na zasadach solidarności, partycypacji i samorządności, wspomagając przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, a jednocześnie aktywizując dotychczas niewykorzystane zasoby ludzkie.

Strona | 133

W Krośnie od 2014 roku działalność statutową rozpoczęło *Centrum Integracji Społecznej*. Celem działalności CIS-ów jest reintegracja społeczno-zawodowa uczestników, a oferta kierowana jest do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. CIS nie mają osobowości prawnej ani nie prowadzą działalności gospodarczej. Są to podmioty o charakterze edukacyjnym, w których jednym z elementów edukacji może być praca uczestników w ramach określonej działalności – z uczestnikami CIS nie jest zawierana umowa o pracę i zachowują oni status osób bezrobotnych.

Głównym celem działalności CIS w Krośnie jest reintegracja społeczna i zawodowa poprzez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu,
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych,
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza poprzez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub prowadzenie działalności gospodarczej lub spółdzielni socjalnej,
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Oferta CIS w Krośnie obejmująca warsztaty z doradztwa zawodowego, warsztaty psychologiczne, warsztaty komputerowe i szkolenia zawodowe, a także indywidualne wsparcie psychologa, doradcy zawodowego i pracownika socjalnego, skierowana jest do osób:

- długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,

⁷⁹ Za: *Program promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy w powiecie jasielskim na lata 2014-2015*

- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym

Uczestnicy CIS objęci są tzw. zatrudnieniem socjalnym, realizowanym w oparciu o Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego. Początkowo IPZS zawierany jest na okres próbny (1 miesiąc), następnie zostaje przedłużony o 11 miesięcy – uczestnictwo w CIS trwa do 12 miesięcy. W uzasadnionych przypadkach uczestnictwo może być przedłużone o dodatkowe 6 miesięcy⁸⁰.

Spółdzielnie socjalne to podmioty, których działalność polega na prowadzeniu wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnie działają na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji swoich członków, mogą również prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną (na rzecz swoich członków i ich środowiska) oraz społecznie użyteczną. W obrębie obszaru funkcjonalnego spółdzielnie socjalne funkcjonują w Krośnie, Jaśle, Chorkówce, Przysiekach i Gorlicach:

- Spółdzielnia Socjalna „GÓRSKIE MEDIA”, ul. Lwowska 4, Jasło
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „MAKS”, Chorkówka 160
- Spółdzielnia Socjalna „FUNDAMENT”, Przysieki 303
- Spółdzielnia Socjalna „MUKA”, ul. Decowskiego 46, Krosno
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „PANINI”, ul. Blich 2, Krosno
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Gorliczanin”, ul. Słoneczna 11, Gorlice
- Spółdzielnia Socjalna ENTER@, ul. Łukasiewicza 2, Gorlice⁸¹

Zakłady Aktywności Zawodowej są podmiotami których celem działalności jest aktywizacja zawodowa oraz przygotowanie życia w otwartym środowisku (rehabilitacja społeczna) osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Na terenie obszaru funkcjonalnego ZAZ-y funkcjonują w Krośnie (2 placówki) oraz Rymanowie:

- Placówka Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Koło w Rymanowie, ul. PCK 3, Rymanów
- Zakład Aktywności Zawodowej Nr 1 Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Krośnie, ul. Armii Krajowej 3, Krosno
- Zakład Aktywności Zawodowej Nr 2 Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Krośnie, ul. Bohaterów Westerplatte 2a, Krosno⁸²

Oferta *Warsztatów Terapii Zajęciowej* skierowana jest do osób niepełnosprawnych intelektualnie, a celem działalności jest rehabilitacja zawodowa i społeczna tych osób. WTZ umożliwiają osobom

⁸⁰ Za: <http://www.ciskrosno.dl.pl>

⁸¹ Za: dane Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych – Ogólnopolski Katalog Spółdzielni Socjalnych (<http://www.spoldzielniesocjalne.org>)

⁸² Za: Wykaz Zakładów Aktywności Zawodowej w województwie podkarpackim (<https://rzeszow.uw.gov.pl/obsługa-klienta/polityka-spoeczna/niepelnosprawnosć/zakłady-aktywnosci-zawodowej-2>)

niepełnosprawnym nabycie wiadomości i umiejętności potrzebnych do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone są w Jaśle, Krośnie i Rymanowie oraz Gorlicach, Dominikowicach i Lipinkach:

- Warsztat Terapii Zajęciowej PSOUU w Jaśle, ul. Floriańska 17, Jaśło
- Warsztaty Terapii Zajęciowej PSOUU w Krośnie, ul. Grodzka 49, Krosno
- Warsztat Terapii Zajęciowej PSOUU w Rymanowie, ul. Dworska 40, Rymanów
- Warsztaty Terapii Zajęciowej Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Rodzina” w Gorlicach, ul. Wyszyńskiego 18
- Warsztat Terapii Zajęciowej Dom Rehabilitacyjno-Opiekuńczy „CARITAS” w Gorlicach, ul. Marii Konopnickiej 21, Gorlice
- Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Gminie Gorlice w Dominikowicach, Dominikowice 16, Kobylanka
- Warsztat Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu Trzeźwościowym „Wolność i Miłość” Diecezji Rzeszowskiej w Lipinkach, Lipinki 8⁸³.

5.2 POTENCJAŁ INSTYTUCJI DZIAŁAJĄCYCH NA RYNKU PRACY

Instytucje rynku pracy są podmiotami realizującymi zadania państwa w obszarze promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* jako główny cel działalności instytucji rynku pracy określiła dążenie do pełnego i produktywnego zatrudnienia, ale również rozwój zasobów ludzkich, osiągnięcie wysokiej jakości pracy, wzmacnianie integracji oraz solidarności społecznej, a także zwiększenie mobilności na rynku pracy⁸⁴.

Sieć instytucji rynku pracy tworzą:

- Publiczne służby zatrudnienia – tworzone przez organy zatrudnienia wraz z powiatowymi wojewódzkimi urzędami pracy, urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi, realizującymi zadania określone ustawą.
- Ochotnicze Hufce Pracy – państwowa jednostka wyspecjalizowana w działaniach na rzecz młodzieży, w szczególności młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz bezrobotnych do 25 roku życia.
- Agencje zatrudnienia – podmioty wpisane do rejestru podmiotów prowadzących agencje zatrudnienia, świadczące usługi w zakresie pośrednictwa pracy, pośrednictwa do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych, poradnictwa zawodowego, doradztwa personalnego lub pracy tymczasowej.
- Instytucje szkoleniowe – publiczne i niepubliczne podmioty prowadzące na podstawie odrębnych przepisów edukację pozaszkolną.

⁸³ Za: Warsztaty Terapii Zajęciowej w województwie podkarpackim – Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie (<http://ois.rops.rzeszow.pl/index.php/baza-danych/podmioty-ekonomii-spoecznej/91-baza-danych/127-warsztaty-terapii-zajeciowej>) oraz <http://www.mis.rops.krakow.pl/Strony/Glowna.aspx>

⁸⁴ Za: *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*

- Instytucje dialogu społecznego – związki zawodowe lub organizacje związków zawodowych, organizacje pracodawców, organizacje bezrobotnych, organizacje pozarządowe – jeżeli wśród zadań statutowych znajduje się realizacja zadań w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.
- Instytucje partnerstwa lokalnego – grupa instytucji realizujących na podstawie umowy przedsięwzięcia i projekty na rzecz rynku pracy⁸⁵.

Działania instytucji rynku pracy wspierają również inne podmioty, m.in. gminne centra informacji, akademickie biura karier, szkolne ośrodki kariery czy organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką rynku pracy.

Publiczne służby zatrudnienia znajdujące się w obrębie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego reprezentowane są przez:

- Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie Oddział Zamiejscowy w Krośnie, ul. Bieszczadzka 5
- Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle, ul. Rynek 18
- Powiatowy Urząd Pracy w Krośnie, ul. Bieszczadzka 5
- Powiatowy Urząd Pracy w Gorlicach, ul. Michalusa 18

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie realizuje zadania samorządu województwa podkarpackiego w zakresie rynku pracy. W Oddziale Zamiejscowym w Krośnie, obejmującym swoim zasięgiem miasto Krosno oraz powiaty: bieszczadzki, brzozowski, jasielski, krośnieński, leski i sanocki, funkcjonuje Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, stanowisko pracy do spraw administracyjnych oraz stanowisko pracy do spraw promocji i Obsługi EFS. Główne zadania Oddziału Zamiejscowego w Krośnie obejmują:

- udział w realizacji zadań sieci EURES;
- współudział w opracowywaniu i realizacji projektów EFS;
- udział w realizowaniu zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich UE, państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego nienależących do UE oraz państw niebędących stronami umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, mogących korzystać ze swobody przepływu osób na podstawie umów zawartych przez te państwa ze Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, oraz państw, z którymi Rzeczpospolita Polska zawarła dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, w szczególności przyjmowanie i rozpatrywanie wniosków bezrobotnych o wydanie odpowiednich dokumentów w sprawach świadczeń z tytułu bezrobocia;
- realizacja wyznaczonych celów i zadań w zakresie kontroli zarządczej;
- realizacja zadań z zakresu poradnictwa zawodowego;
- planowanie wydatków i gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację zadań Oddziału Zamiejscowego;
- wykonywanie zadań z zakresu prowadzenia kontroli projektów, realizowanych w ramach ZPORR i Programów Operacyjnych EFS. Nadzór merytoryczny nad realizacją tych zadań sprawuje Kierownik Wydziału Kontroli EFS;
- przygotowywanie informacji do zamieszczenia na stronie internetowej Urzędu oraz ich aktualizacja;

⁸⁵ Jw.

- opracowywanie i przedkładanie do zaaprobowania Wicedyrektorowi ds. Rynku Pracy materiałów i informacji rozpatrywanych przez Sejmik i Zarząd oraz WRRP z zakresu działania Oddziału Zamiejscowego⁸⁶.

Powiatowe Urzędy Pracy wykonują z kolei zadania samorządów w zakresie rynku pracy. Obejmują one m.in.:

- 1) opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, o której mowa w odrębnych przepisach;
- 2) pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi na realizację zadań z zakresu aktywizacji lokalnego rynku pracy;
 - 2a) udzielanie informacji o możliwościach i zakresie pomocy określonej w ustawie;
- 3) udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
 - 3a) udzielanie pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
 - 3b) kierowanie bezrobotnych do realizatora działań aktywizacyjnych, któremu marszałek województwa zlecił wykonanie działań aktywizacyjnych;
 - 3c) realizacja zadań związanych z KFS, w szczególności udzielanie pomocy pracodawcom poprzez finansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawcy;
- 4) rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy;
 - 4a) ustalanie profili pomocy dla bezrobotnych;
- 6) inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy;
 - 8a) inicjowanie, organizowanie i finansowanie szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych;
- 9) opracowywanie badań, analiz i sprawozdań, w tym prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych, oraz dokonywanie ocen dotyczących rynku pracy na potrzeby powiatowej rady rynku pracy oraz organów zatrudnienia;
- 10) inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy;
- 11) współdziałanie z powiatowymi radami rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;
- 12) współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy i informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych, realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w art. 62a, oraz zatrudnienia socjalnego na podstawie przepisów o zatrudnieniu socjalnym;
 - 12a) współpraca z wojewódzkimi urzędami pracy w zakresie świadczenia podstawowych usług rynku pracy, w tym w opracowywaniu i aktualizacji informacji zawodowych;
- 13) przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;
- 14) wydawanie decyzji (...)
- 15) realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a–c, oraz państw, z którymi Rzeczpospolita Polska

⁸⁶ Za: <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=43/115/4>

zawarła dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, w zakresie świadczeń dla bezrobotnych, w tym realizowanie decyzji, o których mowa w art. 8a;

- 16) realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a–c, w szczególności przez: a) realizowanie działań sieci EURES we współpracy z ministrem właściwym do spraw pracy, samorządami województw oraz innymi podmiotami uprawnionymi do realizacji działań sieci EURES, b) realizowanie zadań związanych z udziałem w partnerstwach transgranicznych EURES na terenie działania tych partnerstw;
 - 16a) realizowanie zadań związanych z międzynarodowym przepływem pracowników, wynikających z odrębnych przepisów, umów międzynarodowych i innych porozumień zawartych z partnerami zagranicznymi;
- 17) badanie i analizowanie sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z postępowaniem o wydanie zezwolenia na pracę cudzoziemca lub postępowaniem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, o którym mowa w art. 114 i art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
 - 17a) realizowanie zadań związanych z podejmowaniem przez cudzoziemców pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 18) organizowanie i finansowanie szkoleń pracowników powiatowego urzędu pracy;
- 19) opracowywanie i realizowanie indywidualnych planów działania;
- 20) realizowanie projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy;
 - 20a) inicjowanie i realizowanie badań i analiz wykorzystywanych w działaniach prowadzonych przez urzędy pracy;
- 21) organizacja i realizowanie programów specjalnych;
 - 21a) realizowanie programów regionalnych na podstawie porozumienia zawartego z wojewódzkim urzędem pracy;
- 22) przetwarzanie informacji o bezrobotnych, poszukujących pracy i cudzoziemcach zamierzających wykonywać lub wykonujących pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 23) współpraca z ministrem właściwym do spraw pracy w zakresie tworzenia rejestrów centralnych na podstawie art. 4 ust. 4;
- 24) inicjowanie i realizowanie projektów pilotażowych⁸⁷.

W wyniku nowelizacji *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* wprowadzono obowiązek wyodrębnienia w strukturach PUP wyspecjalizowanej komórki organizacyjnej – *Centrum Aktywizacji Zawodowej*. Działalność CAZ obejmuje świadczenie podstawowych usług rynku pracy, tj. zadania w zakresie usług rynku pracy i instrumentów rynku pracy.

Jak wskazano powyżej, **Ochotnicze Hufce Pracy** realizują zadania państwa w obszarze zatrudnienia, przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu oraz kształcenia i wychowania młodzieży. Opieką OHP obejmowana jest szczególnie młodzież, która ukończyła 15 lat i nie ukończyła szkoły podstawowej/gimnazjum lub nie kontynuuje nauki po ukończeniu tych szkół. OHP umożliwia

⁸⁷ Za: *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*

młodzieży zdobycie kwalifikacji zawodowych oraz uzupełnienie wykształcenia: podstawowego lub gimnazjalnego, a także ponadgimnazjalnego zawodowego i ogólnego.

Sieć jednostek OHP na terenie powiatów krośnieńskiego i jasielskiego funkcjonuje w ramach Podkarpackiej Wojewódzkiej Komendy Ochotniczych Hufców Pracy. Tworzą ją:

- Hufiec Pracy w Krośnie – placówka umożliwiająca kształcenie dla młodzieży w wieku 15-18 lat:
 - ul. Żwirki i Wigury 6, nauka w ramach zasadniczej szkole zawodowej w zawodzie ślusarz (z kursem spawacza)
 - ul. Mickiewicza 31, nauka w ramach:
 - ✓ gimnazjum: piekarz, fryzjer, cukiernik, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, kucharz, fotograf, ślusarz, drukarz, elektromechanik samochodowy, blacharz samochodowy, operator urządzeń przemysłu szklarskiego
 - ✓ zasadniczej szkole zawodowej: piekarz, fryzjer, cukiernik, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, kucharz, fotograf, drukarz, elektromechanik samochodowy, blacharz samochodowy, operator urządzeń przemysłu szklarskiego, murarz-tylnik, monter izolacji budowlanych, monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych, cieśla
 - ✓ rzemieślnicza nauka zawodu: piekarz, fryzjer, cukiernik, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, kucharz, fotograf, ślusarz, drukarz, elektromechanik samochodowy, blacharz samochodowy, operator urządzeń przemysłu szklarskiego
- Ośrodek Szkolenia i Wychowania w Iwoniczu, ul. Zadwór 5 – placówka stacjonarna umożliwiająca bezpłatne kształcenie dla młodzieży w wieku 15-18 lat w ramach:
 - gimnazjum: kucharz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie
 - zasadnicza szkoła zawodowa: kucharz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, fryzjer, piekarz, mechanik pojazdów samochodowychW OSiW w Iwoniczu znajduje się szkoła z możliwością praktycznej nauki zawodu, warsztaty szkoleniowe, sala konferencyjna oraz internat dla uczniów.
- Młodzieżowe Centrum Kariery w Jaśle, ul. K. Wielkiego 5 – oferta Młodzieżowych Centrów Kariery skierowana jest do młodych ludzi w wieku 15-25 lat: uczestników i absolwentów OHP oraz młodzieży zamieszkałej na terenie oddziaływania MCK. Głównym celem działalności Młodzieżowych Centrów Kariery jest przeciwdziałanie bezrobociu, marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodych ludzi. Zadania ta realizowane są za pośrednictwem szczegółowych działań, obejmujących:
 - prowadzenie zajęć indywidualnych i grupowych z dziedziny szeroko pojętego poradnictwa zawodowego,
 - udzielanie indywidualnych i grupowych informacji o możliwościach kształcenia, szkolenia, zawodach oraz rynku pracy,
 - przygotowanie młodzieży do planowania kariery zawodowej poprzez tworzenie wraz z klientem Indywidualnego Planu Działania,
 - prowadzenie działań zmierzających do wykształcenia wśród młodzieży umiejętności i postaw niezbędnych do właściwego poruszania się po rynku pracy,
 - podnoszenie samooceny młodzieży poprzez nauczanie jej technik autoprezentacji,

- przybliżanie zagadnień związanych z przedsiębiorczością i samozatrudnieniem oraz kreować postawę przedsiębiorczości,
- wykonywanie badań zainteresowań i uzdolnień zawodowych z wykorzystaniem standardowych metod.

- Rejonowy Ośrodek Szkolenia Zawodowego Młodzieży w Przemyślu:

- Oddział w Krośnie, ul. Lewakowskiego 27
- Oddział w Iwoniczu, ul. Zadwór 5

ROSZM stwarza możliwość udziału w szeregu kursów, których uruchomienie zależne jest od obowiązującego w jednostce harmonogramu:

- Kurs obsługi kas fiskalnych;
- Kurs fakturzysty-magazyniera;
- Kurs komputerowy podstawowy:
 - ✓ Excel: podstawowy, średnio zawansowany, zawansowany,
 - ✓ Access (bazy danych): średni, zawansowany,
 - ✓ Word: średnio zawansowany, zawansowany,
 - ✓ Power Point: średnio zawansowany, zawansowany,
 - ✓ Edycja stron www
- ABC przedsiębiorczości;
- Kurs opiekuna kolonii;
- Kurs kierownika kolonii;
- Kurs fryzjera wizażysty;
- Kurs kierownika wycieczek szkolnych;
- Kurs kucharza;
- Kurs pedagogiczny;
- Kurs grafiki komputerowej Adobe Photoshop i Corel Draw;
- Kurs języka niemieckiego;
- Kurs języka angielskiego;
- Kurs języka rosyjskiego;
- Kurs operatora wózka widłowego;
- Kurs projektowania Autocad;
- Kurs małej księgowości;
- Kurs BHP: wstępny, okresowy, dla służb BHP, dla pracodawców;
- Kurs masażu leczniczego;
- Kurs pierwszej pomocy;
- Kurs języka migowego;
- Kurs tańca;
- Kurs florystyczny;
- Kurs malarz-tapeciarz;
- Kurs opiekun osób starszych i niepełnosprawnych⁸⁸.

⁸⁸ Za: <http://www.podkarpacka.ohp.pl/?c=mdTresc-cmPokaz-2>

Powiat gorlicki podlega Małopolskiej Wojewódzkiej Komendzie Ochotniczych Hufców Pracy. Sieć OHP na terenie powiatu gorlickiego tworzą:

- Hufiec Pracy w Gorlicach, ul. Rzeźnicza 10 – oferuje naukę w 3-letniej zasadniczej szkole zawodowej w zawodach: sprzedawca, kucharz, piekarz, fryzjer, cukiernik, wędliniarz, mechanik pojazdów samochodowych, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.
- Młodzieżowe Centrum Kariery w Gorlicach
- Ośrodek Szkolenia Zawodowego w Gorlicach, ul. Biecka 9b⁸⁹

Strona | 141

Agencje zatrudnienia są niepublicznymi instytucjami rynku pracy, prowadzącymi działalność gospodarczą, w ramach której oferują usługi polegające na:

- pośrednictwie pracy
- pośrednictwie do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych
- doradztwie personalnym
- poradnictwie zawodowym
- pracy tymczasowej

Agencje zatrudnienia podlegają obowiązkowi rejestracji swojej działalności w Wojewódzkich Urzędach Pracy. Na podstawie danych Krajowego Rejestru Agencji Zatrudnienia na terenie powiatów tworzących obszar funkcjonalny aktywną działalność prowadzi łącznie 16 podmiotów. Koncentrują się one w głównych miastach regionu: Krośnie (8 agencji) i Jasle (7 agencji) oraz Gorlicach (7 agencji):

Tabela 49. Agencje zatrudnienia zarejestrowane w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym (wg stanu na 15.06.2015)

Nr rejestru	Nazwa	Adres	Certyfikaty na prowadzoną działalność
2678	Edukator sp. z o. o.	ul. Igielna 9, Jasło	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Pośrednictwa pracy na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, Doradztwa personalnego, Poradnictwa zawodowego
6782	Grupa Bis-Pol Wiesław Rak	ul. Floriańska 17/15, Jasło (adres wykonywania działalności: ul. Kościuszki 31)	Prowadzenie agencji zatrudnienia
5837	INNOVO Innowacje w biznesie spółka z o.o.	ul. 3-go Maja 13, Jasło	Prowadzenie agencji zatrudnienia
1450	PODKARPACKA AGENCJA KONSULTINGOWO DORADCZA SP. Z O.O.	ul. 17 Stycznia 18, Jasło	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Pośrednictwa pracy na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, Pośrednictwa obywateli polskich do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych, Doradztwa personalnego, Pracy tymczasowej, Poradnictwa zawodowego
11190	Pro-Specta Wioletta Dudzik- Maczuga	ul. Śniadeckich 17, Jasło (adres wykonywania działalności: ul. Szkolna 30/30)	Prowadzenie agencji zatrudnienia

⁸⁹ Za: <http://www.malopolska.ohp.pl/pl>

2492	Why Not USA Sp. z o.o. Sp.k.	ul. Sokoła 4a, Rzeszów (adres wykonywania działalności: ul. Jana Pawła II 35/209, Jasło)	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Pośrednictwa obywateli polskich do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych
4616	Zakład Doskonalenia Zawodowego	ul. Piłsudskiego 2, Rzeszów (adres wykonywania działalności: ul. Kochanowskiego 5, Jasło)	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Poradnictwa zawodowego
9056	Kadra Sp. z o.o. Agencja Pracy Tymczasowej	ul. Leopolda Okulickiego 9, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia
10598	KroMac Sp. z o.o.	ul. Czajkowskiego 70, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia
8968	Lider Sp. z o.o.	ul. Gen Leopolda Okulickiego 9, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia
2341	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigoń w Krośnie	Rynek 1, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Doradztwa personalnego, Poradnictwa zawodowego
10693	PARTNER Sp. z o.o.	ul. gen. Leopolda Okulickiego 9, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia
7462	Podkarpackie Towarzystwo Edukacji Alternatywnej "Wszechnica" Sp. z o.o.	ul. Rzeszowska 10, Krosno (adres wykonywania działalności: ul. Szkolna 23, Jasło)	Prowadzenie agencji zatrudnienia
7438	TOTAL WORK Ewa Mączko	ul. Podkarpacka 8 D, Krosno	Prowadzenie agencji zatrudnienia
4616	Zakład Doskonalenia Zawodowego	ul. Piłsudskiego 2, Rzeszów (adres wykonywania działalności: ul. Mięrowicza 4, Krosno)	Prowadzenie agencji zatrudnienia, Poradnictwa zawodowego
11046	Spółdzielnia Socjalna Fundament	Przysieki 303	Prowadzenie agencji zatrudnienia
8623	Małopolski Ośrodek Szkoleniowy „Akcent” Leszek Kuś	Rynek 13, Bobowa	Prowadzenie agencji zatrudnienia
8012	„Horyzont” Katarzyna Halik Usługi Szkoleniowo - Doradcze	ul. Solidarności 1, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
11054	Anna Płatek Eco-Instal	ul. Henryka Sienkiewicza 42, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
9494	CERTUS Sp. z o.o.	ul. F. Chopina 25H, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
8540	ECO - MAX Sp. z o.o.	ul. Sienkiewicza 42, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
8344	Nowe Trendy Izabela Krzyszycha	ul. Wróblewskiego 14/2, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
10615	SEVERT POLSKA Sp. z o.o.	ul. Przemysłowa 9, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia

7370	Stowarzyszenie „Centrum Szkolenia Zawodowego”	ul. Michalusa 4, Gorlice	Prowadzenie agencji zatrudnienia
------	---	--------------------------	----------------------------------

Źródło: Krajowy Rejestr Podmiotów Prowadzących Agencje Zatrudnienia (<http://www.kraz.praca.gov.pl/StronaGlowna.aspx>)

W 2014 roku do *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* wprowadzono zmiany, które stwarzają podstawy do współpracy publicznych urzędów pracy z prywatnymi agencjami zatrudnienia. Nowe zapisy ustawy⁹⁰ umożliwiają przekazanie pod opiekę komercyjnych agencji zatrudnienia części osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako osoby bezrobotne. Taki model współpracy i nowe narzędzia mają służyć przede wszystkim wsparciu osób długotrwale bezrobotnych, pomagając w wejściu lub powrocie na rynek pracy.

Strona | 143

Instytucjami rynku pracy są również **instytucje szkoleniowe**, tj. publiczne i niepubliczne podmioty prowadzące edukację pozaszkolną. Oferują one kształcenie ustawiczne w różnych formach, głównie kursów, warsztatów, seminariów, konferencji, ale także praktyk, staży i przygotowania zawodowego czy studiów podyplomowych.

Instytucje szkoleniowe w powiecie jasielskim reprezentowane są przez 14 podmiotów (12 z nich znajduje się w Jaśle, pozostałe w Harklowej i Gąsówce), a w powiecie krośnieńskim funkcjonują 4 takie podmioty (w Rymanowie, Miejscu Piastowym, Krościenku Wyżnym i Posadzie Górnej). Na terenie powiatu gorlickiego znajdują się 22 instytucje szkoleniowe: 15 w Gorlicach, a pozostałe w Bobowej, Ropicy Polskiej, Klęczanach, Lipinkach, Męcinie Wielkiej i Strzeszynie. Najwięcej instytucji szkoleniowych zarejestrowało swoją działalność w Krośnie – jest to 28 podmiotów:

Tabela 50. Instytucje szkoleniowe zarejestrowane w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym (wg stanu na 15.06.2015)

Powiat	Nazwa	Adres
jasielski	Docent Grzesik Barbara	Harkłowa 95
	Akademia Motoryzacyjna Krzysztof Filipak	ul. Floriańska 239, Jasło
	AZet-BHP Edyta Pączka	ul. Towarowa 29, Jasło
	Cech Rzemiosł Różnych Ośrodek Szkolenia Rzemiosła w Jaśle	ul. Czackiego 17, Jasło
	Centrum Szkolenia i Doradztwa MENTOR Edyta Materowska	ul. Kadyiego 12, Jasło
	Centrum Szkoleniowo Konsultingowe dla Biznesu Jerzy Gałuszka	ul. Szajnochy 45, Jasło
	DOSKONAL - CENTRUM EDUKACJI I SPORTU - ROBERT RAŹCZKA	ul. Kopernika 5/25, Jasło
	Edukator Sp. z o.o.	ul. Igielna 9, Jasło
	Innovo Innowacje w Biznesie Sp. z o.o.	ul. 3-go Maja 13, Jasło
	Ośrodek Szkolenia „RENE” Zdzisław Wiśniowski	ul. Kościuszki 47/1, Jasło
	Ośrodek Szkolenia Kierowców „Renoma” Tadeusz Dziągiewicz	ul. Kadyiego 12, Jasło
	Ośrodek Szkoleniowy „SOLGAM” Sp. z o.o.	ul. Mickiewicza 108, Jasło
	Podkarpacka Agencja Konsultingowo Doradcza Sp. z o.o.	ul. Staszica 7, Jasło
	SIMKAS Bogdan Radoń	Gąsówka 35

⁹⁰ Art. 61 b ust. 1-5 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm.)

	SOFIS.EDU SZKOLENIA I DORADZTWO ZAWODOWE Zofia Berezowska	ul. Kopernika 12/54, Jasło
krośnieński	Centrum Postępowania Twórczego „WERA” Ewa Wais	ul. Szkolna 1/24, Rymanów
	Michalicki Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ks. Bronisława Markiewicza	ul. Ks. Markiewicza 25b, Miejsce Piastowe
	Ośrodek Szkoleniowy „EDUKACJA” Stanisław Wierdak	ul. Parkowa 53, Krościenko Wyżne
	Usługi Fizjoterapeutyczne Robert Siręga	ul. 3-go Maja 342, Posada Górna
m. Krosno	ACTIVE-LEARNING Aneta Przybysz	ul. Piłsudskiego 12, Krosno
	AUTOMOBILKLUB MAŁOPOLSKI KROSNO Sp. z o.o.	ul. Kościuszki 49, Krosno
	F.U.R. REHAB Zawajska - Gancarz Gabriela	ul. Decowskiego 106, Krosno
	Firma „HABRAT” Tomasz Habrat	ul. Zielona 10, Krosno
	Ośrodek Szkolenia Kierowców "START" Józef Sottysik	ul. Sikorskiego 17, Krosno
	Ośrodek Szkoleniowy Cechu Rzemiosł Różnych w Krośnie	ul. Piłsudskiego 14, Krosno
	P.P.H.U. „DUET” Robert Bęben Ośrodek Szkolenia Kierowców	ul. Tysiąclecia 14, Krosno
	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pignonia w Krośnie	Rynek 1, Krosno
	PGNiG Technologie Spółka Akcyjna	ul. Naftowa 8, Krosno
	Podkarpacka Izba Gospodarcza	ul. Tysiąclecia 3, Krosno
	Podkarpackie Towarzystwo Edukacji Alternatywnej „Wszechnica” Sp. z o.o.	ul. Rzeszowska 10, Krosno
	Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji Rzeczpospolitej Polskiej Oddział w Krośnie	ul. Lewakowskiego 53/201, Krosno
	Stowarzyszenie Laboratorium Inspiracji	ul. Szarych Szeregów 28, Krosno
	Studio Języków Obcych „Sukces”	Rynek 21, Krosno
	Towarzystwo Wspierania Nauki, Oświaty i Kultury na Podkarpaciu	Rynek 1, Krosno
	Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego	ul. Tysiąclecia 7, Krosno
	Zakład Usług Technicznych Sp. z o.o.	ul. Wojska Polskiego 35, Krosno
	Zespół Szkół Kształcenia Ustawicznego w Krośnie	ul. Czajkowskiego 49, Krosno
	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3	ul. Tysiąclecia 5, Krosno
	gorlicki	Małopolski Ośrodek Szkoleniowy „Akcent”
Małopolski Ośrodek Szkoleniowy Bożena Kuś		ul. bp. Ludwika Łętowskiego 1/8, Bobowa
Zakład Elektroniki „ESKO” Marek Szymczyk		ul. Marii Konopnickiej 12/13, Gorlice
Stowarzyszenie "Centrum Szkolenia Zawodowego"		ul. Michalusa 4, Gorlice
ADVANTIS S.C. Grzegorz Byczek, Tomasz Byczek		ul. Kochanowskiego 31, Gorlice
Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Gorliczanin”		ul. Biecka 9B, Gorlice
Bożenna Czerwińska-Woźniak Praktyka Lekarska Remedium		ul. Łokietka 9, Gorlice
Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Gorlicach		ul. 11 Listopada 43, Gorlice
Nowe Trendy Izabela Krzyszycha		ul. Mickiewicza 22, Gorlice
Centrum Edukacyjno Szkoleniowe Sp. z o.o		ul. Łukasiewicza 8, Gorlice
Justyna Woźniak Pracownia Psychologiczna Sensorium		ul. Łokietka 9, Gorlice
SOCRATES Anna Pietraszek		Ropica Polska 305
Gabinet Terapii Pedagogicznej „ECHO” Katarzyna Joanna Kawa		ul. 3 Maja 10, Gorlice
Iwona Czerwień „AUDYT@FINANSE”	ul. Piekarska 2, Gorlice	

Spółdzielnia Socjalna ENTER@	ul. Łukasiewicza 2, Gorlice
4D GROUP CZESŁAW MISIAK	ul. Biecka 6/15, Gorlice
JERZY BIEŁOUS Firma Handlowa „AFK”	ul. Biecka 17, Gorlice
MAGDALENA KWARCIŃSKA SZKOŁA JĘZYKÓW OBCYCH GREEN	ul. Karwacjanów 4, Gorlice
Fundacja Beskidzka Zima	Kłęczany 106
Kancelaria Rachunkowa Bezpieczeństwa Pracy „MALGPOL” Małgorzata Polaszek	Lipinki 207
K&K Consulting Przemysław Kułyk	Męcina Wielka 100
Firma Handlowo Usługowa „EDUSERW” Szarlłowicz Piotr	Strzeszyn 449

Źródło: Rejestr Instytucji Szkoleniowych (<http://ris.praca.gov.pl/ris/index.ftl>)

Wśród instytucji **dialogu społecznego** mających siedzibę na terenie powiatów tworzących krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny na szczególną uwagę zasługują podmioty reprezentujące Związek Rzemiosła Polskiego. ZRP jest jedną z reprezentatywnych organizacji pracodawców małego i średniego sektora, biorącą udział w dialogu społecznym. ZRP jest członkiem Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczej, będącej forum współpracy rządu, organizacji pracodawców i związków zawodowych, co stwarza możliwość działania na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego państwa i społeczeństwa. Na analizowanym obszarze działalność prowadzą trzy cechy rzemieślnicze oraz dwie spółdzielnie rzemieślnicze – wszystkie jednostki zlokalizowane są w Jaśle, Krośnie i Gorlicach:

- Cech Rzemiosł Różnych, ul. Czackiego 17, Jasło
- Cech Rzemiosł Różnych, ul. Piłsudskiego 14, Krosno
- Spółdzielnia Rzemieślnicza Rzemiosł Różnych, ul. Czackiego 17, Jasło
- Spółdzielnia Rzemieślnicza „Podkarpacie”, ul. Krakowska 1, Krosno
- Cech Rzemiosł i Przedsiębiorczości w Gorlicach, ul. Kołłątaja 16⁹¹.

Wśród instytucji dialogu społecznego znajdują się również organizacje pozarządowe, które wśród swoich zadań statutowych mają również zapisy dotyczące realizacji zadań w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej (tzw. organizacje rynku pracy). Na podstawie największej bazy organizacji pozarządowych prowadzonej przez Stowarzyszenie KLON/JAWOR oraz danych krośnieńskiego Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, na terenie powiatów jasielskiego, krośnieńskiego i miasta Krosna zidentyfikowano 32 organizacje pozarządowe działających na rzecz osób bezrobotnych i świadczących usługi rynku pracy. Organizacje takie mają swoje siedziby w Krośnie (15 jednostek), Jaśle (4 jednostki), Rymanowie oraz Iwoniczu-Zdroju (po 1 jednostce). Na terenie powiatu gorlickiego działalność prowadzi 10 organizacji pozarządowych działających na rzecz osób bezrobotnych i świadczących usługi rynku pracy: 6 w Gorlicach i po jednej w Bieczu, Kwiatonowicach, Ropicy Polskiej, Ropie i Wysowej-Zdrój.

Tabela 51. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób bezrobotnych i świadczące usługi rynku pracy na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

Nazwa	Lokalizacja
Fundacja dla Mirka	ul. Piłsudskiego 72, Krosno
Stowarzyszenie Pomocy Niematerialnej „Szansa”	ul. Portiusa 4, Krosno

⁹¹ Za: <http://www.izba.rze.bip-online.pl/?page=23>, <http://www.izba.rze.bip-online.pl/?page=24>, <http://www.cech.gorlice.pl/kontakt.php>

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Krośnie	ul. Powstańców Śląskich 16, Krosno
Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji Rzeczpospolitej Polskiej Oddział w Krośnie	ul. Lewakowskiego 53 lok. 201, Krosno
Towarzystwo Wspierania Nauki, Oświaty, Kultury na Podkarpaciu	Rynek 1, Krosno
Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych - Zarząd Oddziału w Krośnie	ul. Bieszczadzka 1, Krosno
Biuro Porad Obywatelskich (jednostka prowadząca: Stowarzyszenie Pomocy Niematerialnej „Szansa”	ul. Portiusa 4, Krosno
Stowarzyszenie „Pojednanie i Praca”	ul. Piłsudskiego 68, Krosno
Inicjatywa dla Podkarpacia	ul. Lewakowskiego 14, Krosno
Stowarzyszenie im. Ignacego Łukasiewicza	ul. Naftowa 5, Krosno
Stowarzyszenie Laboratorium Inspiracji	ul. Szarych Szeregów 28, Krosno
Towarzystwo Krośnieńskie	ul. Jagiellońska 28, Krosno
Stowarzyszenie Inicjatywy w Krośnie	ul. Staszica 19/8, Krosno
Stowarzyszenie „Kochaj Bliźniego”	ul. Długa 81, Krosno
Stowarzyszenie Rozwoju Miasta Krosna „Pomocna Dłoń” w Krośnie	ul. Kardynała Wyszyńskiego 30, Krosno
Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Jaśle	ul. Floriańska 170, Jasło
Stowarzyszenie Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego	ul. Kołłątaja 1 lok. 24, Jasło
Stowarzyszenie Wspierające Kształcenie Ustawiczne „Progres” w Jaśle	ul. Władysława Sikorskiego 21 lok. 12, Jasło
Stowarzyszenie na rzecz Chorych Długotrwale Unieruchomionych „Niebieski Parasol” z siedzibą w Jaśle	ul. Baczyńskiego 29, Jasło
Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Rymanowie	ul. Dworska 40, Rymanów
Podkarpacki Klub Techniki i Racjonalizacji	Zagrodniki 1f, Iwonicz-Zdrój
Stowarzyszenie „Centrum Szkolenia Zawodowego”	ul. Michalusa 4, Gorlice
Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Regionów Przygranicznych i Aktywizacji Zawodowej Młodzieży	ul. Ariańska 3, Gorlice
Gorlickie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	ul. Michalusa 4, Gorlice
Stowarzyszenie „Partner dla Przedsiębiorczości”	ul. Krasieńskiego 13 lok. 4, Gorlice
Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Rodzina”	ul. Kardynała Wyszyńskiego 18, Gorlice
Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich - Oddział w Gorlicach	ul. Narutowicza 3, Gorlice
Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Rodzinie „Nadzieja”	ul. Kazimierza Wielkiego 31, Biecz
Kwiatonowickie Stowarzyszenie „Homini”	Kwiatonowice 21
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe Wsi Ropica Polska	Ropica Polska 70
Fundacja „Szlachetne Zdrowie...”	Ropa 578
Stowarzyszenie Integracji Społecznej „Rodzina”	Wysowa-Zdrój 116 lok. 22

Źródło: dane KLON/JAWOR (www.bazy.ngo.pl) oraz Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, Krosno (www.cwop.krosno.pl)

5.3 TEMATYKA NAJWAŻNIEJSZYCH PROJEKTÓW POMOCOWYCH, KTÓRE BYŁY REALIZOWANE W OBSZARZE FUNKCJONALNYM DLA WSPARCIA LOKALNEGO RYNKU PRACY I ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.

Mieszkańcy i przedsiębiorcy z jednostek administracyjnych tworzących krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny byli beneficjentami wielu projektów pomocowych. Dla wsparcia lokalnego rynku pracy i rozwoju przedsiębiorczości szczególne znaczenie miały projekty realizowane ze środków unijnych, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2007-2013, głównie przez jednostki administracji publicznej.

Strona | 147

„Więcej szans w powiecie jasielskim” – projekt systemowy realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle od 2008 roku w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych. Uczestnikami projektu mogli być bezrobotni zarejestrowani w PUP w Jaśle, w szczególności osoby: niepełnosprawne, powyżej 50 roku życia, do 25 roku życia, w tym tzw. młodzież NEET (osoby zarejestrowane do 4 m-cy, które nie mają zatrudnienia ani nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu, które otrzymują ofertę aktywizacji zawodowej lub ofertę pracy w ciągu 4 m-cy od dnia rejestracji w urzędzie pracy) oraz nauczyciele, którzy utracili zatrudnienie w instytucjach sektora oświaty w okresie od 01.01.2012 r. do 31.12.2012 r. Oferta wsparcia w ramach projektu obejmowała: indywidualne poradnictwo zawodowe, staż (od 3 do 6 m-cy) i stypendium stażowe, szkolenia zawodowe (profesjonalny sprzedawca z obsługą programów magazynowych, spawanie metodą TIG (141 - I stopień), operator obrabiarek sterowanych numerycznie CNC, finansowo - kadrowa obsługa małych i średnich przedsiębiorstw, specjalista ds. zamówień publicznych); prace interwencyjne w jednostkach samorządu terytorialnego i w podmiotach niepodlegających pomocy publicznej, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej - do 20 tys. zł oraz refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy - do 20 tys. zł⁹².

„Od aktywności do zatrudnienia” – projekt realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy. Beneficjentami projektu były osoby w wieku do 24 roku życia, powyżej 50 roku życia, niepełnosprawni, długotrwale bezrobotni, bez doświadczenia zawodowego i bez wykształcenia średniego. Wsparcie w ramach projektu obejmowało poradnictwo zawodowe, zajęcia aktywizacyjne oraz staże⁹³.

„Czas na własną firmę” – projekt realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle w ramach Priorytetu VI Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.2. Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia. Projekt był skierowany do osób zarejestrowanych w PUP w Jaśle przez co najmniej 6 miesięcy od daty ostatniej rejestracji. Wsparcie w ramach projektu obejmowało poradnictwo zawodowe, szkolenia zawodowe oraz przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej⁹⁴.

⁹² Za: http://www.pup-jaslo.pl/FCK/Aktualnosci/ulotka_6.1.3_2014.pdf

⁹³ Za: [http://www.pup-](http://www.pup-jaslo.pl/FCK/www/menu/statystyka/informacja/informacja_o_stanie_bezrobocia_za_2012.pdf)

[jaslo.pl/FCK/www/menu/statystyka/informacja/informacja_o_stanie_bezrobocia_za_2012.pdf](http://www.pup-jaslo.pl/FCK/www/menu/statystyka/informacja/informacja_o_stanie_bezrobocia_za_2012.pdf)

⁹⁴ Jw.

„**Bądź aktywny – zwolnij bezrobocie**” – projekt realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle w ramach Priorytetu VI Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy. Uczestnikami projektu mogły być osoby zamieszkałe na terenie powiatu jasielskiego, zarejestrowane jako bezrobotne w PUP w Jaśle, które nie uczestniczyły wcześniej w projekcie PO KL 6.1.3: osoby do 24 roku życia, długotrwale bezrobotne oraz bez doświadczenia zawodowego. Wsparcie w projekcie obejmowało: indywidualne poradnictwo zawodowe (wraz z opracowaniem Indywidualnego Planu Działania z zastosowaniem testów predyspozycji i zainteresowań), warsztaty aktywizacyjne (poznanie metod aktywnego poszukiwania pracy, sporządzanie dokumentów aplikacyjnych, znajomość dokumentacji pracowniczej), staż (od 3 do 6 m-cy) oraz stypendium stażowe w okresie odbywania stażu w wysokości netto 988,40 zł miesięcznie⁹⁵.

„**Program aktywizacji społecznej w powiecie jasielskim**” – projekt systemowy realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Głównym celem projektu było zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze. Beneficjenci projektu otrzymali wsparcie w postaci: treningów grupowych kompetencji życiowych i umiejętności społecznych; grupowych zajęć warsztatowych z zakresu doradztwa zawodowego; indywidualnych zajęć z doradcą zawodowym; kursów zawodowych; turnusów rehabilitacyjnych; staży zawodowych oraz pracy socjalnej na rzecz uczestników projektu⁹⁶.

„**Więcej szans na Ziemi Krośnieńskiej**” – projekt systemowy realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Krośnie od 2008 roku w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych. Projekt był skierowany do osób niepełnosprawnych, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotnych, poniżej 25 roku życia oraz zamieszkałych na terenach wiejskich. Oferta wsparcia w ramach projektu obejmowała: staże, szkolenia, przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz doposażenie lub wyposażenie stanowiska pracy⁹⁷.

„**Aktywni na rynku pracy**” – projekt realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Krośnie w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy. Głównym celem projektu było zwiększenie aktywności zawodowej 200 bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Krośnie, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym: osób powyżej 50 roku życia, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych oraz zamieszkałych na terenach wiejskich. Uczestników projektu objęto pośrednictwem pracy, poradnictwem zawodowym, szkoleniami zawodowymi oraz stażami⁹⁸.

„**Program aktywizacji społecznej w powiecie krośnieńskim**” – projekt systemowy realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie od 2008 roku w ramach projekt systemowy

⁹⁵ Za: <http://www.pup-jaslo.pl/?c=mdTresc-cmPokaz-135>

⁹⁶ Za: <http://www.pcpriaslo.info/index.php?limitstart=12>

⁹⁷ Za: http://www.pupkrosno.info/urzed_pracy/Wiecej_szans_na_Ziemi_Krosnienskiej.html

⁹⁸ Za: http://www.pupkrosno.info/urzed_pracy/Aktywni_na_ryнку_pracy.html

realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji przez powiatowe centra. Głównym celem projektu było uruchomienie procesu aktywizacji osób niepełnosprawnych poprzez zastosowanie zintegrowanego systemu wsparcia. Beneficjentami projektu mogły być osoby niepełnosprawne oraz wychowankowie rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych. W ramach projektu uczestnikom ofertowane było wsparcie w postaci: doradztwa zawodowe, kursów zawodowych, turnusów rehabilitacyjnych, warsztatów psychologicznych i stałej pomocy ds. osób niepełnosprawnych⁹⁹.

„Razem przeciw wykluczeniu!” – projekt realizowany przez gminę Brzyska w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie: 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Projekt był skierowany do mieszkańców gminy Brzyska zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. W ramach projektu beneficjenci otrzymywali: bezpłatne szkolenia zawodowe (technolog robót wykończeniowych – z egzaminem czeladniczym, monter izolacji budowlanych – z egzaminem czeladniczym, opiekunka osób starszych i dzieci z językiem obcym, kucharz, pracownik administracyjno-biurowy, sprzedawca z minimum sanitarnym i obsługą kas fiskalnych), stypendium szkoleniowe, zwrot kosztów dojazdu, zwrot kosztów opieki nad osobą zależną oraz 6-miesięczny płatny staż zawodowy¹⁰⁰.

„Czas na aktywność w gminie Brzyska” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzyskach w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt był skierowany do mieszkańców gminy niepracujących zawodowo i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. W ramach projektu beneficjenci mogli skorzystać z trzech instrumentów aktywnej integracji: indywidualnego doradztwa zawodowego, treningu kompetencji i umiejętności społecznych oraz kursu zawodowego¹⁰¹.

„Aktywizacja bezrobotnych mieszkańców wsi drogą do sukcesu” – projekt realizowany w gminie Chorkówka w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Celem projektu było działanie na rzecz aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich Gminy Chorkówka pozostających bez zatrudnienia. Uczestnikami projektu mogły być osoby bezrobotne zarejestrowane w PUP w Krośnie w wieku 18-55 lat, a wsparcie obejmowało: doradztwo zawodowe oraz udział w kursie zawodowym (florystyka z obsługą kas fiskalnych i językiem angielskim)¹⁰².

„Daj sobie szansę na rynku pracy” – projekt realizowany w gminie Chorkówka w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Celem projektu było działanie na rzecz aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich Gminy Chorkówka poszukujących zatrudnienia i bezrobotnych chcących się przekwalifikować. Uczestnikami szkolenia mogli być mieszkańcy gminy zarejestrowani jako osoby bezrobotne w PUP w Krośnie, w wieku 18-55 lat. W ramach projektu proponowano:

⁹⁹ Za: <http://www.pcprkrosno.pl/index.php/o-projeckcie>

¹⁰⁰ Za: <http://www.brzyska.pl/index.php/pokl>

¹⁰¹ Za: <http://www.bip.brzyska.pl/index.php?id=46>

¹⁰² Za: <http://www.chorkowka.pl/inwestycje-projekty-wspolfinansowane-ze-zrodel-zewnetrznych/projekty-wspolfinansowane-ze-zrodel-zewnetrznych/offset,20.html>

warsztaty edukacyjne i aktywnego poszukiwania pracy, sporządzanie indywidualnego planu działania oraz kurs „Technolog robót remontowo - wykończeniowych”¹⁰³.

„Czas na aktywność w gminie Chorkówka” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chorkówce w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt skierowany był do mieszkańców gminy Chorkówka zarejestrowanych w PUP w Krośnie, długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach zawodowych. Uczestnicy projektu uczestniczyli w kursach zawodowych, doradztwie zawodowym, warsztatach oraz poradnictwie psychologiczno-doradczym grupowym i indywidualnym¹⁰⁴.

„Czas na aktywność w gminie Dębowiec” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębowcu w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt skierowany był do osób w wieku aktywności zawodowej zamieszkałych na terenie gminy Dębowiec, niepracujących zawodowo i niekorzystających ze świadczeń pomocy społecznej¹⁰⁵.

„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Dukła” – projekt realizowany przez Gminę Dukła w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. Głównym celem projektu było zniwelowanie problemu wykluczenia cyfrowego poprzez zakup zestawów komputerowych z oprogramowaniem i drukarką (głównie dla gospodarstw domowych) oraz zapewnienie dostępu do Internetu dla wybranych gospodarstw domowych. W ramach projektu zaplanowano przeprowadzenie szkolenie dla rozwinięcia umiejętności informatycznych dla skutecznej aplikacji przez Internet¹⁰⁶.

„Czas na aktywność w gminie Dukła” – projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dukli w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Celem projektu było uaktywnienie zawodowe i społeczne bezrobotnych mieszkańców gminy Dukła, będących w wieku aktywności zawodowej ale niepracujących, korzystających z pomocy społecznej i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Uczestnicy projektu zdobyli nowe uprawnienia zawodowe w ramach kursów zawodowych, ale także uczestniczyli w treningu kompetencji społecznych oraz warsztatach i konsultacjach indywidualnych z doradcą zawodowym¹⁰⁷.

„Rękodzieło i produkt turystyczny szansą na aktywizację zawodową mieszkańców gminy Iwonicz-Zdrój” – projekt realizowany przez gminę Iwonicz-Zdrój w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Projekt był skierowany do bezrobotnych mieszkańców Gminy Iwonicz-Zdrój

¹⁰³ Jw.

¹⁰⁴ Za: <http://www.gops.chorkowka.pl/index.php/czas-na-aktywnosc>

¹⁰⁵ Za: <http://www.gops.debowiec.pl>

¹⁰⁶ Za:

http://www.dukla.pl/pliki/Przeciwdzialanie_wykluczeniu_cyfrowemu_w_Gminie_Dukla_2014_ogloszenie.pdf

¹⁰⁷ Za: http://mops.dukla.pl/nasze_projekty.php?no=5

zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz rolników domowników ubezpieczonych w KRUS. W ramach projektu zrealizowano m.in. szkolenia, warsztaty oraz wyjazd szkoleniowy¹⁰⁸.

„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - eInclusion w Gminie Iwonicz-Zdrój” – projekt realizowany przez gminę Iwonicz-Zdrój w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczność Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. Celem projektu było zapewnienie dostępu do Internetu mieszkańcom gminy zagrożonym wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej, w tym osobom niepełnosprawnym poprzez: dostarczenie sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem dla wybranych gospodarstw domowych i instytucji gminnych oraz przeprowadzenie szkoleń dla uczestników projektu z zakresu obsługi komputera oraz korzystania z Internetu¹⁰⁹.

Strona | 151

„Czas na aktywność w Gminie Iwonicz-Zdrój” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Iwoniczu-Zdroju w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt był skierowany do osób: bezrobotnych, zarejestrowanych, bądź niezarejestrowanych w Urzędzie Pracy, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz będących w wieku aktywności zawodowej (15-65 lat). Celem projektu była aktywizacja społeczna i zawodowa osób długotrwale bezrobotnych, zwłaszcza kobiet, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, prowadząca do zwiększenia ich konkurencyjności na rynku pracy, a także zwiększenie poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym uczestników projektu. W ramach projektu zorganizowano kursy przyuczające do zawodu, doradztwo zawodowe grupowe i indywidualne oraz treningi kompetencji i umiejętności społecznych¹¹⁰.

„Czas na aktywność w gminie Jasło” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jasle w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Uczestnikami projektu mogły być osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, korzystające z pomocy społecznej. Oferta wsparcia w projekcie obejmowała udział w kursach zawodowych, trening kompetencji i umiejętności społecznych, indywidualne doradztwo zawodowe oraz coaching indywidualny¹¹¹.

„Czas na aktywność w gminie Jedlicze” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jedliczach w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt był skierowany do osób zameldowanych na terenie Gminy Jedlicze, pozostających bez pracy, będących w wieku aktywności zawodowej oraz będących klientami pomocy społecznej. W ramach projektu odbywały się kursy zawodowe, warsztaty z zakresu przygotowania i opracowania dokumentów aplikacyjnych oraz warsztaty mające na celu zdobycie umiejętności z zakresu komunikacji społecznej i przełamanie poczucia bezradności¹¹².

¹⁰⁸ Za: http://www.iwonicz-zdroj.pl/informator/nss_ogloszenia/ogloszenia/

¹⁰⁹ Za: http://www.bip.iwonicz-zdroj.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=236:wprowadzenie-regulaminu-rekrutacji-i-uczestnictwa-w-projekcie-pod-tytuem-przeciwdziaanie-wykluczeniu-cyfrowemu-einclusion-w-gminie-iwonicz-zdroj&catid=60&Itemid=159

¹¹⁰ Za: <http://www.iwonicz-zdroj.pl/gmina/samorzad/gminny-osrodek-pomocy-spoecznej/projekty-efs/>

¹¹¹ Za: http://www.gminajaslo.pl/pl/aktualnosci/z_ostatniej_chwili/2128.html

¹¹² Za: <http://gops.jedlicze.pl/?p=778>

„Czas na aktywność w gminie Kołaczyce” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kołaczycach w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt był skierowany do osób pozostających bez zatrudnienia, zamieszkałych na terenie gminy Kołaczyce, zagrożonych wykluczeniem społecznym, w wieku aktywności zawodowej, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, niepracujących lub zarejestrowanych w PUP jako osoby bezrobotne, osób zatrudnionych – rolników zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu niskich dochodów. Głównym celem projektu było podniesienie kompetencji społecznych, życiowych i zawodowych osób korzystających z pomocy społecznej zamieszkałych na terenie gminy Kołaczyce¹¹³.

„Czas na aktywność w gminie Korczyna” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Korczynie w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Uczestnikami projektu mogły być osoby: bezrobotne, zamieszkałe na terenie gminy Korczyna, korzystające z pomocy GOPS, w wieku aktywności zawodowej oraz zagrożone wykluczeniem społecznym. W ramach projektu zaplanowano następujące formy wsparcia: treningi kompetencji i umiejętności społecznych, doradztwo zawodowe, szkolenia zawodowe oraz poradnictwo psychologiczne¹¹⁴.

„eKorczyna – Gmina stawiająca na innowacje” – projekt realizowany przez gminę Korczyna w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. Celem projektu było zapewnienie dostępu do Internetu wybranym gospodarstwom domowym zagrożonym wykluczeniem cyfrowym z terenu Gminy Korczyna. Gospodarstwa domowe, które zostały zakwalifikowane do projektu otrzymywały zestaw komputerowy wraz z bezpłatnym dostępem do Internetu¹¹⁵.

„Czas na aktywność w gminie Krempna” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krempnej w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Celem głównym projektu było przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w Gminie Krempna poprzez przygotowanie uczestników projektu do aktywnego powrotu do życia społecznego i zawodowego. W projekcie przewidziano: treningi pracy, szkolenie zawodowe, treningi kompetencji i umiejętności społecznych oraz wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych wg. ustawy o pomocy społecznej¹¹⁶.

„Zmniejszenie wykluczenia cyfrowego na obszarze Miasta Krosna” – projekt realizowany przez gminę Krosno w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. Beneficjenci otrzymali w bezpłatne użyczenie sprzęt komputerowy oraz urządzenia do odbioru Internetu, a w ramach projektu zaplanowano także m.in.: uruchomienie dostaw bezpłatnego sygnału internetowego, przeprowadzenie szkoleń komputerowych czy utworzenie 3 punktów, w których osoby wykluczone

¹¹³ Za: http://kolaczyce.itl.pl/gmina.php/POMOC_SPO_ECZNA/Czas_Na_Aktywno_201203

¹¹⁴ Za: <http://gops.korczyna.pl/wiadomosc/rekrutacja-do-udzialu-w-projekcie-czas-na-aktywnosc-w-gminie-korczyna>

¹¹⁵ Za: <http://korczyna.pl/wiadomosc/internet-szerokopasmowy-dla-mieszkanow-gminy-korczyna>

¹¹⁶ Za: <http://www.bip.gops.krempna.pl/upload/REGULAMIN%20REKRUTACJI%20I%20UCZESTNICTWA%202015.pdf>

cyfrowo będą mogły bezpłatnie skorzystać ze sprzętu komputerowego z dostępem do szerokopasmowego Internetu (w Miejskim Zespole Szkół Nr 4 ul. Kisielewskiego 18, w Miejskim Zespole Szkół Nr 7 ul. Powstańców Śląskich 75 oraz w Miejskim Zespole Szkół z Oddziałami Integracyjnymi ul. Wojska Polskiego 45)¹¹⁷.

„Zwiększenie dostępu do Internetu szansą wszechstronnego rozwoju mieszkańców miasta Krosna”

– projekt realizowany przez gminę Krosno w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. Celem projektu było bezpłatne zapewnienie dostępu do Internetu dla 30 gospodarstw domowych oraz 7 instytucji z terenu miasta Krosna (6 świetlic socjoterapeutycznych-środowiskowych oraz Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, w ramach, których funkcjonuje Klub Integracji Społecznej), zagrożonych wykluczeniem społecznym¹¹⁸.

„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Krościenko Wyżne” – projekt realizowany przez gminę Krościenko Wyżne w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion.

„Czas na aktywność w gminie Krościenko Wyżne” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krościenku Wyżnym w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Wsparciem zostały objęte mieszkające na terenie gminy osoby nieaktywne zawodowo, korzystające z pomocy ośrodka pomocy społecznej. Uczestnicy projektu wzięli udział w zajęciach z doradcą zawodowym, warsztatach, treningach kompetencji społecznych oraz kursach zawodowych¹¹⁹.

„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców gminy Miejsce Piastowe” – projekt realizowany przez gminę Miejsce Piastowe w ramach PO IG Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo Informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion. W ramach projektu wybrani mieszkańcy gminy otrzymali zestawy komputerowe oraz wybudowana została infrastruktura umożliwiająca dostęp do Internetu¹²⁰.

„Czas na aktywność w mieście Jaśle” – projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt był skierowany do osób w wieku aktywności zawodowej korzystających ze świadczeń socjalnych – zagrożonych wykluczeniem społecznym. W ramach projektu organizowano m.in. kursy zawodowe, warsztaty zakładania spółdzielni socjalnych, treningi asertywności oraz indywidualne i grupowe terapie psychologiczne¹²¹.

„Inwestuję w siebie – stawiam na aktywność” – projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem głównym projektu była poprawa dostępu do

¹¹⁷ Za: <http://www.krosno.pl/pl/dla-mieszkancow/projekty-srodki-zewnetrzne/projekty---urząd-miasta-krosna/einclusion/>

¹¹⁸ Za: <http://www.krosno.pl/download/gfx/krosnoum/pl/krosnoumaktualnosci/8/813/1/deklaracja.pdf>

¹¹⁹ Za: <http://www.kroscienkowyzne.pl/?c=mdAktualnosci-cmPokazTresc-189-78>

¹²⁰ Za: <http://www.rp.pl/artukul/709262.html>

¹²¹ Za: <http://www.projektmopsjaslo.pl>

zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu miasta Jasła¹²².

„Ja też potrafię – aktywizacja społeczna i zawodowa osób z zaburzeniami psychicznymi z terenu miasta Jasła” – projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem głównym projektu była trwająca 9 m- cy aktywizacja społeczna oraz zawodowa 10 osób z zaburzeniami psychicznymi z terenu miasta Jasła, które z powodu swojej niepełnosprawności nigdy nie podjęły zatrudnienia lub utraciły je i mają trudności by powrócić na rynek pracy. Uczestnicy projektu wzięli udział w 6-miesięcznych stażach zawodowych, zajęciach kreatywnych z muzykoterapii, poradnictwa specjalistycznego (zawodowego i psychologicznego) oraz warsztatów społeczno-zawodowych¹²³.

„Masz szansę być aktywnym” – projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.4. Niepełnosprawni na rynku pracy. Celem głównym projektu była aktywizacja społeczno – zawodowa 13 osób niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie miasta Jasła oraz poprawa dostępu do zatrudnienia tych osób¹²⁴.

„Czas na aktywność w gminie Nowy Żmigród” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Żmigrodzie w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej.

„Czas na aktywność w Gminie Osiek Jasielski” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Osieku Jasielskim w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Głównym celem projektu jest aktywizacja społeczna i zawodowa osób z terenu Gminy Osiek Jasielski, zaś celem szczegółowym – usamodzielnienie osób przez umożliwienie im powrotu na rynek pracy i podniesienie kwalifikacji zawodowych. Uczestnikom projektu zaoferowano: wsparcie psychologiczne, doradztwo zawodowe, kursy zawodowe oraz zasiłki celowe¹²⁵.

„Czas na aktywność w gminie Rymanów” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rymanowie w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Celem głównym projektu było zapobieganie wykluczeniu społecznemu uczestników projektu poprzez wzrost kompetencji zawodowych i życiowych. Uczestnikami projektu mogły być osoby bezrobotne lub niepozostające w zatrudnieniu, będące w wieku aktywności zawodowej i korzystające ze świadczeń pomocy społecznej¹²⁶.

¹²² Za: <http://www.mopsjaslo.pl/uploads/regulamin%20rekrutacji.pdf>

¹²³ Za: <http://www.jaslo4u.pl/podsumowanie-projektu-ja-tez-potrafie-newsy-jaslo-10806>

¹²⁴ Za: <http://www.mopsjaslo.pl/uploads/2014-07-14/regulamin.pdf>

¹²⁵ Za: <http://www.osiekjasielski.pl/57-czas-na-aktywnosc-w-gminie-osiek-5>

¹²⁶ Za: <http://gopsrymanow.pl/index.php/realizowane-projekty/169-czas-na-aktywnosc-w-gminie-rymanow-juz-po-raz-piaty>

„Aktywizacja zawodowa mieszkańców Gminy Tarnowiec” – projekt realizowany przez Gminę Tarnowiec w ramach Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy. Celem projektu było umożliwienie osobom pozostającym bez zatrudnienia (w tym zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy) zdobycie pracy lub zwiększenie szans na zdobycie pracy poprzez nabycie nowych kwalifikacji zawodowych oraz rozwiązywanie problemów psychologiczno-społecznych¹²⁷.

Strona | 155

„Czas na aktywność w Gminie Tarnowiec” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Celem projektu była aktywizacja osób zamieszkałych w Gminie Tarnowiec korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, które nie pracują i są w wieku aktywności zawodowej. Wsparcie w ramach projektu obejmowało bezpłatne profesjonalne kursy zawodowe, możliwość podniesienia wykształcenia, wsparcie doradcy zawodowego i psychologa oraz zasiłki celowe¹²⁸.

„Czas na aktywność w gminie Wojaszówka” – projekt realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wojaszówce w ramach PO KL Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Głównym celem projektu była aktywizacja zawodowa i społeczna uczestników projektu objętych kontraktami socjalnymi na czas trwania projektu poprzez zastosowanie instrumentów aktywnej integracji i rozwój pracy socjalnej, zaś cele szczegółowe obejmowały: podniesienie kwalifikacji zawodowych, zwiększenie umiejętności społecznych, zwiększenie umiejętności poruszania się po rynku pracy oraz kształtowanie postaw samodzielności i gotowości do zmian¹²⁹.

Oprócz projektów pomocowych realizowanych przez instytucje publiczne mieszkańcy jednostek administracyjnych tworzących krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny mieli możliwość skorzystania z oferty innych podmiotów. Do mieszkańców i przedsiębiorców obszaru funkcjonalnego skierowana była m.in. oferta poniższych beneficjentów i realizowanych przez nich projektów:

- EDUKATOR Sp. z o.o.:
 - „Aktywność drogą do sukcesu”
 - „Kwalifikacje i doświadczenie zawodowe – szansą na pracę”
 - „Nowe kwalifikacje – Twoją szansą”
 - „Nowe kwalifikacje i doświadczenie zawodowe szansą na pracę”
 - „Nowe kwalifikacje i doświadczenie zawodowe szansą na pracę – II edycja”
 - „Szansa na lepszą przyszłość”
 - „Zadbaj o swoją przyszłość – II edycja”
 - „Nowe kwalifikacje – lepsza praca”
 - „Perspektywa lepszej przyszłości dla osób do 30 roku życia”
 - „Twoja przyszłość zależy od ciebie”
 - „Twoja przyszłość zależy od ciebie – II edycja”
 - „Umiesz więcej – możesz więcej”

¹²⁷ Za: <http://www.tarnowiec.eu/index.php/fundusze-unijne/683-678>

¹²⁸ Za: <http://www.tarnowiec.eu/index.php/fundusze-unijne/1123-1118>

¹²⁹ Za: http://www.wojaszowka.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=169&menu=339&strona=1

- „Wykwalifikowany pracownik – sukcesem firmy”
- „Zadbaj o swoją przyszłość”
- Podkarpacka Agencja Konsultingowo-Doradcza Sp. z o.o.:
 - „Centrum Wspierania Ekonomii Społecznej w Jaśle”
 - „Wdrożenie i modernizacja usług świadczonych przez PAKD Sp. z o. o. na rzecz MŚP” (rozwój firm)
 - „Kompetencje językowe – kluczem do sukcesu”
 - „Podkarpacki Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej”
 - „Akademia kompetencji”
 - „Certyfikowane kwalifikacje nową szansą”
 - „Dojrzała decyzja – program podnoszenia kwalifikacji i umiejętności”
 - „Integracja mieszkańców gminy Korczyn – promocja zdrowego i aktywnego stylu życia”
 - „Kompetentni na rynku pracy – szkolenia z zakresu języków obcych i ICT”
 - „Nowe perspektywy z nowymi kwalifikacjami, Niepełnosprawni na rynku pracy”
 - „Od wykluczenia do powodzenia”
 - „Twoją szansą – kwalifikacje zawodowe”
 - „Twoją szansą – kwalifikacje zawodowe II edycja”
 - „Twoją szansą – spółdzielczość socjalna”
 - „Twoją szansą – spółdzielczość socjalna II edycja”
 - „Wykorzystaj szansę – Podkarpacki Program Aktywizacji Kobiet”
 - „Wyższe kwalifikacje szansą na lepszą przyszłość”
 - „Zainwestuj w siebie – zdobądź kwalifikacje”
- Podkarpacka Izba Gospodarcza:
 - „Jestem swoim szefem!” (rozwój firm)
 - „Kampania informacyjno – promocyjna i rozwój pakietu usług PIG dla podkarpackich MŚP” (rozwój firm)
 - „Nowy zawód – nowe perspektywy”
 - „Nowy zawód – nowe perspektywy, II Edycja”
 - „Profesjonalizacja kadr branży turystycznej”
 - „Rozwój pakietu usług PIG dla podkarpackich MŚP (rozwój firm)”
 - „Specjalista handlu międzynarodowego”
 - „Specjalista handlu międzynarodowego – II edycja”
 - „Wzrost świadomości zawodowej mieszkańców uzdrowiska Iwonicz Zdrój w aspekcie tworzenia oferty turystycznej”
 - „Z językiem obcym na koniec świata”
- Bieszczadzkie Forum Gospodarcze:
 - „DOBRY START W PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ (rozwój firm)”
 - „Nowe perspektywy”
 - „Pełno(s)prawni na rynku pracy”
- Stowarzyszenie B-4:
 - „Program rozwoju Podkarpackiego Powiązania Kooperacyjnego, Etap II (rozwój firm)”
 - „Program rozwoju specjalistycznych usług szkoleniowych dla podkarpackich przedsiębiorców (rozwój firm)”
- Tarnobrzaska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.:

- „Kobiety sukcesu (rozwój firm)”
- Zakład Doskonalenia Zawodowego w Rzeszowie:
 - „Jedno szkolenie – wiele możliwości, Spawanie metodami: MAG i TIG dla osób 45+”
 - „Pewne połączenie, Spawanie metodami MAG i TIG”
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Krośnie:
 - „Mniej sprawni – nie mniej potrzebni”
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Krośnie:
 - „Zakład Aktywności Zawodowej w Krośnie”
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Rymanowie:
 - „NASZA CHATA – lokal gastronomiczny Zakładu Aktywności Zawodowej w Rymanowie Zdroju”
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Jarosławiu:
 - „Incubator Zakładów Aktywności Zawodowej Województwa Podkarpackiego”
- Innovo Innowacje w Biznesie Sp. z o.o.:
 - „Dokształcając się – inwestuję we własną przyszłość!”
 - „Kobiety inwestują w siebie!”
 - „Najtrudniejszy pierwszy krok”
 - „Nowy zawód – dobra praca!”
 - „Reorientacja zawodowa Twoją szansą”
- Danmar Computers Małgorzata Mikłosz:
 - „RETURN - powrót na rynek pracy”
- ECORYS Polska Spółka z o.o.:
 - „PWP Młodzi zdobywcy podkarpackiego rynku pracy”
- „Biuro Obsługi Inicjatyw Europejskich” Sp. z o.o.:
 - „Wyższe umiejętności szansą na lepszą pracę”
- Łukasz Rokosz Ośrodek Szkolenia Zawodowego „EDUKATOR”:
 - „Droga do aktywności zawodowej osób do 30 roku życia”
- Ośrodek Szkoleniowy „EDUKACJA” Stanisław Wierdak
 - „Przekwalifikowanie szansą na rozwój”
- Stowarzyszenie Dębicki Klub Biznesu:
 - „AKCELERATOR”
- Stowarzyszenie na Rzecz Chorych Długotrwale Unieruchomionych „Niebieski parasol”:
 - „Centrum Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych”
 - „Centrum Aktywności Zawodowej „Perspektywa”
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”:
 - „Podkarpacki Biznesmen”
- WYG International Sp, z o.o.:
 - „Lepsze perspektywy – aktywizacja osób niepełnosprawnych”¹³⁰.

¹³⁰ Za: www.mapadotacji.gov.pl

5.4 ANALIZA RYNKU PRACY OBSZARU FUNKCJONALNEGO POD KĄTEM MOŻLIWOŚCI JEGO ROZWOJU Z WYKORZYSTANIEM ŚRODKÓW REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO ORAZ INNYCH PROGRAMÓW POMOCOWYCH.

Strona | 158

Lata 2014-2020 to kolejny okres, gdy władze samorządowe, mieszkańcy i przedsiębiorcy z całej Polski mogą skorzystać z zasobów finansowych funduszy europejskich. Na ten okres Unia Europejska przeznaczyła dla Polski 82,5 mln euro, co czyni nasz kraj największym beneficjentem pomocy unijnej. Głównymi funduszami, poprzez które Unia Europejska wspiera rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych krajów, są: Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i Europejski Fundusz Morski i Rybacki.

Perspektywa finansowa na lata 2014-2020 będzie w Polsce wdrażana za pośrednictwem programów operacyjnych oraz programów regionalnych. Programy krajowe obejmują:

1. Program Infrastruktura i Środowisko (alokacja 27,41 mld euro)
2. Program Inteligentny Rozwój (alokacja 8,61 mld euro)
3. Program Wiedza Edukacja Rozwój (alokacja 4,69 mld euro)
4. Program Polska Cyfrowa (alokacja 2,17 mld euro)
5. Program Polska Wschodnia (alokacja 2 mld euro)
6. Program Pomoc Techniczna (alokacja 0,7 mld euro)
7. Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (alokacja 0,7 mln euro)
8. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (alokacja 8,6 mld euro)
9. Program Rybactwo i Morze (alokacja 0,5 mld euro)¹³¹

Zadania związane z przeciwdziałaniem bezrobociu oraz wspieraniem przedsiębiorców szczególne miejsce zajmują w **Programie Wiedza Edukacja Rozwój**. PO WER zakłada realizację działań w ramach następujących osi priorytetowych:

- Oś I Osoby młode na rynku pracy – alokacja EFS i specjalna linia budżetowa 1 757 mln euro. W ramach tej osi będą realizowane działania skierowanych do ludzi młodych w wieku 15-29 pozostających bez zatrudnienia (w szczególności tych, którzy nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu, tzw. młodzież NEET), które będą przyczyniały się do ich aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji na rynku pracy.
- Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji – alokacja EFS 739 mln euro. W ramach tej osi będzie następowało wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform.
- Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju – alokacja EFS 1 056 mln euro. W ramach osi prowadzone będą działania mające na celu wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę.
- Oś IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa – alokacja EFS 670 mln euro. W ramach tej osi nastąpi realizacja działań nietypowych, innowacyjnych, ponadnarodowych, prowadzących do wypracowania rozwiązań w celu ich przetestowania przed przejściem do fazy wdrożenia, które w większości przypadków będzie miało miejsce na poziomie regionalnym, a także realizacja programów w zakresie mobilności ponadnarodowej.

¹³¹ Za: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/wszystkie-serwisy-programow/> (28.06.2015)

- Oś V Wsparcie dla obszaru zdrowia – alokacja EFS 301 mln euro. W ramach osi realizowane będą m.in. działania dotyczące wdrożenia i rozwoju programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy, dedykowanych osobom w wieku aktywności zawodowej oraz wdrożenie działań projakościowych i rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia ułatwiających dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych.
- Oś VI Pomoc techniczna – alokacja EFS 164 mln euro

Dla rozwoju rynku pracy istotne znaczenie będą miały działania realizowane w ramach Osi I, II, III i IV. W ramach Osi I *Osoby młode na rynku pracy* prowadzone będzie wsparcie dla osób młodych do 29 roku życia (bezrobotnych, biernych zawodowo i poszukujących pracy), znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które wymagają kompleksowego i zindywidualizowanego wsparcia. Będzie ono prowadzone zgodnie ze standardami określonymi w *Planie realizacji Gwarancji dla młodzieży w Polsce*, tzn. w ciągu czterech miesięcy zostanie zapewniona wysokiej jakości oferta zatrudnienia, dalszego kształcenia, przyuczenia do zawodu lub stażu. Wsparcie dla osób młodych będzie realizowane poprzez:

- instrumenty i usługi rynku pracy służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej (obligatoryjne)
- instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób, które przedwcześnie opuszczają system edukacji lub osób, u których zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia lub zdobycia nowych umiejętności i kompetencji:
- instrumenty i usługi rynku pracy służące zdobyciu doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców
- instrumenty i usługi rynku pracy służące wsparciu mobilności międzysektorowej i geograficznej (uwzględniając mobilność zawodową na europejskim rynku pracy za pośrednictwem sieci EURES)
- instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób niepełnosprawnych
- instrumenty i usługi rynku pracy służące rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Głównymi typami beneficjentów w ramach osi I będą: Powiatowe Urzędy Pracy, Ochotnicze Hufce Pracy, partnerzy społeczni, organizacje pozarządowe oraz niepubliczne agencje zatrudnienia, natomiast główne grupy docelowe to osoby młode, w tym niepełnosprawne, w wieku 15-29 lat bez pracy, w tym w szczególności osoby, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. kategoria NEET), w tym również osoby niezarejestrowane w urzędach pracy.

W ramach *Osi II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji* skupione zostały działania dotyczące:

1. promowania trwałego zatrudnienia wysokiej jakości i mobilności pracowników,
2. promowania włączenia społecznego i walki z ubóstwem oraz dyskryminacją,
3. inwestowania w kształcenie i szkolenie, w tym szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenie się przez całe życie
4. wzmacniania zdolności instytucjonalnych organów publicznych i zainteresowanych stron z sektora publicznego oraz skuteczności administracji publicznej

W ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych głównymi grupami docelowymi projektów będą następujące kategorie osób:

- PI 8iv *Równość szans mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym w dostępie do zatrudnienia, rozwoju kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego*: minister właściwy ds. pracy, rodziny i zabezpieczenia społecznego
 - Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania
 - Instytucje publiczne
 - małe, średnie przedsiębiorstwa
 - gminy (przedstawiciele organów ustawodawczych i wykonawczych jednostek samorządu gminnego, pracownicy jednostek samorządu gminnego odpowiedzialni za organizację i finansowanie infrastruktury instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3), osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które mogą tworzyć i prowadzić żłobek lub klub dziecięcy
 - gminy (przedstawiciele organów ustawodawczych i wykonawczych jednostek samorządu gminnego, pracownicy jednostek samorządu gminnego odpowiedzialni za organizację i finansowanie infrastruktury instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3) oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które mogą zatrudniać dziennego opiekuna
- PI 8v *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian*:
 - mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa i ich pracownicy
 - partnerzy społeczni
- PI 8viii *Modernizacja instytucji działających na rynku pracy, takich jak publiczne i prywatne służby zatrudnienia, oraz lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy, w tym poprzez przedsięwzięcia służące zwiększaniu ponadnarodowej mobilności pracowników, oraz systemy mobilności oraz lepszej współpracy instytucji i właściwych zainteresowanych podmiotów*
 - jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne,
 - instytucje rynku pracy,
 - publiczne służby zatrudnienia,
 - niepubliczne służby zatrudnienia,
 - Ochotnicze Hufce Pracy
 - partnerzy społeczni
- PI 9i *Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie*
 - publiczne i niepubliczne instytucje działające na rzecz osób, rodzin, środowisk i społeczności lokalnych dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
 - podmioty odpowiedzialne za kreowanie, realizację i monitorowanie polityk publicznych i polityk regionalnych w zakresie włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa oraz kontrolę i nadzór nad tymi politykami
 - osoby odbywające karę pozbawienia wolności
 - społeczność romska
 - organizacje pozarządowe
 - pracodawcy i ich pracownicy
- 9iv *Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym*
 - podmioty świadczące usługi na rzecz osób zależnych i niesamodzielnych
 - podmioty prowadzące działalność w obszarze pomocy społecznej oraz systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej

- podmioty odpowiedzialne za kreowanie, realizację i monitorowanie polityk publicznych i polityk regionalnych w zakresie włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa oraz kontrolę i nadzór nad tymi politykami
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne
- 9v *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia:*
 - minister właściwy ds. pracy, rodziny i zabezpieczenia społecznego
 - Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej
 - instytucje wspierające rozwój sektora ekonomii społecznej, w tym Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej
 - publiczne i niepubliczne instytucje pomocy i integracji społecznej oraz instytucje rynku pracy
 - jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne
 - stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego
 - podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne
 - przedsiębiorstwa
 - organizacje pozarządowe
- 10i *Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia*
 - placówki doskonalenia nauczycieli,
 - biblioteki pedagogiczne
 - poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
 - pracownicy systemu oświaty,
 - trenerzy do prowadzenia programów kształcenia nauczycieli
 - organy prowadzące szkoły i placówki oświatowe,
 - szkoły i placówki oświatowe różnego typu,
 - właściwi ministrowie (w tym podmioty im podległe) nadzorujący szkoły i placówki oświatowe
- 10iii *Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji*
 - szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ustawiczne oraz ich organy prowadzące
 - podmioty świadczące usługi rozwojowe na rzecz przedsiębiorstw i ich pracowników (w tym m.in. instytucje szkoleniowe i szkoleniowo-doradcze, szkoły prowadzące kursy zawodowe, ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego, centra kształcenia ustawicznego, centra kształcenia praktycznego, centra kształcenia zawodowego i ustawicznego, organizacje pozarządowe)
 - instytucje rynku pracy
 - partnerzy społeczni
 - ministrowie właściwi w zakresie kwalifikacji
 - instytucje certyfikujące i walidujące lub ubiegające się o ten status

- właściwi ministrowie (w tym podmioty im podległe) nadzorujący szkoły i placówki oświatowe
- 10iv *Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami*
 - szkoły i placówki systemu oświaty, w tym prowadzące kształcenie zawodowe i ustawiczne oraz ich organy prowadzące
 - nauczyciele
 - partnerzy społeczni,
 - właściwi ministrowie (w tym podmioty im podległe) nadzorujący szkoły i placówki oświatowe

Strona | 162

W ramach *Osi priorytetowej III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju* wsparcie będzie kierowane do uczelni wyższych. W ramach osi zostanie wyodrębniona również pula środków przeznaczonych na działania wpisujące się w obszar regionalnych inteligentnych specjalizacji. Wykorzystane w procesach wdrożeniowych mechanizmy pozwolą uwzględnić specyficzne potrzeby regionalnych rynków pracy i regionalnych inteligentnych specjalizacji.

Cele szczegółowe realizowane w ramach *PI 10ii Poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć, zwłaszcza w przypadku grup w niekorzystnej sytuacji* obejmują:

1. Podniesienie kompetencji osób uczestniczących w edukacji na poziomie wyższym, odpowiadających potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa
2. Zwiększenie jakości i efektywności kształcenia na studiach doktoranckich
3. Poprawa dostępności międzynarodowych programów kształcenia dla osób uczestniczących w edukacji na poziomie wyższym z Polski oraz dla cudzoziemców
4. Wsparcie zmian organizacyjnych i podniesienie kompetencji kadr w systemie szkolnictwa wyższego

Głównymi grupami docelowymi w PI 10ii są:

- uczelnie i podmioty uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym
- osoby uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym
- pracodawcy/organizacje pracodawców
- minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego
- pozostali właściwi ministrowie nadzorujący uczelnie

Szczególne cele tematyczne i projekty zostały zaplanowane w *Osi priorytetowej IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*. W ramach *innowacji społecznych* zakłada się zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych na rzecz poprawy skuteczności wybranych aspektów polityk publicznych w obszarze oddziaływania EFS. Celem podejmowanych interwencji będzie wykorzystanie innowacji społecznych dla przetestowania i wypracowania nowych, skuteczniejszych rozwiązań problemów w obszarach (m.in.): zatrudnienia, integracji społecznej, kształcenia przez całe życie, zdrowia oraz modernizacji funkcjonowania administracji publicznej.

W ramach *programów mobilności ponadnarodowej* zakłada się zwiększenie kompetencji zawodowych i kluczowych. Programy mobilności ponadnarodowej mają służyć nabyciu i doskonaleniu nowych umiejętności i kompetencji oraz zdobyciu doświadczenia zawodowego przez osoby na różnym etapie kształcenia i kariery zawodowej. Głównymi grupami docelowymi w przypadku programów mobilności ponadnarodowej będą instytucje i organizacje (w tym odpowiedzialne za realizację polityk publicznych), ale także osoby indywidualne (w tym uczniowie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, studenci, młode osoby bezrobotne lub bierne zawodowo zagrożone wykluczeniem społecznym, pracownicy podmiotów odpowiedzialnych za realizację polityk publicznych).

Cele realizowane w ramach *działań współpracy ponadnarodowej* będą obejmowały wdrożenie nowych rozwiązań, w szczególności z zakresu aktywizacji zawodowej, kształcenia przez całe życie i tworzenia oraz realizacji polityk publicznych, dzięki współpracy z partnerami zagranicznymi. Współpraca z partnerami zagranicznymi przyczyni się do wymiany doświadczeń, wykorzystania rozwiązań dotychczas niestosowanych w Polsce oraz wypracowania nowych, co przyczyni się do zwiększenia jakości podejmowanych interwencji. Wśród głównych grup docelowych znajdują się: instytucje i organizacje (w tym m.in. publiczne i niepubliczne instytucje rynku pracy, integracji i pomocy społecznej, administracja publiczna, partnerzy społeczni, organizacje pozarządowe), przedsiębiorcy oraz indywidualne osoby (w tym m.in. osoby bezrobotne lub bierne zawodowo, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, uczniowie różnych typów szkół, pracownicy przedsiębiorstw i administracji publicznej).

Na rzecz poprawy zasobów rynku pracy podejmowane będą również działania w ramach *Osi V Wsparcie dla obszaru zdrowia*. Dotyczą one wdrożenia i rozwoju programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy dedykowanych osobom w wieku aktywności zawodowej. Głównymi grupami docelowymi w tym obszarze będą: osoby w wieku aktywności zawodowej, w większości ze zidentyfikowanych grup największego ryzyka, podmioty świadczące usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz pracownicy/ współpracownicy podmiotów świadczących usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej¹³².

Kolejny program z funduszy unijnych, którego realizacja wpłynie pozytywnie na jakość rynku pracy, to **Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020**. Zgodnie z przyjętym założeniem, celem POIR jest wsparcie realizacji całego procesu powstawania innowacji: od fazy tworzenia pomysłu, poprzez etap prac B+R, w tym przygotowanie prototypu, aż po komercjalizację wyników prac B+R. W ramach POIR działania będą prowadzone w ramach następujących osi priorytetowych i celów dotyczących wsparcia przedsiębiorców:

- *Oś priorytetowa I Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa*, mające na celu zwiększenie aktywności B+R przedsiębiorstw. Przykładowe typy projektów to: projekty B+R przedsiębiorstw, sektorowe programy B+R czy prace B+R finansowane z udziałem funduszy kapitałowych. Przewidywanymi beneficjentami projektów są: przedsiębiorstwa, konsorcja przedsiębiorstw oraz podmioty wdrażające instrument finansowy.
- *Oś priorytetowa II Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I*, mające na celu zwiększenie potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I. Wsparcie będzie kierowane na obszary określone jako inteligentne

¹³² Za: Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (POWER)

specjalizacje oraz potencjalne nowe specjalizacje. Przykładowe przedsięwzięcia w ramach II osi obejmują: wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw, otwarte innowacje – wspieranie transferu technologii, proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw czy zwiększenie intensywności współpracy w ramach krajowego systemu innowacji. Beneficjentami projektów będą m.in. przedsiębiorstwa (w tym konsorcja przedsiębiorstw), koordynatorzy Krajowych Klastrow Kluczowych czy podmioty zarządzające Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi.

- *Oś priorytetowa III Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach* – ostatecznymi odbiorcami wsparcia będą przedsiębiorstwa, które realizują projekty innowacyjne, w tym dotyczące wdrożeń wyników prac B+R (głównie projekty inwestycyjne, związane z komercjalizacją wyników prac B+R). Wsparcie będzie kierowane również na tworzenie i rozwój innowacyjnych firm, potrzebujących na wczesnym etapie rozwoju kapitału finansującego. Celem działań realizowanych w ramach Osi III będzie zwiększenie finansowania innowacyjnej działalności MSP (w szczególności przedsiębiorstw typu start-up) z wykorzystaniem kapitału podwyższonego ryzyka, zwiększenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności innowacyjnej (wsparcie dla sektora MSP w celu finansowania wdrożeń wyników prac B+R) oraz zwiększenie poziomu umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw (zwiększenie aktywności polskich firm – zwłaszcza przedsiębiorstw innowacyjnych – na rynkach zagranicznych).
- *Oś priorytetowa IV Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego* – wsparcie będzie skoncentrowane na projektach badawczo-rozwojowych prowadzonych przez jednostki naukowe, przedsiębiorstwa oraz konsorcja tych podmiotów. Działania będą realizowane również w celu zapewnienia najlepszych warunków infrastrukturalnych do prowadzenia prac B+R (dla projektów stanowiących wkład Polski w budowę Europejskiej Przestrzeni Badawczej) czy konsolidacji potencjału jednostek naukowych (m.in. inwestowanie w naukowców, tworzenie międzynarodowych agend badawczych, wirtualnych instytutów). W ramach Osi IV mogą być prowadzone projekty dotyczące m.in. badań naukowych i prac rozwojowych, rozwoju nowoczesnej infrastruktury badawczej sektora nauki, międzynarodowych agend badawczych czy zwiększania potencjału kadrowego sektora B+R¹³³.

Również w **Programie Polska Wschodnia 2014-2020** zaplanowano wsparcie dla rynku pracy makroregionu Polska Wschodnia, obejmującego województwa podkarpackie, lubelskie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. POPW jest dodatkowym instrumentem wsparcia finansowego rozwoju gospodarczego i społecznego, przeznaczonym wyłącznie dla ww. województw, mającym na celu wzrost konkurencyjności i innowacyjności makroregionu Polski Wschodniej. Zaplanowane działania w *Osi priorytetowej I Przedsiębiorcza Polska Wschodnia* mają na celu:

- *Zwiększenie liczby innowacyjnych przedsiębiorstw typu start-up w Polsce Wschodniej.* Wsparcie będzie realizowane przez kompleksowy instrument pn. *Platformy startowe dla nowych pomysłów*. Jego celem jest wspieranie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw typu start-up w oparciu o nowe pomysły. Oferta będzie skierowana do osób do 35. roku życia, a w szczególności do absolwentów szkół wyższych oraz studentów ostatnich lat studiów, chcących uruchomić i rozwijać własne firmy w Polsce Wschodniej w oparciu o zgłoszony do Platformy startowej pomysł bądź koncepcję. Beneficjentami projektów mogą być ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne,

¹³³ Za: *Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020 (POIR)*

inkubatory technologiczne) jako animatorzy Platform startowych dla nowych pomysłów oraz przedsiębiorstwa typu start-up (utworzone w ramach Platform startowych dla nowych pomysłów).

- *Zwiększona aktywność MŚP z Polski Wschodniej na rynkach międzynarodowych.* Oczekiwany efektem wsparcia jest wzrost przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport z Polski Wschodniej oraz wzrost liczby intensywnych eksporterów w makroregionie. W ramach priorytetu realizowane będą przedsięwzięcia związane ze wsparciem internalizacji MŚP, a beneficjentami projektów będą przedsiębiorcy (miko, mali i średni).
- *Zwiększona aktywność MŚP z Polski Wschodniej w zakresie prowadzenia działalności innowacyjnej.* W ramach priorytetu realizowane będą interwencje związane ze wsparciem ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych (wsparcie tworzenia innowacyjnych produktów/usług poprzez wdrażanie wyników prac B+R przez MŚP, wsparcie powiązań kooperacyjnych MŚP w zakresie tworzenia i rozwoju innowacyjnych produktów sieciowych wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla przynajmniej dwóch województw Polski Wschodniej) oraz wykorzystaniem procesów wzorniczych w MŚP (umiejętne zarządzanie wzornictwem w firmie oraz wzrost wykorzystania wzornictwa przemysłowego). Beneficjentami projektów będą przedsiębiorcy MŚP i konsorcja MŚP¹³⁴.

W przypadku **Programu Polska-Słowacja 2014-2020** dla rozwoju rynku pracy istotne będzie wsparcie dedykowane poprawie jakości kształcenia na obszarze pogranicza polsko-słowackiego. Obszar wsparcia obejmuje po stronie polskiej: podregiony (NUTS III): krośnieński (w tym powiaty jasielski, krośnieński i miasto Krosno), przemyski, nowosądecki, oświęcimski i bielski, a także powiat pszczyński, powiat rzeszowski i miasto Rzeszów oraz powiat myślenicki. Po stronie słowackiej obszar wsparcia obejmuje: Preszowski Kraj Samorządowy, Żyliński Kraj Samorządowy oraz powiat Spiska Nowa Wieś w Kraju Koszyckim.

Celem wsparcia realizowanego w ramach osi priorytetowej **3 Rozwój edukacji transgranicznej i uczenia się przez całe życie** jest poprawa jakości transgranicznej edukacji specjalistycznej i zawodowej. Ma to na celu dostosowaniu systemu edukacji zawodowej do wymogów transgranicznego rynku pracy oraz oczekiwań pracodawców z obszaru wsparcia, a także w podniesienie jakości i skuteczności formalnej i nieformalnej edukacji zawodowej, co w konsekwencji ma doprowadzić do poprawy sytuacji na rynku pracy na terenie pogranicza. W ramach priorytetu inwestycyjnego *Opracowanie i wdrażanie wspólnej edukacji, szkolenia zawodowego i programów szkoleń (EWT-współpraca transgraniczna)* możliwa jest realizacja następujących typów działań:

- Wspólne transgraniczne programy/inicjatywy dla uczniów i nauczycieli w placówkach edukacji specjalistycznej i zawodowej (np.: transgraniczne programy/inicjatywy edukacji specjalistycznej i zawodowej realizowane przez szkoły, staże, praktyki zawodowe, programy pilotażowe i stypendialne, wizyty studyjne dla uczniów i studentów w placówkach i szkołach kształcenia specjalistycznego i zawodowego)
- Wspólne opracowanie i promocja oferty edukacji specjalistycznej i zawodowej
- Realizacja transgranicznych działań wspierających tak zwane włączenie społeczne i partycypację społeczną, scalających obszar pogranicza jako obszar funkcjonalny; kursy, studia podyplomowe, programy i szkolenia

¹³⁴ Za: Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 (POPW)

- Transgraniczna wymiana dobrych praktyk w zakresie realizacji programów/inicjatyw na potrzeby edukacji specjalistycznej i zawodowej oraz rozwiązań modelowych w szkolnictwie i placówkach kształcenia ustawicznego, a także dobrych praktyk w zakresie zarządzania edukacją oraz finansowania systemów szkolnictwa
- Działania mające na celu określenie potrzeb w kontekście edukacji specjalistycznej i zawodowej (np. identyfikacja wspólnych problemów i luk w ofercie edukacyjnej, realizacja wspólnych procesów edukacyjnych i działań w zakresie doradztwa zawodowego na transgranicznym rynku pracy, a także dostosowanie programów edukacyjnych do aktualnych wymogów rynku pracy, w tym współpraca między instytucjami w zakresie staży i praktyk zawodowych)

Głównymi grupami docelowymi projektów realizowanych w ramach *Programu Polska-Słowacja* są mieszkańcy obszaru wsparcia, placówki edukacyjne oferujące kształcenie zawodowe i ustawiczne oraz ich uczniowie/studenci oraz pracodawcy¹³⁵.

Działania wspierające rozwój innowacji na rynku i w gospodarce prowadzone będzie również w innych programach realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej:

1. **Interreg Region Morza Bałtyckiego 2014-2020:**

- Priorytet 1 *Potencjał dla innowacji* – obejmuje działania wzmacniające zdolność RMB do tworzenia i komercjalizacji innowacji:
 - Cel szczegółowy 1.1 „Infrastruktura badań i innowacji” – wspieranie wdrażania innowacji przez rynek w oparciu o zwiększony potencjał infrastruktury badań i innowacji oraz jej użytkowników
 - Cel szczegółowy 1.2 „Inteligentna specjalizacja” – zwiększenie szans na rozwój w oparciu o większy potencjał uczestników innowacji do stosowania podejścia inteligentnej specjalizacji
 - Cel szczegółowy 1.3 „Innowacje nietechnologiczne” – wspieranie efektywności Regionu Morza Bałtyckiego w zakresie innowacji nietechnologicznych w oparciu o większy potencjał uczestników innowacji¹³⁶.

2. **Interreg Europa 2014-2020:**

- Oś priorytetowa 1 *Badania naukowe, postęp technologiczny i innowacje:*
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach EWT, związanych z infrastrukturą badań i innowacji i podnoszeniem zdolności
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach EWT, wspierających wprowadzanie innowacji przez podmioty prowadzące działalność w ramach regionalnych łańcuchów innowacji w obszarach „inteligentnej specjalizacji” i szans innowacyjnych.
- Oś priorytetowa 2 *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw:*
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych

¹³⁵ Za: *Programy współpracy w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna” (Interreg V-A) PL-SK – Poland-Slovakia*

¹³⁶ Za: *Interreg Region Morza Bałtyckiego 2014-2020*

przypadkach, EWT, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiągnięciu wzrostu gospodarczego oraz wprowadzaniu innowacji na wszystkich etapach ich cyklu życia¹³⁷.

3. **Interreg Europa Środkowa 2014-2020:**

- Oś priorytetowa 1 *Współpraca w zakresie innowacji na rzecz zwiększenia konkurencyjności Europy Środkowej:*
 - Poprawa trwałych powiązań pomiędzy podmiotami środkowoeuropejskich systemów innowacji w celu wzmocnienia regionalnej zdolności innowacyjnej
 - Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności związanych z przedsiębiorczością w celu wspierania innowacji gospodarczej i społecznej w regionach Europy Środkowej¹³⁸.

Strona | 167

Na poprawę jakości zasobów kadrowych na rynku pracy wpłyną również projekty realizowane w ramach **Programu Polska Cyfrowa 2014-2020**. Celem programu jest *wzmocnienie cyfrowych fundamentów dla społeczno-gospodarczego rozwoju kraju*. Dzięki poprawie dostępu do szerokopasmowego internetu oraz poziomu kompetencji cyfrowych społeczeństwa ograniczane będzie zjawisko wykluczenia cyfrowego. Znajdzie to również przełożenie na poprawę sytuacji na rynku pracy. Działania w ramach programu prowadzone będą m.in. w następujących kierunkach:

- *Oś priorytetowa I Powszechny dostęp do szybkiego Internetu* – wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.
- *Oś priorytetowa III Cyfrowe kompetencje społeczeństwa* – zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych
 - Działania szkoleniowe na rzecz rozwoju kompetencji cyfrowych
 - Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywizacji cyfrowej
 - e-Pionier – wsparcie uzdolnionych programistów na rzecz rozwiązywania zidentyfikowanych problemów społecznych lub gospodarczych
 - Kampanie edukacyjno-informacyjne na rzecz upowszechniania korzyści z wykorzystania technologii cyfrowych¹³⁹.

Dla obszarów wiejskich krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego szczególne znaczenie będzie miał realizowany **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020**. Celem PROW 2014-2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. W ramach programu realizowane będą następujące priorytety dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich:

- Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
- Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
- Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
- Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
- Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.

¹³⁷ Za: *Interreg Europa 2014-2020*

¹³⁸ Za: *Interreg Europa Środkowa 2014-2020*

¹³⁹ Za: *Program Polska Cyfrowa 2014-2020*

- Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich¹⁴⁰.

W ramach PROW realizowane będzie łącznie 15 działań:

- Transfer wiedzy i działalność informacyjna (celem działania jest zwiększanie bazy wiedzy i innowacyjności na obszarach wiejskich, wzmocnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją, a także promocja uczenia się przez całe życie, w celu zwiększania potencjału ludzkiego w sektorach rolnym i leśnym)
- Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (celem działania jest wzmocnienie mechanizmów transferu wiedzy i innowacji poprzez doradztwo dostosowane do indywidualnych potrzeb rolników lub właścicieli lasów)
- Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych (celem działania jest wsparcie rynku produktów rolnej o wysokiej, ponadstandardowej, potwierdzonej jakości produkcji)
- Inwestycje w środki trwałe (działanie wspierające inwestycje materialne lub niematerialne)
- Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych
- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (obejmuje obszary tematyczne: Premie dla młodych rolników, Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne, Restrukturyzacja małych gospodarstw, Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych)
- Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (celem działania jest wsparcie rozwoju infrastruktury wiejskiej oraz odnowy wsi, co przyczyni się do poprawy warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej)
- Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów
- Tworzenie grup i organizacji producentów
- Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne
- Rolnictwo ekologiczne (nowe działanie, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej)
- Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami
- Współpraca
- Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatyw LEADER (rozwój lokalny kierowany przez społeczność, projekty LEADER mogą być realizowane na obszarach wiejskich całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 20 000)¹⁴¹.

Na poziomie regionalnym środki funduszy europejskich wdrażane będą za pośrednictwem **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020**. Wyznaczono następujące osie priorytetowe RPO WP na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa I – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka
- Oś priorytetowa II – Cyfrowe Podkarpackie
- Oś priorytetowa III – Czysta energia
- Oś priorytetowa IV – Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
- Oś priorytetowa V – Infrastruktura komunikacyjna

¹⁴⁰ Za: <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020> (29.06.2015)

¹⁴¹ Za: *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020*

- Oś priorytetowa VI – Spójność przestrzenna i społeczna
- Oś priorytetowa VII – Regionalny rynek pracy
- Oś priorytetowa VIII – Integracja społeczna
- Oś priorytetowa IX – Jakość edukacji i kompetencji w regionie
- Oś priorytetowa X – Pomoc techniczna

Rozwój lokalnego rynku pracy w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym możliwy będzie z wykorzystaniem środków głównie z osi priorytetowej VII, ale również I, VI, VIII i IX. W ramach *Osi priorytetowej VII Regionalny rynek pracy* prowadzone będą projekty w ramach następujących celów szczegółowych:

- Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno. Przewidziano również preferencyjne wsparcie dla wybranych powiatów, w tym m.in. jasielskiego)
- Poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno. Przewidziano również preferencyjne wsparcie dla wybranych powiatów, w tym m.in. jasielskiego)
- Zwiększenie liczby nowo utworzonych, trwałych mikroprzedsiębiorstw (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno. Przewidziano również preferencyjne wsparcie dla wybranych powiatów, w tym m.in. jasielskiego)
- Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3 (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno)
- Podniesienie kompetencji i kwalifikacji przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników
- Zwiększenie uczestnictwa w programach zdrowotnych zmierzające do utrzymania aktywności zawodowej

W zależności od rodzaju projektu wsparciem w ramach Osi priorytetowej VII objęte będą:

- osoby bezrobotne, w tym osoby bezrobotne, które zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy znajdują się w grupie pierwszej (tzw. bezrobotni aktywni) lub drugiej (tzw. wymagający wsparcia) oddalenia od rynku pracy, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy w wieku powyżej 29 roku życia należące do następujących grup:
 - osoby od 50 roku życia,
 - osoby długotrwale bezrobotne,
 - kobiety,
 - osoby niepełnosprawne,
 - osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych,
- rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, zamierzający odejść z rolnictwa, należący do wyżej wymienionych grup,

- w zakresie usług w ramach sieci EURES – osoby bezrobotne, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy
- osoby bezrobotne oraz bierne zawodowo zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej w tym:
 - w przypadku wsparcia bezwrotnego osobami uprawnionymi będą wyłącznie osoby bezrobotne oraz bierne zawodowo powyżej 29 roku życia będące w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj.:
 - ✓ osoby w wieku od 50 roku życia,
 - ✓ osoby długotrwale bezrobotne,
 - ✓ kobiety,
 - ✓ osoby niepełnosprawne,
 - w przypadku wsparcia zwrotnego przyznawanego na warunkach preferencyjnych:
 - ✓ osoby powyżej 29 roku życia należące do grupy osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo, w tym rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, zamierzający odejść z rolnictwa
- rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia w przypadku, gdy co najmniej jedno z rodziców lub opiekunów prawnych powraca na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mające siedzibę lub oddział na terenie województwa podkarpackiego
- osoby zatrudnione, w tym w warunkach szkodliwych,
- osoby pozostające bez zatrudnienia

W ramach *Osi priorytetowej VIII Integracja społeczna* realizowane będą projekty związane z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i marginalizacji, mające poprawić jakość zasobów ludzkich na rynku pracy poprzez poprawę zdolności do zatrudnienia. Działania prowadzone będą w ramach następujących celów szczegółowych:

- Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno)
- Zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno)
- Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno)
- Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie

Grupami docelowymi projektów w ramach Osi VIII mogą być:

- osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które w pierwszej kolejności wymagają aktywizacji społecznej, w tym osoby bezrobotne, które zgodnie z ustawą o promocji

- zatrudnienia i instytucjach rynku pracy znajdują się w trzeciej grupie osób – tzw. oddalonych od rynku pracy (w doniesieniu do osób sprofilowanych przez powiatowe urzędy pracy), ubodzy, niepełnosprawni i bezdomni,
- rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
 - osoby niepełnosprawne, w tym z niepełnosprawnościami rzadko występującymi oraz sprzężonymi, bez względu na stopień niepełnosprawności,
 - rodziny osób niepełnosprawnych, zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe,
 - dzieci w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych,
 - członkowie rodzin zastępczych i pieczy zastępczej,
 - osoby starsze oraz osoby pełniące funkcje opiekuńcze wobec nich,
 - osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie,
 - kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym
 - podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia,
 - osoby fizyczne lub prawne (wraz z ich reprezentantami) zainteresowane założeniem i/lub prowadzeniem działalności w sektorze ekonomii społecznej, w tym w formie przedsiębiorstwa społecznego,
 - partnerstwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej w ramach działań koordynacyjnych sektora ekonomii społecznej

W ramach *Osi priorytetowej IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie* projekty będą obejmowały wsparcie na każdym etapie kształcenia – od poprawy dostępności placówek wychowania przedszkolnego aż po promocję kształcenia ustawicznego. Projekty będą realizowane w ramach następujących celów szczegółowych:

- Zwiększenie liczby miejsc wychowania przedszkolnego
- Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- Wzrost kompetencji nauczycieli kształcenia ogólnego, w szczególności w zakresie wykorzystania TIK w nauczaniu
- Wzrost kompetencji w obszarze TIK i języków obcych u osób dorosłych będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy
- Wzrost zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe poprzez poprawę jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej szkół
- Wzrost kwalifikacji osób dorosłych poprzez uczestnictwo w pozaszkolnych formach kształcenia

Grupami docelowymi projektów realizowanych w ramach Osi IX będą:

- przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego oraz dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodzice,
- szkoły i placówki realizujące kształcenie ogólne i zawodowe oraz ich uczniowie,
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek realizujących kształcenie ogólne, w tym szkół kształcenia zawodowego,

- osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, podniesieniem lub uzupełnieniem kompetencji językowych oraz cyfrowych
- szkoły i placówki oświatowe prowadzące kształcenie zawodowe i ich kadra,
- uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe,
- rodzice uczniów szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe,
- nauczyciele przedmiotów zawodowych oraz instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
- otoczenie społeczno- gospodarcze szkół tj. m.in.: pracodawcy, przedsiębiorcy, szkoły wyższe, instytucje rynku pracy,
- osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, podniesieniem lub uzupełnieniem kwalifikacji zawodowych
- osoby niepełnosprawne w ramach ww. grup.

Oś Priorytetowa VI Spójność przestrzenna i społeczna zakłada realizację następujących celów szczegółowych:

- Poprawiona struktura zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach uzdrowiskowych (*w dokumencie wyróżniono cztery uzdrowiska, w tym Iwonicz-Zdrój i Rymanów-Zdrój*)
- Zwiększona dostępność i jakość usług zdrowotnych w regionie
- Lepsza dostępność usług społecznych
- Ograniczone problemy społeczne na terenach zdegradowanych (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno. Przewidziano również preferencyjne wsparcie dla wybranych powiatów, w tym m.in. jasielskiego)
- Zwiększona dostępność edukacji przedszkolnej
- Lepsze warunki kształcenia zawodowego i ustawicznego
- Lepsze warunki edukacji ogólnokształcącej wspierające kluczowe umiejętności

Ze wsparcia w ramach projektów Osi VI będą mogli skorzystać:

- mieszkańcy regionu oraz turyści odwiedzający region
- odbiorcy usług medycznych
- odbiorcy usług pomocy społecznej,
- odbiorcy usług systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej,
- rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia
- społeczności lokalne,
- JST,
- podmioty gospodarcze,
- osoby korzystające z efektów projektów.

Oś priorytetowa I Konkurencyjna gospodarka dedykowana jest głównie przedsiębiorcom, zwłaszcza tym wprowadzającym innowacyjne rozwiązania i prowadzącym działalność badawczo-rozwojową. Cele szczegółowe osi obejmują:

- Zwiększone urynkowanie działalności badawczo rozwojowej
- Zwiększona działalność B+R przedsiębiorstw
- Lepsze warunki do rozwoju MŚP (w ramach tego celu zaplanowano przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim, w tym m.in. MOF Krosno)
- Ograniczony spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw

Grupami docelowymi projektów będą: jednostki naukowe oraz przedsiębiorstwa (w tym mikro, małe i średnie, a także sieci/grupy przedsiębiorstw).

W poniższej tabeli przedstawiono główne cele, jakie sformułowano w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (wraz z charakterystyką typów projektów, typów beneficjentów oraz grup docelowych), których realizacja przyczyni się do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Tabela 52. Działania wspierające rynek pracy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

Oś	Cele tematyczne	Priorytety inwestycyjne	Cele szczegółowe	Typy projektów	Typy beneficjentów	Grupy docelowe
KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	CT 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1a Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy.	Zwiększone urynkowanie działalności badawczo rozwojowej.	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego jednostek naukowych. 	<ul style="list-style-type: none"> jednostki naukowe, szkoły wyższe, konsorcja naukowe w których liderem jest jednostka naukowa. 	<ul style="list-style-type: none"> jednostki naukowe, przedsiębiorstwa.
		1b Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii	Zwiększona działalność B+R przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> projekty B+R przedsiębiorstw, obejmujące realizację badań, prac rozwojowych, aż do etapu pierwszej produkcji włącznie, bony na innowacje ukierunkowane na zwiększenie aktywności innowacyjnej mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w ramach projektów o małej skali, wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, projekty związane z wdrożeniem prac B+R w działalności przedsiębiorstw, 	<ul style="list-style-type: none"> przedsiębiorstwa, konsorcja naukowe w których liderem jest przedsiębiorstwo, sieci/grupy przedsiębiorstw, instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera 	<ul style="list-style-type: none"> przedsiębiorstwa, sieci/grupy przedsiębiorstw.

		pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu.		– przedsięwzięcia w zakresie zwiększania potencjału regionalnego systemu innowacji.		
CT 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP	3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.	Lepsze warunki do rozwoju MŚP.	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie tworzenia nowej i istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego, – wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości/akademickich, – promocja gospodarcza regionu i stref aktywności gospodarczej w wymiarze krajowym i międzynarodowym, – profesjonalizacja usług IOB. 	<ul style="list-style-type: none"> – mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, – podmioty zarządzające inkubatorami przedsiębiorczości/akademickimi, – instytucje otoczenia biznesu, – porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera 	– przedsiębiorstwa	

		3c Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.	Ograniczony spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju istniejących MŚP poprzez dofinansowanie projektów inwestycyjnych ukierunkowanych na wprowadzenie nowego lub ulepszanego produktu albo usługi oraz inwestycje na rzecz poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw służące poprawie konkurencyjności produkcji, – wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez instrumenty finansowe, – wsparcie rozwoju nowo powstałych przedsiębiorstw w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzenia i udostępniania usług elektronicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, – podmioty zarządzające instrumentami finansowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.
CYFROWE PODKARPACKIE	CT 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości	2c wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.	Wyższa jakość i rozszerzony zakres usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną.	<ul style="list-style-type: none"> – w zakresie rozwoju e-usług publicznych oraz informatyzacji instytucji szczebla regionalnego i lokalnego m.in. poprawa funkcjonalności i dojrzałości usług publicznych, integracja usług, rozwój infrastruktury 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, – podmioty działające w publicznym i 	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy, przedsiębiorcy, instytucje publiczne z terenu województwa podkarpackiego oraz ze względu na otwarty dostęp do zasobów

				<p>informatycznej, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, podpisu elektronicznego, rejestrów publicznych, rozwój aplikacji i systemów bazodanowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – w zakresie udostępniania informacji m.in. wsparcie cyfryzacji i udostępnianie zasobów, rozwój repozytoriów cyfrowych wraz z infrastrukturą dla bezpiecznego przechowywania udostępnianych zasobów. 	<p>niepublicznym systemie ochrony zdrowia¹⁹³,</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkoły wyższe, – jednostki badawczo-rozwojowe, – jednostki naukowe, – instytucje kultury. 	<p>i usług użytkownicy Internetu.</p>
<p>SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁĘCZNA</p>	<p>CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>8b Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcenie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój.</p>	<p>Poprawiona struktura zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach uzdrowiskowych (w tym Iwonicz-Zdrój i Rymanów-Zdrój).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – działania inwestycyjne mające na celu wykorzystanie i rozwój specyficznych walorów uzdrowisk m.in. inwestycje w ogólnodostępne obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową, – rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, – przedsiębiorstwa - podmioty świadczące kompleksowe usługi sanatoryjne/uzdrowiskowe, – partnerzy społeczni i gospodarczy. 	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy regionu oraz turyści odwiedzający region.

	<p>CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.</p>	<p>9a Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.</p>	<p>Zwiększona dostępność i jakość usług zdrowotnych w regionie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem podmiotów ochrony zdrowia (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – w przypadku projektów dotyczących wsparcia podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej - podmioty wykonujące działalność leczniczą, udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (wyłączenie to nie dotyczy szpitali ponadregionalnych posiadających w swoich strukturach oddziały geriatryczne), – w przypadku pozostałych projektów - podmioty lecznicze udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych: samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, przedsiębiorcy, jednostki budżetowe oraz lekarze i pielęgniarki, którzy 	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy usług medycznych.
--	---	--	---	--	---	--

					<p>wykonywać swój zawód w ramach działalności leczniczej i udzielają świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, - wyłączenie to nie dotyczy szpitali ponadregionalnych posiadających w swoich strukturach oddziały geriatryczne).</p>	
		Lepsza dostępność usług społecznych.	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem podmiotów świadczących usługi pomocy społecznej (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych), – inwestycje związane z infrastrukturą i/lub wyposażeniem podmiotów wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz z deinstytucjonalizacją pieczy zastępczej, – inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem w zakresie rozwoju mieszkalnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – spółki, w których JST mają większość udziałów lub akcji, – podmioty działające w oparciu o umowę/porozumienie w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego, – inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, – podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku 	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy usług pomocy społecznej, – odbiorcy usług systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, – rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia. 	

				<p>wspomaganego, chronionego i socjalnego (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych),</p> <ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą i/lub wyposażeniem instytucji opieki nad dziećmi do lat 3. 	<p>publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej – w zakresie inwestycji związanych z infrastrukturą podmiotów świadczących usługi pomocy społecznej, wspierania rodziny, pieczy zastępczej i rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego, tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi do lat 3.</p>	
	9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.	Ograniczone problemy społeczne na terenach zdegradowanych.	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja działań inwestycyjnych, mająca na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne tych obszarów. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, – jednostki sektora finansów publicznych, – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, – partnerzy społeczni i gospodarczy, – jednostki badawczo – rozwojowe, – szkoły wyższe, – instytucje kultury, 	<ul style="list-style-type: none"> – społeczności lokalne, – JST, – podmioty gospodarcze. 	

					<ul style="list-style-type: none"> – kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych – spółdzielnie/ wspólnoty mieszkaniowe, TBS, – przedsiębiorstwa komunalne/Skarbu Państwa, – podmioty zarządzające instrumentami finansowymi, – porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera. 	
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez	10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.	Zwiększona dostępność edukacji przedszkolnej.	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą dydaktyczną i/ lub wyposażeniem szkół i placówek tworzących system opieki przedszkolnej (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, – osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty, – organizacje pozarządowe, – kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, – porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby korzystające z efektów projektów. 	

				reprezentowane przez lidera.	
		Lepsze warunki kształcenia zawodowego i ustawicznego.	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą dydaktyczną i/ lub wyposażeniem szkół i placówek tworzących system kształcenia zawodowego i ustawicznego (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych), – inwestycje związane z infrastrukturą dydaktyczną i/lub wyposażeniem państwowych wyższych szkół zawodowych (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, – osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty, – organizacje pozarządowe, – kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, – publiczne uczelnie zawodowe (Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe), – porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera. 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby korzystające z efektów projektów.
		Lepsze warunki edukacji ogólnokształcącej wspierające kluczowe umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem obiektów służących wzmocnieniu sprawności fizycznej uczniów, o ile służą zajęciom dydaktycznym (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych), 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, – osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby korzystające z efektów projektów.

				<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem instytucji popularyzujących naukę i innowacje (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych). 	<p>i placówki tworzące system oświaty,</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizacje pozarządowe, – kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, – porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera. 	
REGIONALNY RYNEK PRACY	CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8i Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.	<p>Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy</p> <p>Poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – programy aktywizacji zawodowej obejmujące jedną lub kilka z następujących form wsparcia: poradnictwo zawodowe lub/i pośrednictwo pracy, staże i praktyki zawodowe, szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji i kompetencji zawodowych (w tym organizacja szkoleń połączona z praktyką zawodową u pracodawcy), subsydiowane zatrudnienie z możliwością połączenia z refundacją wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w tym: publiczne służby zatrudnienia, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, instytucje dialogu społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby bezrobotne, w tym osoby bezrobotne, które zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy znajdują się w grupie pierwszej (tzw. bezrobotni aktywni) lub drugiej (tzw. wymagający wsparcia) oddalenia od rynku pracy, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy w wieku powyżej 29 roku życia należące do następujących grup: <ul style="list-style-type: none"> – osoby od 50 roku życia, – osoby długotrwale bezrobotne, – kobiety,

				<p>subsydiowanego, jak również dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/ stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy. Wsparcie adaptacyjne może obejmować doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna, w przypadku osób niepełnosprawnych finansowanie pracy asystenta osoby niepełnosprawnej oraz doposażenie stanowiska pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, wspieranie mobilności zawodowej poprzez pokrycie kosztów dojazdu do pracy lub wstępnego zagospodarowania w nowym miejscu zamieszkania, w tym poprzez finansowanie kosztów dojazdu, zapewnienie środków na zasiedlenie (bon na zasiedlenie),</p> <ul style="list-style-type: none"> – realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) 		<ul style="list-style-type: none"> – osoby niepełnosprawne, – osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, – rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, zamierzający odejść z rolnictwa, należący do wyżej wymienionych grup, – w zakresie usług w ramach sieci EURES <ul style="list-style-type: none"> – osoby bezrobotne, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy.
--	--	--	--	---	--	--

				<p>EURES zdiagnozowanych na podstawie analiz – społeczno - gospodarczych regionu. Realizacja tego typu operacji ma charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowania branż, zawodów lub kompetencji, w których sytuacja na rynku pracy wymaga realizacji USMT,</p> <ul style="list-style-type: none"> – instrumenty i usługi rynku pracy, wymienione w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (w przypadku trybu pozakonkursowego). 		
	8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.	Zwiększenie liczby nowo utworzonych, trwałych mikroprzedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> – bezwrotne wsparcie w postaci dotacji dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, obejmujące także finansowe wsparcie pomostowe w początkowym okresie działalności, – pożyczki na uruchomienie działalności gospodarczej przyznawane na warunkach preferencyjnych, – wsparcie doradczo – szkoleniowe dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej oraz osób, które rozpoczęły działalność 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych) - w zakresie bezwrotnych form wsparcia i szkoleń, zaś w zakresie zwrotnych form wsparcia - podmioty zarządzające instrumentami finansowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby bezrobotne oraz bierne zawodowo zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej w tym: – w przypadku wsparcia bezwrotnego osobami uprawnionymi będą wyłącznie osoby bezrobotne oraz bierne zawodowo powyżej 29 roku życia będące w najtrudniejszej 	

				gospodarczą w ramach projektów realizowanych niniejszym priorytecie, w początkowym okresie działalności uwzględniające indywidualne potrzeby uczestników.		<p>sytuacji na rynku pracy, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osoby w wieku od 50 roku życia, – osoby długotrwale bezrobotne, – kobiety, – osoby niepełnosprawne, – w przypadku wsparcia zwrotnego przyznawanego na warunkach preferencyjnych: – osoby powyżej 29 roku życia należące do grupy osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo, w tym rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, zamierzający odejść z rolnictwa.
	8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.	Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych podmiotów opieki nad dziećmi do lat 3 (m.in. żłobki, żłobki przyzakładowe, kluby dziecięce), – tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie dziennego opiekuna, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia w przypadku, gdy co najmniej jedno z rodziców lub opiekunów prawnych powraca na rynek pracy po przerwie 	

		opieki nad dziećmi do lat 3.	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych miejsc opieki w istniejących instytucjach opieki nad dziećmi (m.in. żłobkach, żłobkach przyzakładowych, klubach dziecięcych), – zwiększenie dostępności usług opieki nad dziećmi (w tym poprzez pokrycie kosztów opieki) dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, dla których obowiązek opieki nad dziećmi stanowi barierę w dostępie do rynku pracy. 		związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka.
	8v Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.	Podniesienie kompetencji i kwalifikacji przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników.	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie na realizację usług rozwojowych, w tym podnoszenie kwalifikacji pracowników, wynikających z diagnozy potrzeb rozwojowych przedsiębiorstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mające siedzibę lub oddział na terenie województwa podkarpackiego.
	8vi Aktywne i zdrowe starzenie się.	Zwiększenie uczestnictwa w programach zdrowotnych zmierzające do utrzymania aktywności zawodowej.	<ul style="list-style-type: none"> – szkolenia przekwalifikowujące pracowników długotrwale pracujących w warunkach szkodliwych, przygotowujące do kontynuowania pracy na stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia – projekty realizowane we współpracy z pracodawcami, – wdrażanie programów zdrowotnych służące 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w tym: <ul style="list-style-type: none"> – POZ w tym prywatne i publiczne jednostki świadczące usługi medyczne, – Organizacje pozarządowe z doświadczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zatrudnione, w tym w warunkach szkodliwych, – osoby pozostające bez zatrudnienia.

				<p>wspieraniu aktywności zawodowej, dotyczące w szczególności profilaktyki (pierwotnej i wtórnej) chorób układu krążenia układu ruchu, chorób onkologicznych zwłaszcza w zakresie m.in. nowotworów jelita grubego, piersi, szyjki macicy,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie programów zdrowotnych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu – nowotwór płuc, – wpracowanie i wdrażanie we współpracy z pracodawcami programów profilaktycznych w zakresie chorób zawodowych, – współfinansowanie rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiającej osobom w wieku aktywności zawodowej powrót do pracy lub utrzymanie aktywności zawodowej. 	<p>w działaniach profilaktycznych i rehabilitacyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – podmioty ekonomii społecznej. 	
INTEGRACJA SPOŁECZNA	CT 9 Promowanie włączenia	9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.	Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę	<ul style="list-style-type: none"> – zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej, zawierające w zależności od 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które w pierwszej kolejności wymagają aktywizacji

			<p>ich zdolności do zatrudnienia.</p>	<p>indywidualnych potrzeb m.in. elementy: pracy socjalnej, poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową poradnictwa specjalistycznego, w tym: poradnictwo prawne w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów; poradnictwo rodzinne, obejmujące wsparcie rodziny naturalnej i zastępczej, opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną; poradnictwo psychologiczne, będą świadczone jako jeden z elementów szerszego, kompleksowego wsparcia zdefiniowanego na podstawie indywidualnej diagnozy uczestników projektów,</p>	<p>terytorialnego posiadające osobowość prawną,</p> <ul style="list-style-type: none"> – podmioty zatrudnienia socjalnego (tworzone zgodnie z wymogami określonymi w prawodawstwie krajowym), – podmioty prowadzące Zakłady Aktywności Zawodowej, – podmioty ekonomii społecznej²³⁰, – podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej. 	<p>społecznej, w tym osoby bezrobotne, które zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy znajdują się w trzeciej grupie osób – tzw. oddalonych od rynku pracy (w doniesieniu do osób sprofilowanych przez powiatowe urzędy pracy), ubodzy, niepełnosprawni i bezdomni,</p> <ul style="list-style-type: none"> – rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
--	--	--	---------------------------------------	---	---	--

				<p>uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej lub Klubie Integracji Społecznej, zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową (w przypadku OPS i PCPR wyłącznie dla osób nieposiadających statusu osoby bezrobotnej), działań diagnostycznych i terapeutycznych dla dzieci z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z zaburzeniami komunikacyjnymi dysleksją i dyskalkulią dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.</p> <p>– włączanie osób niepełnosprawnych w zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej poprzez finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>(w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz działań na rzecz aktywnej integracji dotychczas nie oferowanych przez WTZ (np. zajęcia aktywizacyjne), stanowiących poszerzenie oferty WTZ,</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizacja i finansowanie usług wspierających aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych, w tym np. trenera pracy i/lub doradcy zawodowego, – finansowanie programów zatrudnienia wspomaganego dla osób niepełnosprawnych, – wsparcie działalności w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej, w szczególności prowadzonej przez takie podmioty jak Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej, w tym rozwój i upowszechniania zatrudnienia wspieranego. 		
--	--	--	--	---	--	--

		<p>9iv Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej, jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.</p>	<p>Zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy, – działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym m.in. upowszechnianie usług rodzin wspierających, – organizacja i finansowanie usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych, w tym usług asystenta rodzinnego, konsultantów rodzinnych, mediatorów, – rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach, – usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła, osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach, gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, – podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz działalności leczniczej, – podmioty działające w publicznym i niepublicznym systemie ochrony zdrowia, – spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, – osoby niepełnosprawne, w tym z niepełnosprawnościami rzadko występującymi oraz sprzężonymi, bez względu na stopień niepełnosprawności, – rodziny osób niepełnosprawnych, zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe, – dzieci w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych, – członkowie rodzin zastępczych i pieczy zastępczej, – osoby starsze oraz osoby pełniące funkcje opiekuńcze wobec nich, – osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie, – kobiety w ciąży, młode matki,
--	--	---	--	---	---	---

				<p>usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, w tym m.in. poprzez: – wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym kształcenie i doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą (rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorek/dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego), – poprawę dostępu do działań koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, – wspieranie restrukturyzacji placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej (w celu zmniejszania liczby dzieci oraz podwyższenia wieku dzieci umieszczanych w tych placówkach), – wsparcie dla usług mieszkalnictwa wspomaganego (usługi w mieszkaniach treningowych 		<p>zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym.</p>
--	--	--	--	--	--	---

				i w mieszkaniach wspomaganym).		
			Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych	<ul style="list-style-type: none"> – programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych i zagrożonych niepełnosprawnością, – wdrożenie działań zapewniających dostęp do usług zdrowotnych oraz podnoszenie umiejętności kobiet będących w ciąży, jak również młodych matek (w tym matek samotnych) i rodziców, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem. (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, 		

				<p>grupy wsparcia, grupy samopomocowe),</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkolenia z zakresu opieki i rehabilitacji osób sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi, zależnymi (rodziny, opiekunowie prawni), – tworzenie i/lub funkcjonowanie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego i wspomagającego w celu tworzenia warunków do opieki domowej, – rozwój inicjatyw zwiększających dostęp do opieki środowiskowej, m.in. poprzez sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej, – zapewnienie dostępu do opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi (w tym instytucjonalnej, jeśli jest to uwarunkowane stanem zdrowia), w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej, 		
--	--	--	--	--	--	--

				<ul style="list-style-type: none"> – finansowanie usług ochrony zdrowia psychicznego (opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień), w tym opieki psychiatrycznej i psychologicznej. 		
	<p>9v Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia.</p>	<p>Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – świadczenie usług animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych dla wsparcia rozwoju ekonomii społecznej zgodnie z podziałem przyjętym w ramach Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej), – wsparcie finansowe dla powstających podmiotów ekonomii społecznej udzielane m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i miejsc pracy w nich, – podnoszenie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników podmiotów ekonomii społecznej w ramach procesów animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych, – koordynacja sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym 	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, – organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej, – podmioty ekonomii społecznej, – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia, – osoby fizyczne lub prawne (wraz z ich reprezentantami) zainteresowane założeniem i/lub prowadzeniem działalności w sektorze ekonomii społecznej, w tym w formie przedsiębiorstwa społecznego, – partnerstwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej w ramach działań koordynacyjnych sektora ekonomii społecznej. 	

JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE	CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	<p>10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.</p>	<p>Zwiększenie liczby miejsc wychowania przedszkolnego (alokacja 30 000 000 euro).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie istniejących i nowotworzonych przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych, – podnoszenie atrakcyjności i jakości oferty edukacyjnej przedszkoli poprzez organizację dodatkowych zajęć zwiększających szanse edukacyjne dzieci oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli nauczania przedszkolnego, – podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, kompetencji cyfrowych oraz języków obcych, – budowanie właściwych postaw i umiejętności uczniów w zakresie kreatywności, innowacyjności, współpracy zespołowej, – rozwój indywidualizacji nauczania poprzez wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych). 	<ul style="list-style-type: none"> – przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego oraz dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodzice, – szkoły i placówki realizujące kształcenie ogólne i zawodowe oraz ich uczniowie, – nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek realizujących kształcenie ogólne, w tym szkół kształcenia zawodowego, – osoby niepełnosprawne w ramach ww. grup.
		<p>Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi</p>				

			<p>Wzrost kompetencji nauczycieli kształcenia ogólnego, w szczególności w zakresie wykorzystania TIK w nauczaniu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie programów poradnictwa i doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w gimnazjum, – realizacja programów stypendialnych skierowanych do uczniów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji materialnej, kształcących się w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne, osiągających wysokie wyniki w nauce, w szczególności w zakresie przedmiotów przyczyniających się do podniesienia ich kompetencji kluczowych tj. w zakresie TIK, nauk matematyczno – przyrodniczych i języków obcych, – podnoszenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli z zakresu zastosowania aktywizujących metod pracy z uczniem, w szczególności poprzez wykorzystanie metod eksperymentu naukowego w edukacji, programy wsparcia nauczycieli jako element 		
--	--	--	---	--	--	--

				<p>poprawy jakości pracy szkół, ukierunkowane na podwyższanie kompetencji w obszarze kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych oraz doskonalenie umiejętności korzystania z technologii informacyjno – komunikacyjnych, a także zapewnienie narzędzi diagnostyki psychologiczno – pedagogicznej i metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia,</p> <p>– wsparcie procesu dydaktycznego i funkcjonowania szkół i/lub placówek oświatowych, w tym poprzez niezbędne wyposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia, w zakresie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i metod eksperymentu.</p>		
	10iii Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie	Wzrost kompetencji w obszarze TIK i języków obcych u osób dorosłych będących w niekorzystnej	– kształcenie w formach pozaszkolnych osób dorosłych, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, podniesieniem lub	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).	– osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem,	

		umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.	sytuacji na rynku pracy.	uzupełnieniem kompetencji językowych oraz cyfrowych, – programy formalnego potwierdzania kwalifikacji uzyskanych drogą nieformalną lub pozaformalną.		podniesieniem lub uzupełnieniem kompetencji językowych oraz cyfrowych.
		10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.	Wzrost zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe poprzez poprawę jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej szkół.	– współpraca szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z przedsiębiorcami lub pracodawcami w zakresie organizacji wysokiej jakości staży i dodatkowych praktyk (w tym zagranicznych) dla uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, obejmujących praktyczną naukę zawodu, – podniesienie kompetencji zawodowych uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (w tym kursy/szkolenia zawodowe) oraz zapoznanie ich z rynkiem branżowym, – współpraca szkół i placówek prowadzących kształcenie	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).	– szkoły i placówki oświatowe prowadzące kształcenie zawodowe i ich kadra, – uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, – rodzice uczniów szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, – nauczyciele przedmiotów zawodowych oraz instruktorzy

			<p>Wzrost kwalifikacji osób dorosłych poprzez uczestnictwo w pozaszkolnych formach kształcenia.</p>	<p>zawodowe z otoczeniem społeczno-gospodarczym w zakresie projektowania oferty kształcenia (w tym także włączenie w proces przygotowywania programów nauczania i organizacji kształcenia praktycznego dla uczniów), a także promocja szkół prowadzących kształcenie zawodowe,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie procesu dydaktycznego i funkcjonowania szkół i/lub placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, w tym poprzez niezbędne wyposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia, – podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z rynkiem pracy i uczelniami w bezpośrednim powiązaniu z potrzebami danej szkoły i/lub placówki prowadzącej kształcenie zawodowe, 		<p>praktycznej nauki zawodu,</p> <ul style="list-style-type: none"> – otoczenie społeczno-gospodarcze szkół tj. m.in.: pracodawcy, przedsiębiorcy, szkoły wyższe, instytucje rynku pracy, – osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, podniesieniem lub uzupełnieniem kwalifikacji zawodowych, – osoby niepełnosprawne w ramach ww. grup.
--	--	--	---	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none">– realizacja programów stypendialnych skierowanych do uczniów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji materialnej, kształcących się w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych i osiągających wysokie wyniki w nauce,– kształcenie i szkolenie zawodowe w formach pozaszkolnych osób dorosłych, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, podniesieniem lub uzupełnieniem kwalifikacji zawodowych (potwierdzonych formalnie).		
--	--	--	--	--	--	--

Źródło: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

6. ANALIZA ZAWARTOŚCI STRATEGII ROZWOJU JST NA OBSZARZE FUNKcjONALNYM W ZAKRESIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO I ROZWOJU RYNKU PRACY

Strategie rozwoju jednostek samorządu terytorialnego należą do najważniejszych lokalnych dokumentów planistycznych – wskazują, w jakich kierunkach powinny zmierzać gminy i powiaty, aby zapewnić sobie zrównoważony rozwój, a mieszkańcom – coraz lepsze warunki życia. Określone w strategiach cele i priorytety działania wyznaczają kierunki zrównoważonego i harmonijnego rozwoju w dłuższej perspektywie czasu. Strategie stanowią podstawę działania jednostek samorządów terytorialnych, formułowanych programów i przedsięwzięć czy polityki przestrzennej, jak również okazują się pomoce przy sięganiu po środki finansowe pochodzące z funduszy Unii Europejskiej i innych źródeł zewnętrznych. Oprócz wymiaru zewnętrznego, strategie rozwoju gminy czy powiatu pozytywnie wpływają na koordynację działań w samych jednostkach – strategie wyznaczają ramy i obszary współpracy różnych podmiotów, zainteresowanych rozwojem lokalnym: władz samorządowych, mieszkańców, przedsiębiorców czy organizacji pozarządowych.

Strona | 203

Wśród jednostek samorządu terytorialnego tworzących krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny większość dysponuje aktualnymi strategiami rozwoju. Na szczeblu powiatowym dokumenty strategiczne opracowane zostały w powiatach: gorlickim (na lata 2014-2020), jasielskim (na lata 2007-2015) i mieście Krośnie (na lata 2014-2022). Brak dokumentu strategicznego dotyczącego rozwoju lokalnego występuje w powiecie krośnieńskim – powiat dysponował jedynie nieaktualnym już *Planem Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Krośnieńskiego na lata 2004-2013*. Na szczeblu gminnym brak strategii rozwoju stwierdzono w dwóch gminach powiatu gorlickiego: Moszczenica i Uście Gorlickie (gmina dysponuje jedynie *Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Uście Gorlickie*), jednej gminie powiatu jasielskiego: Krempana oraz pięciu gminach powiatu krośnieńskiego: Dukla, Jaśliska, Krościenko Wyżne i Miejsce Piastowe (gmina dysponuje *Planem Strategicznym Gminy Miejsce Piastowe do roku 2015*).

Kwestie związane z rozwojem gospodarczym oraz rozwojem rynku pracy zajmują znaczne miejsce w *Strategii Rozwoju Powiatu Jasielskiego na lata 2007-2015*. W ramach pola strategicznego *Rozwój gospodarczy i współpraca międzynarodowa* określono cele związane z: tworzeniem bazy do rozwoju przedsiębiorczości i wspieraniem jej rozwoju (rozwój MŚP), kreowaniem atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych, poprawą stanu infrastruktury wspierającej rozwój przedsiębiorczości oraz stanu komunikacji społecznej i współpracy w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, a także tworzeniem podłoża do współpracy gospodarczej z partnerami regionalnymi i międzynarodowymi. W Strategii znalazły się również zapisy związane z aktywizacją i integracją społeczno-zawodową osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych (m.in. niepełnosprawnych), podnoszeniem kwalifikacji i kompetencji zawodowych nauczycieli, podniesieniem efektywności kształcenia zawodowego dla rynku pracy oraz wspieraniem działań na rzecz edukacji dorosłych. W dokumencie zawarto również cele związane z rozwojem oferty turystycznej (m.in. tworzenie gospodarstw agroturystycznych), ale nie pominięto także kwestii rolnictwa. Na obszarach wiejskich szczególnie ważne jest kreowanie pozarolniczych źródeł dochodu, ale także wspieranie rolnictwa poprzez rozwój rynku rolnego i promocję produktów regionalnych.

Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2022 wśród zdefiniowanych obszarów strategicznych zawiera jeden odnoszący się bezpośrednio do gospodarki – KONKURENCYJNA GOSPODARKA. Zgodnie ze sformułowanym celem strategicznym, działania w tym obszarze powinny objąć głównie stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki, a pomoc w tym ma podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta i wspieranie przedsiębiorczości. Szczególne wsparcie będzie dotyczyło obszarów związanych z rozwojem przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy. W dokumencie

strategicznym miasta Krosno zwrócono także uwagę na kwestie związane z podnoszeniem jakości kształcenia i wychowania czy aktywności społecznej (m.in. poprzez wspieranie rozwoju ekonomii społecznej czy aktywizację społeczno-zawodową osób bezrobotnych i niepełnosprawnych).

Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2014-2020 jako jeden z priorytetów strategicznych wskazała wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności inwestycyjnej powiatu. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację pomniejszych celów: wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców, tworzenie i rozwój sfer aktywności gospodarczej, działalność instytucji otoczenia biznesu, zrównoważone rolnictwo, promocję powiatu oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego. W dokumencie zawarto także cele związane z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu oraz dostępem do dobrej jakości oferty kształcenia, zachęcającej mieszkańców do podnoszenia kwalifikacji.

W *Strategii Rozwoju Miasta Jasła na lata 2007-2020. Aktualizacja 2013* wśród celów związanych bezpośrednio z rozwojem gospodarczym i rynku pracy wskazano wzrost konkurencyjności gospodarki miejskiej poprzez wdrażanie innowacyjnych technologii oraz aktywność instytucji otoczenia biznesu jako elementów budowania konkurencyjności gospodarki miasta. W strategii zaplanowano również cele związane z dostosowaniem systemu kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy (m.in. dostosowanie oferty edukacyjnej, tworzenie warunków do uczenia się przez całe życie), włączaniem społecznym (m.in. poprzez efektywną aktywizację zawodową) czy wykorzystaniem powiązań funkcjonalnych Jasła z ośrodkami regionalnym i subregionalnymi Podkarpacia (Rzeszów, Krosno), Małopolski (Gorlice) i Słowacji.

W *Aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Brzyska na lata 2014-2020* zawarto cele związane z tworzeniem warunków do powstawania nowych miejsc pracy, podnoszeniem wykształcenia kadr lokalnej gospodarki oraz promocją gminy na rzecz pozyskania inwestorów. Dla rozwoju lokalnej gospodarki szczególne znaczenie mają również cele związane z rolnictwem, rzemiosłem i drobną wytwórczością oraz turystyką.

W *Strategii Rozwoju Gminy Dębowiec na lata 2014-2020* cele gospodarcze skupiają się wokół kwestii związanych tworzeniem warunków dla wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki (poprzez rozwijanie przedsiębiorczości i podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej), a także rozwojem rolnictwa jako ważnego elementu lokalnej gospodarki. Wśród celów znalazły się również zadania związane z podejmowaniem aktywnych działań na rzecz zmniejszania bezrobocia i zapewnienia mieszkańcom gminy godziwych warunków życia.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Jasło na lata 2014 – 2020 w obszarze strategicznym *Przedsiębiorczość* wśród sformułowanych celów zakłada tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój drobnej przedsiębiorczości oraz aktywizację gospodarczą gminy. Z rozwojem gospodarczym związane są również cele dotyczące modernizacji rolnictwa do wymogów gospodarki rynkowej i uwarunkowań ekologicznych oraz organizacji przetwórstwa rolno-spożywczego i poszukiwania rynków zbytu. Dla rozwoju gminy istotne będą również turystyka i rekreacja: tworzenie bazy turystyczno-rekreacyjnej, gospodarstwa agroturystycznych czy rozwój usług związanych z agroturystyką. Wśród celów Strategii znajdują się również zadania odnoszące się do wspierania powstawania podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne), organizacji systemu doskonalenia zawodowego czy promocji systemu zdobywania wiedzy.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Kołaczyce na lata 2012-2020 zawiera szereg celów związanych z przedsiębiorczością pozarolniczą. Obejmują one m.in. wspieranie rozwoju narzędzi finansowych dla rozwoju istniejących i zakładania nowych przedsiębiorstw, tworzenie klimatu dla inwestycji w gminie, zachęcanie młodych ludzi po pozostaniu (lub powrocie) w gminie, wspierania

handlu, rzemiosła i małej wytwórczości, wspierania restrukturyzacji oraz wdrożenia nowoczesnego programu promocji gospodarczej gminy. Wśród celów strategicznych gminy znajdują się także kwestie związane z rolnictwem (m.in. promocja rolnictwa ekologicznego, lokalnych produktów rolnych i ekologicznych, podnoszenia kwalifikacji sektora rolnego czy dywersyfikacji źródeł dochodu ludności wiejskiej), rozwojem kapitału ludzkiego, szkoleniami osób dorosłych, kształtowaniem kadr dla potrzeb sektora turystycznego czy pomocy lokalnym przedsiębiorcom w nawiązywaniu współpracy z podmiotami zagranicznymi.

W *Strategii Rozwoju Gminy Nowy Żmigród na lata 2014-2020* wśród celów strategicznych wskazano na wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację celów operacyjnych, obejmujących: kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej gminy, wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości produkcji rolnej oraz wielofunkcyjnego rozwoju wsi oraz gospodarcze wykorzystanie potencjału przyrodniczego (rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej). Wskazano również cele związane z zapobieganiem wykluczeniu społecznemu, biedzie i zjawiskom patologicznym (m.in. przeciwdziałanie bezrobociu, wspieranie organizacji szkoleń zawodowych/dokształcających, stwarzanie warunków do przekwalifikowania, zmiany zawodu, podnoszenia kwalifikacji, rozwijanie pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego, wspomaganie wzrostu aktywności zawodowej), a także wspieraniem systemu edukacji (m.in. promocja edukacji pozaszkolnej).

W *Strategii Rozwoju Gminy Osiek Jasielski 2007-2015* główny nacisk w zakresie rozwoju gospodarczego został położony na rozwój turystyki (tworzenie infrastruktury, promocja turystyczna), przedsiębiorczości (promocja gospodarcza, wspieranie inwestycji, wspieranie sektora MŚP, wykorzystanie lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz zagospodarowanie ujęcia wód mineralnych) oraz współpracy lokalnej i międzynarodowej (głównie ze Słowacją i Ukrainą). W Strategii zawarto także cele związane z rozwojem rolnictwa i leśnictwa, w tym podniesienia efektywności gospodarstw rolnych czy wspierania gospodarstw ekologicznych i agroturystyki.

Zaplanowane w *Aktualizacji Strategii Gminy Skołyszyn na lata 2014-2020* cele związane z rozwojem gospodarczym obejmowały głównie kwestie dotyczące tworzenia warunków dla wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki (poprzez rozwój przedsiębiorczości i podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy), rozwoju rolnictwa oraz rozwoju turystyki i sportu. Dla rozwoju rynku pracy znaczenie mają również cele dotyczące rozwoju kapitału ludzkiego, aktywnych działań na rzecz zmniejszania bezrobocia czy wspierania grup zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

W dokumencie strategicznym gminy Tarnowiec, *Strategia Rozwoju Gminy Tarnowiec na lata 2008-2015*, jako cel strategiczny w obszarze Gospodarka określono przyspieszenie rozwoju gospodarczego gminy poprzez kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości. Szereg wskazanych zadań ma wspierać powstawanie nowych oraz tworzyć sprzyjające warunki dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych, przy wykorzystaniu lokalnych zasobów. Poprawie sytuacji gospodarczej gminy sprzyjać będą także działania na rzecz wzrostu konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz dochodów rolników, poprawy jakości życia i systemu edukacji dostosowanego do rynku pracy czy rozwoju turystyki (m.in. w oparciu o współpracę z podmiotami zagranicznymi).

W *Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024* do rozwoju gospodarczego odnosi się bezpośrednio cel strategiczny określony jako *rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza gminy*. W ramach tego celu zaplanowano działania związane z rozwojem przedsiębiorczości mieszkańców, zwiększoną dostępnością informacji i doradztwa dotyczących zakładania i prowadzenia działalności

gospodarczej, wzrostem atrakcyjności turystycznej gminy, efektywnej promocji, wzrostu inwestycji oraz poprawy sytuacji ekonomicznej towarowych gospodarstw rolnych.

Władze gminy Iwonicz-Zdrój, za pośrednictwem *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020*, stawiają przede wszystkim na rozwój przedsiębiorczości, turystykę i promocję gminy (w celu tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze usług turystycznych) oraz wielofunkcyjny rozwój wsi. W ramach rozwoju przedsiębiorczości zaplanowano tworzenie korzystnych warunków dla funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw, tworzenie programów wspierających przedsiębiorczość, organizację szkoleń dla przedsiębiorców, tworzenie zachęt dla inwestorów, organizowanie kursów i szkoleń dla mieszkańców, prowadzenie edukacji dla sektora usługowego czy współpracę z organizacjami wspierającymi przedsiębiorców.

W *Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020* główne kwestie związane z rozwojem gospodarczym dotyczą poprawy konkurencyjności gospodarczej gminy. W ramach tego celu zakłada się wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, przygotowanie gminy do pozyskiwania i obsługi inwestorów, wzrost dostępności wykwalifikowanych pracowników oraz zwiększoną zdolność absorpcji środków na aktywizację zawodową i rozwój przedsiębiorczości.

W *Strategii Rozwoju Gminy Korczyn do 2015 roku* jako priorytetowe kierunki działań związanych z rozwojem gospodarczym wskazano: stwarzanie warunków do reaktywowania produkcji sadowniczo-warzywniej i przetwórstwa owocowo-warzywnego oraz tworzenie warunków do rozwoju turystyki na bazie istniejących walorów środowiska przyrodniczego i wartości kulturowych.

Gmina Miejsce Piastowe dysponuje *Planem Strategicznym Gminy Miejsce Piastowe do roku 2015*. W dokumencie tym wśród celów związanych z rozwojem gospodarczym i rozwojem rynku pracy znalazły się kwestie związane z zwiększeniem ilości miejsc pracy, dobrze zorganizowanym rynkiem handlu i usług, rozwiniętym rzemiosłem artystycznym oraz wsparciem rolnictwa i leśnictwa (m.in. poprzez zwiększenie dochodów ludności wiejskiej z działalności pozarolniczej czy zwiększenie dochodowości gospodarstw rolnych).

W przypadku gminy Rymanów, w *Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012-2020*, zawarto dążenie do tworzenia warunków do napływu inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych oraz poszerzenia rynku pracy, a także zapewnienia dobrych warunków działania gospodarstw rolnych oraz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Działania związane z lokalizacją i rozwojem w gminie nowych podmiotów gospodarczych mają umożliwić wzrost liczby miejsc pracy o 15%, poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych ma skutkować wzrostem dochodów gospodarstw rolnych, a wspieranie różnicowania działalności na obszarach wiejskich – tworzeniem pozarolniczych źródeł dochodu dla ludności wiejskiej.

Strategia Rozwoju Gospodarczego Gminy Wojaszówka obejmuje dwie główne kwestie związane z rozwojem gospodarczym i rynkiem pracy: rozwój rolnictwa oraz turystyki i agroturystyki. W ramach rozwoju specjalistycznego rolnictwa nacisk został położony na dostosowanie rolnictwa do gospodarki rynkowej, rozwój usług i drobnej wytwórczości związanej w rolnictwem specjalistycznym (w celu powstania nowych miejsc pracy oraz wzrostu dochodów gminy) oraz aktywizację rolników poprzez rozwój agroturystyki. Natomiast sektor turystyki i agroturystyki ma być obszarem powstania nowych miejsc pracy w gminie.

W poniższej tabeli zestawiono najważniejsze cele strategiczne i operacyjne (ewentualnie kierunki działań), odnoszące się bezpośrednio do rozwoju gospodarczego i rozwoju rynku pracy, zawarte w dokumentach strategicznych jednostek administracyjnych należących do krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.

Tabela 53. Zawartość strategii rozwoju JST na obszarze funkcjonalnym w zakresie rozwoju gospodarczego i rozwoju rynku pracy

Jednostka administracyjna	Dokument strategiczny
Powiat gorlicki	<p>Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2014-2020</p> <p>PRIORYTET STRATEGICZNY I: PODNOSZENIE POZIOMU JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW</p> <p>Cele strategiczne:</p> <p>I.2. Powiat wspierający integrację grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>I.4. Wysoki poziom dostępnej w powiecie oferty oświatowej zachęcający mieszkańców do doskonalenia własnych kwalifikacji</p> <p>Zadania strategiczne – realizacja i modyfikacja zadań na lata 2014-2020</p> <p>I.12. Stworzenie możliwości kontynuowania nauki poprzez uruchamianie techników uzupełniających i szkół policealnych.</p> <p>I.13. Udział w programach rozwojowych oraz poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły ponadgimnazjalne kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych.</p> <p>I.14. Poszerzenie oferty studiowania w Gorlicach.</p> <p>I.15. Dostosowanie sieci szkół ponadgimnazjalnych do zainteresowań młodzieży, rynku pracy i prognoz demograficznych – rozwój szkolnictwa zawodowego.</p> <p>I.16. Udostępnienie młodzieży pełnej informacji o kierunkach kształcenia w szkołach prowadzonych przez powiat.</p> <p>I.17. Prowadzenie szkoleń w zakresie kształcenia ustawicznego, w tym agroturystyki, wykorzystując bazę i merytoryczne przygotowanie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych.</p> <p>I.32. Modernizacja i rozwój oferty kształcenia zawodowego i ustawicznego w Subregionie Sądeckim</p> <p>I.36. Systematyczna praca szkół ponadgimnazjalnych w poprawie jakości kształcenia w zakresie nauczania przedmiotów maturalnych ze szczególnym uwzględnieniem matematyki wraz z bieżącą analizą efektów pracy przez Wydział Edukacji Starostwa Powiatowego w Gorlicach.</p> <p>PRIORYTET STRATEGICZNY II: WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ I ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ POWIATU</p> <p>Cele strategiczne:</p> <p>II.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców</p> <p>II.2. Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej</p> <p>II.3. Profesjonalizacja funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu na terenie powiatu</p> <p>II.4. Rozwój zrównoważonego rolnictwa</p> <p>II.5. Promocja gospodarcza powiatu</p> <p>II.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego</p> <p>Zadania strategiczne – realizacja i modyfikacja zadań na lata 2014-2020:</p> <p>II.1. Przygotowanie przewodnika dla potencjalnych inwestorów, m.in. przez opracowanie zestawu ofert inwestycyjnych oraz informacji o aktualnych ulgach i preferencjach podatkowych, funkcjonujących na terenie powiatu.</p>

	<p>II.9. Współpraca instytucji rolniczych w celu organizowania rolników w grupy producenckie (np. producentów mleka, mięsa) oraz stowarzyszenia.</p> <p>II.10. Prowadzenie szkoleń zawodowych dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie.</p> <p>II.11. Prowadzenie działań informacyjnych dla rolników z zakresu zmian prawnych, pojawiających się programów, nowych rozwiązań innowacyjnych oraz organizowanych szkoleń i spotkań.</p> <p>II.12. Świadczenie usług doradczych i konsultingowych dla rolników z zakresu ekonomiki gospodarstwa rolnego, przygotowania biznes planu i wniosków o dopłaty, opracowania wniosku aplikacyjnego.</p> <p>II.14. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów powiatu (dominujących branży gospodarczych i przedsiębiorstw, zasobów ludzkich, oferty usług okołobiznesowych, itp.), a następnie stałe aktualizowanie powstałej bazy danych.</p> <p>II.15. Efektywniejsza współpraca gospodarcza ze Słowacją, m.in. przez specjalnego informatora zawierającego oferty inwestycyjne, informacje o aktualnych ulgach i preferencjach podatkowych, funkcjonujących na terenie powiatu, a także pomysły na wspólne projekty.</p> <p>II.16. Wspieranie działalności punktów informacyjnokonsultacyjnych dla przedsiębiorców.</p> <p>II.17. Aktualizacja i realizacja Powiatowego Programu Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy.</p> <p>II.18. Publikowanie materiałów promocyjnych i upowszechnianie ich wśród instytucji zajmujących się marketingiem gospodarczym w kraju i zagranicą.</p> <p>II.19. Wdrożenie aktywnych programów kształtowania cech przedsiębiorczych w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie powiatu.</p> <p>II.20. Prowadzenie międzypowiatowego lobbingu na rzecz rozwoju terenów górskich i podgórszych.</p> <p>II.21. Rozwój produkcji zdrowej żywności ekologicznej, m.in. przez organizowanie szkoleń dla rolników, wspieranie stowarzyszeń rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne, organizowanie wizyt studyjnych celem wymiany doświadczeń oraz pomoc w uzyskiwaniu certyfikatu gospodarstwa ekologicznego.</p> <p>II.22. Upowszechnianie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.</p> <p>II.23. Wspieranie działań sektora biznesowego w zakresie tworzenia klastrów gospodarczych na terenie powiatu gorlickiego.</p> <p>II.24. Wsparcie programów dotacyjnych na założenie własnej firmy jako szansy na rozwój gospodarczy Subregionu Sądeckiego.</p> <p>II.25. Wspieranie działań samorządów gminnych w zakresie tworzenia stref aktywności gospodarczej na terenie powiatu gorlickiego.</p> <p>II.26. Powołanie na terenie powiatu gorlickiego pozabankowych źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw – fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, inne.</p> <p>II.27. Zorganizowanie Centrum Obsługi Rolników.</p> <p>II.34. Utworzenie w internetowym portalu powiatu gorlickiego serwisu informacyjnego dla inwestorów.</p>
Gorlice – miasto	<p>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Gorlice w perspektywie 2020+</p> <p>Obszar 1 – „Nowa energia w Gorlicach” – konkurencyjna lokalizacja oraz wiarygodny partner dla biznesu.</p> <p>Cel strategiczny: Wspólnie tworzymy w Gorlicach konkurencyjną lokalizację dla nowoczesnych przedsiębiorstw – z dobrymi połączeniami drogowymi, kolejowymi i internetowymi, fachową kadrą i klimatem przyjaznym przedsiębiorczości.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie stabilnej polityki wychodzenia naprzeciw przedsiębiorcom oraz przyciągania do Gorlic inwestycji (kapitału), szczególnie w branżach zaawansowanych technologicznie i wymagających zaplecza inżynierskiego, w nowych dziedzinach atrakcyjnych dla ludzi młodych oraz w branżach oferujących atrakcyjne, elastyczne miejsca pracy dla kobiet. 2. Stworzenie wyróżniająco dobrego klimatu dla współpracy i podejmowania nowych przedsięwzięć gospodarczych, budowanie przyjaznych relacji samorząd przedsiębiorstwa-inwestorzy i zwiększanie aktywności partnerów na rzecz lokalnej kooperacji w biznesie, w sprawach gospodarczych. W tym zakresie ważnym narzędziem jest Rada Gospodarcza przy Burmistrzu Miasta. 3. Stworzenie – wspólnie z partnerami lokalnymi – stałego mechanizmu dostosowywania kierunków kształcenia zawodowego oferowanego przez gorlickie szkoły do potrzeb gorlickich przedsiębiorstw i szerzej, rynku pracy. 5. Działanie na rzecz ekonomizacji gospodarki komunalnej m.in. poprzez wykorzystanie odpadów jako źródła energii oraz wykorzystanie energii geotermalnej. 6. Budowanie więzi gospodarczych, wspieranie kooperacji ponadregionalnej i regionalnej, inicjowanie i dbanie o stałą współpracę z gminami i samorządem powiatowym. 7. Rozwijanie strefy aktywności gospodarczej i tworzenie nowych ofert inwestycyjnych. <p>OBSZAR 2 - „W GORLICACH DOBRZE W KAŻDYM WIEKU” Cel strategiczny: Dbamy o to, aby Gorlice były przyjaznym i wygodnym miejscem aktywnego życia osób w każdym wieku i o różnych potrzebach. Budujemy atrakcyjne warunki startu życiowego i rozwoju dla ludzi młodych – dzięki temu zachęcamy ich do pozostania i osiedlania się w mieście.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Promowanie wśród młodzieży kształcenia zawodowego, organizowanie dni otwartych w szkołach i zakładach pracy. 2. Stworzenie mechanizmu analiz rynku i uzgadniania kierunków kształcenia pod kątem potrzeb mieszkańców i lokalnego rynku pracy, wsparcie dla rozwijania nowoczesnych kompetencji już od dziecka oraz dla tworzenia specjalizacji, których poszukuje rynek.
Bobowa	<p>Strategia Rozwoju Gminy Bobowa na lata 2015 -2020</p> <p>OBSZAR IV: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ CELE STRATEGICZNE: CS4. Kreowanie nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki przy wykorzystaniu potencjału intelektualnego mieszkańców Cele operacyjne: 4.1. Rozwój stref aktywności gospodarczej sprzyjający inwestycjom na terenie gminy. 4.2. Wsparcie sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy. 4.3. Wsparcie zatrudnienia na lokalnym rynku pracy poprzez podnoszenie kwalifikacji zawodowych wśród ludzi młodych i długotrwale bezrobotnych. 4.4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii. 4.5. Utworzenie „UNIWERSYTETU III wieku” i propagowanie uczenia się przez całe życie.</p> <p>OBSZAR V: ROLNICTWO I AGROTURYSTYKA</p>

	<p>CS5. Rozwój i wzrost konkurencyjności rolnictwa indywidualnego oraz wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego</p> <p>Cele operacyjne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Wsparcie potencjału rolniczego gminy. 5.2. Wykorzystanie warunków glebowych do uprawy rolnictwa tradycyjnego i ekologicznego. 5.3. Wsparcie działalności gospodarczej dotyczącej świadczenia usług rolniczych. 5.4. Tworzenie grup producenckich na terenie gminy. 5.5. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej, w tym agroturystyki. 5.6. Wspieranie inicjatyw w zakresie przetwórstwa rolno – spożywczego, poprzez organizację szkoleń i pomocy doradczej. 5.7. Wspieranie działań zwiększających jakość produkcji rolnej. <p>OBSZAR VI: REWITALIZACJA PRZESTRZENNA, GOSPODARCZA I SPOŁECZNA</p> <p>CS6. Rewitalizacja przestrzenna, gospodarcza i społeczna</p> <ol style="list-style-type: none"> 6.2. Poprawa warunków nauki oraz wychowania przedszkolnego. 6.7. Powstanie nowych miejsc pracy.
<p>Biecz</p>	<p>Strategia Rozwoju Gminy Biecz</p> <p>Kierunek rozwoju gminy: <i>Rozwój Turystyki</i></p> <p>Cel strategiczny: Zwiększenie wpływów budżetowych gminy z działalności turystycznej</p> <p>Cel operacyjny: Stworzenie warunków dla rozwoju turystyki.</p> <p>Cel strategiczny: Stworzenie miejsc pracy na bazie turystyki</p> <p>Cel operacyjny: Rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej.</p> <p>Cel operacyjny: Rozbudowa bazy usługowej.</p> <p>Kierunek rozwoju gminy: <i>Rozwój drobnej przedsiębiorczości i rzemiosła</i></p> <p>Cel strategiczny: zwiększenie wpływów środków finansowych do budżetu gminy i zmniejszenie bezrobocia</p> <p>Cel operacyjny: Stworzenie dogodnych warunków do organizacji i efektywnego prowadzenia własnych przedsięwzięć gospodarczych przez mieszkańców gminy poprzez współudział i pomoc ze strony Urzędu Gminy w tworzeniu struktur organizacyjnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie preferencyjnej polityki podatkowej dla nowo powstających firm. • Organizowanie szkoleń na temat przedsiębiorczości - aspekty ekonomiczne, gospodarcze, prawne, rachunkowe, itp. • Stworzenie baz danych o rynkach zbytu i kontrahentach działających w wybranych branżach. • Stworzenie systemu szkoleń umożliwiających przekwalifikowanie bezrobotnym i zagrożonym utratą pracy. • Promocja wyrobów produkowanych przez lokalny przemysł. <p>Cel Operacyjny: Promocja Gminy w celu pozyskania nowych inwestorów.</p>

- Stworzenie bazy danych o funkcjonujących na terenie gminy podmiotach gospodarczych, zasobach gminy, wykształceniu i umiejętnościach mieszkańców, położeniu geograficznym i komunikacyjnym, etc.
- Opracowanie i wydanie gospodarczego biuletynu informacyjnego na temat niewykorzystanych budynków, gruntów, bogactw naturalnych, etc.

Cel Operacyjny: Wykorzystanie środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych na rozwój przedsiębiorczości.

Cel strategiczny: Dążenie do usytuowania inwestycji ponadlokalnych na terenie gminy.

Cel Operacyjny: Podjęcie starań zmierzających do realizacji projektu budowy obwodnicy.

Kierunek rozwoju gminy: *Rolnictwo bieckie - zdrowa żywność i piękny krajobraz*

Cel strategiczny: Dostosowanie rolnictwa do funkcjonowania w gospodarce rynkowej

Cel operacyjny: Organizacja systemu informacji dla rolników.

- Kolportaż wśród rolników ODR oraz Biuletynu Informacyjnego Rynek Rolny.

Cel operacyjny: Organizacja grup producenckich.

- Prowadzenie szkoleń i spotkań informacyjnych prezentujących idee tworzenia grup producenckich.

Cel operacyjny: Korzystanie z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Cel strategiczny: Zwiększenie dochodów w rodzinach rolniczych

Cel operacyjny: Zwiększenie ilości i jakości produkcji rolniczej

- Pomoc merytoryczna i finansowa dla rolników mających w planach produkcję ekologicznej żywności bądź intensyfikację produkcji rolnej (Urząd Gminy, ODR).

Cel operacyjny: Poszukiwanie nowych rynków zbytu.

- Partycypacja Urzędu Gminy w tworzeniu nowych rynków zbytu (lokalne giełdy rolne).

Cel operacyjny: Poszukiwanie dodatkowych źródeł dochodu ludności rolniczej.

- Pomoc merytoryczna i finansowa dla rolników chcących podjąć działalność agroturystyczną i rozwijających usługi okołorolnicze (Urząd Gminy, ODR).

Cel operacyjny: Tworzenie warunków dla rozwoju drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego.

Kierunek rozwoju gminy: *Kultura, oświata i integracja społeczna*

Cel strategiczny: Tworzymy oświatę przystosowaną do istniejących potrzeb środowiska wewnętrznego i zewnętrznego

Cel operacyjny: Opracowanie systemu szerokoprofilowego kształcenia zawodowego umożliwiającego szybką zmianę zawodu.

- Uruchomienie nowego profilu kształcenia związanego z obsługą ruchu turystycznego (wiedza z zakresu gastronomii, hotelarstwa, przewodnictwa, organizacji projektów w kulturze i turystyce, marketingu, etc.)

Cel operacyjny: Wykorzystanie i promowanie ludzi z wyższym wykształceniem oraz posiadających inicjatywę (liderów społecznych).

Cel operacyjny: Uruchomienie w perspektywie filii wyższej uczelni na bazie lokalowej bieckiego liceum.

Gorlice – gmina
wiejska

Strategia Rozwoju Gminy Gorlice na lata 2013-2020

Obszar rozwojowy I. *GOSPODARKA*

Cel strategiczny I.1. Budowa infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości i usług.

Cel operacyjny I.1.1. Budowa stref aktywności gospodarczej.

Zadanie I.1.1.1. Przygotowanie koncepcji budowy stref aktywności gospodarczej, wraz z niezbędnymi opiniami i zgodami.

I.1.1.2. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie budowy stref aktywności gospodarczej wraz z infrastrukturą techniczną i dostępowymi ciągami drogowymi.

I.1.1.3. Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie budowy infrastruktury drogowej i sieciowej w strefach aktywności gospodarczej oraz w zakresie infrastruktury dostępowej.

Cel operacyjny I.1.2. Budowa lokalnych obszarów aktywności gospodarczej.

I.1.2.1. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie budowy lokalnych obszarów aktywności gospodarczej, w tym dopuszczenie budowy infrastruktury gospodarczej i usługowej w ramach posesji mieszkalnych.

I.1.2.2. Poprawa jakości układów drogowych do lokalnych obszarów aktywności gospodarczej.

I.1.2.3. Wyposażenie lokalnych obszarów aktywności gospodarczej w infrastrukturę kanalizacyjną i wodociągową.

Cel operacyjny I.1.3. Promocja gospodarcza GMINY GORLICE.

I.1.3.1. Opracowanie programu promocji gospodarczej GMINY GORLICE.

I.1.3.2. Budowa, samodzielnie lub we współpracy z innymi gminami, instytucji zajmującej się promocją gospodarczą terenu.

I.1.3.3. Opracowanie metodologii oraz przygotowanie materiałów promocyjnych, ich dystrybucja i prezentacja w ramach zorganizowanej kampanii promocji oferty gospodarczej GMINY.

Cel strategiczny I.2. Wzmocnienie konkurencyjności i poprawa marketingu lokalnego rolnictwa ekologicznego.

Cel operacyjny I.2.1. Wzmocnienie organizacyjne i infrastrukturalne dla rozwoju rolnictwa ekologicznego.

I.2.1.1. Opracowanie planu rozwoju rolnictwa ekologicznego w GMINIE.

I.2.1.2. Przeprowadzenie prac planistycznych i dokonanie zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, mających na celu określenie obszarów rolnictwa ekologicznego oraz minimalnych standardów zagospodarowania terenu.

I.2.1.3. Podniesienie jakości środowiska naturalnego w obszarach rolnictwa ekologicznego, poprzez pełne wyposażenie terenów w systemy kanalizacji wiejskiej oraz infrastrukturę wodociągową, promocję i wsparcie przy realizacji ekologicznych systemów grzewczych oraz budowę infrastruktury drogowej wraz z dojazdami do pól.

Cel operacyjny I.2.2. Promocja i marketing rolnictwa ekologicznego oraz ekologicznych produktów lokalnych.

I.2.2.1. Opracowanie i wdrożenie systemów promocji i marketingu produktów rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzenie marki produktowej.

I.2.2.2. Wspieranie grup producenckich.

I.2.2.3. Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla rolników w zakresie produkcji ekologicznej.

I.2.2.4. Promocja przetwórstwa i marketingu produktów rolnictwa ekologicznego.

Obszar rozwojowy III. *PRZESTRZEŃ*

Cel strategiczny III.3. Rozwój aktywności gospodarczej.

Cel operacyjny III.3.1. Przygotowanie terenów dla rozwoju działalności przemysłowej i usługowej.

	<p>III.3.1.1. Przygotowanie koncepcji budowy stref aktywności gospodarczej, wraz z niezbędnymi opiniami i zgodami. III.3.1.2. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie budowy lokalnych obszarów aktywności gospodarczej, w tym dopuszczenie budowy infrastruktury gospodarczej i usługowej. III.3.1.3. Wykup i scalenie terenów dla rozwoju obszarów gospodarczych. Cel operacyjny III.3.2. Budowa infrastruktury dla rozwoju stref aktywności gospodarczej. III.3.2.1. Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie budowy infrastruktury drogowej i sieciowej w strefach aktywności gospodarczej. III.3.2.2. Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie budowy infrastruktury dostępowej do stref aktywności gospodarczej. III.3.2.3. Stworzenie systemu ochrony środowiska i minimalizacji negatywnego wpływu działalności przemysłowej na pozostałe obszary GMINY i gmin sąsiednich.</p>
Lipinki	<p>Strategia Rozwoju Gminy Lipinki na lata 2014-2020</p> <p>Kierunek rozwoju: Wzrost atrakcyjności gminy fundamentem zintegrowanego rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej Cele strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost efektywności lokalnej gospodarki <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy 1.2. Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych 1.3. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki 1.4. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego przy zwiększonym udziale korzystania z odnawialnych źródeł energii. 2. Integracja społeczna oraz poprawa jakości kapitału społecznego w gminie <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców 2.2. Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie
Łużna	<p>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Łużna na lata 2010-2020</p> <p>CEL STRATEGICZNY 1: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ WSI Cele operacyjne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Wypracowanie narzędzi wspierających różnicowanie działalności rolniczej w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów 1.2. Aktywizacja potencjału zawodowego mieszkańców wsi i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 1.3. Wspieranie rozwoju agroturystyki. 1.4. Wyłączenia z użytkowania rolniczego gruntów <p>CEL STRATEGICZNY 2: DOSTOSOWANIE ROLNICTWA DO GOSPODARKI RYNKOWEJ Cele operacyjne:</p>

- 2.1. Wspomaganie działań dotyczących podnoszenia kwalifikacji sektora rolnego, dostosowania gospodarstw rolnych do zmian technologicznych i rynkowych w celu zwiększenia konkurencyjności produkcji rolnej gospodarstw
- 2.2 Wspomaganie działań dotyczących podnoszenia kwalifikacji sektora rolnego, dostosowania gospodarstw rolnych do zmian technologicznych i rynkowych w celu zwiększenia efektywności i dochodowości produkcji rolnej gospodarstw.
- 2.3. Stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu gospodarstw ekologicznych
- 2.4. Wsparcie restrukturyzacji i rozwoju istniejących i nowych dziedzin gospodarki w celu zwiększenia produktywności

CEL STRATEGICZNY 6: ZWIĘKSZENIE POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO GMINY

Cele operacyjne:

- 6.1. Stworzenie korzystnych warunków prawno-finansowych dla rozwoju przedsiębiorstw i zakładania nowych podmiotów, modernizację i rozwój sektora MSP na terenie gminy Łużna przy wykorzystaniu m.in. regionalnych funduszy gwarancyjnych i pożyczkowych oraz dotacji z Unii Europejskiej,
- 6.2. Wzmacnianie roli instytucji okołobiznesowych pełniących funkcje doradcze dla sektora MSP m.in. poprzez wspólne tworzenie programów wspierania przedsiębiorczości, rozwijania pomiędzy firmami współpracy ułatwiającej pozyskiwanie funduszy z Unii Europejskiej i efektywne ich wykorzystanie przez MSP
- 6.3. Wprowadzenie systemu zachęt i instrumentów wsparcia dla młodych ludzi kończących różne typy szkół, aby chcieli swoją przyszłość osobistą i zawodową związać z gminą Łużna, a tych, którzy wyjechali zachęcić do powrotu.
- 6.4. Stworzenie systemu zachęt inwestycyjnych dla inwestorów zewnętrznych, poprzez udostępnianie powierzchni do prowadzenia działalności gospodarczej i przygotowaniu terenów inwestycyjnych.

CEL STRATEGICZNY 8: ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO

Cele operacyjne:

- 8.1. Wspomaganie działań edukacyjnych w zakresie edukacji dorosłych w związku z przekształceniami w rolnictwie, rozwojem turystyki i agroturystyki, działalnością gospodarczą i ekologią.
- 8.2. Organizacja kursów i szkoleń służących zdobywaniu przez mieszkańców gminy nowych kwalifikacji w zawodach nierolniczych.
- 8.3. Aktywizacja potencjału zawodowego mieszkańców wsi i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
- 8.4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży
- 8.5. Stwarzanie warunków do kształcenia dorosłych mających na celu poprawę zarządzania gospodarstwem rolnym oraz wzrost efektywności i jakości produkcji rolniczej.

Moszczenica	Brak aktualnej strategii rozwoju
Ropa	Strategia Rozwoju Gminy Ropa CEL STRATEGICZNY: POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

CEL SZCZEGÓŁOWY: ZAPEWNIENIE JAK NAJWYŻSZEGO POZIOMU WYKSZTAŁCENIA DOSTOSOWANEGO DO AKTUALNYCH I PRZYSZŁYCH WYMOGÓW ŻYCIA SPOŁECZNEGO I ZAWODOWEGO

M.in. edukacja dorosłych:

- Prowadzenie działań mających na celu wzrost kwalifikacji osób dorosłych, potrzebnych dla tworzenia nowych miejsc pracy;
- Organizowanie wyjazdów studyjnych;
- Szkolenia grup producentów rolnych z zakresu strategii wolnego rynku i funkcjonowania Wspólnej Polityki Rolnej, w programach należy uwzględnić nowe uwarunkowania i wyzwania dla mieszkańców obszarów wiejskich;
- Realizacja szkoleń w zakresie organizacji usług turystycznych w tym prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego;
- Prowadzenie kursów i szkoleń z zakresu mikroprzedsiębiorczości;
- Organizacja form kształcenia praktycznego, kursów zawodowych;
- Tworzenie warunków dla rozwijania motywacji dorosłych i młodzieży.

CEL STRATEGICZNY: ROZWÓJ GOSPODARKI I POPRAWA BYTU MIESZKAŃCÓW

CEL SZCZEGÓŁOWY: STWORZENIE WARUNKÓW ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ MIESZKAŃCÓW

- Pomoc dla małych firm w zakresie doradztwa biznesowego, prawnego, finansowego;
- Szkolenia dla przedsiębiorców z zakresu umiejętności zarządzania własną firmą i marketingu;
- Opracowanie ofert dla inwestorów bazujących na zasobach gminy.

CEL SZCZEGÓŁOWY: WZROST DOCHODOWOŚCI GOSPODARSTW ROLNYCH

- Realizowanie kierunków produkcji rolniczej: chów bydła opasowego, chów bydła mlecznego, chów owiec;
- Wdrażanie nowoczesnych technologii produkcji i technik sprzedaży;
- Umocnienie pozycji producentów rolnych poprzez pozyskiwanie stałych i lojalnych odbiorców towarów;
- Pozyskiwanie dodatkowych źródeł dochodu poprzez rozwój agroturystycznych gospodarstw, wdrażanie nowych upraw, w tym wierzby energetycznej, zieleni;
- Szkolenia producentów rolnych w zakresie mechanizmów funkcjonowania wolnego rynku i Wspólnej Polityki Rolnej, pomoc techniczna i merytoryczna w organizowaniu się producentów Rolnych;
- Uczestnictwo rolników w programach UE dotyczących restrukturyzacji gospodarstw uwzględniającego system wsparcia dla rolników powiększających gospodarstwa, rozwijających produkcję towarową;
- Uczestnictwo rolników produkujących zdrową żywność oraz świadczących usługi agroturystyczne w programach UE.

CEL SZCZEGÓŁOWY: ORGANIZOWANIE PRODUCENTÓW ROLNYCH W GRUPY PRODUCENCKIE I MARKETINGOWE

- tworzenie systemu powiązania z przetwórstwem i rynkiem, tworzenie marki regionu, wspólna sprzedaż towarów, przetwarzanie, magazynowanie, itp.
- reprezentowanie i dbanie o własne interesy, wymiana doświadczeń pomiędzy producentami;

Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

	<ul style="list-style-type: none"> • przetwarzanie produktów rolnych na terenie gminy, zatrzymanie wartości dodanej; • utworzenie grupy producentów mleka oraz innych grup w pozostałych branżach towarowej produkcji rolnej; • realizacja programu pomocy doradczej i technicznej dla grup producenckich. <p>CEL SZCZEGÓŁOWY : ORGANIZACJA SYSTEMU INFORMACJI DLA ROLNIKÓW</p> <p>CEL SZCZEGÓŁOWY: ROZWÓJ PRZETWÓRSTWA I WYROBÓW ARTYKUŁÓW Z DREWNA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podstawowym zadaniem dla tej działalności gospodarczej jest zwiększenia przetwarzanie drewna celem uzyskania wyższej wartości dodanej; • Powołanie organizacji zrzeszającej producentów rękodziela oraz producentów wytwarzających stolarkę budowlaną i przedmioty użytkowe, pozwoli aktywnie zajmować się określeniem zapotrzebowania na rynku, zawieraniem umów na odbiór produktów, promocją szukaniem nowych rynków zbytu i podtrzymywaniem stałych kontaktów handlowych. Integrowanie małych przetwórców jest szansą dla ich funkcjonowania na rynku; • Ukierunkowanie przerobu drewna i zagospodarowanie całości drewna na miejscu wraz z głębokim przerobem tego surowca; • Zagospodarowanie odpadów pozostających po przetwarzaniu drewna. <p>CEL SZCZEGÓŁOWY: ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ GMINY I TWORZENIE GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zadanie: Budowanie infrastruktury związanej z turystyką. 2. Zadanie: Przygotowanie i wdrożenie lokalnych produktów turystycznych 3. Zadanie: Przygotowanie ofert inwestycyjnych, poszukiwanie inwestorów oraz promocja terenu.
Sękowa	<p>Strategia Rozwoju Gminy Sękowa na lata 2014-2020</p> <p>Kierunek rozwoju: <i>Konkurencyjna gospodarka</i></p> <p>Cele strategiczne: Wykorzystanie walorów gminy dla jej rozwoju gospodarczego</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>I.1.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości</p> <p>I.1.2. Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego</p> <p>I.1.3. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego</p> <p>I.1.4. Tworzenie, rozwój i promowanie potencjału turystyczno-rekreacyjnego gminy</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie dostępnej infrastruktury w celu poszerzenia oferty inwestycyjnej podmiotom gospodarczym • Wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców gminy, w tym m.in. poprzez pobudzanie i wspieranie powstawania lokalnych działalności gospodarczych

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój współpracy podmiotów społecznych, gospodarczych i samorządowych na rzecz przeciwdziałania migracjom zarobkowym w szczególności młodych ludzi oraz procesowi depopulacji gminy • Oferowanie różnorodnych form wsparcia ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczych (ulgi inwestycyjne, wsparcie dla zatrudnienia) • Realizacja projektów i programów, w tym: doradztwo w zakresie pozyskiwania środków na założenie oraz rozwój działalności gospodarczej; wdrożenie innowacyjnych programów mających na celu zwalczanie bezrobocia oraz pomoc w przekwalifikowaniu się lub dostosowaniu swoich umiejętności do bieżących potrzeb rynku pracy <p>Kierunek rozwoju: <i>Rozwój kapitału ludzkiego</i> Cele strategiczne: Wzrost poziomu życia mieszkańców gminy Cele operacyjne: II.1.2 Poprawa warunków i jakości edukacji oraz sportu</p>
Uście Gorlickie	<p>Brak aktualnej strategii rozwoju</p> <p>Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Uście Gorlickie Cele strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój agroturystyki, turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego 2. Poprawa infrastruktury technicznej w gminie 3. Wzrost standardu i jakości życia w gminie 4. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii 5. Rozwój i dbałość o środowisko naturalne 6. Rozwój rolnictwa ekologicznego 7. Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości
Powiat jasielski	<p>Strategia Rozwoju Powiatu Jasielskiego na lata 2007-2015</p> <p>POLE STRATEGICZNE 1 Rozwój gospodarczy i współpraca międzynarodowa Priorytet 1 Wprowadzanie innowacyjności i rozwój przedsiębiorczości oraz zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Cel 1 Tworzenie bazy do rozwoju przedsiębiorczości i wspieranie jej rozwoju- rozwój MŚP:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Ułatwienia dla zakładania nowych oraz prowadzenia istniejących firm 1.2. Aktywizacja różnych środowisk powiatu w działaniach na rzecz rozwoju i współpracy 1.3. Scalanie rozdrobnionych gruntów w celu tworzenia terenów inwestycyjnych 1.4. Budowa systemu wsparcia dla MŚP

Cel 2 Kreowanie atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych:

- 2.1. Promowanie potencjału gospodarczego i inwestycyjnego regionu
- 2.2. Stworzenie odpowiedniej bazy logistycznej

Cel 3 Poprawa stanu infrastruktury wspierającej rozwój przedsiębiorczości

- 3.1. Zapewnienie dobrej informacji i promocji gospodarczej
- 3.2. Wspieranie instytucji i organizacji pozyskujących środki pomocowe dla powiatu

Cel 4 Poprawa stanu komunikacji społecznej i współpracy w zakresie rozwoju przedsiębiorczości

- 4.1. Poprawa wizerunku przedsiębiorców i przedsiębiorczości-budowa zaufania do przedsiębiorców
- 4.2. Pomoc w rozwoju lokalnych Organizacji Wspierania Biznesu
- 4.3. Spotkania przedstawicieli samorządu z przedsiębiorcami- budowa wzajemnego zaufania

Priorytet 2 Wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych. Współpraca lokalna i transgraniczna

Cel 1 Podłoże do wspólnych przedsięwzięć gospodarczych:

1. Rozwój współpracy regionalnej i międzynarodowej Powiatu Jasielskiego
 - 1.1 Rozwój współpracy gospodarczej
 - 1.2 Rozwój edukacji i współpracy naukowej
 - 1.3 Rozwój współpracy dotyczącej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców
 - 1.4 Koordynacja i promocja współpracy transgranicznej
 - 1.5 Rozwój współpracy z sąsiednimi samorządami

POLE STRATEGICZNE 3 Infrastruktura społeczna, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo mieszkańców, edukacja

Priorytet 1 Działania w zakresie pomocy społecznej

Cel 1 Działania w otoczeniu osób zagrożonych marginalizacją czy wykluczeniem społecznym

1. Rozpoznanie środowisk dotkniętych i zagrożonych marginalizacją czy wykluczeniem społecznym
2. Aktywizacja osób wykluczonych w życiu zawodowym i społecznym
3. Aktywizacja oraz integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych i przewlekle chorych psychicznie

Cel 4 Stwarzanie warunków dla rozwoju aktywności osób niepełnosprawnych oraz osób przewlekle chorych psychicznie

1. Rozwój kształcenia ustawicznego
2. Budowa i modernizacja obiektów sportowych pod kątem przystosowania dla osób niepełnosprawnych
3. Likwidowanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych
4. Wspieranie organizacji imprez integracyjnych dla osób niepełnosprawnych
5. Dofinansowanie warsztatów terapii zajęciowej
6. Tworzenie ośrodków wsparcia, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Priorytet 3 Działania w zakresie edukacji lokalnej

Cel 1 Podniesienie efektywności kształcenia zawodowego dla rynku pracy

1. Stworzenie spójnego systemu kształcenia zawodowego w oparciu o istniejącą bazę dydaktyczną szkół zawodowych przy ścisłej współpracy z Powiatowym Ośrodkiem Edukacji Nauczycieli w Jaśle oraz Centrum Kształcenia Praktycznego w Jaśle.
2. Stworzenie systemu umożliwiającego szybkie przekwalifikowanie zawodowe oraz zdobycie nowych umiejętności zawodowych
3. Podniesienie jakości oraz stabilności systemu kształcenia ustawicznego
4. Stworzenie platformy współpracy pomiędzy pracodawcami i szkołami zawodowymi regionu
5. W sytuacji niżu demograficznego zwiększyć liczbę klas wielozawodowych, ze statusem uczniów pracowników młodocianych oraz stworzyć klasy dwu i trzy zawodowe

Cel 5 Stworzenie systemu ustawicznego doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych i placówek oświatowych

1. Doskonalenie działań i rozwój Powiatowego Ośrodka Edukacji Nauczycieli w Jaśle
2. Opracowanie systemu doskonalenia nauczycieli w oparciu o posiadaną bazę dydaktyczną szkół i placówek
3. Prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli poprzez system wspomaganie zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem podnoszenia kwalifikacji nauczycieli wiejskich
4. Opracowanie systemu zachęt finansowych dla osób chcących podjąć pracę w szkolnictwie zawodowym
5. Stworzenie płaszczyzny wymiany doświadczeń poprzez utworzenie stanowisk metodyków
6. Stworzenie doradztwa w zakresie procedur pisania programów działania, jako podstawy do pozyskiwania środków na doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej z funduszy UE

Cel 7 Wspieranie działań w zakresie edukacji osób dorosłych

1. Wspieranie organizacji kształcących osoby dorosłe

POLE STRATEGICZNE 4 Kultura, turystyka, sport i rekreacja

Priorytet 1 Rozwój oferty turystycznej

Cel 2 Działania w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej

4. Promowanie i zachęcanie do tworzenia gospodarstw agroturystycznych

POLE STRATEGICZNE 5 Obszary wiejskie i rolnictwo

Priorytet 1 Wielopłaszczyznowość obszarów wiejskich i kreowanie pozarolniczych źródeł dochodów

Cel 1 Kreowanie pozarolniczych źródeł dochodu

1. Aktywizacja społeczności wiejskiej w kierunku podejmowania działalności pozarolniczej
 - 1.1 Rozwój agroturystyki i usług komunalnych
 - 1.2 Wspieranie tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw
2. Rozwój infrastruktury gospodarczej

	<p>Cel 2 Rozwój rynku rolnego i promocja produktów regionalnych</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania <ol style="list-style-type: none"> 1.1 Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne 2. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Ułatwianie startu młodym rolnikom 2.2 Korzystanie z usług doradczych przez rolników i właścicieli lasów 2.3 Wspieranie tworzenia grup producentów rolnych 3. Promocja produktów regionalnych <ol style="list-style-type: none"> 3.1 Kultywowanie tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów
<p>Jasło – miasto</p>	<p>Strategia Rozwoju Miasta Jasła na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013</p> <p>1. OBSZAR STRATEGICZNY „KONKURENCYJNA GOSPODARKA”</p> <p>Priorytet 1.1. Przemysł</p> <p>Cel: Wzrost konkurencyjności gospodarki miejskiej poprzez wdrażanie innowacyjnych technologii.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. Wspieranie działających oraz nowych, innowacyjnych i konkurencyjnych przedsiębiorstw w mieście. 1.1.2. Rozwój infrastruktury dla lokowania innowacyjnych przedsięwzięć. 1.1.3. Wspieranie inicjatyw klastrowych. <p>Priorytet 1.3 Instytucje otoczenia biznesu</p> <p>Cel: Aktywne instytucje otoczenia biznesu jako ważny element budowania konkurencyjności gospodarki miasta.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. Wzrost potencjału oraz rozwój IOB. 1.3.2. Zwiększenie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie udzielania wsparcia przedsiębiorcom. 1.3.3. Wspieranie przez IOB przedsięwzięć innowacyjnych. <p>2. OBSZAR STRATEGICZNY „KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY”</p> <p>Priorytet 2.1 Edukacja i szkolnictwo wyższe</p> <p>Cel: Dostosowywanie systemu kształcenia do potrzeb długofalowego rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1.2. Dostosowywanie oferty edukacyjnej do zmieniającego się rynku pracy i postępu technologicznego. 2.1.3. Kreowanie warunków sprzyjających procesom uczenia się przez całe życie. <p>Priorytet 2.4 Włączenie społeczne</p> <p>Cel: Zwiększenie adaptacyjności zawodowej oraz integracji społecznej mieszkańców Jasła.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.4.2. Efektywna aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia, w szczególności długotrwale wykluczonych z rynku pracy oraz wcześniej niepracujących.

	<p>3. OBSZAR STRATEGICZNY „INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I SIEĆ OSADNICZA”</p> <p>Priorytet 3.4. Powiązania funkcjonalne z ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi Podkarpacia, Małopolski i Słowacji</p> <p>Cel: Wykorzystanie dla wzmocnienia powiązań funkcjonalnych Jasła z Rzeszowem, Krosnem, Gorlicami i ośrodkami miejskimi na Słowacji.</p> <p>3.4.1. Rozwój kontaktów społeczno-gospodarczych i kulturalnych Jasła z Krosnem i Rzeszowem.</p> <p>3.4.2. Wzmocnienie roli miasta w kontaktach międzywojewódzkich i transgranicznych.</p>
Brzyska	<p>Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Brzyska na lata 2014-2020</p> <p>Obszar strategiczny: I Rozwój społeczny</p> <p>Cel strategiczny: Poprawa warunków życia oraz racjonalny rozwój społeczeństwa w sferze rozwoju intelektualnego.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy. <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie systemu zachęt do tworzenia przedsiębiorstw i miejsc pracy. • Propagowanie rozwijania działalności pozarolniczej w tym agroturystyki zwiększających dochody gospodarstw rolnych. • Aktywne działania na rzecz zmniejszania bezrobocia i zapewnienia godziwych warunków życia. 2. Podnoszenie wykształcenia kadr lokalnej gospodarki. <ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie środków na zajęcia pozaszkolne i poza lekcyjne poszerzające możliwości rozwojowe dzieci i młodzieży • Rozwój wyposażenia bazy oświatowej w nowe pomoce dydaktyczne rozwijające umiejętności uczniów. • Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli 3. Promocja gospodarcza gminy zmierzająca do pozyskania inwestorów. <ul style="list-style-type: none"> • Wydzielenie odpowiednio przygotowanych terenów pod inwestycje. • Utworzenie portalu informacyjnego o możliwościach inwestowania na terenie gminy Brzyska. <p>Obszar strategiczny: IV Rolnictwo, usługi, turystyka</p> <p>Cel strategiczny: Zapewnienie lokalnej społeczności warunków do rozwoju.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój rolnictwa jako elementu funkcjonowania lokalnej gospodarki <ul style="list-style-type: none"> • Działania na rzecz poprawy struktury obszarowej oraz unowocześnianie gospodarstw rolnych. • Rozwój rolnictwa ekologicznego w oparciu o czyste środowisko naturalne • Tworzenie grup producentów umożliwiających wspólną sprzedaż produktów rolnych. • Wykorzystanie bogatych tradycji w produkcji trzody chlewnej i tworzenie gospodarstw specjalistycznych • Podnoszenie efektywności produkcji rolniczej. • Współdziałanie ze służbami doradztwa rolniczego w zakresie organizacji szkoleń z zakresu rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. • Stworzenie modelu racjonalnej gospodarki w lasach prywatnych. 2. Rozwój różnego rodzaju rzemiosła i drobnej wytwórczości służącego zaspakajaniu potrzeb społeczności lokalnej i dające źródło dochodów dla jego wykonawców

	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie warunków dla rozwoju drobnej wytwórczości i świadczenia usług dla gospodarstw domowych. • Rozwój dawnych tradycyjnych rzemioł • Zapewnienie bazy lokalowej dla drobnych rzemieślników świadczących usługi <p>3. Rozwój turystyki na terenie Gminy poprzez wykorzystanie naturalnych zasobów i walorów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie do celów turystycznych naturalnych walorów krajobrazowych. • Wspieranie powstawania i rozwoju gospodarstw agroturystycznych
Dębowiec	<p>Strategia Rozwoju Gminy Dębowiec na lata 2014-2020</p> <p>Obszar strategiczny: <i>Rozwój przedsiębiorczości</i> Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Zadania szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Promocja potencjału inwestycyjnego Gminy 2. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy oraz rozwój terenów pod inwestycje 3. Podnoszenie wykształcenia kadr lokalnej gospodarki <p>Obszar strategiczny: <i>Rolnictwo</i> Cel strategiczny: Rozwój rolnictwa jako elementu funkcjonowania lokalnej gospodarki Zadania szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Działania na rzecz poprawy struktury obszarowej oraz unowocześnianie gospodarstw rolnych 2. Rozwój rolnictwa ekologicznego w oparciu o czyste środowisko naturalne 3. Tworzenie grup producentów umożliwiających wspólną sprzedaż produktów rolnych 4. Podnoszenie efektywności produkcji rolniczej 5. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów dla gospodarstw rolnych – agroturystyka 6. Współdziałanie ze służbami doradztwa rolniczego i organizacjami szkoleniowymi w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. <p>Obszar strategiczny: <i>Kultura, edukacja i rozwój społeczny</i> Cel strategiczny: Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną oraz wszechstronny rozwój kapitału społecznego Zadania szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Aktywne działania na rzecz zmniejszania bezrobocia i zapewnienia godziwych warunków życia
Jasło – gmina wiejska	Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Jasło na lata 2014 – 2020

Obszar strategiczny: *Kultura, oświata i rozwój społeczny*

Cel II. Człowiek najlepszą inwestycją

1. Promocja dobrych i aktywnych szkół, ich osiągnięć dydaktycznych, sportowych i wychowawczych.
2. Wprowadzenie dodatkowych zajęć dla dzieci i młodzieży w szkołach (kursy języków obcych, obsługa komputera).
3. Szkolenia nauczycieli oraz ich przekwalifikowanie.
4. Organizacja systemu doskonalenia zawodowego, organizacja szkoleń odpowiadających zapotrzebowaniu na rynku pracy.
5. Promocja systemu zdobywania wiedzy, informowanie całego społeczeństwa o możliwościach korzystania z różnego typu szkoleń.

Cel V. Opieka społeczna

5. Stworzenie warunków dla powstania Spółdzielni Socjalnych.

Obszar strategiczny: *Rolnictwo*

Cel I. Modernizacja rolnictwa dostosowująca je do wymogów gospodarki rynkowej oraz uwarunkowań ekologicznych

1. Tworzenie warunków do produkcji zdrowej żywności (ekologicznej) oraz prowadzenia akcji informacyjnej o cechach produktów ekologicznych.
2. Organizacja szkoleń oraz współdziałanie ze służbami doradztwa rolniczego.
3. Wspieranie rozwoju produkcji roślin energetycznych.
4. Propagowanie upraw warzyw i owoców.
5. Rozwój usług około rolniczych.
6. Zalesianie nieużytków i walka z niezagospodarowanymi gruntami rolniczymi.
7. Scalanie gruntów oraz powiększanie gospodarstw rolnych.
8. Działania na rzecz poprawy opłacalności produkcji rolnej

Cel II. Organizacja przetwórstwa rolno-spożywczego oraz poszukiwanie rynków zbytu

1. Organizacja grup producenckich – dążenie do jednorodności produkcji.
2. Tworzenie zakładów przetwórstwa oraz przechowalnictwa produktów rolnych.
3. Współpracę z hurtowymi giełdami zbytu produktów rolnych.
4. Tworzenie warunków do kontraktacji upraw.
5. Współpraca z instytucjami i organizacjami wspierającymi zbytu produktów rolnych.

Obszar strategiczny: *Przedsiębiorczość*

Cel I. Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój drobnej przedsiębiorczości

1. Tworzenie warunków do powstania na terenie gminy drobnych przedsiębiorstw.
2. Tworzenie systemu preferencji dla podmiotów tworzących nowe miejsca pracy.
3. Tworzenie korzystnych warunków dla inwestorów.
4. Organizacja corocznych spotkań władz gminy z przedsiębiorcami.

	<p>Cel II. Aktywizacja gospodarcza gminy</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie wysokiego poziomu usług świadczonych w Urzędzie Gminy. 2. Prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych o gminie i możliwościach inwestycyjnych. 3. Współpraca gminy z lokalnymi firmami. 4. Rozwój współpracy z partnerami z kraju i zagranicy. <p>Obszar strategiczny: <i>Turystyka i rekreacja</i></p> <p>Cel I. Wykorzystanie naturalnych walorów gminy do tworzenia bazy turystycznorekreacyjnej</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie warunków na inwestycje związane z budową bazy noclegowej i gastronomicznej wokół największych atrakcji turystycznych gminy. <p>Cel II. Tworzenie gospodarstw agroturystycznych jako dodatkowego źródła dochodu dla mieszkańców</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój ilościowy i jakościowy gospodarstw agroturystycznych. 2. Rozwój usług związanych z agroturystyką (małą gastronomią, sztuką ludową itd.).
<p>Kołaczyce</p>	<p>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Kołaczyce na lata 2012-2020</p> <p>Cel strategiczny 1 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ POZAROLNICZA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Wspieranie rozwoju narzędzi finansowych dla rozwoju przedsiębiorstw i zakładania nowych podmiotów gospodarczych oraz modernizację sektora MŚP. 1.2. Tworzenie przyjaznego klimatu dla lokowania w gminie kapitału inwestycyjnego poprzez min. poprzez udostępnianie terenów inwestycyjnych do prowadzenia działalności gospodarczej, uproszczone metody załatwiania spraw administracyjnych, przygotowywanie terenów pod inwestycje oraz współpracę z organizacjami wspierającymi przedsiębiorców. 1.3. Wprowadzenie systemu zachęt i instrumentów wsparcia dla młodych ludzi kończących różne typy szkół, aby chcieli swoją przyszłość osobista i zawodową związać z Kołaczycami, a tych, którzy wyjechali zachęcić do powrotu. 1.4. Wspieranie rozwoju handlu, rzemiosła i małej wytwórczości na terenie gminy. 1.5. Wsparcie restrukturyzacji i rozwoju istniejących i nowych dziedzin gospodarki w celu zwiększenia produktywności i rentowności lokalizowanych w gminie podmiotów gospodarczych. 1.6. Wdrożenie nowoczesnego programu promocji gospodarczej Gminy Kołaczyce <p>Cel strategiczny 2 OBSZARY WIEJSKIE I ROLNICTWO</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Wspomaganie działań dotyczących podnoszenia kwalifikacji sektora rolnego, dostosowania gospodarstw rolnych do zmian technologicznych i rynkowych w celu zwiększenia konkurencyjności produkcji rolnej gospodarstw. 2.2. Promowanie rolnictwa ekologicznego i pomoc w zdobywaniu dopłat na zakładanie gospodarstw/przedsiębiorstw zajmujących się ekouprawą. 2.3. Organizowanie kursów i szkoleń prowadzących do zdobywania przez mieszkańców gminy kwalifikacji w zawodach nierolniczych. 2.4. Promocja lokalnych produktów rolnych i ekologicznych w regionie.

	<p>Cel strategiczny 4 KAPITAŁ LUDZKI 4.4. Wspomaganie szkoleń dorosłych w zakresie edukacji związanej z przekształceniami w rolnictwie, rozwojem turystyki, sfery usługowej oraz innych dziedzin pozarolniczych. 4.5. Współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się rozwojem kapitału ludzkiego.</p> <p>Cel strategiczny 5 TURYSTYKA I PROMOCJA GMINY 5.5. Kształtowanie kadry dla potrzeb sektora turystycznego (szkolenia zawodowe pracowników, szkolenia osób z branży turystycznej, rolników).</p> <p>Cel strategiczny 6 WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA 6.2. Pomoc lokalnym przedsiębiorcom w nawiązywaniu współpracy z zagranicznymi podmiotami.</p>
Krempna	Brak aktualnej strategii rozwoju
Nowy Żmigród	<p>Strategia Rozwoju Gminy Nowy Żmigród na lata 2014-2020</p> <p>Obszar priorytetowy: <i>Gospodarka</i> Cel strategiczny: Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki Cel operacyjny: Kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywne wspieranie istniejących i potencjalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na rozwój. 2. Promocja potencjału inwestycyjnego gminy. 3. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy oraz rozwój terenów pod inwestycje. 4. Podnoszenie wykształcenia kadr lokalnej gospodarki. 5. Budowa i wspieranie współpracy międzygminnej, międzyregionalnej, międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z najbliższymi sąsiadami tj. Ukrainą i Słowacją. 6. Stworzenie bazy przedsiębiorców z terenów przygranicznych, którzy są zainteresowani współpracą z lokalnymi przedsiębiorcami oraz rozwijaniem inwestycji w sferze gospodarki. 7. Przyjazne inwestorom planowanie przestrzenne, organizowanie i uzbrajanie stref aktywności gospodarczej. <p>Cel operacyjny: Wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości produkcji rolnej oraz wielofunkcyjnego rozwoju wsi.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie rozwijania specjalizacji, wielofunkcyjności konkurencyjności gospodarstw rolnych. 2. Działania na rzecz poprawę struktury obszarowej oraz unowocześnianie gospodarstw rolnych. 3. Wsparcie dla tworzenie grup producentów umożliwiających wspólną sprzedaż produktów rolnych. 4. Kreowanie i promocja produktów rolnych lokalnych i ekologicznych. 5. Tworzenie warunków rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej - gospodarstwa agroturystyczne. 6. Współdziałanie ze służbami doradztwa rolniczego w zakresie organizacji szkoleń/doradztwa z zakresu rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

	<p>Cel operacyjny: Gospodarcze wykorzystanie potencjału przyrodniczego – rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój i promocja agroturystyki i turystyki wiejskiej. 2. Rozwój nowych atrakcji turystycznych jak nowych szlaków dla potrzeb turystyki pieszej, rowerowej, konnej i przyrodniczo-edukacyjnej, wzbogacających ofertę turystyczną oraz poprawa stanu technicznego już istniejących. 3. Budowa nowych, rozbudowa i modernizacja już istniejących obiektów gastronomicznych, noclegowych i sportowo – kulturalnych. 4. Zagospodarowanie cieków wodnych pod organizację rekreacji wodnej. 5. Zagospodarowanie szczególnie cennych obiektów i terenów. 6. Wspieranie rozwoju branży usługowej, noclegowej i gastronomicznej. 7. Promocja naturalnych i krajobrazowych walorów do celów turystycznych. 8. Podnoszenie atrakcyjności estetycznej i poprawa ładu przestrzennego. 9. Wspieranie podejmowania przez mieszkańców wsi działalności pozarolniczej. 10. Inicjowanie międzygminnej oraz międzynarodowej współpracy w zakresie wspólnej promocji turystyki. 11. Rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce (rzemiosło, rękodzieło artystyczne, pamiątkarstwo itp.). 12. Pogłębianie i nawiązywanie współpracy z partnerami z terenów przygranicznych przy realizacji zadań z zakresu turystyki, urządzaniu szlaków turystycznych oraz imprez turystyczno-rekreacyjnych oraz kulturalnych. <p>Cel strategiczny: Poprawa jakości życia mieszkańców gminy poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną oraz wszechstronny rozwój kapitału społecznego.</p> <p>Cel operacyjny: Wzmacnianie systemu edukacyjnego na terenie gminy.</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (m.in. kształcenie ustawiczne osób starszych, edukacja na odległość, itd.) 9. Zwiększenie dostępu do nauki języków obcych dla ogółu społeczności. <p>Cel operacyjny: Zapobieganie wykluczeniu społecznemu, biedzie i zjawiskom patologicznym.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie efektywnej polityki społecznej prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem. 2. Przeciwdziałanie bezrobociu i pobudzanie wzrostu gospodarczego. 3. Wspieranie programów/strategii mających na celu przeciwdziałanie bezrobociu i wykluczeniu społecznemu. 4. Wspieranie organizacji szkoleń zawodowych/dokształcających dla mieszkańców gminy oraz szkoleń ułatwiających młodzieży poruszanie się po rynku pracy. 5. Stworzenie warunków do przekwalifikowania się, zmiany zawodu, podnoszenia kwalifikacji. 6. Rozwijanie różnorodnych form pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego. 7. Wspomaganie wzrostu aktywności zawodowej.
Osiek Jasielski	<p>Strategia Rozwoju Gminy Osiek Jasielski 2007-2015</p> <p>OBSZAR STRATEGICZNY 2 <i>Rozwój gospodarczy</i> (w tym rozwój turystyki, przedsiębiorczości i współpracy międzynarodowej)</p>

	<p>Priorytet 1. Rozwój turystyki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa stacji narciarskiej wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 2. Rozwój małej infrastruktury turystycznej (parkingi, szlaki turystyczne, tablice informacyjne). 3. Budowa tras dla narciarstwa biegowego i szlaków konnych. 4. Zagospodarowanie terenów nadrzecznych na tereny turystyczne. 5. Promocja turystyczna gminy. <p>Priorytet 2. Rozwój przedsiębiorczości</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zagospodarowanie ujęcia wód mineralnych ze źródeł zlokalizowanych w gminie. 2. Gospodarcze wykorzystanie lokalnych źródeł energii odnawialnej 3. Wspieranie prowadzenia małych i średnich przedsiębiorstw 4. Promocja gospodarcza i wspieranie inwestycji w gminie <p>Priorytet 3. Współpraca lokalna i zagraniczna</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój współpracy z innymi jednostkami samorządu lokalnego. 2. Rozwój współpracy przygranicznej ze Słowacją i Ukrainą <p>OBSZAR STRATEGICZNY 3 <i>Rozwój rolnictwa i leśnictwa</i></p> <p>Priorytet 1. Podniesienie efektywności gospodarstw rolnych</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój usług rolniczych i wspieranie działalności około rolniczej. 2. Wspieranie nowoczesnych form produkcji rolnej. 3. Wspieranie produkcji produktów regionalnych. 4. Wspieranie tworzenia grup producenckich (klastrów) w produkcji rolniczej. <p>Priorytet 2. Wspieranie gospodarstw ekologicznych i agroturystyki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie tworzenia i rozwoju nowych gospodarstw agroturystycznych. 2. Wspieranie tworzenia gospodarstw ekologicznych. <p>OBSZAR STRATEGICZNY 4 <i>Bezpieczeństwo i infrastruktura społeczna</i></p> <p>Priorytet 2. Pomoc społeczna, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo mieszkańców</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Redukowanie zjawiska ubóstwa oraz wspieranie działań na rzecz osób bezrobotnych.
Skotyszyn	<p>Aktualizacja Strategii Gminy Skotyszyn na lata 2014-2020</p> <p>Obszar strategiczny <i>Rozwój gospodarczy</i></p> <p>Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promocja potencjału inwestycyjnego Gminy

	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy • Podnoszenie wykształcenia kadr lokalnej gospodarki <p>Obszar strategiczny <i>Rolnictwo</i> Cel strategiczny: Rozwój rolnictwa jako elementu funkcjonowania lokalnej gospodarki Zadania szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania na rzecz poprawy struktury obszarowej oraz unowocześnianie gospodarstw rolnych • Podnoszenie efektywnej produkcji rolniczej • Tworzenie grup producentów • Rozwój rolnictwa ekologicznego w oparciu o w miarę czyste środowisko naturalne • Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów dla gospodarstw rolnych • Organizacja szkoleń oraz współdziałanie ze służbami doradztwa rolniczego <p>Obszar strategiczny: <i>Turystyka</i> Cel strategiczny: Rozwój turystyki i sportu na terenie Gminy poprzez wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Zadania szczegółowe (m.in.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania wspierające powstawanie i rozwój gospodarstw agroturystycznych <p>Obszar strategiczny: <i>Edukacja i kultura. Rozwój zasobów ludzkich</i> Cel strategiczny: Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną oraz wszechstronny rozwój kapitału społecznego Zadania szczegółowe (m.in.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywne działania na rzecz zmniejszania bezrobocia • Podejmowanie szerokich działań mających na celu wspieranie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych oraz zagrożonych patologiami (alkoholizm wśród młodzieży, narkomania, wandalizm, chuligaństwo i przemoc)
Tarnowiec	<p>Strategia Rozwoju Gminy Tarnowiec na lata 2008-2015</p> <p>Obszar strategiczny: <i>Gospodarka</i> Cel: Przyśpieszenie rozwoju gospodarczego gminy poprzez kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości 1. Wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o lokalne zasoby. M.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezpłatne doradztwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej • stworzenie bazy informacji gospodarczych dla przedsiębiorców

- doradztwo dla przedsiębiorców z zakresu pozyskiwania środków z Funduszy Strukturalnych na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej
- zbudowanie systemu wsparcia dla przedsiębiorców (np. ulgi podatkowe)
- ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla przedsiębiorców
- ogłoszenie konkursu na najlepszego przedsiębiorcę
- współpraca z organizacjami wspierającymi podmioty gospodarcze
- identyfikacja oczekiwań lokalnych przedsiębiorców oraz preferowanych przez nich zawodów
- organizowanie praktyk dla młodzieży u miejscowych przedsiębiorców, stworzenie bazy przedsiębiorców
- informowanie przedsiębiorców o możliwości refundowania kosztów stworzenia nowego miejsca pracy
- współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Jaśle w zakresie wspierania osób szczególnie zagrożonych bezrobociem, a więc kobiet, osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na rynku pracy m.in. poprzez włączanie się w organizowanie warsztatów aktywnego poszukiwania pracy, organizację naboru do szkoleń umożliwiających zmianę zawodu lub podniesienie kwalifikacji, udostępnianie sal na potrzeby przeprowadzanych szkoleń
- wspieranie współpracy międzygminnej, międzyregionalnej, międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z najbliższymi sąsiadami tj. Ukrainą i Słowacją
- inwentaryzacja wolnych terenów
- przygotowanie terenów pod inwestycje
- pozyskiwanie nowych terenów pod inwestycje poprzez wykup, scalanie lub zamianę gruntów
- promocja oferty inwestycyjnej gminy
- bezpłatne doradztwo prawne w gminie
- rozwój nowych usług turystycznych (trasy rowerowe, konne, szkółki jeździeckie, pola namiotowe, campingi) wzbogacających ofertę turystyczną
- rozbudowa bazy noclegowej gastronomicznej
- rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce (rzemiosło, rękodzieło artystyczne, pamiątkarstwo itp.)

Obszar strategiczny: *Obszary wiejskie i rolnictwo*

Cel: Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz dochodów rolników.

1. Wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości produkcji rolnej, m.in.:

- kampania informacyjna wśród rolników na temat możliwości pozyskania środków finansowych na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz na różnicowanie działalności rolniczej
- szkolenia dla rolników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa
- doradztwo w zakresie zmiany zawodu
- szkolenia pozwalające na zdobycie umiejętności i kwalifikacji związanych z wyborem nowego zawodu

Obszar strategiczny: *Zasoby ludzkie*

	<p>Cel: Poprawa jakości życia oraz stworzenie atrakcyjnych warunków do rozwoju mieszkańców w tym poprawa obsługi mieszkańców w sferze kultury, edukacji i rekreacji, poprawa warunków zamieszkiwania, zapobieganie i rozwiązywanie konfliktów w społeczności lokalnej. M.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analiza preferencji oraz oczekiwań miejscowych przedsiębiorców odnośnie wykształcenia pracowników • dostosowanie profili kształcenia do aktualnych potrzeb rynku • tworzenie sprzyjających warunków do kształcenia ustawicznego • wspieranie programów mających na celu przeciwdziałanie bezrobociu • stworzenie ogólnodostępnej bazy szkoleń dla mieszkańców gminy • wspieranie szkoleń ułatwiających młodzieży poruszanie się po rynku pracy • stworzenie warunków do przekwalifikowania się, zmiany zawodu, podnoszenia kwalifikacji <p>Obszar strategiczny: <i>Turystyka</i></p> <p>Cel: Stworzenie optymalnych warunków do rozwoju turystyki i kultury w gminie oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjowanie międzynarodowej współpracy gospodarczej miejscowych przedsiębiorców z przedsiębiorcami z sąsiednich krajów mającej na celu wymianę pozytywnych doświadczeń • stworzenie bazy przedsiębiorców z terenów przygranicznych, którzy są zainteresowani współpracą z lokalnymi przedsiębiorcami oraz rozwijaniem inwestycji w sferze gospodarki
<p>Powiat krośnieński</p>	<p>Brak aktualnej strategii rozwoju</p>
<p>Chorkówka</p>	<p>Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024</p> <p>Cel strategiczny 7 Rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza Gminy:</p> <p>7.1. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców:</p> <p>7.1.1. Wspieranie samozatrudnienia.</p> <p>7.1.2. Wspieranie i inicjowanie działalności spółdzielni socjalnych.</p> <p>7.1.3. Stosowanie instrumentów zachęcających do uruchamiania działalności gospodarczej i ułatwiających prowadzenie działalności.</p> <p>7.1.4. Współpraca ze Strefą Inwestycyjną Innowacyjnych Technologii w Szczepańcowej.</p> <p>7.2. Zwiększona dostępność informacji i doradztwa w zakresie uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>7.2.1. Informowanie mieszkańców o możliwościach uzyskania doradztwa w zakresie uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie i poza nią (np. strona internetowa, lokalna gazeta, portale internetowe i inne).</p> <p>7.2.2. Udostępnianie informacji dotyczących możliwości rozwoju (osobistego, biznesowego)- (np. strona internetowa, lokalna gazeta, portale internetowe i inne).</p> <p>7.3. Wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy</p> <p>7.3.1. Rozwój infrastruktury turystycznej (np. punkty widokowe, ścieżki rowerowe, spacerowe).</p>

	<p>7.3.2. Organizacja cyklicznych imprez plenerowych skierowanych do turystów</p> <p>7.4. Efektywna promocja Gminy</p> <p>7.4.1. Wizualizacja turystyczna Gminy.</p> <p>7.4.2. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii w promowaniu Gminy.</p> <p>7.4.3. Współpraca z okolicznymi samorządami w promowaniu oferty turystycznej i gospodarczej gminy.</p> <p>7.4.4. Współpraca z Fundacją Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce w zakresie promocji walorów turystycznych Gminy.</p> <p>7.5. Wzrost inwestycji na terenie Gminy</p> <p>7.5.1. Przygotowanie Gminy do obsługi potencjalnych inwestorów.</p> <p>7.5.2. Pozyskiwanie i przygotowywanie terenów inwestycyjnych.</p> <p>7.6. Poprawa sytuacji ekonomicznej towarowych gospodarstw rolnych</p> <p>7.6.1. Współpraca z PODR w zakresie wspierania gospodarstw towarowych.</p>
Dukla	Brak aktualnej strategii rozwoju
Iwonicz-Zdrój	<p>Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020</p> <p>Cel strategiczny 1 Turystyka i promocja gminy</p> <p>Cele operacyjne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca z podmiotami publicznymi i prywatnymi w celu tworzenia nowych miejsc pracy w obszarze usług turystycznych. <p>Cel strategiczny 2 Rozwój przedsiębiorczości</p> <p>Cele operacyjne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stwarzanie korzystnych warunków dla funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw. 2. Tworzenie programów wspierających przedsiębiorczość. 3. Organizacja szkoleń dla przedsiębiorców dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych z budżetu UE. 4. Zachęcanie inwestorów do tworzenia miejsc pracy na terenie gminy poprzez udostępnianie działek budowlanych oraz zwolnienia podatkowe. 5. Organizowanie kursów i szkoleń prowadzących do zdobywania przez mieszkańców gminy kwalifikacji w zawodach nierolniczych. 6. Wspieranie edukacji mającej prowadzić do wzrostu zatrudnienia w dziedzinie usługowej. 7. Współpraca z organizacjami wspierającymi przedsiębiorców. <p>Cel strategiczny 5 Wielofunkcyjny rozwój wsi</p> <p>Cele operacyjne:</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi i przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym. 2. Wspieranie zmian w sektorze rolnym dotyczących zwiększania konkurencyjności poprzez zmiany technologiczne oraz podnoszenie kwalifikacji rolników. 3. Promowanie rolnictwa ekologicznego i pomoc w zdobywaniu dopłat na zakładanie gospodarstw/przedsiębiorstw zajmujących się ekologiczną uprawą. 4. Przekonywanie lokalnej ludności do aktywnego włączenia się w realizację projektów.
Jaśliska	Brak aktualnej strategii rozwoju
Jedlicze	<p>Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020</p> <p>Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców: 1.1. Poprawa warunków zabezpieczenia materialnego mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny nr 6: Aktywna, zintegrowana społeczność lokalna: 6.4. Dogodne warunki do życia i rozwoju dla mieszkańców gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 7: Poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy: 7.1. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców 7.2. Gmina przygotowana do pozyskiwania i obsługi inwestorów 7.3. Wzrost dostępności wykwalifikowanych pracowników 7.4. Zwiększona zdolność do absorpcji środków na aktywizację zawodową i rozwój przedsiębiorczości</p> <p>Zadania: 1.1.2. wspieranie przedsiębiorczości: pomoc w podejmowaniu działalności gospodarczej 1.1.3. umożliwianie podnoszenia/zmiany kwalifikacji zawodowych (np. kursy celowane...), 1.1.4. pomoc w tworzeniu i rozwijaniu inicjatyw ekonomii społecznej, 1.1.5. wzmocnienie współpracy z PUP na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych, 1.1.6. prowadzenie edukacji i doradztwa zawodowego wśród młodzieży, edukacyjnych z zakresu poradnictwa zawodowego. 1.1.7. rozwijanie współpracy z instytucjami okołorolniczymi na rzecz poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych, 1.1.8. pomoc rolnikom w przekwalifikowaniu się i odchodzeniu do innych gałęzi gospodarki, 1.1.9. wspieranie inwestorów tworzących nowe miejsca pracy, inwestorom tworzącym nowe miejsca pracy. 1.1.10. promocja miasta jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo, 1.1.11. rozwijanie działalności związanej z pozyskiwaniem i obsługą inwestorów, 1.1.12. promowanie lokalnej przedsiębiorczości, 6.4.3. wspieranie rozwoju przedsiębiorczości,</p>

	<p>6.4.4. promowanie gminy, jako miejsca przyjaznego do zamieszkania w celu ograniczenia zjawiska odpływu mieszkańców, 6.4.5. dostępna szeroka, atrakcyjna oferta umożliwiająca podwyższenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych. 7.1.1. umożliwianie podnoszenia/zmiany kwalifikacji zawodowych (np. kursy celowane...), 7.1.2. pomoc w tworzeniu i rozwijaniu inicjatyw ekonomii społecznej, 7.1.3. wzmocnienie współpracy z PUP na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych, 7.1.4. prowadzenie edukacji i doradztwa zawodowego wśród młodzieży, 7.1.5. rozwijanie współpracy z instytucjami okołorolniczymi na rzecz poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych, 7.1.6. pomoc rolnikom w przekwalifikowaniu się i odchodzeniu do innych gałęzi gospodarki, 7.2.1. dysponowanie aktualną informacją o możliwościach inwestowania w gminie, 7.2.2. wspieranie inwestorów tworzących nowe miejsca pracy, 7.2.3. promocja gospodarcza gminy, 7.2.4. opracowanie i wdrożenie spójnej koncepcji informowania, obsługi i pozyskiwania zewnętrznych inwestorów. 7.3.1. aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy, 7.3.2. wspieranie osób bezrobotnych i poszukujących pracy w zakresie zmiany, uzupełnienia bądź podniesienia kwalifikacji zawodowych, 7.3.3. wspieranie doradztwa zawodowego w gimnazjach, 7.3.4. dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy we współpracy z przedsiębiorcami. 7.4.1. doradztwo i pomoc techniczna w pozyskiwaniu środków.</p>
Korczyna	<p>Strategia Rozwoju Gminy Korczyna do 2015 roku</p> <p>Priorytetowe kierunki działań: STWARZANIE WARUNKÓW DO REAKTYWOWANIA PRODUKCJI SADOWNICZO-WARZYWNICZEJ I PRZETWÓRSTWA OWOCOWO-WARZYWNEGO</p> <p>Cele strategiczne :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Specjalizacja i intensyfikacja produkcji rolnej; podniesienie jakości produkowanych wyrobów ; podniesienie standardu życia mieszkańców z tytułu specjalizacji i efektywności produkcji rolnej; 2. Wzrost liczby gospodarstw wyspecjalizowanych w wybranych kierunkach produkcji poprzez szerokie działania informacyjne skierowane do rolników; 3. Rozwój usług i drobnej wytwórczości okołorolniczych celem rozbudzenia przedsiębiorczości; dotyczy to w szczególności rolników dla których współdziałanie ze związkiem producentów rolnych , czy grupą marketingową powinno stać się koniecznością wymuszoną przez gospodarkę rynkową służącą umocnieniu własnej pozycji na rynku konkurencji; 4. Rozwój agroturystyki jako formy aktywizacji gospodarczej rolników produkujących zdrową żywność; 5. Podniesienie autorytetu zawodu rolnika; 6. Doskonalenie gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych zapewniającej wysoką produktywność lasów i zachowanie walorów przyrodniczych;

	<p>TWORZENIE WARUNKÓW DO ROZWOJU TURYSTYKI NA BAZIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I WARTOŚCI KULTUROWYCH</p> <p>Cele strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wypracowanie wspólnego stanowiska społeczności i podmiotów działających na terenie gminy w zakresie rozwoju turystyki oraz zachowania ochrony środowiska przyrodniczego; 2. Różnorodna, unikalna i całoroczna oferta turystyczna na wysokim poziomie, w nawiązaniu do istniejących walorów krajobrazu i rzeźby terenu gminy; 3. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego i zasobów przyrodniczych.
<p>Krościenko Wyżne</p>	<p>Brak aktualnej strategii rozwoju</p>
<p>Miejsce Piastowe</p>	<p>Plan Strategiczny Gminy Miejsce Piastowe do roku 2015</p> <p>Cele w zakresie <i>zaspokajania potrzeb mieszkańców</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie ilości miejsc pracy <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poszukiwanie zewnętrznych środków finansowania zmiany i podnoszenia • kwalifikacji zawodowych • wspieranie przedsięwzięć tworzących nowe miejsca pracy • rozwijanie poradnictwa zawodowego • współpraca z Klubami Pracy i Urzędami Pracy • tworzenie warunków do pozyskiwania inwestorów zewnętrznych <p>Cele w ramach wybranych dziedzin gospodarki: <i>Handel i usługi, rzemiosło artystyczne</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrze zorganizowany rynek handlu i usług 2. Rozwinięte rzemiosło artystyczne <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie sprzyjających przepisów prawnych i podatkowych (gminnych) • wykorzystanie położenia względem szlaków komunikacyjnych (międzynarodowych) • rozwój infrastruktury (parking, miejsca postoju dla osób podróżujących) • preferencje dla podejmujących działalność gospodarczą • działania mające na celu promocję gminy • wspieranie rozwoju usług agroturystycznych • wspieranie handlu przygranicznego • pozyskanie inwestorów • koordynacja działań związanych z rozwojem i promocją rzemiosła

	<ul style="list-style-type: none"> • pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na rozwój rzemiosła • uczestnictwo w programach finansowanych przez Unię Europejską • promocja wyrobów rzemieślniczych • organizacja wystaw autorskich • szkolenia marketingowe dla rzemieślników i producentów • wymiana wyrobów artystycznych i rzemieślniczych z zagranicą (bliskość granicy) • organizacja giełdy wyrobów artystycznych i rzemieślniczych • rozwój istniejącej galerii • rozwój współpracy z gminami sąsiadującymi <p>Cele w ramach wybranych dziedzin gospodarki: <i>Rolnictwo i leśnictwo</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie dochodów ludności rolniczej z działalności pozarolniczej 2. Zwiększenie dochodowości gospodarstw rolnych 3. Zwiększenie lesistości i produkcji drewna w gminie <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ujmowanie w planach przestrzennego zagospodarowania do przekwalifikowania gruntów rolnych na tereny leśne • wspieranie osób zalesiających nieużytki rolne • pomoc w rozwoju agroturystyki • wspieranie przedsięwzięć tworzących nowe miejsca pracy na wsi • tworzenie sprzyjających warunków do produkcji zdrowej żywności • promowanie inicjatyw dążących do podnoszenia opłacalności produkcji rolnej • wspieranie tworzenia grup producenckich • utrzymywanie współpracy z ODR-em • działania dążące do dostosowania produkcji rolnej do potrzeb lokalnego rynku
Rymanów	<p>Strategia Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012-2020</p> <p>Obszar <i>Przedsiębiorczość</i>: PRIORYTET STRATEGICZNY NR 2 Tworzenie warunków do napływu inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych oraz poszerzenie rynku pracy CEL STRATEGICZNY 2.1 Lokalizacja i rozwój w gminie nowych podmiotów gospodarczych umożliwiającą w perspektywie strategicznej wzrost o 15% liczby miejsc pracy.</p> <p>KIERUNKI DZIAŁAŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie terenów przeznaczonych na rozwój działalności gospodarczej; 2. Podejmowanie działań służących zagospodarowaniu specjalnej strefy ekonomicznej; 3. Wspieranie inwestorów podejmujących przedsięwzięcia na terenie gminy; 4. Prowadzenie działalności promocyjnej dotyczącej znajomości oferty inwestycyjnej gminy wśród potencjalnych inwestorów;

	<p>5. Edukacja w zakresie przedsiębiorczości na różnych poziomach.</p> <p>Obszar <i>Rolnictwo</i>: PRIORYTET STRATEGICZNY NR 3 Zapewnienie dobrych warunków działania gospodarstw rolnych oraz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich CEL STRATEGICZNY 3.1 Poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych na terenie gminy skutkująca wzrostem dochodów gospodarstw rolnych KIERUNKI DZIAŁAŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przeprowadzenie melioracji gruntów rolnych; 2. Wspieranie procesów modernizacyjnych w gospodarstwach rolnych; 3. Zapewnienie właściwego zaopatrzenie gospodarstw rolnych w wodę; 4. Organizowanie szkoleń dla rolników w zakresie prowadzenia gospodarstwa oraz rynkowych zasad funkcjonowania; 5. Prowadzenie fachowego doradztwa dla producentów rolnych; 6. Likwidacja odłogów znajdujących się na terenie gminy; 7. Budowa polderów zalewowych, zwiększających bezpieczeństwo upraw; 8. Budowa dróg dojazdowych do pól; 9. Scalanie gruntów rolnych; 10. Promocja lokalnych produktów rolnych; 11. Organizacja skupu produktów rolnych ; 12. Tworzenie grup producenckich; 13. Uprawa roślin energetycznych. <p>CEL STRATEGICZNY 3.2 Tworzenie alternatywnych w stosunku do tradycyjnego rolnictwa źródeł dochodów poprzez różnicowanie działalności na obszarach wiejskich KIERUNKI DZIAŁAŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie gospodarstw ekologicznych; 2. Zalesianie gruntów rolnych V i VI klasy; 3. Tworzenie warunków dla rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej; 4. Wspieranie przedsięwzięć służących rozwojowi przedsiębiorstw związanych z przetwórstwem rolnym; 5. Uprawa roślin energetycznych.
Wojaszówka	<p>Strategia Rozwoju Gospodarczego Gminy Wojaszówka</p> <p>Kierunek rozwoju gminy: <i>rozwój specjalistycznego rolnictwa</i>: Cel strategiczny: Dostosowanie rolnictwa do gospodarki rynkowej</p>

	<p>Cel operacyjny: Wzrost liczby gospodarstw wyspecjalizowanych w wybranych kierunkach rolniczych poprzez szerokie działania informacyjne skierowane do rolników</p> <p>Cel strategiczny: Rozwój usług i drobnej wytwórczości związanej z rolnictwem specjalistycznym celem powstania dodatkowych miejsc pracy i powiększenia dochodów gminy</p> <p>Cel operacyjny: Podejmowanie działań aktywizujących rolników do tworzenia Grupy Producentów Rolnych</p> <p>Cel operacyjny: Tworzenie przyjaznych warunków dla rozwoju usług i drobnej wytwórczości w gminie</p> <p>Cel strategiczny: Rozwój agroturystyki jako formy aktywizacji gospodarczej rolników</p> <p>Cel operacyjny: Dostosowanie rolnictwa do potrzeb obsługi ruchu turystycznego</p> <p>Cel operacyjny: Działania promocyjne prezentujące gminę Wojaszówka jako atrakcyjne miejsce do wypoczynku „blisko natury”</p> <p>Kierunek rozwoju gminy: <i>Rozwój turystyki i agroturystyki w oparciu o naturalne walory krajobrazowe</i></p> <p>Cel strategiczny: Tworzenie dodatkowych miejsc pracy na bazie rozwoju turystyki</p> <p>Cel operacyjny: Wyzwalanie wśród mieszkańców nowych inicjatyw w zakresie możliwości świadczenia usług turystycznych</p> <p>Cel strategiczny: Stałe poszukiwanie zewnętrznych funduszy na rozwój turystyki w gminie Wojaszówka</p> <p>Cel operacyjny: Opracowanie systemu preferencyjnych warunków dla inwestorów zewnętrznych w dziedzinie szeroko rozumianej turystyki</p>
Powiat m. Krosno	<p>Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2022</p> <p>OBSZAR STRATEGICZNY: KONKURENCYJNA GOSPODARKA</p> <p>CEL STRATEGICZNY Stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki, tworzącej nowe miejsca pracy poprzez podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz wspieranie przedsiębiorczości.</p> <p>Priorytet 1: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ</p> <p>Cel: Tworzenie systemu wsparcia i warunków do rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawania nowych miejsc pracy.</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój systemu zachęt inwestycyjnych. • Ułatwianie startu nowym firmom, wspieranie samozatrudnienia. • Kompleksowe przygotowanie nowych obszarów dla rozwoju przemysłu i innowacyjnych usług. • Promocja gospodarcza i pozyskiwanie inwestorów. • Wspieranie współpracy sfer nauki i gospodarki sprzyjające transferowi wiedzy. • Wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu oraz sieci kooperacji. <p>OBSZAR STRATEGICZNY: KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY</p> <p>CEL STRATEGICZNY Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego prowadzące do poprawy jakości życia mieszkańców.</p>

Priorytet 3: EDUKACJA

Cel: Podnoszenie jakości kształcenia i wychowania.

Kierunki działań:

- Podnoszenie jakości i efektywności kształcenia oraz atrakcyjności nauczania.
- Upowszechnianie dostępu do edukacji miejskiej i wyrównywanie szans edukacyjnych.
- Wzmacnianie kształcenia zawodowego.
- Wspieranie dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
- Poprawa stanu bazy oświatowej.
- Upowszechnianie uczenia się przez całe życie

Priorytet 5: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Cel: Zwiększenie aktywności społecznej.

Kierunki działań:

- Wspieranie inicjatyw społecznych poprawiających jakość życia mieszkańców.
- Aktywizacja osób starszych.
- Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej.
- Włączanie społeczne osób zagrożonych marginalizacją.
- Aktywizacja społeczno-zawodowa osób bezrobotnych i niepełnosprawnych.
- Zwiększanie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych.
- Promowanie idei wolontariatu

Źródło: dokumenty strategiczne powiatów i gmin krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego

II. ANALIZA SWOT/ TOWS

1. ANALIZA SWOT

Syntezę ustaleń diagnostycznych przedstawiono przy pomocy narzędzia analizy SWOT. Polega ona na określeniu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń mogących wpłynąć na rozwój obszaru funkcjonalnego.

Analiza SWOT obejmuje analizę:

- Mocnych stron, tj. uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych), czyli elementów rzeczywistości mających pozytywny charakter z punktu widzenia jego przyszłego rozwoju,
- Słabych stron, tj. uwarunkowań wewnętrznych o negatywnym charakterze,
- Szans, tj. uwarunkowań zewnętrznych (egzogenicznych) o charakterze pozytywnym. Jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem funkcjonalnym lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jego obszarze,
- Zagrożeń, tj. uwarunkowań zewnętrznych mających negatywny wpływ na dalszy rozwój obszaru funkcjonalnego (niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej).

Tabela 54. Analiza SWOT – mocne i słabe strony

Waga	Czynniki wewnętrzne	Waga	Czynniki wewnętrzne
1,0	MOCNE STRONY	1,0	SŁABE STRONY
0,40	Znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego związany z koncentracją działalności przemysłowej w Krośnie i Jaśle, licznymi organizacjami i instytucjami otoczenia biznesu, inicjatywami klastrowymi, wysokim poziomem kształcenia lokalnych kadr, dostępnością atrakcyjnych terenów inwestycyjnych.	0,30	Niedostateczna dostępność komunikacyjna oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego, w tym dostępność komunikacyjna wewnątrz obszaru funkcjonalnego (także w układzie Jasło-Krosno oraz Jasło/Krosno-Rzeszów). Występowanie obszarów zdegradowanych, które znajdują się na terenie wszystkich jednostek terytorialnych (obszary wiejskie, obszary poprzemysłowe, centra miast i inne).
0,40	Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa kulturowego , wynikające z uwarunkowań przyrodniczych, historycznych i kulturowych umożliwiające rozwój turystyki oraz specjalizacji terytorialnych wykorzystujących te walory np. rolnictwa	0,30	Niska konkurencyjność¹⁴² i innowacyjność gospodarki , której przejawem są m. in. przeciętne nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw, brak wzrostu zatrudnienia oraz niskie wynagrodzenia – które były niższe od średniej krajowej.

¹⁴² Według definicji OECD konkurencyjność oznacza zdolność firm, przemysłów, regionów, krajów lub ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencyjności oraz do trwałego zapewnienia wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i wysokiego poziomu zatrudnienia.

	specjalistycznego, winiarstwa, produktów lokalnych, regionalnych i ekologicznych.		
0,1	Znaczny potencjał demograficzny, w tym miast Krosna i Jasła będących biegunami wzrostu społeczno-gospodarczego dla całego obszaru funkcjonalnego. Krosno – (MOF Krosno) biegun rzeczywisty MOF Krosno – Jasło – potencjalny biegun wzrostu oraz MOF Krosno – Jasło – Gorlice jako potencjalna oś rozwoju.	0,2	Niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie , w tym wśród osób młodych, rosnący odsetek bezrobotnych wśród osób starszych oraz znaczny odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych – co może skutkować występowaniem szarej strefy oraz znacznego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej.
0,05	Poprawa jakości i dostępności usług publicznych realizowanych na rzecz mieszkańców, w szczególności kształcenia i edukacji, usług komunalnych takich jak: dostarczanie wody, odbiór odpadów.	0,1	Nierównomierność rozwoju obszaru w zakresie dostępu do usług publicznych , w szczególności wskutek nierównomiernego rozwoju infrastruktury technicznej, w tym wodno-kanalizacyjnej, zróżnicowanej dostępności komunikacyjnej (w tym niedostatecznie rozwiniętego systemu komunikacyjnego) oraz wskutek koncentracji działalności gospodarczej na obszarze miast Krosno-Jasło (problem bezrobocia oraz problemy społeczne wyraźniejsze na obszarze gmin wiejskich).
0,05	Występowanie zasobów naturalnych. Na terenie OF zlokalizowane są złoża gazu ziemnego, ropy naftowej, kamieni łamanych i blocznych, piasków i żwirów, surowców dla prac inżynierskich, surowców ilastych ceramiki budowlanej oraz wód leczniczych i termalnych – umożliwiające rozwój różnych form działalności gospodarczej.	0,1	Występowanie negatywnych zjawisk demograficznych , w tym migracje zagraniczne, proces starzenia się społeczeństwa, malejąca liczba uczniów wszystkich etapów kształcenia – co skutkować może w perspektywie strategicznej deficytem na rynku pracy oraz niekontrolowana imigracja.

Tabela 55. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

Waga	Czynniki zewnętrzne	Waga	Czynniki zewnętrzne
1,0	SZANSE	1,0	ZAGROŻENIA
0,3	Możliwość pozyskiwania funduszy unijnych w perspektywie finansowej 2014-2020, w tym środków finansowanych na poprawę infrastruktury, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (badania, rozwój), inwestycje w kapitał ludzki.	0,3	Wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów wynikających z sytuacji budżetowej kraju – wpływających na kondycję finansową gmin - skutkujący zmniejszeniem możliwości finansowania inwestycji publicznych, ograniczonymi możliwościami wykorzystania funduszy unijnych, niższą skutecznością polityki społecznej itp.

0,2	Korzystne zmiany społeczne takie jak wzrost kreatywności, wykształcenia, wykorzystania technologii cyfrowych, postaw przedsiębiorczych, mobilności, obywatelskości – co pozytywnie wpłynie na konkurencyjność gospodarki.	0,2	Utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju , widoczne m. in. w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego aglomeracji oraz mniejszych ośrodków miejskich i obszarów wiejskich, skutkujące dalszymi migracjami, konkurencyjnością o zasoby ludzkie, nowe inwestycje itp. Ryzyko odpływu kapitału ludzkiego z OF w przypadku braku zaspokojenia aspiracji zawodowych, w szczególności związanych z poziomem wykształcenia oraz zarobkami.
0,2	Uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu , m. in. wynikające z położenia w dynamicznie rozwijającym się regionie Podkarpacia, w niedużej odległości od ogólnoeuropejskiego korytarza transportowego sieci TEN-T, przy granicy ze Słowacją oraz Ukrainą.	0,2	Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie oraz pojawiające się bariery dla rozwoju gospodarki w kraju , w szczególności przedłużający się konflikt i zapaść ekonomiczna Ukrainy oraz ograniczony dostęp do rynku rosyjskiego (potencjalnych ważnych partnerów gospodarczych Polski).
0,2	Wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki wskutek poprawy infrastruktury komunikacyjnej (m. in. rozwój sieci TEN-T – lepsze powiązania wewnątrz kraju oraz UE), inwestycji w kapitał ludzki i innowacyjną gospodarkę, przejawiający się wzrostem dochodów polskich firm i przyciąganiem nowych inwestycji do Polski, w tym również na obszar Beskidu Niskiego	0,15	Pomimo inwestycji w układzie krajowym i regionalnym ciągle niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju , w szczególności z siecią autostrad i dróg krajowych (sieć TEN-T), m. in. poprzez brak połączenia z autostradą w Pilźnie.
0,10	Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego i Beskidu Niskiego – pozwalająca lepiej wykorzystać potencjał kooperacji gospodarczej, kształcenia, dostępu do kultury, rozwoju turystyki, poprawy jakości życia, etc.	0,15	Występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych , w tym zjawisk takich jak susze, powódzie, erozja gleb – niekorzystnie oddziałujących na wybrane sektory gospodarki np. produktywność rolnictwa – wynikające z uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych (obszary górskie, obszary intensywnie użytkowane rolniczo, zmiany klimatyczne).

2. ANALIZA SWOT/TOWS

Identyfikacja sytuacji strategicznej związana jest z oceną siły powiązań czynników zewnętrznych i wewnętrznych. W zależności od powiązań szans i zagrożeń z mocnymi i słabymi stronami możemy wyróżnić kilka typów sytuacji strategicznej:

- Strategia zachowawcza – organizacja działa w niekorzystnym otoczeniu zewnętrznym, ale posiada silnie powiązany z zagrożeniami zewnętrznymi zespół mocnych stron, jest więc w stanie zdecydowanie odpowiedzieć na zagrożenia. W istniejącym otoczeniu nie jest się w stanie intensywnie rozwijać, gdyż zespół mocnych stron nie koresponduje z szansami

otoczenia, niemniej jednak jest w stanie skutecznie przewyciężyć zagrożenia w oczekiwaniu na poprawę warunków zewnętrznych.

- Strategia defensywna – słabe strony organizacji są silnie powiązane z zewnętrznymi zagrożeniami. Strategia defensywna jest strategią nastawioną na przetrwanie.
- Strategia agresywna – w organizacji przeważają mocne strony, a w jego otoczeniu silnie powiązane z nimi szanse. Strategia agresywna jest strategią silnej ekspansji oraz rozwoju wykorzystującego obydwie czynniki.
- Strategia konkurencyjna - organizacja posiada przewagę słabych stron nad mocnymi, ale funkcjonuje w przyjaznym dla siebie otoczeniu, co pozwala mu utrzymać swoją pozycję. Niemniej jednak słabość wewnętrzna uniemożliwia skuteczne wykorzystanie szans, które daje otoczenie zewnętrzne. Strategia konkurencyjna powinna koncentrować się na takim eliminowaniu wewnętrznych słabości, aby w przyszłości lepiej wykorzystać szanse otoczenia.

1. Czy określona mocna strona pozwala wykorzystać daną szansę? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Mocne strony/szanse (S/O)		Waga mocne strony	1. Możliwość pozyskiwania funduszy unijnych.	2. Korzystne zmiany społeczne.	3. Uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu.	4. Wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki.	5. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego.	Ważona suma oddziaływań
Waga szanse			0,3	0,2	0,2	0,2	0,10	
1. Znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego.	Siła oddziaływania	0,4	2	2	1	2	2	0,72
	Ważona siła oddziaływania		0,24	0,16	0,08	0,16	0,08	
2. Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa kulturowego.	Siła oddziaływania	0,4	2	2	1	1	2	0,64
	Ważona siła oddziaływania		0,24	0,16	0,08	0,08	0,08	
3. Znaczny potencjał demograficzny, w tym miast Krosna i Jasła będących biegunami wzrostu.	Siła oddziaływania	0,1	2	2	1	2	2	0,18
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,04	0,02	0,04	0,02	
4. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.	Siła oddziaływania	0,05	1	2	2	1	1	0,07
	Ważona siła oddziaływania		0,015	0,02	0,02	0,01	0,005	
5. Występowanie zasobów naturalnych.	Siła oddziaływania	0,05	1	1	1	2	1	0,06
	Ważona siła oddziaływania		0,015	0,01	0,01	0,02	0,005	
Łączna siła interakcji S/O								1,67

2. Czy określona mocna strona pozwala ograniczyć dane zagrożenie? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Strona | 244

Mocne strony/zagrożenia (S/T)		Waga mocne strony	1. Wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów.	2. Utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju.	3. Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie oraz pojawiające się bariery dla rozwoju gospodarki w kraju.	4. Ciągłe niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju.	5. Występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych.	Suma oddziaływań
Waga zagrożenia			0,3	0,2	0,2	0,15	0,15	
1. Znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego.	Siła oddziaływania	0,4	2	1	0	0	0	0,32
	Ważona siła oddziaływania		0,24	0,08	0	0	0	
2. Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa kulturowego.	Siła oddziaływania	0,4	1	1	0	0	0	0,2
	Ważona siła oddziaływania		0,12	0,08	0	0	0	
3. Znaczny potencjał demograficzny, w tym miast Krosna i Jasła będących biegunami wzrostu.	Siła oddziaływania	0,1	1	1	0	0	0	0,05
	Ważona siła oddziaływania		0,03	0,02	0	0	0	
4. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.	Siła oddziaływania	0,05	0	1	0	1	1	0,025
	Ważona siła oddziaływania		0	0,01	0	0,0075	0,0075	
5. Występowanie zasobów naturalnych.	Siła oddziaływania	0,05	1	0	0	0	0	0,015
	Ważona siła oddziaływania		0,015	0	0	0	0	
Łączna siła interakcji S/T								0,61

3. Czy określona słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Słabe strony/szanse (W/O)		Waga słabe strony	1. Możliwość pozyskiwania funduszy unijnych.	2. Korzystne zmiany społeczne.	3. Uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu.	4. Wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki.	5. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego.	Ważona suma oddziaływań
Waga szanse			0,3	0,2	0,2	0,2	0,10	
1. Niedostateczna dostępność komunikacyjna oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego.	Siła oddziaływania	0,3	0	1	2	2	2	0,36
	Ważona siła oddziaływania		0	0,06	0,12	0,12	0,06	
2. Niska konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.	Siła oddziaływania	0,3	2	1	2	2	1	0,51
	Ważona siła oddziaływania		0,18	0,06	0,12	0,12	0,03	
3. Niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie.	Siła oddziaływania	0,2	2	2	2	2	1	0,38
	Ważona siła oddziaływania		0,12	0,08	0,08	0,08	0,02	
4. Nierównomierność rozwoju obszaru w zakresie dostępu do usług publicznych.	Siła oddziaływania	0,1	1	2	2	2	2	0,17
	Ważona siła oddziaływania		0,03	0,04	0,04	0,04	0,02	
5. Występowanie negatywnych zjawisk demograficznych.	Siła oddziaływania	0,1	0	2	2	2	1	0,13
	Ważona siła oddziaływania		0	0,04	0,04	0,04	0,01	
Łączna siła interakcji W/O								1,55

4. Czy określona słaba strona potęguje dane zagrożenie? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Strona | 246

Słabe strony/zagrożenia (W/T)		Waga słabe strony	1. Wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów.	2. Utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju.	3. Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie oraz pojawiające się bariery dla rozwoju gospodarki w kraju.	4. Ciągłe niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju.	5. Występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych.	Ważona suma oddziaływań
Waga zagrożenia			0,3	0,2	0,2	0,15	0,15	
1. Niedostateczna dostępność komunikacyjna oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego.	Siła oddziaływania	0,3	1	2	1	2	2	0,45
	Ważona siła oddziaływania		0,09	0,12	0,06	0,09	0,09	
2. Niska konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.	Siła oddziaływania	0,3	2	2	2	1	1	0,51
	Ważona siła oddziaływania		0,18	0,12	0,12	0,045	0,045	
3. Niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie.	Siła oddziaływania	0,2	2	2	2	1	0	0,31
	Ważona siła oddziaływania		0,12	0,08	0,08	0,03	0	
4. Nierównomierność rozwoju obszaru w zakresie dostępu do usług publicznych.	Siła oddziaływania	0,1	1	2	1	2	2	0,15
	Ważona siła oddziaływania		0,03	0,04	0,02	0,03	0,03	
5. Występowanie negatywnych zjawisk demograficznych.	Siła oddziaływania	0,1	2	2	1	1	0	0,135
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,04	0,02	0,015	0	
Łączna siła interakcji W/T								1,555

5. Czy dana szansa wzmacnia daną silną stronę? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Szansa/mocne strony (O/S)		Waga szanse	1. Znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego.	2. Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa kulturowego.	3. Znaczny potencjał demograficzny, w tym miast Krosna i Jasła będących biegunami wzrostu.	4. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.	5. Występowanie zasobów naturalnych.	Ważona suma oddziaływań
Waga mocne strony			0,4	0,4	0,1	0,05	0,05	
1. Możliwość pozyskiwania funduszy unijnych.	Siła oddziaływania	0,3	2	2	2	2	1	0,585
	Ważona siła oddziaływania		0,24	0,24	0,06	0,03	0,015	
2. Korzystne zmiany społeczne.	Siła oddziaływania	0,2	2	2	2	2	1	0,39
	Ważona siła oddziaływania		0,16	0,16	0,04	0,02	0,01	
3. Uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu.	Siła oddziaływania	0,2	2	2	2	1	1	0,38
	Ważona siła oddziaływania		0,16	0,16	0,04	0,01	0,01	
4. Wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki.	Siła oddziaływania	0,2	2	2	2	1	1	0,38
	Ważona siła oddziaływania		0,16	0,16	0,04	0,01	0,01	
5. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego.	Siła oddziaływania	0,1	2	2	2	2	1	0,195
	Ważona siła oddziaływania		0,08	0,08	0,02	0,01	0,005	
Łączna siła interakcji O/S								1,93

6. Czy dana szansa pozwala zniwelować daną słabość? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Strona | 248

Szanse/słabe strony (O/W)		Waga szanse	1. Niedostateczna dostępność komunikacyjna oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego.	2. Niska konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.	3. Niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie.	4. Nierównomierność rozwoju obszaru w zakresie dostępu do usług publicznych.	5. Występowanie negatywnych zjawisk demograficznych.	Ważona suma oddziaływań
Waga słabe strony			0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	
1. Możliwość pozyskiwania funduszy unijnych.	Siła oddziaływania	0,3	2	1	1	2	1	0,42
	Ważona siła oddziaływania		0,18	0,09	0,06	0,06	0,03	
2. Korzystne zmiany społeczne.	Siła oddziaływania	0,2	1	1	2	1	2	0,26
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,06	0,08	0,02	0,04	
3. Uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu.	Siła oddziaływania	0,2	1	1	1	1	1	0,2
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,06	0,04	0,02	0,02	
4. Wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki.	Siła oddziaływania	0,2	1	1	1	1	1	0,2
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,06	0,04	0,02	0,02	
5. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego.	Siła oddziaływania	0,1	1	1	1	1	1	0,1
	Ważona siła oddziaływania		0,03	0,03	0,02	0,01	0,01	
Łączna siła interakcji O/W								1,18

7. Czy dane zagrożenie niweluje daną silną stronę? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Zagrożenie/mocne strony (T/S)		Waga zagrożenia	1. Znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego.	2. Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa kulturowego.	3. Znaczny potencjał demograficzny, w tym miast Krosna i Jasła będących biegunami wzrostu.	4. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.	5. Występowanie zasobów naturalnych.	Ważona suma oddziaływań
Waga mocne strony			0,4	0,4	0,1	0,05	0,05	
1. Wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów.	Siła oddziaływania	0,3	1	1	2	2	1	0,345
	Ważona siła oddziaływania		0,12	0,12	0,06	0,03	0,015	
2. Utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju.	Siła oddziaływania	0,2	2	1	1	1	0	0,27
	Ważona siła oddziaływania		0,16	0,08	0,02	0,01	0	
3. Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie oraz pojawiające się bariery dla rozwoju gospodarki w kraju.	Siła oddziaływania	0,2	2	1	1	1	0	0,27
	Ważona siła oddziaływania		0,16	0,08	0,02	0,01	0	
4. Ciągłe niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju.	Siła oddziaływania	0,15	2	2	2	1	2	0,2925
	Ważona siła oddziaływania		0,12	0,12	0,03	0,0075	0,015	
5. Występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych.	Siła oddziaływania	0,15	1	1	0	1	1	0,135
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,06	0	0,0075	0,0075	
Łączna siła interakcji T/S								1,3125

8. Czy dane zagrożenie uwypukla daną słabość? (schemat powiązań czynników, gdzie: 0 – brak oddziaływania, 1 – umiarkowane oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie).

Strona | 250

Zagrożenie/słabe strony (T/W)		Waga zagrożenia	1. Niedostateczna dostępność komunikacyjna oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego.	2. Niska konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.	3. Niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie.	4. Nerównomierność rozwoju obszaru w zakresie dostępu do usług publicznych.	5. Występowanie negatywnych zjawisk demograficznych.	Ważona suma oddziaływań
Waga słabe strony			0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	
1. Wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów.	Siła oddziaływania	0,3	2	1	1	2	1	0,42
	Ważona siła oddziaływania		0,18	0,09	0,06	0,06	0,03	
2. Utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju.	Siła oddziaływania	0,2	1	2	2	2	2	0,34
	Ważona siła oddziaływania		0,06	0,12	0,08	0,04	0,04	
3. Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie oraz pojawiające się bariery dla rozwoju gospodarki w kraju.	Siła oddziaływania	0,2	0	2	1	0	0	0,16
	Ważona siła oddziaływania		0	0,12	0,04	0	0	
4. Ciągłe niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju.	Siła oddziaływania	0,15	2	2	2	2	2	0,27
	Ważona siła oddziaływania		0,09	0,09	0,06	0,03	0	
5. Występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych.	Siła oddziaływania	0,15	2	1	1	2	1	0,21
	Ważona siła oddziaływania		0,09	0,045	0,03	0,03	0,015	
Łączna siła interakcji T/W								1,4

W celu identyfikacji sytuacji strategicznej czynniki SWOT (powyżej) skonfrontowano ze sobą, poprzez próbę odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Czy określona mocna strona pozwala wykorzystać daną szansę?
2. Czy określona mocna strona pozwala ograniczyć dane zagrożenie?
3. Czy określona słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
4. Czy określona słaba strona potęguje dane zagrożenie?
5. Czy dana szansa wzmacnia daną silną stronę?
6. Czy dana szansa pozwala zniwelować daną słabość?
7. Czy dane zagrożenie niweluje daną silną stronę?
8. Czy dane zagrożenie uwypukla daną słabość?

Strona | 251

Wykres 24. Konfrontacja mocnych i słabych stron do szans i zagrożeń (pytania 1-4).

Źródło: opracowanie własne

Najważniejszą mocną stroną Beskidu Niskiego – w konfrontacji z czynnikami zewnętrznymi, czyli szansami i zagrożeniami jest **znaczny potencjał dla rozwoju gospodarczego** związany z koncentracją działalności przemysłowej w Krośnie i Jaśle, licznymi organizacjami i instytucjami otoczenia biznesu, inicjatywami klastrowymi, wysokim poziomem kształcenia lokalnych kadr, dostępnością atrakcyjnych terenów inwestycyjnych oraz **wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz zasoby dziedzictwa**

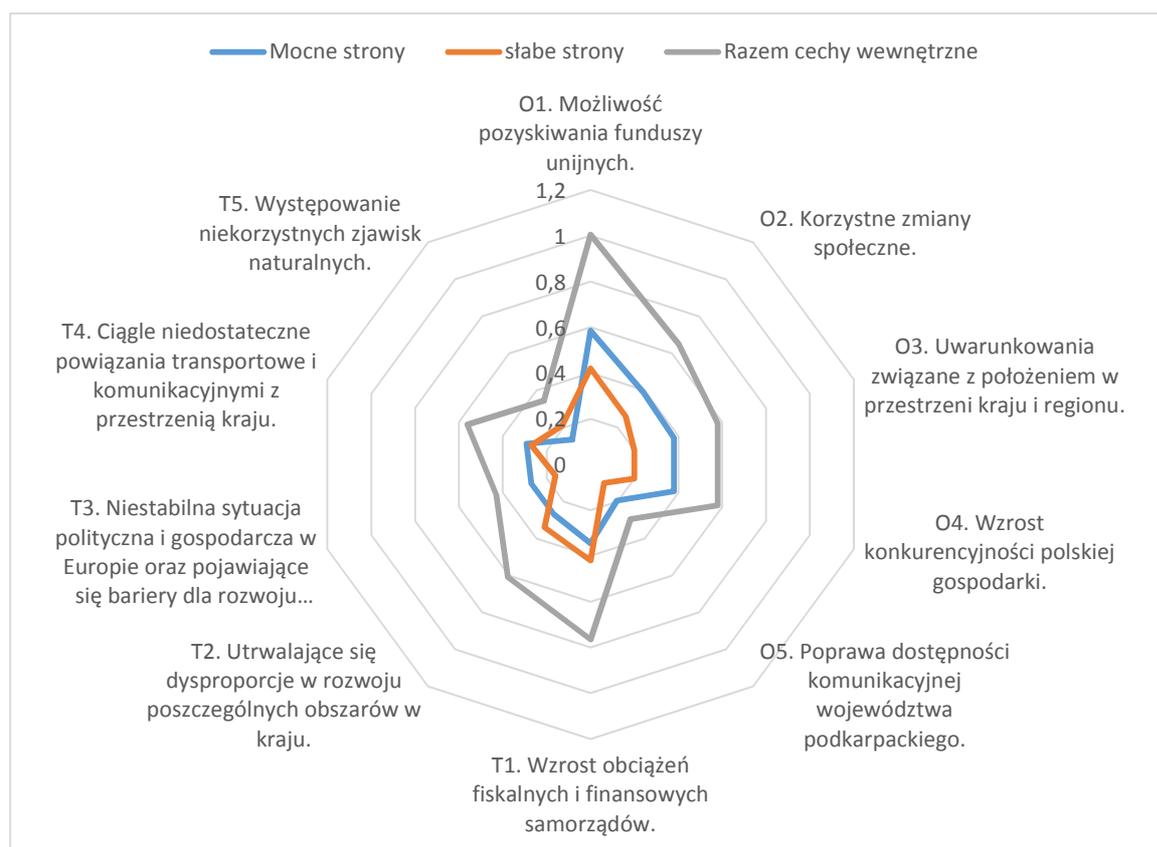
Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

kulturowego, wynikające z uwarunkowań przyrodniczych, historycznych i kulturowych umożliwiające rozwój turystyki oraz specjalizacji terytorialnych wykorzystujących te walory np. rolnictwa specjalistycznego, winiarstwa, produktów lokalnych, regionalnych i ekologicznych.

Wśród najważniejszych barier rozwoju – w konfrontacji z czynnikami zewnętrznymi – należy wymienić w pierwszej kolejności **niską konkurencyjność i innowacyjność gospodarki**, której przejawem są m. in. przeciętne nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw, brak wzrostu zatrudnienia oraz niskie wynagrodzenia – które były niższe od średniej krajowej, a następnie **niedostateczną dostępność komunikacyjną oraz jakość przestrzeni publicznej i ładu przestrzennego**, w tym dostępność komunikacyjną wewnątrz obszaru funkcjonalnego (także w układzie Jasło-Krosno). Występowanie obszarów zdegradowanych, które znajdują się na terenie wszystkich jednostek terytorialnych (obszary wiejskie, obszary przemysłowe, centra miast i inne) oraz **niski poziom indywidualnej przedsiębiorczości oraz wysokie bezrobocie**, w tym wśród osób młodych, rosnący odsetek bezrobotnych wśród osób starszych oraz znaczny odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych – co może skutkować występowaniem szarej strefy oraz znacznego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej.

Wykres 25. Konfrontacja szans i zagrożeń do mocnych i słabych stron (pytania 5-8).

Źródło: opracowanie własne

Najważniejszymi szansami – w konfrontacji z mocnymi i słabymi stronami Beskidu Niskiego **jest możliwość pozyskiwania funduszy unijnych** w perspektywie czasowej 2014 – 2020 na realizację inwestycji i przedsięwzięć rozwojowych, w tym środków finansowanych na poprawę infrastruktury, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (badania, rozwój), inwestycje w kapitał ludzki, a następnie **korzystne zmiany społeczne** takie jak wzrost kreatywności, wykształcenia, wykorzystania technologii

cyfrowych, postaw przedsiębiorczych, mobilności, obywatelskości – co pozytywnie wpływać będzie na konkurencyjność gospodarki, **uwarunkowania związane z położeniem w przestrzeni kraju i regionu**, m. in. wynikające z położenia w dynamicznie rozwijającym się regionie Podkarpacia, w niedużej odległości od ogólnoeuropejskiego korytarza transportowego sieci TEN-T, przy granicy ze Słowacją oraz Ukrainą oraz **wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki** wskutek poprawy infrastruktury komunikacyjnej (m. in. rozwój sieci TEN-T – lepsze powiązania wewnątrz kraju oraz UE), inwestycji w kapitał ludzki i innowacyjną gospodarkę, przejawiający się wzrostem dochodów polskich firm i przyciąganiem nowych inwestycji do Polski, w tym również na obszar Beskidu Niskiego

Z kolei wśród najważniejszych zagrożeń należy wskazać **na wzrost obciążeń fiskalnych i finansowych samorządów**, wynikających z sytuacji budżetowej kraju – wpływających na kondycję finansową gmin – skutkujących zmniejszeniem możliwości finansowania inwestycji publicznych, ograniczonymi możliwościami wykorzystania funduszy unijnych, niższą skutecznością polityki społecznej itp. W dalszej kolejności warto wskazać na **utrwalające się dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów w kraju**, widoczne m. in. w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego aglomeracji oraz mniejszych ośrodków miejskich i obszarów wiejskich, skutkujące dalszymi migracjami, konkurencyjnością o zasoby ludzkie, nowe inwestycje itp. Istotne znaczenia posiada ryzyko odpływu kapitału ludzkiego z OF w przypadku braku zaspokojenia aspiracji zawodowych, w szczególności związanych z poziomem wykształcenia oraz zarobkami oraz **ciągle niedostateczne powiązania transportowe i komunikacyjnymi z przestrzenią kraju**, w szczególności z siecią autostrad i dróg krajowych (sieć TEN-T).

W procesie analizy SWOT/TOWS od wewnątrz na zewnątrz (pytania 1 – 4) identyfikacja powiązań wykazała przewagę słabych stron na mocnymi (58% do 42%). W procesie analizy SWOT/TOWS od zewnątrz do wewnątrz (pytania 5 – 8) identyfikacja powiązań wykazała przewagę szans nad zagrożeniami (53% do 47%). Taki układ sugeruje wybór **strategii konkurencyjnej**. Strategia konkurencyjna powinna koncentrować się na takim eliminowaniu wewnętrznych słabości, aby w przyszłości jeszcze lepiej wykorzystać szanse otoczenia.

III. WNIOSKI Z ANALIZ I REKOMENDACJE, W TYM OCENY

SFERA PRZESTRZENNA I TECHNICZNA

Rośnie rola miast w moderowaniu procesów rozwojowych kraju i regionów. Istotną rolę miast będzie moderowanie procesów rozwojowych na obszarach funkcjonalnych miast.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) proponuje nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego i wprowadza współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, wiąże planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE.

Przestrzeń kraju widziana jest jako obszar różnicowania przebiegu i efektów procesów społeczno-gospodarczych, środowiskowych i kulturowych. Procesy te w dużej mierze są niezależne od istniejących struktur administracyjnych zarządzania procesami rozwojowymi.

Jak wykazały badania w badanym obszarze rzeczywistym biegunem wzrostu jest miasto Krosno. Powiązania funkcjonalne, jakie tworzą się obok drugiego, największego ośrodka miejskiego, jakim jest Jasło są zdecydowanie słabsze. **Potencjał Jasła i Krosna oraz ich wzajemne przyszłe relacje, które uwarunkowane są położeniem oraz potencjałem rozwojowym wskazują, że miasta te mogą „wspólnie” moderować procesy rozwojowe** (Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno-Jasło - potencjalny biegun wzrostu). Docelowo w polityce rozwoju regionalnego wskazuje się na potencjalną oś rozwoju – tzw. Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Krosno-Jasło-Gorlice.

Oczekiwana jest dalsza modernizacja systemu zarządzania procesami rozwojowymi kraju. Rośnie rola inicjatyw oddolnych oraz wspólnot lokalnych w kreowaniu polityk rozwoju kraju i regionu.

Ważnym elementem zmian w kolejnych dwudziestu latach powinno być, zgodnie z zasadą pomocniczości, zapewnienie swobody obywatelom i samorządom terytorialnym, dobra współpraca administracji rządowej z nimi, deregulacja sprzyjająca postawom przedsiębiorczym i kreatywnym oraz zapewnienie wysokiej jakości stanowionego prawa.¹⁴³

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030 podkreśla, że istotnym elementem zmian w zakresie zwiększania sprawności i efektywności państwa jest sposób jego organizacji: struktura, podział kompetencji i odpowiedzialności, mechanizmy koordynacji i współpracy oraz umiejętność zarządzania procesami, tak by państwo mogło skutecznie reagować na wyzwania wynikające z uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. „Sprawne zarządzanie” dotyczy zarówno naczelných organów państwa, centralnej administracji rządowej i podległych jej instytucji, jak i podmiotów

¹⁴³ Źródło: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030

funkcjonujących na różnych poziomach terytorialnego podziału kraju, tj. administracji rządowej w terenie oraz administracji samorządowej.

Z kolei KPZK 2030 podkreśla, że konieczna jest też zmiana filozofii i zdecydowane przejście od modelu administrowania do zarządzania rozwojem. Kluczową kwestią jest właściwe – a więc równocześnie realistyczne i ambitne - określanie celów rozwojowych i zaprojektowanie instrumentów ich realizacji, a następnie podejmowanie konsekwentnych działań prowadzących do ich urzeczywistnienia. Zarządzanie rozwojem wymaga nie tylko determinacji władzy publicznej, lecz także partnerskiego zaangażowania ze strony uczestników społeczeństwa obywatelskiego i większego otwarcia się instytucji publicznych na idee i rozwiązania płynące od obywateli.

Przesunięcie środka ciężkości działań związanych z zarządzaniem procesami rozwojowymi i modernizacyjnymi kraju związane będzie z integracją społeczno-przestrzenną wybranych obszarów kraju – w szczególności powiązanych ze sobą funkcjonalnie – co pozwolić będzie na prowadzenie efektywniejszej polityki rozwoju. Wiązą się z tym pewne ryzyka, związane np. z silną presją konkurencyjną o czynniki wzrostu poszczególnych obszarów funkcjonalnych kraju, nieefektywna polityka rozwoju regionalnego – widoczna m. in. przy rozdziale środków UE, czy też wzrost liczby zadań zleconych na rzecz gmin – przy jednoczesnym braku wsparcia finansowego ze szczebla centralnego. Istotna jest także gotowość społeczeństwa i jego istotnych grup do współpracy przy realizacji regionalnych i subregionalnych polityk rozwoju.

Jedną z kluczowych polityk rozwoju, mających istotny wpływ na zagospodarowanie przestrzeni kraju jest i będzie polityka transportowa.

Przez obszar funkcjonalny nie przebiegają drogi sieci TEN-T (tj. paneuropejskiego korytarza transportowego), jednak dzięki przygranicznemu położeniu obszar odgrywa ważną rolę w transporcie krajowym i międzynarodowym.

Główną sieć dróg w obszarze funkcjonalnym tworzą drogi krajowe:

- Droga krajowa nr 28 (tzw. „trasa karpacka”) – główny ciąg komunikacyjny obszaru na linii wschód-zachód, przecinająca powiat gorlicki, jasielski i krośnieński
- Droga krajowa nr 73 – prowadząca do Jasła, przebiegająca przez północną część powiatu jasielskiego, stanowiąca łącznik z autostradą A4
- Droga krajowa nr 19 – przebiegająca przez wschodnią część powiatu krośnieńskiego, prowadząca do dawnego przejścia granicznego Barwinek/Vyšný Komárnik

W żadnym z analizowanych powiatów czas dojazdu z poszczególnych gmin do ośrodka powiatowego nie przekracza 40 minut. Jednakże istniejący układ drogowy oraz niecentralnie położone ośrodki powiatowe sprawiają, że **najlepsza dostępność indywidualnego transportu drogowego dotyczy północnych gmin powiatów**: gorlickiego (większość gminy Gorlice, Łużna i Ropa, a także gminy Moszczenia, Biecz, Lipinki, większość gminy Sękowa i północne części gminy Uście Gorlickie), jasielskiego (gminy Skotyszyn, Brzyska, Kołaczyce, Tarnowiec, Jasło, Dębowiec, Osiek Jasielski oraz północne fragmenty gmin Nowy Żmigród i północno-zachodni skrawek gminy Krempna) i krośnieńskiego (gminy Jedlicze, Wojaszkówka, Korczyzna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Chorkówka oraz północne części gmin Dukla, Iwonicz-Zdrój i Rymanów). Niska dostępność transportu indywidualnego (do 40 minut) dotyczy południowych i centralnych fragmentów gminy Uście Gorlickie, znacznej części gminy Krempna, południowej części gminy Dukla i niemal całej gminy Jaśliska.

Niewątpliwą szansą dla obszaru funkcjonalnego jest znaczna poprawa dostępności komunikacyjnej województwa podkarpackiego – w szczególności w układzie wschód – zachód.

Strona | 256

W wyniku realizacji inwestycji drogowych w ramach kończącej się perspektywy finansowej UE nastąpiła skokowa poprawa dostępności transportowej województwa podkarpackiego. Poprawę można zaobserwować zarówno w ujęciu zewnętrznym (autostrada A4, droga ekspresowa S19, magistrala kolejowa E30, znaczne podniesienie rangi lotniska regionalnego w Jasionce), jak i wewnętrznym (modernizacja układu dróg wojewódzkich oraz lokalnych). Spośród inwestycji, które, niestety, nie doszły do skutku lub zostały zrealizowane tylko w części, należy przede wszystkim wyróżnić te, które docelowo poprawiłyby lądową dostępność do Warszawy (zarówno w ruchu kolejowym, jak i drogowym).¹⁴⁴

Małe jest znaczenie transportu kolejowego w obszarze funkcjonalnym.

Połączenia kolejowe na obszarze funkcjonalnym obsługiwane są w większości przez pociągi Regio. Wg stanu na dzień 19.06.2015 roku przewozy są prowadzone na liniach Jasło-Krosno (3 kursy), Jasło-Rzeszów (2 kursy), Krosno-Jasło (3 kursy) i Krosno-Zagórz (1 kurs). Dodatkowo obszar obsługiwała jedna para pociągów TLK, prowadząca przewozy na linii Rzeszów Główny-Zagórz (przez Jasło i Krosno). Pociągi TLK prowadzą skład z Gdyni Głównej, który jest rozdzielany na trzy kierunki: w Krakowie Płaszowie odłączane są wagony do Zakopanego, a w Rzeszowie Głównym skład jest rozłączany na wagony do Przemyśla i Zagórza. Tym samym z Zagórza przez Sanok, Krosno, Jasło, Rzeszów, Tarnów, Kraków i Warszawę można dotrzeć koleją do Gdańska i Gdyni.

Znacznie więcej pociągów zatrzymuje się w gminie Bobowa, która jako jedyna w powiecie gorlickim dysponuje liniami obsługiwanymi przez przewoźników kolejowych. Pociągi Regio prowadziły przewozy z Bobowej w kierunku Nowego Sącza, Tarnowa, Krakowa i Krynicy, jednak znaczna odległość gminy od pozostałych części obszaru funkcjonalnego powoduje, że nie mają one większego znaczenia dla ruchu pasażerskiego mieszkańców tych powiatów.

Obszar funkcjonalny jest słabo zintegrowany komunikacyjnie.

Wśród słabych stron komunikacji obszaru funkcjonalnego należy wskazać:

- Działalność wielu różnych organizatorów linii przewozowych (w zależności od zasięgu linii jest to wójt/burmistrz/prezydent miasta, starosta lub wojewoda).
- Brak połączeń sieci powiatowych sąsiednich powiatów – mimo iż sieci połączeń powiatowych pokrywają większą część powiatów jasielskiego i krośnieńskiego, nigdzie się nie łączą. Brak jest również połączeń z sieciami powiatowymi sąsiednich powiatów. Połączenia międzypowiatowe obsługiwane są jedynie przez organizatorów wyższego szczebla (na podstawie zezwoleń wydawanych przez wojewodę), co powoduje znaczne ryzyko ich ograniczenia. Zjawisko to jest szczególnie niebezpieczne dla powiatów o podłużnym kształcie z niecentralnie położonymi ośrodkami. Autorzy *Planu* zwracają uwagę, że istniejące obecnie plany połączeń między

¹⁴⁴ Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020

powiatami jasielskim i krośnieńskim obejmują tylko relację Jasto-Krosno, marginalizując południowe gminy obszaru funkcjonalnego.

- Brak integracji między przewoźnikami – po sieci komunikacyjnej obszaru funkcjonalnego porusza się wielu przewoźników, jednak ich taryfy, rozkłady ani informacje nie są zintegrowane, co utrudnia pasażerom korzystanie z usług.

Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego wskazuje kierunki rozwoju publicznego transportu zbiorowego obszaru krośnieńsko-jasielskiego. Obejmują one m.in.:

- Integrację usług transportu zbiorowego – stworzenie sieci zintegrowanych węzłów przesiadkowych (integracja przestrzenna, integracja rozkładów jazdy, integracja informacji pasażerskiej) oraz integracja biletowa
- Integrację różnych środków transportu – integracja transportu rowerowego, samochodowego i zbiorowego z wykorzystaniem systemów Bike&Ride, Kiss&Ride oraz Park&Ride
- Integrację zewnętrzną – współpraca z organizatorami transportu publicznego w sąsiednich powiatach i organizatorami przewozów międzypowiatowych
- Wprowadzenie elektronicznego biletu okresowego (obecnie nośnik elektroniczny jest stosowany tylko przez PKS w Jaśle i MKS Krosno)
- Rozwiązania z zakresu informacji pasażerskiej:
 - Mobilny, wieloobszarowy system informacji pasażerskiej
 - System dynamicznej informacji pasażerskiej
 - System identyfikacji wizualnej
 - System monitoringu w pojazdach
 - Promocja usług

Wskazano również na istotne dla rozwoju transportu zbiorowego węzły przesiadkowe: Jasło (węzeł regionalny), Krosno (węzeł regionalny), Nowy Żmigród (węzeł lokalny) oraz Dukla (węzeł lokalny).

W ostatnich lata nastąpił znaczny postęp w rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

Duży postęp odnotowano w rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. W latach 2007 - 2013 - dzięki budowie sieci szerokopasmowej finansowanej z PO RWP 2007-2013 - w dużym stopniu wyeliminowano problem dostępności Internetu, czemu dodatkowo sprzyjały projekty realizowane przez władze lokalne.

Restrukturyzacja obszarów wiejskich następuje zbyt wolno, co uniemożliwia pełne wykorzystanie potencjału tych obszarów.

Dzięki wsparciu ze środków europejskich udało się w ciągu ostatnich lat zrealizować szereg przedsięwzięć wspierających podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez mieszkańców terenów wiejskich. Zmiany strukturalne przebiegają jednak w sposób zbyt powolny, co zmniejsza szansę na szybki wzrost konkurencyjności regionu jako całości. Najbardziej zauważalne zmiany na terenach wiejskich można zaobserwować w dostępie do infrastruktury podstawowej: transportowej, komunalnej oraz społecznej, jednak potrzeby regionu w tym obszarze nadal pozostają

znaczące. Za właściwe uznano ukierunkowanie działań związanych z podnoszeniem konkurencyjności sektora rolniczego, obejmujące m.in. scalanie gruntów i funkcjonowanie grup producenckich. Wywołane dzięki podjętym inicjatywom zmiany nie przełożyły się jednak na zauważalne w danych makroekonomicznych zmniejszenie się luki produktywności podkarpackiego rolnictwa względem reszty kraju.¹⁴⁵ Szansy należy także upatrywać w ogromnym potencjale do rozwoju turystyki.

Znaczące jest zagrożenie powodziowe oraz zagrożenia dla środowiska wskutek niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, w szczególności na obszarach wiejskich.

Bardzo duży postęp odnotowano w obszarze gospodarki wodno-ściekowej. W ostatnim okresie zrealizowano także szereg inwestycji zwiększających zabezpieczenie przeciwpowodziowe Podkarpacia. Pomimo zadawalających efektów rzeczowych, także w tym obszarze wymagane będą poważne nakłady i inwestycje.¹⁴⁶

SFERA SPOŁECZNA

Jednym z największych wyzwań kraju, województwa i regionu będzie polityka demograficzna.

Region krośnieńsko-jasielskie cechuje znaczny potencjał demograficzny. W 2014 roku powiat jasielski był zamieszkiwany przez 115 185 osób, powiat krośnieński przez 112 064 osoby, powiat gorlicki przez 109 181 osób, zaś miasto Krosno przez 46 934 osoby. Stałą tendencją rosnącą wykazuje liczba ludności w powiecie krośnieńskim – w latach 2004-2014 w powiecie przybyło 2 673 mieszkańców, co oznacza wzrost na poziomie 2,4%. Odwrotna tendencja występowała w mieście Krośnie, gdzie liczba ludności systematycznie spadała – ubytek ludności wyniósł 1 126 osób, tj. 2,3%. Obie tendencje wskazują na występowanie zjawiska suburbanizacji, tj. wyludniania się centrum miast i rozwoju sfery podmiejskiej. W przypadku powiatu jasielskiego liczba ludności systematycznie wzrastała do 2010 roku, osiągnięto wówczas maksymalną liczbę mieszkańców, na poziomie 115 821 osób. Kolejne lata przyniosły spadek liczby ludności do 115 185 osób, tj. o 140 osób mniej niż w 2004 roku. W powiecie gorlickim liczba mieszkańców w latach 2004-2014 wzrosła ogółem o 2 578 osób (2,4%), przy czym maksymalna liczba ludności wystąpiła w 2012 roku, gdy zamieszkiwało go 109 265 osób. W następnych latach następował spadek liczby mieszkańców powiatu gorlickiego.

W obszarze funkcjonalnym, podobnie jak w całym kraju występuje zjawisko starzenia się społeczeństwa. Widoczny od 2010 roku jest także spadek liczby urodzeń.

Niezależnie od powiatu w obszarze funkcjonalnym, we wszystkich jednostkach widoczne były skutki starzenia się społeczeństwa – w porównaniu z 2004 rokiem stale zmniejszał się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle mieszkańców (spadek wynosił od -3,4% w mieście Krośnie do -5,6%

¹⁴⁵ Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020.

¹⁴⁶ Tamże

w powiecie jasielskim) przy stale rosnącym odsetku ludności w wieku poprodukcyjnym (wzrost od 2% w powiecie krośnieńskim do 6,6% w mieście Krośnie).

W 2014 roku w wyniku urodzeń żywych ludność powiatu gorlickiego powiększyła się o 1 153 osób, w powiecie krośnieńskim przybyło 1 083 dzieci, w powiecie jasielskim – 994 dzieci, zaś w mieście Krośnie – 422 dzieci. Mimo rokrocznych fluktuacji liczby urodzonych dzieci w poszczególnych jednostkach, wyraźnie widoczny jest szczyt urodzeń żywych w powiatach obszaru funkcjonalnego przypadający na lata 2008-2010. W następnych latach następowało mniej urodzeń, a w przypadku powiatu jasielskiego liczba urodzeń w 2014 roku była najniższa w całym analizowanym okresie.

Kolejne lata przynosiły spadek wartości osiąganego przyrostu naturalnego, jednak należy zwrócić uwagę, że we wszystkich powiatach niemal przez cały okres między 2004 a 2014 rokiem przyrost naturalny był dodatni, co oznacza, że rodziło się więcej dzieci niż wynosiła liczba zgonów. Ujemny przyrost naturalny wystąpił w 2014 roku w powiecie jasielskim (-15) oraz w Krośnie w 2004 (-17) i 2014 roku (-3).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców dodatni przyrost naturalny w 2014 roku wystąpił w powiatach gorlickim i krośnieńskim, jednak w niewielkim stopniu przekraczał on 0. W powiecie gorlickim wynosił 1,8, zaś w powiecie krośnieńskim – 1,0. Minimalnie ujemny (-0,1) był przyrost naturalny na 1000 mieszkańców powiatu jasielskiego i miasta Krosna.

W powiecie jasielskim w 2014 roku w większości gmin wystąpił ujemny przyrost naturalny na 1000 ludności. Zjawisko to dotyczyło Dębowca (-1,8), Krempnej (-1,5), Brzyskiej (-0,8), Nowego Żmigrodu (-0,4), Jasła – gminy wiejskiej (-0,4), miasta Jasła (-0,2) oraz Kołaczyc (-0,1). Dodatni przyrost naturalny wystąpił natomiast w gminach Tarnowiec (0,1), Skołyżyn (1,0) oraz Osiek Jasielski (2,8).

Natomiast w powiecie krośnieńskim sytuacja była odwrotna – większość gmin charakteryzowała się dodatnim przyrostem naturalnym na 1000 mieszkańców. Były to: Korczyna (4,0), Iwonicz-Zdrój (3,2), Krościenko Wyżne (2,7), Miejsce Piastowe (2,2), Jaśliska (1,0), Wojaszówka (0,9), Jedlicze (0,7) i Rymanów (0,2). Jedynie w Chorkówce i Dukli przyrost naturalny na 1000 ludności kształtował się poniżej 0: -1,0 w Chorkówce i -1,1 w Dukli.

W 2014 roku w powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim zawarto po ok. 600 małżeństw, zaś w mieście Krośnie było to 268 małżeństw. Okresem, w którym zawierano stosunkowo najwięcej małżeństw, były lata 2007-2010. W kolejnych latach liczba małżeństw wykazywała tendencję malejącą, ale nie miała ona charakteru liniowego. W powiecie gorlickim najwięcej małżeństw zostało zawartych w 2008 roku (818), w powiatach jasielskim i krośnieńskim był to rok 2009 (odpowiednio 764 i 766), zaś w Krośnie – 2007 rok (342).

Mieszkańcy regionu krośnieńsko-jasielskiego ciągle ludzie migrują za granicę.

Ujemne saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w 2013 roku występowało w powiecie jasielskim (-0,70), mieście Krosno (-0,40) oraz powiecie gorlickim (-0,34). Wśród gmin powiatu jasielskiego najwyższy ubytek ludności związany z migracjami zagranicznymi dotknął miasto Jasło (-1,70), ale ujemny występował także w gminach: Osiek Jasielski (-0,93), Jasło – gmina wiejska (-0,55), Nowy Żmigród (-0,32), Kołaczycy (-0,22), Brzyska (-0,16) oraz Skołyżyn (-0,08). Jedynymi gminami powiatu jasielskiego, w których saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w 2013 roku okazało się dodatnie (choć bardzo niskie), były Dębowiec (0,12) i Tarnowiec (0,11).

Natomiast w powiecie krośnieńskim w 2013 roku liczba wyjeżdżających za granicę była równa liczbie przyjeżdżających z zagranicy. Taka sama sytuacja występowała w gminie Miejsce Piastowe. Dodatkowo saldo migracji zagranicznych na 1000 mieszkańców odnotowano w 5 gminach powiatu krośnieńskiego (Rymanowie, Iwoniczu-Zdroju, Jańskach, Wojaszówce i Chorkówce), natomiast ujemne – w 4 gminach (Krościenku Wyżnym, Dukli, Jedliczach i Korczynie).

Ciężar inwestycji rozwojowych przesunięty zostanie w kierunku działań opartych na innowacyjności, edukacji i impecie cyfrowym.

Zakładana w najbliższych latach intensyfikacja procesów modernizacyjnych i rozwojowych Polski wpłynie bezpośrednio na przyspieszenie i wzmocnienie obserwowanych w ostatnich latach (po wejściu Polski do UE) kierunków zmian polskiej przestrzeni. Proces ten będzie zachodził jednocześnie ze zmianami w przestrzeni europejskiej warunkowanymi globalnymi procesami rozwojowymi oraz pogłębieniem integracji gospodarczej i politycznej wewnątrz UE, a także krajami sąsiednimi.¹⁴⁷

Przyszły rozwój obszaru funkcjonalnego będzie zależny nie tylko od działań podejmowanych przez władze lokalne i kluczowych interesariuszy ulokowanych w regionie, ale również od napływu inwestorów zewnętrznych. Aby taki napływ był możliwy konieczne jest utrzymanie systematycznego wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej Polski.

Analiza kilku międzynarodowych porównań i rankingów uświadamia, że polska gospodarka wciąż nie jest klasyfikowana wśród gospodarek wysoce konkurencyjnych. Jednak przegląd ocen wystawianych polskiej gospodarce w ostatnich latach utwierdza w przekonaniu, że możemy mówić o postępie w dziedzinie podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej Polski. Postęp ten potwierdzają oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw¹⁴⁸:

- **Raport Banku Światowego i IFC (International Finance Corporation) „Doing business 2013” – awans Polski o 19 pozycji**, na 55 miejsce (w gronie 185 państw) w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej.
- **Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego 2012- 2013** – zarówno w 2012 roku, jak i w 2013 roku, **Polska zajęła 41** miejsce w gronie 144 państw rankingu konkurencyjności gospodarek.
- **Indeks wolności gospodarczej 2013 – Heritage Foundation i Wall Street Journal – awans Polski z miejsca 64 w 2012 roku na miejsce 57 w 2013 roku** (w gronie 177 państw) w rankingu wolności gospodarczej.
- **Światowy Rocznik Konkurencyjności 2013 - International Institute for Management Development (IMD) – awans Polski o jedną pozycję** – z miejsca 34 w 2012 roku na miejsce 33 w 2013 roku (w gronie 60 państw) w rankingu konkurencyjności.

Korzystne zmiany społeczne takie jak wzrost kreatywności, wykształcenia, wykorzystania technologii cyfrowych, postaw przedsiębiorczych, mobilności, obywatelskości – pozytywnie wpłyną będą na konkurencyjność gospodarki.

Wraz ze wzrostem wykształcenia, umiejętności, kompetencji zawodowych mieszkańców Polski rosną także ich aspiracje związane z sytuacją zawodową oraz życiową. Mieszkańcy kraju oczekują, że sytuacja

¹⁴⁷ Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

¹⁴⁸ Na podstawie: POLSKA 2013. RAPORT O STANIE GOSPODARKI, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2013.

na rynku pracy będzie się poprawiać – w szczególności w zakresie wynagrodzeń oraz dostosowania ofert prac do ich aspiracji.

W Polsce obserwujemy poprawę jakości kompetencji i kwalifikacji obywateli. Przyczynia się do tego m.in. rosnący poziom wykształcenia. Obserwujemy również wzrost zainteresowania kierunkami technicznymi i przyrodniczymi na uczelniach wyższych. W 2009 roku odsetek studiujących na ww. kierunkach wynosił 22,3%, natomiast w 2013 roku już 27,0%. Biorąc pod uwagę spadającą od kilku lat liczbę studentów, odnotowywany wzrost odsetka studiujących na kierunkach technicznych i przyrodniczych obrazuje korzystne zmiany społeczne – otóż większa liczba osób z wykształceniem technicznym i inżynierskim daje możliwość wykorzystania szans pojawiających się w takich innowacyjnych branżach jak: biotechnologie, nanorobotyka, konstrukcja maszyn i urządzeń, medycyna molekularna, itp.

W Polsce zauważamy również postęp w zakresie budowania społeczeństwa informatycznego. W 2012 niemal 95% gospodarstw domowych z dziećmi poniżej 16 roku życia posiadało komputer, a ponad 90% posiadało dostęp do Internetu i korzystało z niego. Ponadto z komputera korzystało w ostatnich 3 miesiące niemal 99% osób w wieku 16-24 lata. Biorąc pod uwagę kryterium wieku Polaków oraz korzystanie z komputera widać tendencję, że coraz starsze roczniki rzadziej korzystają z komputera – jedynie 16,9% osób w wieku powyżej 65 lat korzysta z tego urządzenia.

Istotnym wyzwaniem dla obszaru funkcjonalnego będą działania na rzecz zmiany stosunku mieszkańców do innowacyjnych rozwiązań w zakresie rynku pracy i przedsiębiorczości.

Mówiąc o mieszkańcach obszaru funkcjonalnego, u których chcemy dokonać zmiany nastawienia do innowacyjnych rozwiązań na rynku pracy i w obszarze przedsiębiorczości, mamy na myśli przede wszystkim osoby w wieku 40+, 45+ oraz 50+ dla których tempo zmian zachodzących na rynku pracy i w obszarze przedsiębiorczości może być tak duże, że trudno jest im za nimi nadążyć, a część z nich może wydawać im się groźna (np. wynajmowanie ludzi do pracy przez agencje zatrudnienia).

Próba zmiany stosunku mieszkańców do innowacyjnych rozwiązań odnoszących się do rynku pracy i przedsiębiorczości może być realizowana poprzez uświadamianie, kształcenie i aktywne uczestnictwo mieszkańców w projektach mających na celu zmianę ich postaw w tych obszarach.

Uświadamianie i kształcenie można realizować poprzez np. opracowanie i wdrożenie projektu, który pozwoli dostosować kwalifikacje pracowników do wymagań stawianych przez rynek pracy po to, aby podnieść ich atrakcyjność zarówno u obecnego pracodawcy, jak i na rynku pracy. Z kolei idea uczestnictwa bazuje na czynnym włączeniu danej jednostki w działania, które mają zmienić jej nastawienie do jakiegoś aspektu rzeczywistości. Chcąc przekonać mieszkańców obszaru funkcjonalnego np. do większej aktywności w dziedzinie samozatrudnienia oraz zmniejszyć ich obawy przed niepowodzeniem w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej można opracować i wdrożyć projekt, który przygotuje biorących w nim udział mieszkańców do podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej, pomoże im tę działalność uruchomić (np. poprzez wsparcie finansowe i merytoryczne) oraz zapewni pomoc w pierwszym okresie działalności.

Poniżej przedstawiono przykłady kilku zrealizowanych projektów, które mogą posłużyć do opracowania i wdrożenia podobnych projektów na krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym mających na celu zmianę stosunku mieszkańców do innowacyjnych rozwiązań odnoszących się do rynku pracy i przedsiębiorczości.

[Przykłady projektów]¹⁴⁹

Projekt: Pomysł na sukces (podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób w wieku 50+)

Cel projektu: Wspieranie utrzymania zatrudnienia pracowników, których kwalifikacje można dostosować do wymagań stawianych przez rynek pracy, poprzez zastosowanie nowoczesnych metod kształcenia ustawicznego z wykorzystaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Grupa docelowa: osoby w wieku 50+ zagrożone dyskryminacją ze względu na kwalifikacje odbiegające od potrzeb rynku pracy.

Wykorzystane metody i narzędzia: e-learningowe kursy językowe oraz specjalistyczne szkolenia zawodowe. Szkolenia zawodowe odbywać będą się w miejscach pracy. Zaletą takiej struktury szkoleń jest oszczędność czasu i pieniędzy (nie ma konieczności organizowania zajęć oraz dojazdów do punktów szkoleniowych).

Korzyści: Beneficjenci zyskują szansę podniesienia kwalifikacji zawodowych, co będzie potwierdzone egzaminem końcowym oraz specjalnym zaświadczeniem. Udział w projekcie wywrze również pozytywny wpływ na zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw biorących w nim udział, dzięki podniesieniu kwalifikacji oraz możliwości pełnego wykorzystania wiedzy i doświadczeń starszych pracowników.

Projekt: Partnerstwo na rzecz rozwoju kompetencji informatycznych w Polsce (podnoszenie kompetencji informatycznych osób w wieku 40+)

Cel projektu: przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu z rynku pracy pracowników z grupy 40+

Grupa docelowa: osoby w wieku 40+ zagrożone dyskryminacją i wykluczeniu z rynku pracy ze względu na niskie kompetencje informatyczne.

Wykorzystane metody i narzędzia: programy szkoleniowe (tradycyjne oraz e-learningowe), narzędzi IT oraz publikacje ułatwiające podnoszenie kompetencji pracowników powyżej 40 roku życia w zakresie wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Ponadto opracowywanie prostych narzędzi informatycznych pozwalających beneficjentom na samodzielny rozwój kompetencji informatycznych

Korzyści: Beneficjenci zyskują szansę podniesienia swoich kompetencji informatycznych

Projekt: Mentoring poprzez IT

Cel projektu: opracowanie efektywnego modelu transferu wiedzy za pomocą narzędzi technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Grupy docelowe: dwie grupy osób w różnym wieku, które z różnych powodów doświadczają dyskryminacji na rynku pracy. Pierwsza grupa to z ludzie młodzi, wykształceni, dysponujący umiejętnościami w zakresie obsługi nowoczesnych narzędzi informatycznych, stawiający pierwsze kroki na rynku pracy. Druga grupa docelową to osoby powyżej 50 roku życia, legitymujące się wieloletnim stażem zawodowym oraz szeroką wiedzą specjalistyczną w swojej dziedzinie, ale pozbawione umiejętności posługiwania się nowoczesnymi narzędziami teleinformatycznymi.

¹⁴⁹ Przykłady projektów zaczerpnięto z: <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/E893F1CE-F75A-405F-A49D-5836BA6FE4D3/43483/notatkaprojektyEQUAL2.pdf>

Realizacja projektu: transfer wiedzy następuje dzięki wdrożeniu systemu mentoringu. W pierwszym etapie młodszy pracownik szkoli starszego w zakresie technik posługiwania się nowoczesnymi narzędziami informatycznymi. W drugim etapie następuje proces odwrotny, czyli przekazanie wiedzy przez mentora.

Wykorzystywane metody i narzędzia: należy stworzyć specjalistyczne oprogramowanie, które umożliwi wydajną komunikację między przedstawicielami dwóch różnych grup wiekowych, mających różne umiejętności i wiedzę oraz zróżnicowane możliwości poznawcze.

Korzyści: realizacja projektu udowadnia zasadność tworzenia wielopokoleniowych zespołów, które, uzupełniając się, mogą w sposób elastyczny reagować na pojawiające się możliwości i wymagania rynku.

Projekt: Dojrzałość wykorzystuje wiedzę

Cel projektu: zwiększenie zdolności przystosowawczych pracowników, którzy ukończyli 44. rok życia oraz dostosowanie ich umiejętności do wymagań stawianych przez społeczeństwo informacyjne i gospodarkę rynkową.

Projekt zakłada upowszechnienie wśród pracodawców i pracowników idei kształcenia ustawicznego, jako czynnika zwiększającego kwalifikacje i dzięki temu minimalizującego zagrożenia wynikające ze zwolnień. Istotą projektu jest stworzenie pracownikom 44+ odpowiednich warunków i umożliwienie im zdobycia koniecznych umiejętności w zakresie wprowadzania zmian na własnych stanowiskach pracy.

Wykorzystane metody i narzędzia: szkolenia ukierunkowane na kształcenie w zakresie deficytowych kwalifikacji zawodowych, a także umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia.

Korzyści: Beneficjenci podniosą swoje kwalifikacje zawodowe oraz nabędą umiejętności związane z poszukiwaniem pracy i samozatrudnieniem.

Nastąpiła znacząca poprawa w dostępności usług publicznych w sferze edukacji. Podobnie jak w kraju – wyzwaniem będzie dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Znaczącą poprawę można zaobserwować szczególnie w zakresie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz rozwoju i modernizacji programów kształcenia w szkołach zawodowych. W zakresie rozwoju szkolnictwa na poziomie wyższym skutecznie realizowano dwa typy działań: mających na celu rozwój oferty edukacyjnej (np. studia podyplomowe) oraz ukierunkowanych na rozbudowę infrastrukturalną uczelni.¹⁵⁰

Oferta kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego obejmuje naukę w 28 różnych zawodach. Najliczniej reprezentowane są zawody klasyfikujące się¹⁵¹ do obszaru mechanicznego i górniczo-hutniczego (9 zawodów). W obszarach: budowlanym oraz administracyjno-usługowym prowadzone jest kształcenie w 5 różnych zawodach, w obszarze turystyczno-gastronomicznym – w 4 zawodach, a w obszarze elektryczno-elektronicznym

¹⁵⁰ Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020

¹⁵¹ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, Dz. U. z dnia 3 stycznia 2012 r, poz. 7

i rolniczo-leśnym z ochroną środowiska – w 2 zawodach. We wszystkich powiatach prowadzone jest nauczanie w zawodach: kucharz, ślusarz, mechanik pojazdów samochodowych, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie oraz fryzjer.

Najbogatszą ofertę kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych dysponują placówki w powiecie jasielskim, gdzie istnieje możliwość nauki 21 różnych zawodów, głównie w obszarze mechanicznym i górnictwo-hutniczym (8 zawodów). Do unikalnych w skali krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego zawodów należą: sprzedawca, monter izolacji budowlanych, monter konstrukcji budowlanych, elektromechanik, mechanik precyzyjny, mechanik-monter maszyn i urządzeń, blacharz oraz wędliniarz.

W powiecie krośnieńskim nauczanie w zasadniczych szkołach zawodowych prowadzone jest w 16 różnych zawodach, głównie w obszarze mechanicznym i górnictwo-hutniczym (7 zawodów). Jedynie w powiecie krośnieńskim możliwa jest nauka w zawodach: stolarz, tapicer, mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, operator obrabiarek skrawających, ogrodnik oraz rolnik.

Zasadnicze szkoły zawodowe w mieście Krośnie prowadzą nauczanie w 8 różnych zawodach. W obszarze budowlanym są to: monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie i murarz-tylnik, w obszarze mechanicznym i górnictwo-hutniczym: mechanik pojazdów samochodowych i ślusarz oraz po jednym zawodzie klasyfikowanym w obszarze administracyjno-usługowym (fryzjer), elektryczno-elektronicznym (monter mechatronik) oraz turystyczno-gastronomicznym (kucharz).

W każdym z powiatów krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego istnieje możliwość uzyskania wykształcenia zawodowego na poziomie średnim. **Technika** dla młodzieży znajdują się w powiecie jasielskim (6 placówek, w tym 7 w Jaśle i 1 w Trzciance), powiecie krośnieńskim (9 placówek, w tym 5 w Miejscu Piastowym oraz po 1 w Iwoniczu, Iwoniczu-Zdroju, Jedliczu i Korczynie), a także Krośnie (7 placówek).

Najwięcej uczniów uczęszcza do techników zlokalizowanych w Krośnie – w 2013 roku było to 2 287 osób. Mniej, 1 896 uczniów, liczyły technika w powiecie jasielskim (w tym 1 711 w Jaśle, tj. 90,2%), zaś w technikach na terenie powiatu krośnieńskiego liczba uczniów wynosiła 786 osób. Fakt zmniejszania się liczby uczniów pobierających naukę w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych, podobnie jak w przypadku liceów, bardziej związany jest z występującym niższym demograficznym niż brakiem zainteresowania ofertą techników.

Technika znajdujące w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym umożliwiają zdobycie wykształcenia średniego zawodowego w 39 unikalnych zawodach. Najbardziej zróżnicowana jest oferta kształcenia w powiecie jasielskim (25 różnych zawodów) oraz mieście Krosno (24 różne zawody). W powiecie krośnieńskim kształcenie na poziomie średnim zawodowym prowadzonych jest 18 różnych zawodach. We wszystkich trzech powiatach uczniowie mają możliwość uzyskania wykształcenia średniego w zawodach: technik ekonomista, technik cyfrowych procesów graficznych, technik handlowiec, technik informatyk, technik pojazdów samochodowych, technik mechanik, kelner oraz technik obsługi turystycznej.

Nauka w powyżej przedstawionych szkołach policealnych wpisuje się częściowo w coraz powszechniejszy trend nauki przez całe życie. Szkolnictwo dla dorosłych rozwija się, co jest wynikiem z jednej strony wymagań rynku pracy (konieczność podnoszenia kwalifikacji, zdobywania nowych umiejętności), a z drugiej prywatnych aspiracji zawodowych. Kształcenie dorosłych prowadzone jest zarówno w systemie szkolnictwa publicznego, jak i niepublicznego. Drugim bardzo ważnym nurtem we współczesnym kształceniu jest kształcenie praktyczne. W szkołach zawodowych coraz większy nacisk

kładziony jest na umożliwienie uczniom zdobycia konkretnych i praktycznych umiejętności związanych z wykonywaniem zawodu. Obie tendencje, kształcenia ustawicznego i kształcenia praktycznego, znajdują swoje odzwierciedlenie w systemie edukacji: w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym znajdują się 3 publiczne placówki wyspecjalizowane w prowadzeniu kształcenia praktycznego i ustawicznego.

Region krośnieńsko-jasielskim charakteryzuje się wysokim bezrobociem oraz niskim poziomem przedsiębiorczości mierzony ilością firm w stosunku do ilości mieszkańców.

W 2004 roku w powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim bez pracy pozostawało ponad dwadzieścia procent mieszkańców – stopa bezrobocia wynosiła odpowiednio 24,1%, 23,6% oraz 21,7%. W 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie gorlickim osiągnęła poziom 12,5%, najniższy w całym analizowanym okresie. W powiecie jasielskim stopa bezrobocia wynosiła 15,9% (tyle samo, co w 2008 roku), zaś w powiecie krośnieńskim – 16,3%.

Pod względem stopy bezrobocia na tle powiatów ziemskich obszaru funkcjonalnego wyróżnia się miasto Krosno. Przez cały okres Krosno charakteryzowało się stopą bezrobocia nieprzekraczającą kilku procent, maksymalna wartość – 8,4% – wystąpiła w 2012 roku. Z kolei najmniej bezrobotnych w Krośnie odnotowano w 2007 roku, gdy stopa bezrobocia wynosiła jedynie 4,8%. Natomiast, po wzroście w latach 2012-2013, rok 2014 przyniósł spadek stopy bezrobocia w mieście do poziomu 6,7%.

Analiza zarejestrowanych bezrobotnych według poziomu wykształcenia w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wskazuje na przewagę osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (powiat jasielski i krośnieński) oraz policealnym i średnim zawodowym (powiat m. Krosno). Zmiany struktury bezrobotnych według poziomu wykształcenia w ostatnich latach obejmowały głównie spadek liczby osób bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne i poniżej przy rosnącym odsetku bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Osoby z wykształceniem wyższym to jedyna kategoria bezrobotnych, której liczebność w latach 2004-2014 wzrosła, mimo ogólnego spadku liczby bezrobotnych. W powiatach gorlickim, jasielskim i m. Krośnie był to (w zaokrągleniu) wzrost dwukrotny, zaś w powiecie krośnieńskim – trzykrotny.

Najwyższe wskaźniki osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 ludności występowały w głównych ośrodkach miejskich obszaru funkcjonalnego, tj. Jaśle oraz Krośnie, gdzie w 2014 roku kształtowały się na poziomie 75 i 85 osób. W pozostałych powiatach obszaru funkcjonalnego wysokość wskaźników była zbliżona: 53 w powiecie jasielskim, 54 w powiecie krośnieńskim i 55 w powiecie gorlickim.

Wśród gmin powiatu jasielskiego (oprócz miasta Jasła), największą przedsiębiorczością wykazywali się mieszkańcy gminy wiejskiej Jasło, gdzie na 1000 ludności liczba osób prowadzących działalność gospodarczą wynosiła w 2014 roku 51. W pozostałych gminach powiatu osiągnano wskaźniki bardziej zbliżone do 40, przy czym występowało wahanie od 38 (gmina Brzyska i Osiek Jasielski) do 44 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (gmina Skotyszyn).

Natomiast gminy powiatu krośnieńskiego były bardziej zróżnicowane, jeśli chodzi o liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności. Najwyższy poziom wskaźnika osiągnięto w gminie Krościenko Wyżne, gdzie w 2014 roku na 1000 mieszkańców przypadło 79 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – warto zauważyć, że była to wartość wyższa niż w mieście Jasło. Poza Krościenkiem Wyżnym wysokim poziomem przedsiębiorczości wykazywali się

także mieszkańcy gminy Rymanów (63), Korczyna (61) i Iwonicz-Zdrój (60). Z kolei gminami, w których liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą była najniższa, okazały się Jaślicka (39), Dukla (40) i Chorkówka (44).

Osoby chcące założyć działalność gospodarczą w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym mogą korzystać z różnych form pomocy i wsparcia, jakie znajdują się w ofercie lokalnych instytucji otoczenia biznesu.

Jedną z nich jest Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A której celem jest *prowadzenie działalności służącej wszechstronnemu rozwojowi regionu Podkarpacia poprzez skoncentrowanie i mobilizację potencjału środowisk lokalnych oraz działalność doradczą i usługową w procesach restrukturyzacji, **otwierania i wspomagania przedsięwzięć gospodarczych**, promocji regionu oraz pozyskiwania zagranicznych środków pomocowych*¹⁵².

W ramach RARR S.A. funkcjonuje Punkt Konsultacyjny Krajowego Systemu Usług (PK KSU¹⁵³). Usługi PK KSU skierowane są do przedsiębiorców z sektora MŚP oraz **osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą**, którzy mogą skorzystać z dofinansowanych usług doradczych w zakresie: wymogów formalno-prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, marketingu, organizacji, finansów i rejestracji działalności gospodarczej.

Ponadto w strukturze RARR S.A. znajduje się Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości¹⁵⁴, które świadczy usługi doradcze na rzecz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorstw.

W Krośnie znajduje się *Podkarpacka Izba Gospodarcza*, która oferuje m.in.:

- Doradztwo i poradnictwo biznesowe dla przedsiębiorców z zakresu finansów, prawa, podatków, zamówień publicznych i systemów zarządzania jakością,
- Wynajem sal szkoleniowych i konferencyjnych,
- Pomoc przedsiębiorcom w znalezieniu nowych rynków,
- Pomoc w zakładaniu działalności gospodarczej,
- Szkolenia (otwarte, zamknięte, dostosowane do potrzeb klienta, wyjazdowe, wyjazdy integracyjne z elementami edukacyjnymi),
- Biuro rachunkowe: usługi rachunkowo-księgowe i kadrowo-płacowe,
- E-usługi (analiza potrzeb, doradztwo, e-learning, e-faktura).

Kolejną organizacją niosącą pomoc dla nowo powstałych firm jest *Cech Rzemiosł Różnych w Jaśle*. Cech Rzemiosł Różnych świadczy m.in. usługi:

- informacyjne dotyczące podejmowania, wykonywania i rezygnacji z działalności gospodarczej (m.in. obowiązki podatkowe, zatrudnianie pracowników, finansowanie działalności, kontrola przedsiębiorstw),

¹⁵² http://www.rarr.rzeszow.pl/o_nas?PHPSESSID=3a2de0357b0605121433a29c25eb6c29

¹⁵³ Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU) jest siecią dobrowolnie współpracujących ze sobą niekomercyjnych organizacji, które świadczą na rzecz mikro, małych i średnich przedsiębiorców oraz podmiotów podejmujących działalność gospodarczą usługi doradcze, informacyjne, szkoleniowe i finansowe. Za: <http://www.parp.gov.pl/index/index/1437> (25.06.2015)

¹⁵⁴ <http://www.rarr.rzeszow.pl/jednostki/centrum-rozwoju-przedsiębiorczości>

- usługi informacyjne dotyczące możliwości uzyskania wsparcia na realizację projektów ze środków publicznych: charakterystyka źródeł finansowania, przedstawienie możliwości uzyskania wsparcia finansowego, inne informacje,
- usługi informacyjne dotyczące możliwości i zasad uzyskania usług specjalistycznych oraz dofinansowanych szkoleń,
- Inne informacje (dotyczące danych teleadresowych instytucji otoczenia biznesu, podmiotów dysponujących bazami danych zawierającymi informacje o dłużnikach i potwierdzające wiarygodność partnerów gospodarczych)¹⁵⁵.

Wsparcie dla przedsiębiorców oferuje także *Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o.* Oferta Krośnieńskiego Inkubatora Technologicznego obejmuje głównie:

- atrakcyjne cenowo warunki lokalowe przystosowane do rozwoju działalności gospodarczej,
- obsługę administracyjno-biurową firm w inkubatorze,
- doradztwo biznesowe (kształtowanie profilu firmy, dostęp do pomocy prawnej, patentowej, pomoc w pozyskaniu zewnętrznego finansowania, dostęp do ekspertów technologicznych),
- promocję firm działających w inkubatorze,
- sprzyjające środowisko innych, niekonkurujących z sobą przedsiębiorców z inkubatora stojących w obliczu podobnych problemów.

W Inkubatorze dostępne są powierzchnie produkcyjne, usługowe i magazynowe, wspólne pomieszczenia socjalne i sanitarne oraz powierzchnia parkingowa, istnieje także możliwość wykorzystania placu przy obiekcie. Aktualnie procesem inkubacji objętych jest 11 podmiotów gospodarczych, działających w zróżnicowanych branżach:

- PESZKE s.c. – konstrukcje lotnicze, produkcja śmigieł,
- INSTALTECH – instalacje wodno-kanalizacyjne, ciepłne, gazowe i klimatyzacyjne,
- WIET-POL – firma działa w branży lotniczej, specjalizuje się w obróbce skrawaniem i obróbce galwanotechnicznej,
- LOVEC-RAPY – produkcja akcesoriów wędkarskich,
- PENTAGON – produkcja wózków dziecięcych,
- DROG-BUD – firma drogowo-budowlana,
- DOM-EL – produkcja i ostrzenie frezów monolitycznych VHM z pełną certyfikacją wyrobów
- FIBER-PLAST – produkcja płyt, arkuszy, rur, kształtowników z tworzyw sztucznych,
- GIERLICKI – produkcja mebli na wymiar,
- NGS Oil & Gas – produkcja elementów stalowych dla potrzeb górnictwa naftowego,
- DIGIMAN – usługi informatyczne oraz serwis sprzętu komputerowego,
- AVIMOT Sp. z o.o. – technologie elektroniczne dla lotnictwa i motoryzacji.

Przedsiębiorcy mogą skorzystać z oferty wsparcia również innych podmiotów, wśród których znajdują się m.in.:

- Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie – cech zrzesza przedstawicieli różnych branż; prowadzi Ośrodek Szkoleniowy organizujący szkolenia i kursy zawodowe¹⁵⁶.
- Stowarzyszenie Unia Przedsiębiorczych w Krośnie – organizacja pozarządowa zrzeszająca przedsiębiorców, kupców, lekarzy, prawników, architektów i ludzi innych zawodów, powołana w celu: reprezentowania i obrony wspólnych interesów; ulepszania jakości życia przez zmianę

¹⁵⁵ Za: http://www.cechjaslo.pl/pk/zakres_uslug (25.06.2015)

¹⁵⁶ Za: <http://www.cechkrosno.pl> (25.06.2015)

relacji między społeczeństwem a państwem, tworzenie przyjaznego środowiska przyrodniczego, gospodarczego i społecznego oraz popierania i promocji inicjatyw, postaw i działań sprzyjających autonomicznemu rozwojowi jednostek i grup, dających możliwość wzrostu zamożności i satysfakcji mieszkańców¹⁵⁷.

- Jasielskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców – organizacja pozarządowa, posiadająca status organizacji pożytku publicznego, zrzeszająca wielu przedsiębiorców z terenu powiatu jasielskiego. Cele stowarzyszenia obejmują m.in. działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości oraz promocję zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy. Jasielskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców umożliwia korzystanie z bezpłatnych porad z zakresu prawa, ekonomii i pozyskiwania środków unijnych, udział w konferencjach i szkoleniach oraz w spotkaniach integracyjnych dla przedsiębiorców¹⁵⁸.

Dla osób zamierzających uruchomić własną działalność gospodarczą dostępna jest oferta funduszy pożyczkowych i poręczeniowych.

Celem działalności funduszy pożyczkowych jest zapewnienie finansowania zewnętrznego, przede wszystkim dla mikro- i małych przedsiębiorców oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą, mających trudności w zdobyciu finansowania komercyjnego (z powodu braku wymaganych zabezpieczeń czy historii kredytowej). Natomiast celem działalności funduszy poręczeniowych jest ułatwienie przedsiębiorcom oraz osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą dostępu do zewnętrznego finansowania w postaci kredytów bankowych oraz pożyczek na prowadzenie działalności gospodarczej – skierowane są do przedsiębiorców, którzy posiadają zdolność kredytową, ale nie posiadają wymaganych zabezpieczeń. W województwie podkarpackim istnieje kilka funduszy pożyczkowych i terytorialnych, jednak z uwagi na terytorialną bliskość siedziby szczególne znaczenie mają Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. oraz Podkarpacka Izba Gospodarcza.

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. oferuje wsparcie finansowe dla chcących założyć działalność gospodarczą poprzez fundusz pożyczkowy pn. „Pożyczki na start” – projekt realizowany przez RARR S.A. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich”, Działanie 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia”. W ramach projektu zaplanowano pożyczki dla osób fizycznych, które zamierzają rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej na terenie województwa podkarpackiego (pożyczka może być przeznaczona na dowolny cel gospodarczy, w szczególności na cele inwestycyjne, obrotowe i inwestycyjno-obrotowe), a dodatkowe usługi obejmują pomoc w prowadzeniu firmy w postaci bezpłatnych szkoleń oraz indywidualnych spotkań w formie doradztwa. Maksymalna kwota pożyczki to 50 000 zł, a maksymalny okres spłaty – 60 miesięcy.

Fundusz Pożyczkowy *Podkarpackiej Izby Gospodarczej* wspiera aktywności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, posiadających siedzibę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i realizujących przedsięwzięcia na terenie Województwa Podkarpackiego. Pożyczki są przeznaczone dla przedsiębiorców we wczesnej fazie rozwoju lub fazie ekspansji, wyłącznie na cele związane z podejmowaniem, prowadzeniem i rozwijaniem działalności gospodarczej. Pożyczki są udzielane:

¹⁵⁷ Za: <http://unia.org.pl>, <http://www.cwop.krosno.pl/?id1=SUP> (25.06.2015)

¹⁵⁸ Za: <http://www.jsp.org.pl> (25.06.2015)

- na warunkach rynkowych – kwota pożyczki od 10 000 zł do 120 000 zł. Oprocentowanie jest stałe w całym okresie kredytowania i oparte o stopę bazową (obecnie 1,76%), powiększoną o marżę zależną od sytuacji przedsiębiorstwa (od 0,5% do 8%).
- na warunkach korzystniejszych niż rynkowe – pożyczka preferencyjna na zasadach pomocy *de minimis*. Forma pożyczki przeznaczona dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą i działających poniżej jednego roku oraz dla przedsiębiorców wdrażających przedsięwzięcia innowacyjne. Kwota pożyczki mieści się w przedziale od 10 000 do 30 000 złotych, a oprocentowanie jest stałe – wynosi 1,5%.
Do udzielenia pożyczki wymagany jest wkład własny (minimum 20% wartości przedsięwzięcia), a maksymalny okres kredytowania wynosi 60 miesięcy z maksymalnie 6 miesiącami karencji w spłacie kapitału.

Osoby chcące założyć działalność gospodarczą mogą również uzyskać wsparcie finansowe ze środków z Funduszu Pracy. O dofinansowanie ze środków z Funduszu Pracy można ubiegać się za pośrednictwem powiatowego urzędu pracy. Jest to rozwiązanie dostępne dla osoby która jest zarejestrowana jako osoba bezrobotna lub jest absolwentem centrum integracji społecznej, lub też absolwentem klubu integracji społecznej.

Osoby wymienione powyżej mogą ubiegać się o przyznanie **jednorazowej pomocy z Funduszu Pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej**. Aby uzyskać taki wsparcie należy złożyć do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu albo ze względu na miejsce prowadzenia działalności wniosek o przyznanie jednorazowo środków z Funduszu Pracy. Osoba bezrobotna może uzyskać dotację w wysokości nie wyższej niż 6-krotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia. W okresie czerwiec - sierpień 2015 r. będzie to kwota **24.329,34 zł** (tj. 6 x 4.054,89 zł).

Inną formą wsparcia z wykorzystaniem środków z Funduszu Pracy jest **pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej**. O Pożyczkę taką mogą ubiegać się osoby bezrobotne, poszukujący pracy absolwenci szkół lub uczelni oraz studenci ostatniego roku studiów. Pożyczka udzielana jest ze środków Funduszu Pracy, środków Banku Gospodarstwa Krajowego oraz Unii Europejskiej.

Na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów usług doradczych i szkoleniowych, wnioskodawca może otrzymać pożyczkę w wysokości do 100 proc. kosztów podjęcia działalności, nie wyższej jednak niż 20-krotność wysokości przeciętnego wynagrodzenia. W okresie czerwiec - sierpień 2015 r. będzie to kwota **81.097,80** (tj. 20 x 4.054,89 zł). Okres spłaty pożyczki nie może być dłuższy niż 7 lat. W tym czasie przysługuje możliwość skorzystania z karencji w spłacie kapitału na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy.

Ponadto osoba chcąca założyć działalność gospodarczą może starać się o środki z Unii Europejskiej, m.in. w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). W ramach PO WER znalazły się działania skierowane do bezrobotnych osób młodych w wieku 15-29 lat (w szczególności tych, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu, tzw. młodzież NEET). W ramach wsparcia osoby młode zainteresowane prowadzeniem własnej działalności gospodarczej mogą ubiegać się o:

- bezzwrotne dotacje na utworzenie przedsiębiorstwa,
- doradztwo i szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia biznesu,
- wsparcie pomostowe.

O środki unijne można również ubiegać się w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w ramach następujących osi:

- **Oś priorytetowa I – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka:**
 - **Priorytet inwestycyjny 3a: Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.**
- **Oś priorytetowa VII – Regionalny rynek pracy:**
 - **Priorytet inwestycyjny 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników,**
 - **Priorytet inwestycyjny 8iii: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.**

W mieście Krośnice wprowadzono system zachęt dla pobudzania przedsiębiorczości dzięki uchwale Rady Miasta Nr LVI/1306/14 z dnia 14 maja 2014 r. Inwestorzy tworzący nowe miejsca pracy oraz absolwenci mają możliwość uzyskania zwolnienia z podatku od nieruchomości – budynków, budowli lub ich części oraz gruntów z nimi związanych. Zwolnienie jest udzielane w formie pomocy *de minimis*. Inwestorzy mogą uzyskać zwolnienie z podatku od nieruchomości przy spełnieniu następujących warunków:

- Zrealizowanie nowej inwestycji na terenie miasta,
- Utworzenie co najmniej 5 nowych miejsc pracy związanych z nową inwestycją,
- Prowadzenie działalności gospodarczej w branży priorytetowej dla rozwoju miasta:
 - Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe,
 - Sekcja H Transport i gospodarka magazynowa: grupa 52.1 – Magazynowanie i przechowywanie towarów, podklasa 52.23.Z – Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy, podklasa 52.24.C – Przeładunek towarów w pozostałych punktach przeładunkowych,
 - Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi: grupa 55.1 – Hotele i podobne obiekty zakwaterowania, grupa 55.2 – Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania,
 - Sekcja J Informacja i komunikacja: dział 58 – Działalność wydawnicza, dział 59 – Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych, dział 60 – Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych, dział 62 – Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana, grupa 63.1 – Przetwarzanie danych, zarządzanie stronami internetowymi (hosting) i podobna działalność; działalność portali internetowych,
 - Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna: grupa 69.2 – Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe, grupa 71.1 – Działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz związane z nią doradztwo techniczne, dział 72 – Badania naukowe i prace rozwojowe,
 - Sekcja N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca: dział 79 – Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane, grupa 82.2 – Działalność centrów telefonicznych (call center),
 - Sekcja P Edukacja: podklasa 85.53.Z – Pozaszkolne formy edukacji z zakresu nauki jazdy i pilotażu – w zakresie szkół pilotażu.

Okres zwolnienia z podatku od nieruchomości jest zależny od liczby utworzonych miejsc pracy oraz przedmiotu działalności. W sektorze lotniczym istnieje możliwość uzyskania zwolnienia na okres od 1 (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 5) do 6 lat (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 100), zaś w pozostałych branżach od 1 (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 5) do 5 lat (gdy liczba nowo utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 100).

Natomiast absolwenci mogą uzyskać zwolnienie z podatku od nieruchomości na okres 1 roku przy spełnieniu następujących warunków:

- Podjęcie działalności gospodarczej przed upływem 24 miesięcy od ukończenia szkoły i przed ukończeniem 30 roku życia,
- Prowadzenie działalności gospodarczej w branży priorytetowej dla rozwoju miasta (jw.)¹⁵⁹.

SFERA GOSPODARCZA

Dla przyszłego rozwoju gospodarczego regionu krośnieńsko-jasielskiego istotne znaczenie będą miały strefy inwestycyjne, w tym specjalne strefy ekonomiczne.

Znajdujące się obecnie na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego podstrefy trzech specjalnych stref ekonomicznych: „EURO-PARK MIELEC”, „EURO-PARK WISŁOSAN” oraz Krakowskiego Parku Technologicznego, przyczyniają się do rozwoju gospodarczego regionu oraz zwiększają jego atrakcyjność inwestycyjną.

Wydaje się, że istotnym czynnikiem mogącym zachęcić przyszłych inwestorów do ulokowania inwestycji w podstrefach w regionie krasieńsko-jasielskim, jest przyznawana pomoc publiczna zwana pomocą regionalną, która przyjmuje głównie formę zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych/osób fizycznych. Jej wysokość w województwie podkarpackim dla małych przedsiębiorstw wynosi 70%, dla średnich – 60%, a dla dużych – 50%. Jest to najwyższa pomoc regionalna, jaka jest stosowana na terenach Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Warto zatem zastanowić się nad przyjęciem rozwiązań, które pozwolą dotrzeć do potencjalnych inwestorów z przekazem o przewadze tego regionu nad innymi jeśli chodzi o wysokość możliwej do uzyskania pomocy publicznej. W tym celu należy przygotować spójną ofertę inwestycyjną obejmującą dostępne tereny inwestycyjne krasieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.

W poniżej tabeli przedstawiono aktualne (stan na 15.07.2015) zasoby terenów inwestycyjnych na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.

Tabela 56. Zasoby terenów inwestycyjnych na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego (stan na dzień 15.07.2015)

	Lokalizacji	ha	Przeznaczenie	Liczba ulokowanych firm
	Strefa - EURO-PARK MIELEC			2

¹⁵⁹ Za: <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wsparcie-dla-przedsiębiorców/zwolnienie-z-podatku/> (25.06.2015)

Powiat krosnieński	Krosno I	3,3943	produkcja przemysłowa i usługi	- Potocki Piotr ECO-LINE (sektor maszynowy) - SPLAST Sp. z o.o. Sp. k. (tworzywa sztuczne)
	Krosno II	2,0743	produkcja przemysłowa i usługi	
	Krosno III	9,6685	produkcja lotnicza	
	Krosno IV	1,9200	produkcja przemysłowa i usługi	
	Krosno V	2,5776	produkcja lotnicza	
	Krosno VI	9,5740	produkcja lotnicza	
	Strefa - Krakowski Park Technologiczny			2
	Krosno- komplekсы 1 i 2	3,3800	b.d.	- KHS Krosno S.A. (huta szkła)
	Krosno - kompleks 3	2,3692	b.d.	- AJAS Sp. z o.o. (przetwórstwo tworzyw sztucznych)
	Strefa Inwestycyjna Innowacyjnych Technologii „Szczepańcowa – Lotnisko”			
Szczepańcowa	20,00	działalność handlowa, usługowa, produkcyjna i magazynowa		
SUMA	54,9579			
Powiat jasielski	Strefa - EURO-PARK WISŁOSAN			6
	Jasło-Wawrzyce	42,1308	b.d.	- BALTIC WOOD S.A. (produkcja paneli podłogowych) - Nowy Styl Sp. z o.o. (produkcja mebli – krzesła)
	Jasło-Niegłowice	10,8196	b.d.	- Lotos Asphalt Sp. z o.o. (producent materiałów hydroizolacyjnych) - POLYMERNET Sp. z o.o. Sp. k. (producent węży siatkowych z polietylenu małej gęstości)
	rejon Rymanów	7,24	b.d.	- POL-PANEL Sp. z o.o. (produkcja mebli i wyrobów drewnianych)
	rejon Jedlicze	0,84	b.d.	- Rymatex Sp. z o.o. (produkcja siatek do tarcz szlifierskich)
	Oferta inwestycyjna miasta Jasła			
	Warzyce 1 – Osiedle Brzyszczy	2,97	działalność przemysłowa	
	Dzielnica magazynowo-przemysłowa – Osiedle Brzyszczy	1,97	tereny infrastruktury technicznej, produkcji, usług komercyjnych publicznych z wykluczeniem nowych przedsięwzięć, które należą do znacząco oddziałujących na środowisko i wymagają obligatoryjnie opracowania raportu o oddziaływaniu na środowisko	
	Podzamcze – Osiedle Krajowice	1,82	usługi	
	SUMA	67,7904		

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.sse.krakow.pl/sse.php>; <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/tereny-inwestycyjne/inwestycje-krosno-lotnisko/>; <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/specjalne-strefy-ekonomiczne/>; <http://www.jaslo.pl/pl/page/specjalna-strefa-ekonomiczna>; <http://www.jaslo.pl/pl/page/oferty-inwestycyjne-miasta-jaslo>; <http://www.strefa-szczepancowa.pl/>

Analiza przedstawionych danych uprawnia do stwierdzenia, że na terenie MOF Krosno-Jasło jest w sumie dostępnych niemal 127,75 ha terenów inwestycyjnych, z czego największy obszar liczy ponad 42 ha (Jasło-Wawrzyce) a najmniejszy 0,84 ha (rejon Jedlicze).

Obecnie w strefach inwestycyjnych swoją działalność prowadzi 10 przedsiębiorstw.

W Krośnie zlokalizowana jest podstrefa SSE EURO-PARK MIELEC, w której działalność prowadzą dwa podmioty gospodarcze:

- Potocki Piotr ECO-LINE (sektor maszynowy),
- SPLAST Sp. z o.o. Sp. k. (tworzywa sztuczne).

Na terenie miasta Krosno znajdują się także tereny inwestycyjne podstrefy Krakowskiego Parku Technologicznego, na których działalność prowadzą dwa podmioty:

- KHS Krosno S.A. (huta szkła),
- AJAS Sp. z o.o. (przetwórstwo tworzyw sztucznych).

Z kolei w Jasle w podstrefie TSSE EURO-PARK WISŁOSAN działalność prowadzi 6 podmiotów gospodarczych:

- BALTIC WOOD S.A. (produkcja paneli podłogowych),
- Nowy Styl Sp. z o.o. (produkcja mebli – krzesła),
- Lotos Asphalt Sp. z o.o. (producent materiałów hydroizolacyjnych),
- POLYMERNET Sp. z o.o. Sp. k. (producent węży siatkowych z polietylenu małej gęstości),
- POL-PANEL Sp. z o.o. (produkcja mebli i wyrobów drewnianych) – rejon Rymanów,
- Rymatex Sp. z o.o. (produkcja siatek do tarcz szlifierskich) – rejon Rymanów.

Biorąc powyższe pod uwagę można stwierdzić, że w regionie krośnieńsko-jasielskim nie ma palącej konieczności tworzenia nowych stref inwestycyjnych. Natomiast wydaje się, że kluczową kwestią jest umiejętne działanie na rzecz zwiększenia potencjału stref już istniejących oraz skuteczne pozyskiwanie inwestorów dla obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło.

Aby cel ten osiągnąć działania podejmowane przez władze Krosna i Jasła powinny doprowadzić do opracowania wspólnej oferty inwestycyjnej, która pozwoli przyciągnąć inwestorów do tego regionu, co z kolei pobudzi rozwój gospodarczy oraz podniesie poziom i efektywność współpracy międzyregionalnej. Należy zatem dążyć do zaprojektowania i wdrożenia systemu pozyskiwania inwestorów dla obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło.

Celem głównym takiego systemu powinno być, w szerokim ujęciu, pozytywne wpływanie na rozwój społeczno-gospodarczy regionu w długiej perspektywie czasowej poprzez przyciąganie inwestorów na przygotowane (pod względem technicznym i formalno-prawnym) tereny inwestycyjne.

Uruchomienie takiego systemu przyczyni się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej terenów położonych na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło. Stworzenie kompleksowej oferty inwestycyjnej tego regionu pozwoli również zacieśnić współpracę między Krosnem a Jasłem w zakresie wykorzystywania wspólnych doświadczeń do podniesienia konkurencyjności regionu oraz wzrostu jakości obsługi inwestorów, głównie zagranicznych, przez jednostki samorządu terytorialnego.

Grupę docelową stworzonego systemu będą stanowić potencjalni inwestorzy planujący ulokować swój kapitał na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło. Na systemie powinny składać się w szczególności następujące elementy:

- wspólna baza terenów inwestycyjnych na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło,
- folder, w którym zostaną zebrane i wydane w języku polskim, angielskim, niemieckim, czeskim, słowackim i ukraińsku oferty inwestycyjne z obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło,
- baza umieszczona na portalu internetowym zawierająca opisane w języku polskim, angielskim, niemieckim, czeskim, słowackim i ukraińsku oferty inwestycyjne z obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło.

Do zarządzania systemem pozyskiwania inwestorów należy powołać strukturę o nazwie np. Agencja Inwestycji Krosno-Jasło, której pracownicy będą odpowiedzialni za aktualizowanie danych w bazie, wyszukiwanie inwestorów, obsługę inwestorów oraz inicjowanie spotkań inwestorów z władzami obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło. Ponadto pracownicy Agencji będą prowadzić działania na rzecz podnoszenia kompetencji przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w obsłudze inwestorów poprzez szkolenia, doradztwo, wspieranie przy aranżowaniu i zbieraniu ofert inwestycyjnych oraz pomoc w prowadzeniu rozmów biznesowych z potencjalnymi inwestorami.

Wydaje się, że naturalnymi kandydatami do pracy w Agencji, będą osoby, które w swoich jednostkach samorządowych są odpowiedzialne za kontakty z inwestorami. Być może warto rozważyć także zatrudnienie profesjonalistów, którzy działają w sferze biznesowej i zajmują się pozyskiwaniem inwestorów. Zalecane jest także, aby pracownicy Agencji przeszli odpowiednie szkolenia z zakresu obsługi inwestora, komunikacji biznesowej, negocjacji. Ważne jest, aby w trakcie szkoleń pracownicy Agencji przyswoili sobie wiedzę na temat:

- zasad efektywnego doradztwa inwestorom,
- metod skutecznej promocji terenów inwestycyjnych,
- wystąpień publicznych,
- negocjacji z inwestorem,
- obsługi inwestora (pierwszy kontakt z inwestorem, wizyta inwestora),
- form kontaktów z inwestorem (znajomość obowiązujących w danym kraju i kulturze zwyczajów i norm),
- budowania wizerunku medialnego obszaru funkcjonalnego, jako miejsca przyjaznego inwestorowi.

Należy także umożliwić pracownikom Agencji odbycie wizyt studyjnych lub/oraz staży w podobnych jednostkach (krajowych i zagranicznych) w celu poznania dobrych praktyk w zakresie pozyskiwania inwestorów, w szczególności zagranicznych.

Do zadań Agencji Inwestycji przede wszystkim należeć:

- analizowanie zasobów gmin obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło pod kątem ich przeznaczenia pod cele inwestycyjne,
- analizowanie danych dotyczących wybranych lokalizacji, które będą podstawą tworzenia i poszerzenia profesjonalnej oferty inwestycyjnych,
- składanie wniosków do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wieloletnich programów inwestycyjnych celem zapewnienia wzrostu potencjału inwestycyjnego obszaru funkcjonalnego Krosno- Jasło,
- formułowanie wniosków w sprawie zakupów przez gminy obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło nieruchomości celem ich przygotowania pod inwestycje oraz dalszej odsprzedaży,
- harmonizacja prac Urzędów Miast i Gmin obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło związanych z poszerzeniem oferty inwestycyjnej,
- omawianie bieżących spraw związanych z przedstawianiem oferty inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło poszczególnym inwestorom.

W celu stworzenia spójnej bazy terenów inwestycyjnych obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło konieczne jest opracowanie standardów dotyczących ewidencjonowania tego typu terenów. Przykładowy wzorzec tworzenia oferty inwestycyjnej może zawierać następujące elementy:

1. Nazwa lokalizacji.
2. Powierzchnia.
3. Numer działki/numery działek.
4. Dane właściciela/właścicieli, struktura własności.
5. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, lub w przypadku braku planu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Krosna i miasta Jasła oraz pozostałych gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło
6. Obecny sposób użytkowania terenu.
7. Budynki i zabudowania na terenie, w tym:
 - a. powierzchnia,
 - b. kubatura,
 - c. stan techniczny.
8. Połączenie transportowe z terenem, w tym:
 - a. droga dojazdowa do terenu (rodzaj drogi i jej szerokość),
 - b. odległość do drogi krajowej i autostrady,
 - c. odległość do najbliższej boczniczy kolejowej,
 - d. odległość do najbliższego lotniska,
9. Opis infrastruktury, w tym:
 - a. energia elektryczna (odległość przyłącza do granicy terenu),
 - b. gaz (odległość przyłącza do granicy terenu),
 - c. woda (odległość przyłącza do granicy terenu),
 - d. kanalizacja (odległość przyłącza do granicy terenu),
 - e. odprowadzenie wód deszczowych,
10. Informacje dodatkowe (np. ograniczenia środowiskowe i budowlane, przeszkody naziemne i podziemne, zagrożenie powodziowe),
11. Osoba do kontaktu po stronie Agencji Inwestycji (imię, nazwisko, stanowisko, e-mail, telefon, język obcy),
12. Zdjęcie terenu.
13. Mapka sytuacyjna.

Tereny opisane wg. powyższego wzorca powinny trafić do wspólnej bazy terenów inwestycyjnych obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło, którą należy umieścić na platformie internetowej celem zwieszenia dostępności informacji o potencjalne inwestycyjnym omawianego regionu. Agencja powinna czuwać nad bieżącą aktualizacją danych umieszczonych w bazie oraz prowadzić działania mające na celu dotarcie z informacją o ofercie inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło do potencjalnych inwestorów. W zakres tych działań zaliczyć należy m.in.:

- działania promocyjne (kampanie promocyjne, ogłoszenia w prasie, spoty radiowe i telewizyjne, itp.),
- marketing bezpośredni (kierowanie informacji o ofercie bezpośrednio do inwestorów z wykorzystaniem np. Internetu),
- udział w targach krajowych i zagranicznych,
- udział w konferencjach poświęconych terenom inwestycyjnym,
- udział w misjach gospodarczych,

- umieszczanie informacji o ofercie inwestycyjnej na dedykowanych m.in. tej tematyce portalach (np. <http://www.terenyinwestycyjne.info/>; <http://monitor-inwestycji.pl/>; <http://investingpoland.eu/>).

Każdy inwestor, który wyrazi chęć ulokowania swojego kapitału na terenach obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło i spełni określone wymagania (np. uruchomienie inwestycji w wyniku której powstanie 25 nowych miejsc pracy) powinien zostać objęty programem indywidualnej obsługi inwestora. Inwestor zakwalifikowany do takiego programu otrzyma swojego opiekuna (osoba wyłoniona spośród pracowników Agencji Inwestycji). Do zadań opiekuna inwestora należeć będzie w szczególności:

- powiadomienie koordynatora obsługi inwestorów w jednostce samorządu terytorialnego na obszarze której znajduje się wybrany przez inwestora teren o zakwalifikowaniu danego inwestora do indywidualnej obsługi,
- sprawna obsługa inwestora w zakresie spraw załatwianych w konkretnych wydziałach jednostki samorządu terytorialnego na terenie której zlokalizowany jest teren inwestycyjny,
- priorytetowe załatwianie spraw przekazanych przez inwestora,
- bieżące informowanie inwestora oraz szefa Agencji Inwestycji o postępie w załatwianiu spraw związanych z inwestycją.

Zastosowanie powyższych zaleceń dotyczących stworzenia wspólnej oferty inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło, powołania Agencji Inwestycji, która zajęłaby się wszystkimi sprawami związanymi z opracowaniem bazy terenów inwestycyjnych, umieszczeniem jej na platformie internetowej oraz dotarciem z informacją o ofercie inwestycyjnej do potencjalnych inwestorów a także stworzenia programu indywidualnej obsługi inwestorów, powinno w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego Krosno-Jasło.

Obszar Beskidu Niskiego charakteryzuje się średnią atrakcyjnością inwestycyjną – pomimo atutów – lokalizacji stref ekonomicznych, dostępności terenów inwestycyjnych, kadr dla gospodarki, bliskości granic.

Badania prowadzone w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie wskazują, że województwo podkarpackie, mimo dużego potencjału rozwojowego, cechuje się poziomem atrakcyjności inwestycyjnej poniżej średniej¹⁶⁰ – jest też znacznie zróżnicowane terytorialnie pod względem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej.

W powyższym badaniu powiaty jasielski i krośnieński ocenione zostały jako regiony o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej (klasa E), natomiast wśród powiatów najwyższej ocenionych znalazło się miasto Krosno (klasa A), w którym uzyskano także najwyższą ocenę dla wszystkich sekcji wg PKD 2007: C (przetwórstwo przemysłowe), G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle), I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) oraz M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna). Przedstawione dane wskazują, że ogólnie lepiej oceniano potencjalną atrakcyjność inwestycyjną gmin powiatu krośnieńskiego niż powiatu jasielskiego.

¹⁶⁰ Ocena atrakcyjności inwestycyjnej jest prowadzona dla wszystkich regionów Unii Europejskiej, a uwzględnia atrakcyjność zasobów pracy, rynku i innowacyjności.

Oczekiwane jest szczególne wsparcie dla branż najbardziej perspektywicznych (rozwój w oparciu o Inteligentne specjalizacje), w zakresie inwestycyjnym jak też organizacyjnym.

W procesie wspierania tworzenia innowacji w obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło należy uwzględnić środki pomocowe na działania związane innowacyjnością, przewidziane w następujących programach:

Strona | 277

- Krajowe Programy Operacyjne 2014-2020¹⁶¹,
- Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020¹⁶²,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020¹⁶³.

Krajowe Programy Operacyjne

Przyznana Polsce na lata 2014-2020 pomoc finansowa z UE w ramach Polityki Spójności zostanie skierowana do sześciu krajowych programów operacyjnych (pięć krajowych plus jeden ponadregionalny przeznaczony dla Polski Wschodniej). W każdym z programów określono jakiego typu przedsięwzięcia mogą liczyć na wsparcie finansowe oraz jakie podmioty mogą o to wsparcie aplikować. Zainteresowani uzyskaniem wsparcia finansowego mogą aplikować w następujących programach:

1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (27,4 mld EUR)

Celem programu jest wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku, sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. Realizacja celu ma wpłynąć na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

2. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój (8,6 mld EUR)

Celem głównym Programu jest znaczące pobudzenie innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki, wyrażające się głównie zwiększeniem nakładów prywatnych na B+R. Środki finansowe z Programu będą skierowane głównie do podmiotów, które planują realizować innowacyjne projekty, związane z badaniami i rozwojem, nowoczesnymi technologiami, inwestycjami o dużym znaczeniu dla gospodarki.

3. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (4,6 mln EUR)

Celem Programu jest wzmocnienie wybranych polityk publicznych kluczowych z punktu widzenia realizacji Strategii Europa 2020, która zakłada uczynienie z Europy bardziej atrakcyjnego miejsca do lokowania inwestycji i podejmowania pracy, rozwijanie wiedzy i innowacji, oraz tworzenie większej liczby trwałych miejsc pracy, w szczególności dla osób młodych i niepełnosprawnych. W ramach Programu środki przyznawane będą na wsparcie działań w obszarze efektywnych polityk publicznych dla rynku pracy, gospodarki i edukacji;

¹⁶¹ http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/pife/Programy_operacyjne_2014-2020.pdf;
<http://www.tfesa.pl/fundusze-unijne/krajowe-programy-operacyjne/>

¹⁶² Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 31 marca 2015.

¹⁶³ Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2015 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2015) 910 z dnia 12 lutego 2015 r. przyjmującą Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

szkolnictwa wyższego dla gospodarki i rozwoju oraz innowacji społecznych i współpracy międzynarodowej.

4. Program Operacyjny Polska Cyfrowa (2,2 mld EUR)

Celem programu jest wsparcie rozwoju cyfryzacji Polski w obszarze administracji, edukacji i zdrowia. Środki z Programu będą przeznaczone na budowę i rozwój e-usług publicznych, digitalizację zasobów oraz zwiększenie znaczenia kompetencji cyfrowych w polskich szkołach.

5. Program Operacyjny Polska Wschodnia (2,0 mld EUR) (szczegółowo omówiony w kolejnej części opracowania)

6. Program Operacyjny Pomoc Techniczna (0,6 mld EUR)

Celem Programu jest zapewnienie sprawnego systemu wdrażania polityki spójności w latach 2014-2020. Cel ma być realizowany poprzez działania ukierunkowane na poprawę możliwości administracyjnych, stworzenie systemów monitorowania i oceny oraz wspieranie działań informacyjnych, komunikacyjnych i promocyjnych.

Skupiając się na Programach, które będą wspierać tworzenie innowacji, warto nieco szerzej odnieść się do Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.

Jak już wspomniano celem głównym Programu jest wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Cel ten zostanie osiągnięty głównie przez zwiększanie nakładów na B+R ponoszonych przez przedsiębiorstwa. Podejmowane w ramach programu działania, skoncentrowane są głównie na wzmocnieniu powiązań między biznesem a nauką, a tym samym na zwiększeniu stopnia komercjalizacji wyników prac B+R i ich praktycznego wykorzystania w gospodarce, a także na wsparciu innowacyjności firm¹⁶⁴.

W ramach programu realizowanych jest pięć osi priorytetowych:

1. Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa.
2. Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I.
3. Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach.
4. Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego.
5. Pomoc techniczna.

W Osi priorytetowej III. Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach wyodrębniono trzy działania i osiem poddziałań¹⁶⁵:

- Działanie 3.1 Finansowanie innowacyjnej działalności MŚP z wykorzystaniem kapitału podwyższonego ryzyka
 - Poddziałanie 3.1.1 Inwestycje w innowacyjne start-upy – Starter,
 - Poddziałanie 3.1.2 Inwestycje grupowe aniołów biznesu w MŚP – BizNest,
 - Poddziałanie 3.1.3 Fundusz Pożyczkowy Innowacji,
 - Poddziałanie 3.1.4 KOFFI - Konkurencyjny Ogólnopolski Fundusz Funduszy Innowacyjnych,
 - Poddziałanie 3.1.5 Wsparcie MŚP w dostępie do rynku kapitałowego - 4 Stock.
- Działanie 3.2 Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R
 - Poddziałanie 3.2.1 Badania na rynek,

¹⁶⁴ SZCZEGÓŁOWY OPIS OSI PRIORYTETOWYCH PROGRAMU OPERACYJNEGO INTELIGENTNY ROZWÓJ 2014-2020, Warszawa, dnia 27 marca 2015, s. 3.

¹⁶⁵ SZCZEGÓŁOWY OPIS OSI PRIORYTETOWYCH PROGRAMU OPERACYJNEGO INTELIGENTNY ROZWÓJ 2014-2020, Warszawa, dnia 27 marca 2015, s. 37.

- Poddziałanie 3.2.2 Kredyt na innowacje technologiczne,
- Poddziałanie 3.2.3 Fundusz gwarancyjny wsparcia innowacyjnych przedsiębiorstw.
- Działanie 3.3 Wsparcie promocji oraz internacjonalizacji innowacyjnych przedsiębiorstw.

Niestety w dokumencie „SZCZEGÓŁOWY OPIS OSI PRIORYTETOWYCH PROGRAMU OPERACYJNEGO INTELIGENTNY ROZWÓJ 2014-2020” z dnia 27 marca 2015, brakuje uszczegółowienia zapisów dotyczących działań i poddziałań przewidzianych w ramach trzeciej osi priorytetowej. Trudno jest zatem mówić o szczegółowych celach poszczególnych działań i poddziałań, typów projektów, beneficjentów czy wysokości maksymalnego dofinansowania.

Strona | 279

Można jednak, w oparciu o analizę tytułów działań i poddziałań, stwierdzić, że postawiono głównie na dwa kierunki: wspieranie inwestycji w innowacje w małych przedsiębiorstwach z wykorzystaniem kapitału wysokiego ryzyka i funduszy pożyczkowych oraz wspieranie wdrożeń wyników prac B+R.

Wsparcie w ramach trzeciej osi priorytetowej ma służyć zapełnieniu luki finansowej pomiędzy etapem prowadzenia przez przedsiębiorstwo prac B+R a etapem komercjalizacji wyników tych prac. Wsparcie dla przedsiębiorstw może być w szczególności przeznaczone na wdrożenie wyników prac B+R uzyskanych w wyniku realizacji projektów współfinansowanych ze środków pierwszej osi priorytetowej.

Dla małych i średnich firm chcących inwestować w innowacyjne rozwiązania ważne jest również to, że w ramach trzeciej osi priorytetowej przewidziano utworzenie funduszu gwarancyjnego dla projektów innowacyjnych, charakteryzujących się wysokim poziomem ryzyka. Fundusz gwarancyjny będzie zapewniał gwarancje dla instytucji finansowych udostępniających kapitał firmom wdrażającym innowacje, które są związane z wynikami działalności B+R.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 (POPW 2014-2020)

POPW 2014-2020 jest krajowym programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i stanowi swoistą kontynuację Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013. Alokacja środków EFRR na POPW 2014-2020 wynosi 2 mld EUR.

POPW 2014-2020 to dodatkowy ukierunkowany terytorialnie instrument wsparcia finansowego pięciu województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, który wzmacnia i uzupełnia działania prowadzone w ramach regionalnych i krajowych programów operacyjnych.

POPW 2014-2020 jest także jednym z instrumentów realizacji celów „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”¹⁶⁶. W Strategii za cel główny przyjęto **wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej**. Cel ma być realizowany w trzech obszarach strategicznych:

- Innowacyjność,
- Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego,
- Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.

W obszarze strategicznym *Innowacyjność* przyjęto dwa strategiczne kierunki działania:

¹⁶⁶ *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2013.

- Budowa trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych,
- Wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań w Polsce Wschodniej przy jednoczesnym wzmacnianiu powiązań i intensyfikacji współpracy między kluczowymi uczestnikami systemu innowacji.

Budowa trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o wiodące endogeniczne ponadregionalne specjalizacje gospodarcze będzie wymagać podjęcia szeregu skoncentrowanych działań nakierowanych na:

1. wspieranie wypracowywania i implementowania rozwiązań innowacyjnych w obszarach związanych z ponadregionalnymi specjalizacjami gospodarczymi (komercjalizacja wiedzy), w szczególności w ramach modelu współpracy sieciowej,
2. poprawę warunków ramowych dla prowadzenia działalności o charakterze innowacyjnym poprzez zwiększenie dostępu do kapitału dla przedsiębiorstw i stworzenie systemu zachęt finansowych dla prowadzenia działalności innowacyjnej w ramach ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych oraz wzmocnienie systemu doradztwa,
3. wspieranie powstawania innowacyjnych przedsiębiorstw w ramach ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych i wysokiej jakości nowych miejsc pracy,
4. wzmacnianie powiązań i podnoszenie umiejętności i kompetencji uczestników procesów innowacji (przedsiębiorcy, ośrodki naukowe, szkoły i uczelnie, administracja publiczna, instytucje kultury),
5. edukację na rzecz innowacyjności i promocja postaw innowacyjnych.

Z kolei wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań wymagać będzie podjęcia skoncentrowanych działań precyzyjnie odpowiadających na potrzeby gospodarek regionalnych. Do działań tych zaliczono:

1. wsparcie współpracy w sektorze B+R w wymiarze ponadregionalnym i międzynarodowym z uwzględnieniem wymiaru transgranicznego,
2. wspieranie transferu wiedzy (parki technologiczne, centra doskonałości i kompetencji, centra transferu technologii, spółki celowe),
3. wzmocnienie kadr naukowych, ośrodków naukowych,
4. wsparcie rozwoju nowoczesnych technologii (wsparcie dla badań).

Jak już wcześniej wspomniano POPW 2014-2020 jest jednym z instrumentów realizacji celów „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”.

Głównym celem POPW 2014-2020 jest *wzrost konkurencyjności i innowacyjności makroregionu Polski Wschodniej*. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez koncentrację działań programu na wsparciu:

- MŚP w zakresie działalności innowacyjnej,
- tworzenia warunków sprzyjających powstawaniu innowacyjnych MŚP w Polsce Wschodniej;
- tworzenia nowych modeli biznesowych w celu umiędzynarodowienia działalności MŚP,
- poprawy efektywności układów transportowych oraz zrównoważonego transportu miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych,
- zwiększenia dostępności makroregionu w zakresie infrastruktury transportowej.

W ramach POPW 2014-2020 przewiduje się trzy merytoryczne osie priorytetowe oraz jedną oś dedykowaną działaniom w zakresie pomocy technicznej na rzecz całego POPW 2014-2020. W obszar

rozwoju innowacyjności wpisuje się **Oś priorytetowa I: Przedsiębiorcza Polska Wschodnia**. W ramach I osi priorytetowej przewidziano następujące działania i poddziałania:

- **Działanie 1.1. Platformy startowe dla nowych pomysłów,**
 - **Poddziałanie 1.1.1 Platformy startowe dla nowych pomysłów,**
 - **Poddziałanie 1.1.2 Rozwój startupów w Polsce Wschodniej,**
- Działanie 1.2. Internacjonalizacja MŚP,
- **Działanie 1.3. Ponadregionalne powiązania kooperacyjne,**
 - **Poddziałanie 1.3.1. Wdrażanie innowacji przez MŚP,**
 - **Poddziałanie 1.3.2. Tworzenie sieciowych produktów przez MŚP,**
- **Działanie 1.4. Wzór na konkurencję.**

Strona | 281

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowy opis działań i poddziałań I osi priorytetowej powiązanych z tworzeniem innowacji.

Tabela 57. Opis działań i poddziałań I osi priorytetowej powiązanych z tworzeniem innowacji

OŚ PRIORYTETOWA I PRZEDSIĘBIORCZA POLSKA WSCHODNIA	
CELE SZCZEGÓŁOWE OSI PRIORYTETOWEJ	
<p>Jednym z głównych celów osi jest zwiększenie liczby innowacyjnych przedsiębiorstw typu startup w Polsce Wschodniej. Do jego realizacji przyczyni się działanie pn. Platformy startowe dla nowych pomysłów. Projektowane wsparcie umożliwi stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu i rozwijaniu innowacyjnych i technologicznych przedsiębiorstw.</p> <p>Kolejnym celem I osi priorytetowej jest zwiększenie aktywności MŚP z Polski Wschodniej na rynkach międzynarodowych. Wsparcie związane z opracowaniem i przygotowaniem do wdrożenia nowego modelu biznesowego w oparciu o internacjonalizację wpłynie na zwiększenie efektywności i konkurencyjności przedsiębiorstw z makroregionu.</p> <p>Ponadto, wspierane będą działania mające na celu zwiększenie aktywności MŚP z Polski Wschodniej w zakresie prowadzenia działalności innowacyjnej. Proponowane działania pn. Ponadregionalne powiązania kooperacyjne oraz Wzór na konkurencję przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw oraz wprowadzenia na rynek innowacyjnych produktów i usług.</p>	
DZIAŁANIE 1.1 PLATFORMY STARTOWE DLA NOWYCH POMYSŁÓW	
PODDZIAŁANIE 1.1.1 Platformy startowe dla nowych pomysłów	
Opis poddziałania (w tym cel/e oraz zakres interwencji)	<p>Platformy startowe dla nowych pomysłów to kompleksowy program akceleracji innowacyjnych przedsiębiorstw typu startup w Polsce Wschodniej, który obejmować będzie Poddziałanie 1.1.1 oraz Poddziałanie 1.1.2.</p> <p>Poddziałanie 1.1.1 zakłada stworzenie w makroregionie Polski Wschodniej programu wsparcia, którego celem będzie przekształcanie pomysłów biznesowych w produkty (tzn. wyroby lub usługi), przygotowanie ich pod kątem rynkowym według przyjętej metodologii (np. Customer Development, Lean Startup lub Design Thinking) oraz opracowania rentownych modeli biznesowych.</p> <p>W ramach Platform startowych zapewnione zostanie indywidualne wsparcie dla innowacyjnych startupów utworzonych na bazie pomysłu, który przeszedł pozytywną ocenę i został zakwalifikowany do wsparcia w ramach Platformy. Wsparcie to będzie obejmowało usługi niezbędne do przeprowadzenia prac nad rozwojem nowego pomysłu biznesowego, w tym obejmujące testowanie i weryfikowanie pomysłów i koncepcji, aż do momentu przygotowania odpowiedniego modelu biznesowego.</p> <p>Następnie startupy, które będą gotowe do wejścia na rynek z produktem przygotowanym w ramach danej Platformy, będą mogły uzyskać wsparcie na rozwój swojej działalności w makroregionie w ramach Poddziałania 1.1.2.</p> <p>Za animację, tj. przygotowanie, a następnie realizację działań w ramach Platform odpowiedzialne będą ośrodki innowacji.</p> <p>Oferta Platform startowych skierowana będzie do osób do 35. roku życia, w szczególności do absolwentów szkół wyższych oraz studentów ostatnich lat studiów, chcących uruchomić i rozwijać własne firmy w Polsce Wschodniej w oparciu o zgłoszony do Platformy startowej pomysł bądź koncepcję.</p> <p>WARUNKIEM NIEZBĘDNYM realizacji Platformy będzie utworzenie wokół niej ekosystemu wsparcia startupów z władzami samorządowymi, doświadczonymi</p>

	<p>przedsiębiorcami (w roli ekspertów i mentorów), uczelniami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami z sektora IOB.</p> <p>Działalność Platformy przyczynić się ma do stworzenia w makroregionie społeczności startupowych angażujących ww. podmioty. Tym samym dodatkowym efektem realizacji działania będzie stworzenie przyjaznego ekosystemu wspierania startupów.</p>
Typy projektów	<p>Wsparcie uzyskują projekty polegające na stworzeniu kompleksowego programu akceleracji innowacyjnych startupów obejmującego:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ocenę pomysłów biznesowych przez panel ekspertów 2. Wsparcie rozwoju pomysłu biznesowego i strategii przedsiębiorstwa
Kierunkowe zasady wyboru projektów	<p>Ośrodek innowacji powinien posiadać strategię rozwoju swojej działalności. Ocenie będzie podlegał potencjał finansowy, techniczny i organizacyjny Wnioskodawcy oraz jakość świadczonych usług wspierania biznesu oraz atrakcyjność oferty partnerów, w szczególności jst.</p> <p>WARUNKIEM NIEZBĘDNYM realizacji Platformy startowej będzie utworzenie i rozwinięcie istniejącego wokół niej ekosystemu wsparcia startupów z władzami samorządowymi, doświadczonymi przedsiębiorcami (w roli ekspertów i mentorów), uczelniami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami z sektora IOB.</p>
Typ beneficjenta	Ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne, inkubatory technologiczne)
Grupa docelowa/ ostateczni odbiorcy wsparcia	Osoby do 35. roku życia, w szczególności absolwenci oraz studenci ostatnich lat studiów / przedsiębiorstwa typu startup (utworzone w ramach Platformy startowej)
Alokacja EFRR poddziałania (EUR)	60 000 000 EUR (w tym projekt pilotażowy 6 000 000 EUR)
Kategoria regionów objętych wsparciem	Regiony słabiej rozwinięte
Mechanizmy powiązania interwencji z innymi działaniami/ poddziałaniami w ramach PO lub z innymi PO	Powiązanie interwencji z poddziałaniem 1.1.2 Przedsiębiorstwa typu startup, które będą gotowe do wejścia na rynek z produktem przygotowanym w ramach danej Platformy startowej, będą mogły uzyskać wsparcie na rozwój swojej
Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu	85%
Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualnie współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)	100%
PODDZIAŁANIE 1.1.2 Rozwój startupów w Polsce Wschodniej	
Opis poddziałania (w tym cel/e oraz zakres interwencji)	<p>Celem interwencji jest wsparcie związane z rozwinięciem w makroregionie działalności biznesowej przedsiębiorstw typu startup, gotowych do wejścia na rynek z produktem, przygotowanym w ramach danej Platformy startowej dla nowych pomysłów (w ramach Poddziałania 1.1.1).</p> <p>Wsparcie polegać będzie na dofinansowaniu rozwoju startupu – dotacja na początkową działalność firmy. Etap ten obejmuje wsparcie związane z wejściem produktu na rynek (pierwsza sprzedaż) i realizacją modelu biznesowego, opracowanego i przetestowanego w ramach Platformy startowej funkcjonującej na zasadach określonych dla Poddziałania 1.1.1 (obejmującego m.in. zidentyfikowany problem/potrzebę rynkową, segmenty klientów, tworzenie wartości produktu dla klienta, kanały dystrybucji, strumienie przychodów, strukturę kosztów, wskaźniki).</p> <p>Celem wsparcia jest wprowadzenie produktu na rynek krajowy lub zagraniczny oraz systematyczne zwiększanie jego sprzedaży</p>
Typy projektów	<p>Startupy, które pozytywnie zakończą program akceleracji w Platformie startowej w ramach Poddziałania 1.1.1, tj. utworzą produkt bądź usługę w oparciu o opracowany i zweryfikowany rynkowo model biznesowy, będą mogły uzyskać wsparcie finansowe na rozwój swojej działalności w makroregionie.</p> <p>Okres wsparcia rozwoju przedsiębiorstwa może wynieść maksymalnie do 24 miesięcy. Przy podpisywaniu umów o dofinansowanie beneficjent zobowiązuje się do</p>

	<p>prowadzenia działalności gospodarczej w makroregionie przez co najmniej okres trwałości projektu zgodnie z art. 71 rozporządzenia ogólnego.</p>
Kierunkowe zasady wyboru projektów	<p>Podstawowym kryterium oceny projektu będzie potencjał rynkowy oraz innowacyjność produktu opracowanego w ramach Poddziałania 1.1.1.</p> <p>W ramach działania preferowane będą projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>wpisujące się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej 2 województw z Polski Wschodniej,</i> • <i>przyczyniające się do promocji zielonej i zrównoważonej gospodarki.</i>
Typ beneficjenta	Małe przedsiębiorstwa
Alokacja EFRR poddziałania (w EUR)	140 148 730 EUR (w tym projekt pilotażowy 14 000 000 EUR)
Kategoria regionów objętych wsparciem	Regiony słabiej rozwinięte
Mechanizmy powiązania interwencji z innymi działaniami/ poddziałaniami w ramach PO lub z innymi PO	Powiązanie interwencji z poddziałaniem 1.1.1 Wsparcie w ramach poddziałania 1.1.2 będą mogły uzyskać przedsiębiorstwa typu startup, które będą gotowe do wejścia na rynek z produktem przygotowanym w ramach danej Platformy startowej.
Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu	85%
Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualne współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)	85%
Minimalny wkład własny beneficjenta jako % wydatków kwalifikowalnych	15%
Minimalna i maksymalna wartość projektu (PLN)	Minimalna wartość projektu – 50 tys. PLN
Minimalna i maksymalna wartość wydatków kwalifikowalnych projektu (PLN)	Minimalna wartość wydatków kwalifikowalnych – 50 tys. PLN Maksymalna wartość wydatków kwalifikowalnych – nie dotyczy
Maksymalna wartość dofinansowania wydatków kwalifikowalnych (PLN)	800 tys. PLN
DZIAŁANIE 1.3 PONADREGIONALNE POWIĄZANIA KOOPERACYJNE	
PODDZIAŁANIE 1.3.1 Wdrażanie innowacji przez MŚP	
Opis poddziałania (w tym cel/e poddziałania oraz zakres interwencji)	<p>Celem interwencji skierowanej do MŚP – działających w ramach ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych – jest zwiększenie ich potencjału w zakresie zdolności do realizowania procesów innowacyjnych.</p> <p>Działanie koncentrować będzie się na wsparciu tworzenia innowacyjnych produktów przez wdrożenie wyników prac B+R przez MŚP.</p>
Typy projektów	<p>W ramach poddziałania wspierane będą projekty prowadzące do stworzenia innowacyjnych (na poziomie kraju) produktów poprzez wdrożenie (własnych lub nabytych) wyników prac B+R. W ramach projektu beneficjent będzie mógł współfinansować poszczególne etapy procesu inwestycyjnego mającego na celu wdrożenie innowacyjnego produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do wdrożenia obejmujące w szczególności przygotowanie analizy rynku i możliwości ulokowania na nim produktu, przygotowanie dokumentacji wdrożeniowej, uzyskanie, walidację i obronę patentu, uzyskanie niezbędnych certyfikatów i akredytacji, od których uzależnione jest wdrożenie produktu lub technologii w działalności produkcyjnej przedsiębiorstwa (na tym etapie mogą być finansowane usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji, jeżeli są niezbędne dla skutecznego przygotowania do wdrożenia),

	<ul style="list-style-type: none"> • zakup praw patentowych, technologii, know-how, licencji związanych z wdrożeniem wyników prac badawczych (wyniki prac B+R stanowiąc będą podstawę do opracowania nowego innowacyjnego produktu bądź usługi), • przeprowadzenie prac dostosowawczych (jeśli będzie to konieczne), • etap wdrożenia obejmujący inwestycje w rzeczowe aktywa trwałe, w szczególności: zakup, montaż i uruchomienie maszyn i urządzeń, linii produkcyjnej lub technologicznej.
Kierunkowe zasady wyboru projektów	<p>Przedsięwzięcie zgłoszone do wsparcia przez MŚP będącego członkiem ponadregionalnego powiązania kooperacyjnego powinno zawierać się w ramach celów rozwojowych tego powiązania oraz być związane z obszarem jego specjalizacji.</p> <p>Przez ponadregionalne powiązanie kooperacyjne rozumie się zgrupowanie minimum 5 działających w pokrewnych sektorach przedsiębiorców współpracujących w procesie tworzenia wyrobów lub usług, którego działalność koordynowana jest przez podmiot zarządzający powiązaniem. Ponadregionalne powiązanie kooperacyjne obejmuje swym zasięgiem minimum dwa województwa, w tym co najmniej jedno z terenu Polski Wschodniej, a jego podmiot zarządzający ma siedzibę na terenie Polski Wschodniej.</p> <p>W ramach działania priorytetowo traktowane będą projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> • których realizacja przyczyni się do wzrostu zatrudnienia we wspartych MŚP, • wpisujące się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej 2 województw z Polski Wschodniej, przyczyniające się do promocji zielonej i zrównoważonej gospodarki.
Typ beneficjenta	MŚP (wchodzący w skład ponadregionalnego powiązania kooperacyjnego)
Alokacja EFRR poddziałania (EUR)	100 052 666
Kategoria regionów objętych wsparciem	Regiony słabiej rozwinięte
Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu	70% (w przypadku wydatków na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji intensywność pomocy może zostać zwiększona do 85%)
Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualne współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)	70% (w przypadku wydatków na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji intensywność pomocy może zostać zwiększona do 85%)
Minimalny wkład własny beneficjenta jako % wydatków kwalifikowalnych	30% (w przypadku wydatków na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji intensywność – 15%)
Minimalna i maksymalna wartość wydatków kwalifikowalnych projektu (PLN)	Minimalna wartość wydatków kwalifikowalnych – 1 mln PLN Nie przewiduje się finansowania dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Ogólnego.
Maksymalna wartość dofinansowania wydatków kwalifikowalnych (PLN)	7 mln PLN
PODDZIAŁANIE 1.3.2 Tworzenie sieciowych produktów przez MŚP	
Opis poddziałania (w tym cel/e oraz zakres interwencji)	<p>W ramach poddziałania przewiduje się wsparcie konsorcjów MŚP w zakresie tworzenia i rozwoju produktów sieciowych w obszarach wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej dwóch województw Polski Wschodniej.</p> <p>Celem interwencji jest stworzenie zachęty dla MŚP do oparcia ich rozwoju o wykorzystanie istniejącego potencjału i walorów makroregionu jako podstawy działalności gospodarczej.</p> <p>Projekty wsparte w ramach działania przyczyniać się będą do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwoju działalności gospodarczej i wzrostu konkurencyjności MŚP, • integracji działalności MŚP w obrębie tworzonych konsorcjów,

	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenia nowych miejsc pracy, w szczególności stanowiących atrakcyjną alternatywę dla zatrudnienia w rolnictwie, • aktywizacji społeczno-gospodarczej, w tym w szczególności rozwoju obszarów wiejskich. <p>Realizacja projektu przez konsorcjum MŚP w ramach tego poddziałania będzie musiała prowadzić do stworzenia sieciowych i innowacyjnych produktów wykorzystujących istniejący w makroregionie potencjał (walory i atrakcje makroregionu są tu traktowane wyłącznie jako czynniki, w oparciu o które można budować aktywność MŚP w zakresie tworzenia innowacyjnych produktów i usług, a nie jako przedmiot interwencji Programu).</p> <p>W ten sposób ukształtowany zostanie kompleksowy pakiet ofertowy, którego poszczególne elementy stanowiąc będą podstawę działalności gospodarczej zaangażowanych MŚP.</p> <p>Produkty sieciowe pozwolą na stworzenie oferty MŚP wokół określonych obszarów tematycznych takich jak np. historia, kulinaria, edukacja. Stanowią one odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie na spakietyzowaną ofertę tematyczną, która wiąże się z korzystaniem z różnych, powiązanych ze sobą produktów i usług.</p>
<p>Typy projektów</p>	<p>W ramach poddziałania wspierane będą sieciowe i innowacyjne produkty o ponadregionalnym oddziaływaniu mające charakter gotowych do sprzedaży spakietyzowanych ofert, opierających się o rozproszoną strukturę podmiotów, atrakcji, miejsc, obiektów, funkcjonujących jako jedna spójna koncepcja, posiadająca wspólny, wiodący wyróżnik (markę) produktu.</p> <p>Każdy projekt będzie obejmować łącznie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w spójną infrastrukturę produktów sieciowych, • rozwój aplikacji i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, • opracowanie i wdrożenie jednolitych standardów funkcjonowania i promocji produktu, w tym zakup usług o charakterze szkoleniowo-warsztatowym dla podmiotów realizujących przedsięwzięcie w zakresie przestrzegania ww. standardów, a także wprowadzenia produktu na rynek.
<p>Kierunkowe zasady wyboru projektów</p>	<p>Warunki ubiegania się o wsparcie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie uzyskują przedsięwzięcia integrujące działalność MŚP w obrębie konsorcjów (minimum 10 MŚP w konsorcjum), • niezbędne jest wskazanie nie więcej niż trzech głównych rdzeni produktu będących przedmiotem wsparcia w ramach projektu, stanowiących podstawę tworzenia jego marki, które nie mogą obejmować infrastruktury noclegowej, • minimalny udział wydatków inwestycyjnych w wartości kosztów kwalifikowalnych – 80%, • minimalny udział wydatków inwestycyjnych stanowiących rdzeń wspieranego produktu oraz podstawę tworzenia jego marki – 50% wszystkich kosztów kwalifikowalnych, • maksymalny udział wydatków inwestycyjnych związanych z budową miejsc noclegowych – 15% wszystkich kosztów kwalifikowalnych, • utworzenie co najmniej 20 miejsc pracy, w szczególności stanowiących alternatywę dla zatrudnienia w rolnictwie, • skala oddziaływania produktu powinna być co najmniej ponadregionalna. Oznacza to, że popyt na utworzony produkt powinien w dużej mierze być generowany spoza regionu, na terenie którego produkt został utworzony. <p>W ramach działania priorytetowo traktowane będą projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dotyczące produktów o największym wpływie na aktywizację i rozwój sektora MŚP oraz społeczności lokalnej, • przyczyniające się do promocji zielonej i zrównoważonej gospodarki, • sprzyjające transformacji struktury gospodarczej na obszarach wiejskich poprzez tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnym, • zlokalizowane na obszarach wiejskich, • angażujące MŚP mające siedzibę na terenie obszarów wiejskich • dla których uzyskano niezbędne do realizacji przedsięwzięcia dokumenty, uzgodnienia, pozwolenia itp
<p>Typ beneficjenta</p>	<p>Konsorcja MŚP</p>
<p>Alokacja EFRR na działanie (EUR)</p>	<p>160 000 000</p>

Kategoria regionów objętych wsparciem	Regiony słabiej rozwinięte
Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu	70%
Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualne współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)	70%
Minimalny wkład własny beneficjenta jako % wydatków kwalifikowalnych	30%
Minimalna i maksymalna wartość wydatków kwalifikowalnych projektu (PLN)	Minimalna wartość wydatków kwalifikowalnych – 20 mln PLN Nie przewiduje się finansowania dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Ogólnego.
DZIAŁANIE 1.4 WZÓR NA KONKURENCJĘ	
Opis działania (w tym cel/e działania oraz zakres interwencji)	Celem instrumentu jest zwiększenie potencjału przedsiębiorstw z Polski Wschodniej w zakresie umiejętnego zarządzania wzornictwem w firmie oraz wzrost wykorzystywania wzornictwa w działalności przedsiębiorstw, co przełoży się na wdrożenie nowych produktów i usług na rynek. Działanie przewiduje kompleksowe wsparcie MŚP w zakresie wykorzystania procesów wzorniczych obejmujące przeprowadzenie audytu wzorniczego oraz stworzenie strategii wzorniczej (rozumianej jako rekomendacje dalszych działań), na podstawie której poprzez wykorzystanie procesu projektowania wzorniczego wdrożona zostanie innowacja .
Typy projektów	W ramach działania przewidziano dwuetapowe wsparcie: Etap I - w ramach etapu zostaną przeprowadzone audyty wzornicze w firmach. Audytorzy dokonają diagnozy firmy i wspólnie z nią zdefiniują działania rekomendowane do wdrożenia. Audyt obejmować będzie m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • analizę wzorniczą beneficjenta oraz jego otoczenia w zakresie oferty produktowej, technologii, struktury organizacyjnej, procesów komunikacji, strategii marketingowej, charakterystyki klientów i konkurencji oraz trendów rynkowych, • analizę potrzeb beneficjenta w zakresie zarządzania wzornictwem, • analizę oferty pod kątem wykorzystania wzornictwa i potencjału rynkowego beneficjenta. Następnie na podstawie przeprowadzonego audytu opracowana zostanie strategia wzornicza rozumiana jako raport z audytu zawierający rekomendacje odnośnie dalszych działań związanych ze stosowaniem wzornictwa w firmie. Etap II - wsparcie na wdrożenie w firmie strategii wzorniczej opracowanej w ramach I etapu, tj. przeprowadzenie działań z wykorzystaniem procesów projektowania, których końcowym rezultatem będzie wprowadzenie na rynek innowacji. Wsparcie w ramach tego etapu obejmie: <ul style="list-style-type: none"> • usługi doradcze niezbędne do realizacji projektu wzorniczego, • zakup urządzeń i maszyn oraz wartości niematerialnych i prawnych (wyłącznie w przypadku innowacji produktowych).
Kierunkowe zasady wyboru projektów	W ramach działania wsparciem zostaną objęte projekty, w których wnioskodawcy przed złożeniem wniosku dokonali konkurencyjnego wyboru wykonawcy usług doradczych w zakresie wzornictwa oraz zawarli z nim umowę warunkową. W trakcie oceny zweryfikowany zostanie potencjał i doświadczenie wskazanego wykonawcy do realizacji usług w ramach projektu. W ramach działania priorytetowo traktowane będą projekty: <ul style="list-style-type: none"> • wpisujące się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej 2 województw z Polski Wschodniej, • przyczyniające się do promocji zielonej i zrównoważonej gospodarki.

Projekt jest częściowo finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

Typ beneficjenta	MŚP
Alokacja EFRR na działanie (EUR)	144 191 091
Kategoria regionów objętych wsparciem	Regiony słabiej rozwinięte
Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu²	Etap I – 85% Etap II – 70%
Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualne współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)	Etap I – 85% Etap II – 70%
Minimalny wkład własny beneficjenta jako % wydatków kwalifikowalnych	Etap I – 15% Etap II – 30%
Maksymalna wartość dofinansowania wydatków kwalifikowalnych (PLN)	Etap I – 100 tys. PLN Etap II – 3 mln PLN

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 31 marca 2015.

Na realizację działań przewidzianych w I osi priorytetowej przeznaczono niema 720 mln EUR (prawie 36% budżetu całego POPW 2014-2020). Instytucją pośredniczącą dla I osi priorytetowej jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Podsumowując można stwierdzić, że przedsiębiorstwa a także ośrodki innowacji nowo powstające oraz już działające na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło, mogą aplikować o wsparcie finansowe na tworzenie innowacji ze środków Program Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. Należy jednak podkreślić, że konieczność spełnienia określonych wymagań może skutecznie zniechęcić firmy czy inne podmioty z tego obszaru do aplikowania o pomoc finansową.

Przykładowo chcąc skorzystać ze wsparcia przewidzianego w *Poddziałaniu 1.1.1. Platformy startowe dla nowych pomysłów* należy mieć na uwadze fakt, że **warunkiem niezbędnym** realizacji Platformy startowej dla nowych pomysłów biznesowych będzie utworzenie wokół niej ekosystemu wsparcia startupów z władzami samorządowymi, doświadczonymi przedsiębiorcami (w roli ekspertów i mentorów), uczelniami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami z sektora IOB. Bez takiego ekosystemu wsparcia aplikowanie o wsparcie finansowe można uznać za bezcelowe.

Z kolei chęć skorzystania ze wsparcia przewidzianego w ramach *Poddziałania 1.1.2. Rozwój startupów w Polsce Wschodniej*, wiąże się z koniecznością wykazania, że projekt wpisujące się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej dwóch województw z Polski Wschodniej.

Natomiast wsparcie finansowe w ramach *Poddziałania 1.3.1 Wdrażanie innowacji przez MŚP*, udzielane będzie przedsięwzięciom zgłoszonym do wsparcia przez MŚP będące członkiem ponadregionalnego powiązania kooperacyjnego. Za takie powiązani uznaje się zgrupowanie minimum 5 działających w pokrewnych sektorach przedsiębiorców współpracujących w procesie tworzenia wyrobów lub usług, którego działalność koordynowana jest przez podmiot zarządzający powiązaniem. Ponadto ponadregionalne powiązanie kooperacyjne musi obejmować swym zasięgiem minimum dwa województwa, w tym co najmniej jedno z terenu Polski Wschodniej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020

Celem głównym RPO WP 2014-2020¹⁶⁷ jest wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa.

Strona | 288

Wykazane w ramach RPO WP 2014-2020 obszary wsparcia w szerszej perspektywie będą realizować cele Strategii Rozwoju Kraju 2020 w obszarach zwiększania konkurencyjności gospodarki, poprawy spójności społecznej i terytorialnej oraz podnoszenia sprawności i efektywności państwa. Będą one również wpisywać się w cele rozwojowe strategii zintegrowanych, tj. Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”, Strategii Sprawne Państwo, Strategii Rozwoju Transportu, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Program będzie wpisywać się również w cele Strategii Rozwoju Polski Wschodniej 2014-2020.

Zakres interwencji RPO WP 2014-2020 dotyczący innowacyjności, opierać będzie na następujących celach tematycznych i priorytetach inwestycyjnych:

Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

- **PI 1a** Udoskonalenie infrastruktury badań i innowacji i zwiększenie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy.
- **PI 1b** Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu.

Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP

- **PI 3a** Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.
- **PI 3c** Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.

Poniższa tabela zawiera informacje dotyczące strategii inwestycyjnej RPO WP 2014-2020 w obszarach związanych ze wsparciem tworzenia innowacji.

Tabela 58. Wybrane elementy ze strategii inwestycyjnej RPO WP 2014-2020 dotyczące tworzenia innowacji.

Oś priorytetowa	Wsparcie UE (EUR)	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych
I	20 000 000	1	1a	Zwiększone urynkowienie działalności badawczo rozwojowej

¹⁶⁷ Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2015 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2015) 910 z dnia 12 lutego 2015 r. przyjmującą Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	85 000 000		1b	Zwiększona działalność B+R przedsiębiorstw
	59 224 334	3	3a	Lepsze warunki do rozwoju MŚP
	210 148 376		3c	Ograniczony spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw
SUMA	374 372 710			

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020*, Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2015 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2015) 910 z dnia 12 lutego 2015 r. przyjmującą Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, s. 69.

Na realizację celów związanych tworzeniem innowacji przeznaczono w RPO WP 2014-2020 nieco ponad 374 mln EUR, co stanowi 17,6% całego wsparcia UE na realizację RPO WP 2014-2020.

Tabela 59. Opis przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem w ramach I osi priorytetowej RPO WP 2014-2020

Priorytet inwestycyjny PI 1a	
Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	
<p style="text-align: center;">CEL SZCZEGÓŁOWY Zwiększone urynkowanie działalności badawczo rozwojowej</p> <p>Interwencja skierowana zostanie na wsparcie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych w województwie podkarpackim i przyczyni się do wzmocnienia zdolności prowadzenia wysokiej jakości badań i prac badawczo-rozwojowych w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji. Skutkiem interwencji będzie wzmocnienie pozycji i konsolidacja potencjału wspartych jednostek co skutkować będzie wzmocnieniem transferu wiedzy pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorstwami. Oczekiwanym rezultatem planowanej interwencji będzie wzrost nakładów na działalność B+R w regionie.</p>	
Opis	W ramach priorytetu inwestycyjnego 1a planuje się wsparcie inwestycji polegających na tworzeniu i rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w województwie podkarpackim. Wsparcie otrzymają projekty uzgodnione w ramach Kontraktu Terytorialnego spełniające warunki wskazane w Umowie Partnerstwa
Typy projektów	wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego jednostek naukowych.
Typ beneficjentów	jednostki naukowe, szkoły wyższe, konsorcja naukowe w których liderem jest jednostka naukowa.
Grupy docelowe	jednostki naukowe, przedsiębiorstwa
Terytorialny obszar realizacji	Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.
Priorytet inwestycyjny PI 1b	
Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu	
<p style="text-align: center;">CEL SZCZEGÓŁOWY Zwiększona działalność B+R przedsiębiorstw</p> <p>Jedną z barier rozwojowych jest niska innowacyjność gospodarki województwa przejawiająca się m.in.: niskim poziomem tworzenia i dyfuzji innowacji do sektora przedsiębiorstw, niskim wskaźnikiem współpracy firm z regionalnym zapleczem B+R, problemami z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa. Dlatego też konieczne jest tworzenie</p>	

warunków dla rozwoju potencjału przedsiębiorstw poprzez finansowanie infrastruktury badawczej oraz wsparcie prowadzenia prac badawczo-rozwojowych. Skuteczne wykorzystanie wiedzy, w tym przede wszystkim wyników tych badań, szczególnie w kontekście rozwoju gospodarczego regionu jest jednym z podstawowych elementów budowania przewag konkurencyjnych. Oczekiwanym rezultatem tego wsparcia będzie zwiększenie nakładów na działalność B+R w wyniku stosowania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach w zakresie rozwoju produktów i usług.

<p>Opis</p>	<p>Działania przewidziane w ramach PI 1b mają na celu zwiększenie innowacyjności regionalnej gospodarki poprzez rozwój infrastruktury B+R oraz wsparcie prac badawczo-rozwojowych. Dofinansowanie uzyskują przedsięwzięcia dotyczące prowadzenia prac badawczo-rozwojowych przez przedsiębiorstwa samodzielnie lub we współpracy z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.). Przedsiębiorstwa typu spin-off kontrolowane przez jednostki naukowe mogą być wspierane jako przedsiębiorstwa w ramach planowanych działań.</p> <p>W zakresie projektów o małej skali wprowadzony zostanie system bonów dotyczących zakupu usług B+R lub doradczych wspierających innowacje w przedsiębiorstwach.</p> <p>Wzmacniane będą instytucjonalne zdolności prowadzenia prac badawczo-rozwojowych poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inne niezbędne wyposażenie, które służą tworzeniu innowacyjnych produktów i usług. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania działów badawczo-rozwojowych wewnątrz przedsiębiorstwa służących działalności B+R. Warunkiem wsparcia w tym zakresie będzie przedstawienie przez przedsiębiorstwo planów dotyczących realizacji prac B+R. Dodatkowo dla instytucji otoczenia biznesu będzie udzielane wsparcie na powstawanie i rozwój infrastruktury ukierunkowanej na świadczenie usług B+R dla przedsiębiorstw. Infrastruktura ta wspierana będzie w incydentalnych i uzasadnionych przypadkach gdy: inwestycje te stanowią uzupełnienie istniejących zasobów, są niezbędne do realizacji wysokiej jakości usług proinnowacyjnych, są uwarunkowane zapotrzebowaniem firm technologicznych na podobną infrastrukturę B+R. Inwestycja we wspólną, niezbędną infrastrukturę B+R i jej lokalizacja przyczyni się do redukcji kosztów związanych z zakupem podobnej infrastruktury, inkubacji firm i dalszego prowadzenia prac B+R.</p> <p>Wspierane będą również projekty dotyczące wdrożenia wyników prac B+R aż do pierwszej produkcji. Pierwsza produkcja oznacza pierwsze wdrożenie przemysłowe odnoszące się do zwiększenia skali urządzeń/obiektów pilotażowych lub do pierwszego w swoim rodzaju sprzętu i urządzenia, obejmującego kolejne etapy po uruchomieniu linii pilotażowej, w tym fazę testów, ale nie produkcję masową, ani działalność handlową. Wdrożenie zakupionych wyników prac B+R będzie możliwe tylko w przypadku konieczności przeprowadzenia, uzupełniających/dostosowujących technologie do specyfiki przedsiębiorstwa, prac rozwojowych. W wyniku realizacji projektów wspierających wdrożenie wyników prac badawczo-rozwojowych nastąpi uruchomienie nowych/innowacyjnych procesów lub przygotowanie do wprowadzenia na rynek nowych/innowacyjnych produktów lub usług.</p> <p>W ramach powyższego priorytetu inwestycyjnego wsparcie przeznaczone zostanie również na projekty przyczyniające się do zwiększenia wiedzy i skłonności przedsiębiorstw do podejmowania działalności B+R i innowacyjnej poprzez współpracę z pozostałymi aktorami innowacji wynikającą z RIS (instytucji naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu oraz Samorządu Województwa odpowiedzialnego za budowę i rozwój Regionalnej Strategii Innowacji). Działania te stanowią mają uzupełnienie aktywności dotyczących monitorowania inteligentnych specjalizacji prowadzonych w ramach Pomocy Technicznej RPO WP i ukierunkowane będą na usprawnienie mechanizmu przedsiębiorczego odkrywania.</p> <p>W ramach priorytetu wspierane będą przedsięwzięcia zgodne z regionalną inteligentną specjalizacją określoną w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3). Głównym beneficjentem planowanych działań będą przedsiębiorstwa w szczególności MŚP</p>
<p>Typy projektów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • projekty B+R przedsiębiorstw, obejmujące realizację badań, prac rozwojowych, aż do etapu pierwszej produkcji włącznie, • bony na innowacje ukierunkowane na zwiększenie aktywności innowacyjnej mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w ramach projektów o małej skali, • wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, • projekty związane z wdrożeniem prac B+R w działalności przedsiębiorstw, • przedsięwzięcia w zakresie zwiększania potencjału regionalnego systemu innowacji
<p>Typy beneficjentów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorstwa, • konsorcja naukowe w których liderem jest przedsiębiorstwo, • sieci/grupy przedsiębiorstw, • instytucje otoczenia biznesu, • jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,

	<ul style="list-style-type: none"> • porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.
Grupy docelowe	przedsiębiorstwa, sieci/grupy przedsiębiorstw
Terytorialny obszar realizacji	Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa
Priorytet inwestycyjny PI 3a	
<p>Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości (PI 3a)</p> <p style="text-align: center;">Cel szczegółowy Lepsze warunki do rozwoju MŚP</p> <p>Województwo podkarpackie należy do regionów o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce, zajmując ostatnie miejsce wśród województw pod względem poziomu przedsiębiorczości. Wynika to zarówno ze złego stanu wyjściowego, jak i ze znacznie niższej, niż przeciętnie w kraju, dynamiki przedsiębiorstw (istotnie niższa niż przeciętnie w Polsce stopa kreacji i destrukcji firm). Problemy ekonomiczne województwa wiążą się także z niewystarczającą stopą inwestycji prywatnych. Wydajność wszystkich sektorów gospodarki jest niższa niż w całej Polsce. Celem interwencji będzie zwiększenie dostępności terenów i infrastruktury oferującej warunki do prowadzenia działalności gospodarczej oraz stworzenie systemu instytucji otoczenia biznesu, świadczącego kompleksowe i konkurencyjne usługi dla przedsiębiorstw. Oczekiwany rezultatem planowanej interwencji będzie zwiększenie nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w relacji do PKB.</p>	
Opis	<p>Dla podniesienia konkurencyjności i innowacyjności MŚP konieczne jest uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych/parków biznesowych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, sprzyjających lokalizowaniu nowych inwestycji i przyciąganiu zewnętrznych inwestorów. Wsparciem objęte zostaną zadania dotyczące uporządkowania i przygotowania terenów inwestycyjnych, w szczególności prace studyjno-koncepcyjne, badania geotechniczne, kompleksowe wyposażenie w media, modernizacja wewnętrznej infrastruktury komunikacyjnej. W ramach inwestycji w zakresie terenów inwestycyjnych wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną – jako uzupełniający element projektu dotyczącego kompleksowego przygotowania terenu inwestycyjnego - stanowiąc mogą jedynie mniejszą część budżetu projektu. Projekty te uwarunkowane będą zapewnieniem właściwego dostępu do terenów inwestycyjnych finansowanego ze środków własnych beneficjenta lub w ramach projektu komplementarnego ze środków EFSI w ramach CT 4, CT 7 lub CT 9 zgodnie z warunkami określonymi w UP. Projekty mające na celu przygotowanie stref aktywności gospodarczej będą realizowane pod warunkiem nie powielania dostępnej infrastruktury, chyba, że limit dostępnej powierzchni został wyczerpany.</p> <p>By wykorzystać w pełni potencjał województwa należy stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarki regionu poprzez wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości i inkubatorów akademickich. Zgodnie z zapisami UP wsparcie infrastrukturalne inkubatorów możliwe będzie tylko w incydentalnych i uzasadnionych przypadkach, gdy w wyniku realizacji RIS3 nastąpi silna koncentracja przedsiębiorstw z kluczowej branży/branż, o konkretnym zapotrzebowaniu.</p> <p>W celu osiągnięcia lepszych warunków rozwoju przedsiębiorstw należy zapewnić im dostęp do profesjonalnych usług okołobiznesowych. Profesjonalizacja usług dla MŚP będzie uwzględniać gamę dotychczas oferowanych przez IOB jak również pakiety nowych usług dostosowanych do specyfiki konkretnych potrzeb. Dostęp do tych usług zostanie zapewniony poprzez realizację projektu systemowego polegającego na sieciowaniu podkarpackich instytucji otoczenia biznesu za pośrednictwem elektronicznej platformy. Platforma ta będzie pełniła funkcje centrum usług okołobiznesowych dla MŚP z województwa podkarpackiego, gdzie przedsiębiorstwa będą mogły zapoznać się z ofertą usługową jak również zgłaszać zapotrzebowanie na nowe usługi (mechanizm popytowy). Obok finansowania usług doradczych, zostanie udzielone wsparcie IOB na rzecz profesjonalizacji usług w zakresie niezbędnym do ich świadczenia.</p> <p>Udzielane będzie wsparcie dla sieciowania przedsiębiorstw poprzez powstawanie i rozwój inicjatyw przyczyniających się do wzmocnienia konkurencyjności MŚP aktywnie uczestniczących w sieciach współpracy i umacnianie ich pozycji. Konkurencyjność firm uczestniczących w sieci współpracy, bazować będzie na budowaniu marki lub oferty wokół wspólnych produktów i/lub usług.</p> <p>Dostosowane do potrzeb potencjalnych inwestorów otoczenie gospodarcze uzupełnione zostanie realizacją kompleksowych i skoordynowanych działań wzmacniających rangę regionalnej gospodarki obejmujących m.in. promocję gospodarczą regionu i stref aktywności gospodarczej w wymiarze krajowym i międzynarodowym.</p>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie tworzenia nowej i istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego, • wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości/akademickich, • promocja gospodarcza regionu i stref aktywności gospodarczej w wymiarze krajowym i międzynarodowym,

	<ul style="list-style-type: none"> • profesjonalizacja usług IOB.
Typy beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, • jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, • jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, • podmioty zarządzające inkubatorami przedsiębiorczości/akademickimi, • instytucje otoczenia biznesu, • porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.
Grupy docelowe	przedsiębiorstwa
Terytorialny obszar realizacji:	Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa. Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentu wspierającego rozwój terytorialny (ZIT). Dodatkowo, planuje się przeprowadzenie dedykowanych konkursów dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu, tj. MOF Krosno , Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola.
<p>Priorytet inwestycyjny PI 3c</p>	
Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY</p> <p>Ograniczony spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw</p> <p>Różnice w przeciętnych inwestycjach na przestrzeni ostatnich lat nie zostały istotnie zniwelowane, nawet w okresie dobrej koniunktury gospodarczej W dalszym ciągu występuje spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Taka sytuacja regionu wydaje się być wystarczającym uzasadnieniem dla wsparcia inwestycyjnego sektora przedsiębiorstw na dużą skalę w kolejnym okresie programowania, a jednocześnie wydaje się uwzględniać specyfikę regionu. Dostęp do finansowania nowoczesnych technologii ułatwi szybszy rozwój małym i średnim przedsiębiorstwom i pozwoli na zniwelowanie dynamiki spadku udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej ich liczbie. Przewidywane wsparcie ukierunkowane będzie na wzmocnienie potencjału innowacyjnego i zwiększenie inwestycji rozwojowych przedsiębiorstw. Nastąpi wzrost wykorzystania innowacji skutkujących trwałym rozwojem, a także wzrost wydajności i efektywności gospodarki. Rezultatem planowanej interwencji będzie zwiększenie nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach co pozwoli na zniwelowanie tendencji spadkowej udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw.</p>	
Opis	<p>W celu osiągnięcia jak największej efektywności wsparcia, szczególny nacisk zamierza się położyć na wspieranie projektów wykorzystujących potencjały regionu, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej jest lub może być ponadprzeciętnie wysoka. Wspierane będą działania związane z rozwojem istniejących MŚP ukierunkowane na wdrażanie nowych technologii i innowacji czego wynikiem będzie wprowadzenie nowego lub ulepszony produktu albo usługi. W ramach tego priorytetu inwestycyjnego finansowanie uzyskają projekty dotyczące masowej produkcji będące wynikiem prowadzonych prac B+R.</p> <p>W celu zwiększenia tzw. efektu mnożnikowego interwencji, przewiduje się w ramach PI 3c zastosowanie instrumentów finansowych.</p> <p>Dla podniesienia konkurencyjności i innowacyjności MŚP konieczne jest zwiększenie zastosowania w działalności przedsiębiorstw technik informacyjno-komunikacyjnych. Planowana interwencja ma na celu wzmocnienie więzi pomiędzy współpracującymi przedsiębiorstwami poprzez stosowanie nowoczesnych kanałów współpracy, automatyzację procesów biznesowych i wymiany danych. Wykorzystanie TIK przyczyni się do rozwoju e-handlu. Dofinansowanie przeznaczone zostanie również na wykorzystanie TIK w relacjach pomiędzy przedsiębiorcą a klientem końcowym (B2C).</p>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie rozwoju istniejących MŚP poprzez dofinansowanie projektów inwestycyjnych ukierunkowanych na wprowadzenie nowego lub ulepszony produktu albo usługi oraz inwestycje na rzecz poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw służące poprawie konkurencyjności produkcji, • wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez instrumenty finansowe, • wsparcie rozwoju nowo powstałych przedsiębiorstw w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzenia i udostępniania usług elektronicznych.
Typy beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, • podmioty zarządzające instrumentami finansowymi
Grupy docelowe	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
Terytorialny obszar realizacji	Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020*, Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2015 r. w związku z decyzją

wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2015) 910 z dnia 12 lutego 2015 r. przyjmującą Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, s.77-94

Podsumowując można stwierdzić, że spośród trzech omówionych programów pomocowych największe możliwości (biorąc pod uwagę kryteria jakie należy spełnić w procesie aplikowania o wsparcie finansowe) przedsiębiorstwom oraz ośrodkom innowacji, stwarza Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020. W szczególności działania przewidziane w ramach priorytetów inwestycyjnych 1a i 1 b celu tematycznego 1 dają wiele możliwości wsparcia tworzenia innowacji w obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło.

Strona | 293

Działania wspierające rozwój innowacji, z których będą mogły skorzystać również przedsiębiorstwa oraz inne podmioty działające na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło, prowadzone będą także w ramach innych programach realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej:

4. **Interreg Region Morza Bałtyckiego 2014-2020:**

- Priorytet 1 *Potencjał dla innowacji* – obejmuje działania wzmacniające zdolność RMB do tworzenia i komercjalizacji innowacji:
 - Cel szczegółowy 1.1 „Infrastruktura badań i innowacji” – wspieranie wdrażania innowacji przez rynek w oparciu o zwiększony potencjał infrastruktury badań i innowacji oraz jej użytkowników
 - Cel szczegółowy 1.2 „Inteligentna specjalizacja” – zwiększenie szans na rozwój w oparciu o większy potencjał uczestników innowacji do stosowania podejścia inteligentnej specjalizacji
 - Cel szczegółowy 1.3 „Innowacje nietechnologiczne” – wspieranie efektywności Regionu Morza Bałtyckiego w zakresie innowacji nietechnologicznych w oparciu o większy potencjał uczestników innowacji¹⁶⁸.

5. **Interreg Europa 2014-2020:**

- Oś priorytetowa 1 *Badania naukowe, postęp technologiczny i innowacje:*
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach EWT, związanych z infrastrukturą badań i innowacji i podnoszeniem zdolności
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach EWT, wspierających wprowadzanie innowacji przez podmioty prowadzące działalność w ramach regionalnych łańcuchów innowacji w obszarach „inteligentnej specjalizacji” i szans innowacyjnych.
- Oś priorytetowa 2 *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw:*
 - Poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w szczególności programów celu Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach, EWT, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiąganiu wzrostu gospodarczego oraz wprowadzaniu innowacji na wszystkich etapach ich cyklu życia¹⁶⁹.

6. **Interreg Europa Środkowa 2014-2020:**

- Oś priorytetowa 1 *Współpraca w zakresie innowacji na rzecz zwiększenia konkurencyjności Europy Środkowej:*

¹⁶⁸ Za: *Interreg Region Morza Bałtyckiego 2014-2020*

¹⁶⁹ Za: *Interreg Europa 2014-2020*

- Poprawa trwałych powiązań pomiędzy podmiotami środkowoeuropejskich systemów innowacji w celu wzmocnienia regionalnej zdolności innowacyjnej
- Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności związanych z przedsiębiorczością w celu wspierania innowacji gospodarczej i społecznej w regionach Europy Środkowej¹⁷⁰.

Dla obszarów wiejskich krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego szczególne znaczenie będzie miał realizowany **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020**. Celem PROW 2014-2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. W ramach programu realizowane będą następujące priorytety dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich:

- Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
- Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
- Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
- Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
- Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
- Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich¹⁷¹.

W ramach PROW realizowane będzie łącznie 15 działań:

- Transfer wiedzy i działalność informacyjna (celem działania jest zwiększanie bazy wiedzy i innowacyjności na obszarach wiejskich, wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją, a także promocja uczenia się przez całe życie, w celu zwiększania potencjału ludzkiego w sektorach rolnym i leśnym)
- Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (celem działania jest wzmocnienie mechanizmów transferu wiedzy i innowacji poprzez doradztwo dostosowane do indywidualnych potrzeb rolników lub właścicieli lasów)
- Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych (celem działania jest wsparcie rynku produktów rolnej o wysokiej, ponadstandardowej, potwierdzonej jakości produkcji)
- Inwestycje w środki trwałe (działanie wspierające inwestycje materialne lub niematerialne)
- Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych
- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (obejmuje obszary tematyczne: Premie dla młodych rolników, Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne, Restrukturyzacja małych gospodarstw, Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych)
- Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (celem działania jest wsparcie rozwoju infrastruktury wiejskiej oraz odnowy wsi, co przyczyni się do poprawy warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej)
- Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów
- Tworzenie grup i organizacji producentów
- Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

¹⁷⁰ Za: *Interreg Europa Środkowa 2014-2020*

¹⁷¹ Za: <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020> (29.06.2015)

- Rolnictwo ekologiczne (nowe działanie, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej)
- Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami
- Współpraca
- Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatyw LEADER (rozwój lokalny kierowany przez społeczność, projekty LEADER mogą być realizowane na obszarach wiejskich całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 20 000)¹⁷².

Dla przyszłego rozwoju innowacji na obszarze funkcjonalnym Krosno-Jasło ważne będzie również wpieranie już istniejących instytucji działających na rzecz tworzenia innowacji w tym regionie. Do tych instytucji możemy zaliczyć:

- Punkt Kontaktowy Regionalnego Centrum Transferu Innowacji
- Centrum Transferu Technologii, Innowacji i Informatyzacji działające w strukturze Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego
- Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o.

W poniższej tabeli dokonano szczegółowej charakterystyki wymienionych instytucji w obszarze działań wspierających rozwój innowacji.

Tabela 60. Instytucjonalne wsparcie tworzenia innowacji

Instytucja	Charakterystyka	Wsparcie w procesie tworzenia innowacji
Punkt Kontaktowy Regionalnego Centrum Transferu Innowacji	Udziela informacji o zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródeł finansowania i wdrażania innowacji oraz zawierania kontaktów przedsiębiorców z uczelniami i jednostkami badawczymi województwa podkarpackiego	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie kanałów wymiany informacji pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym a sferą przedsiębiorczości, • inicjowanie mechanizmów innowacyjnego rozwoju regionalnego poprzez stymulowanie do realizacji partnerskich projektów, m.in. badawczych, wdrożeniowych (przedsiębiorstwo-uczelnia, przedsiębiorstwo-przedsiębiorstwo), • wsparcie w procesach transferu technologii, • poszukiwanie zastosowań nowopowstałych technologii na podkarpackich uczelniach, • poszukiwanie technologii dla przedsiębiorców, wykorzystując wiedzę podkarpackich uczelni. • prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym oraz wzmacniania świadomości proinnowacyjnej przedsiębiorców za pośrednictwem witryny internetowej, spotkań informacyjnych, szkoleń, seminariów; • promocja dobrych praktyk w zakresie działań proinnowacyjnych
Centrum Transferu Technologii, Innowacji i Informatyzacji	Działania Centrum obejmują budowanie kompleksowej oferty dla MSP, efektywne wspieranie transferu technologii i know-how oraz podnoszenie kwalifikacji MSP Oferta CTTIil jest skierowana do małych i średnich przedsiębiorstw, aktywnych na polu innowacyjności i transferu technologii, które poszukują informacji i usług w tym zakresie	<ul style="list-style-type: none"> • pośrednik między sferą gospodarki i sferą nauki, • wspieranie powstawania klastrów (głównie w branżach: lotniczej, elektromaszynowej, drzewnej, chemicznej i przetwórstwa spożywczego • współpraca z siecią ekspertów i instytucji specjalizujących się w określonych dziedzinach.
Krośnieński Inkubator	Celem działalności Inkubatora jest wspieranie rozwoju małych i średnich	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo biznesowe (kształtowanie profilu firmy, dostęp do pomocy prawnej, patentowej, pomoc

¹⁷² Za: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Technologiczny „KRINTECH”	przedsiębiorstw na terenie województwa podkarpackiego poprzez pomoc w założeniu firmy i opiekę na początku działalności	w pozyskaniu zewnętrznego finansowania, dostęp do ekspertów technologicznych),
---------------------------	---	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.rsi.podkarpackie.pl/Strony/Regionalne-Centrum-Transferu-Innowacji-i-Siec-Punktow-Kontaktowych.aspx> (05.07.2015); <http://www.rarr.rzeszow.pl> (05.07.2015); <http://www.krintech.pl/index.php/oferta> (05.07.2015)

Oczekiwana jest dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarze funkcjonalnym w związku z posiadanym potencjałem, kluczowymi specjalizacjami województwa podkarpackiego i małopolskiego oraz planowanymi kierunkami rozwoju kraju i Unii Europejskiej.

Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej określone w perspektywie 2020 roku odnajdziemy w przygotowanym przez Komisję Europejską dokumencie *Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth* (tł. „Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”)¹⁷³, który zastąpił wcześniejszy dokument - Strategię Lizbońska.

Strategia Europa 2020 jest zorientowana na powrót UE, po zawirowaniach wywołanych przez światowy kryzys finansowy, na ścieżkę trwałego rozwoju, poprzez wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia. Dokument uwzględnia stojące przed całą Europą wyzwania rozwojowe, do których zaliczyć należy m.in.: nasilające się zjawisko globalizacji, internacjonalizacji, starzenia się społeczeństwa oraz potrzebę racjonalnego wykorzystania zasobów i potencjałów rozwojowych. Z uwagi na okres w jakim powstała strategia – globalny kryzys gospodarczy – jej zapisy w znacznej mierze stanowią niejako odpowiedź na szereg zachodzących w przestrzeni społeczno-gospodarczej negatywnych zmian.

Celem Strategii Europa 2020 jest poprawa konkurencyjności Europy w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym przy jednoczesnej poprawie standardów życia jej mieszkańców. Efektem jej realizacji ma być gospodarka oparta na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy a zarazem zachowująca dbałość o spójność społeczną.

U podstaw Strategii Europa 2020 leżą trzy wzajemnie powiązane ze sobą **priorytety rozwojowe**¹⁷⁴:

- Rozwój inteligentny:** rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Rozwój inteligentny oznacza poprawę sytuacji w obszarze:
 - Edukacji (podnoszenie kwalifikacji zawodowych, zachęcanie do podejmowania nauki na różnych poziomach).
 - Badań naukowych i innowacji (tworzenie nowych produktów i usług zwiększających wzrost gospodarczy i zatrudnienie a także przyczynienie się do rozwiązywania problemów społecznych).
 - Spółeczeństwa cyfrowego (rozwój i powszechne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych).
- Rozwój zrównoważony:** kreowanie i wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej. Priorytet ten oznacza w szczególności:
 - Budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, korzystającej z zasobów w sposób racjonalny i oszczędny.

¹⁷³ European Commission, Communication from the Commission: *Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, 3.3.2010, Com (2010) 2020.

¹⁷⁴ Ibidem, s. 9-18.

- Ochronę środowiska naturalnego, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zapobieganie utracie bioróżnorodności.
 - Wykorzystanie pierwszoplanowej pozycji Europy do opracowania nowych, przyjaznych dla środowiska technologii i metod produkcji.
 - Wprowadzenie efektywnych, inteligentnych sieci energetycznych.
 - Wykorzystanie sieci obejmujących całą UE do zapewnienia dodatkowej przewagi rynkowej firmom europejskim (zwłaszcza małym przedsiębiorstwom produkcyjnym).
 - Poprawienie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, zwłaszcza w odniesieniu do MŚP.
 - Pomaganie konsumentom w dokonywaniu świadomych wyborów.
3. **Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu:** wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Realizacja tego priorytetu nastawiona jest głównie na:
- Podniesienie stopy zatrudnienia w Europie, zwłaszcza dla kobiet, młodych ludzi i pracowników starszych wiekiem.
 - Pomaganie młodym ludziom w przewidywaniu zmian i radzeniu sobie z nimi dzięki inwestycjom w podnoszenie kwalifikacji i szkolenia.
 - Modernizację rynków pracy i systemów opieki społecznej.
 - Zagwarantowanie, że cała UE odniesie korzyści ze wzrostu.

Realizacja założeń Strategii Europa 2020 przebiega w obszarze **5 celów rozwojowych**, monitorowanych na podstawie określonego zbioru wskaźników, które zgodnie z założeniami strategii mają zostać osiągnięte do roku 2020¹⁷⁵:

- **CEL 1: osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%**, wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lat, w tym poprzez zwiększenie zatrudnienia młodzieży, osób starszych i pracowników nisko wykwalifikowanych oraz skuteczniejszą integrację legalnych imigrantów.
- **CEL 2: poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej**, w szczególności z myślą o tym, aby łączny poziom inwestycji publicznych i prywatnych w tym sektorze osiągnął 3% PKB; ponadto Komisja Europejska opracuje wskaźnik odzwierciedlający efektywność działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.
- **CEL 3: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%**, w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%. Unia Europejska zdecydowana jest podjąć decyzję o osiągnięciu do 2020 r. 30-procentowej redukcji emisji gazów cieplarnianych w porównaniu z poziomami z 1990 r., o ile inne kraje rozwinięte zobowiążą się do porównywalnych redukcji emisji, a kraje rozwijające się wniosą wkład na miarę swoich zobowiązań i możliwości.
- **CEL 4: podniesienie poziomu wykształcenia**, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.
- **CEL 5: wspieranie włączenia społecznego**, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

W poniższej tabeli przedstawiono syntetyczne zestawienie celów rozwojowych Strategii Europa 2020.

¹⁷⁵ European Commission, Communication from the Commission: *Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, 3.3.2010, Com (2010) 2020, s. 8-9.

Tabela 61. Cele rozwojowe Strategii Europa 2020

Cele rozwojowe	Wskaźnik	Wartość wskaźnika w 2020 roku
1. Zatrudnienie	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata	wskaźnik zatrudnienia na poziomie 75%
2. Badania i rozwój	Nakłady na B+R (w % PKB)	3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój (B+R)
3. Zmiany klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii	Emisja gazów cieplarnianych (1990 =100)	Wskaźnik „20/20/20” w zakresie klimatu i energii – zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z 1990 r., zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 20%
	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	
	Zużycie energii pierwotnej	
4. Edukacja	Odsetek osób zbyt wcześnie kończących naukę	poniżej 10%
	Odsetek osób w wieku 30–34 lat z wykształceniem wyższym lub równoważnym	powyżej 40%
5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym	zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych)	
	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej	

Źródło: European Commission, Communication from the Commission: *Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, 3.3.2010, Com (2010) 2020, s. 8-9.

Instrumentami w zakresie realizacji celów Strategii Europa 2020 są opracowywane przez państwa członkowskie Krajowe Programy Reform oraz przygotowane przez Komisję Europejską **inicjatywy przewodnie** (ang. flagship initiatives), realizowane na poziomie całej Unii, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Każdemu z trzech priorytetów rozwojowych przypisano określone inicjatywy przewodnie¹⁷⁶:

1. Rozwój inteligentny:

- „**Unia Innowacji**” – inicjatywa ukierunkowana na poprawę warunków ramowych dla tworzenia innowacji oraz na efektywne wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej i innowacji do rozwiązania najważniejszych problemów społecznych i gospodarczych wskazanych w Strategii Europa 2020, takich jak: zmiany klimatu, efektywność energetyczna i efektywność względem zasobów, zdrowie oraz zmiany demograficzne
- „**Młodzież w drodze**” – inicjatywa nastawiona na poprawę wyników i podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej oraz na poprawę jakości wszystkich poziomów kształcenia i szkolenia w UE, łącząc doskonałość z ideą sprawiedliwości, poprzez wspieranie mobilności studentów i stażystów oraz poprawę sytuacji młodzieży na rynku pracy
- „**Europejska agenda cyfrowa**” – zmierza do osiągnięcia trwałych korzyści gospodarczych i społecznych związanych z jednolitym rynkiem cyfrowym, poprzez wykorzystanie bardzo szybkiego Internetu i aplikacji interoperacyjnych, co w praktyce oznacza szerokopasmowy dostęp do Internetu dla wszystkich do roku 2013 oraz dostęp do łączności o dużo większej prędkości transmisji danych (30 Mb/s i więcej) dla wszystkich do roku 2020

2. Rozwój zrównoważony:

- „**Europa efektywnie korzystająca z zasobów**” – celem inicjatywy jest wsparcie zmiany w kierunku niskoemisyjnego i efektywniej korzystającego z zasobów społeczeństwa, które racjonalnie korzysta ze wszystkich swoich zasobów. Należy także dążyć do uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i energii, do ograniczenia emisji CO₂, do

¹⁷⁶ European Commission, Communication from the Commission: *Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, 3.3.2010, Com (2010) 2020, s. 10-18.

zwiększenia konkurencyjności oraz działań na rzecz większego bezpieczeństwa energetycznego.

- **„Polityka przemysłowa w erze globalizacji”** – inicjatywa jest nastawiona na rozwiązywanie problemów związanych z globalizacją i przystosowaniem procesów produkcji i produktów do wymogów niskoemisyjnej gospodarki. Zakłada poprawę warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza MŚP oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurowania w skali globalnej.

3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu:

- **„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”** – celem programu jest stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy w związku z rosnącym poziomem bezrobocia oraz zapewnienie trwałości modeli społecznych, poprzez wzmocnienie pozycji obywateli realizowane w oparciu o działania umożliwiające im zdobywanie nowych umiejętności.
- **„Europejski program walki z ubóstwem”** – inicjatywa dąży do zapewnienia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej i ma na celu zwiększenie świadomości i uznanie podstawowych praw osób ubogich i wykluczonych społecznie, dając im szanse godnego życia i aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym.

Za pośrednictwem wymiennych wyżej siedmiu inicjatyw przewodnich Unia Europejska chce do 2020 roku zrealizować przyjęte cele rozwojowe.

Do dokumentów dotyczących planowania kierunków rozwoju Polski należy zaliczyć dwie strategie:

- długookresową („*Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*”)
- średniookresową („*Strategia Rozwoju Kraju 2020*”)

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności¹⁷⁷

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030 to dokument, który określa główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego kraju w perspektywie 2030 roku. Strategia uwzględnia szereg uwarunkowań będących następstwem zmian społecznych, politycznych, ekonomicznych i gospodarczych w ujęciu wewnętrznym jak i zewnętrznym. Opiera się na diagnozie przedstawionej w Raplocie Polska 2030 - Wyzwania Rozwojowe, który zgodnie z zaleceniem Ministra Rozwoju Regionalnego stanowi podstawę diagnostyczną dla wszystkich tworzonych obecnie strategii w Polsce.

Celem głównym Strategii jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB na mieszkańca w Polsce w relacji do UE. Zgodnie z zapisami Strategii działania strategiczne realizowane są w **trzech obszarach strategicznych**, podzielonych na osiem części. Każdej z części podporządkowane są konkretne cele strategiczne oraz kierunki interwencji. Podział działań strategicznych przedstawia się według następującego układu:

I. Obszar strategiczny: Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki

1. Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna
 - Cel 1 - Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji,
 - Cel 2 - Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym,

¹⁷⁷ *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 11 stycznia 2013.

- Cel 3 - Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki,
- Cel 4 - Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki
- 2. Polska Cyfrowa
 - Cel 5 – Stworzenie Polski Cyfrowej
- 3. Kapitał ludzki
 - Cel 6 - Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”,
- 4. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
 - Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska

II. Obszar strategiczny: Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski

1. Rozwój regionalny
2. Transport
 - Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych,
 - Cel 9 - Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.

III. Obszar strategiczny: Efektywność i sprawność państwa

1. Sprawne państwo
 - Cel 10 – Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej,
2. Kapitał społeczny
 - Cel 11 – Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia Rozwoju Kraju 2020¹⁷⁸

Dokumentem średniookresowym wyznaczającym kierunki rozwoju Polski jest *Strategia Rozwoju Kraju 2020: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*. Określa ona kluczowe dla rozwoju kraju cele strategiczne, możliwe do sfinansowania w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Jest to dokument posiadający perspektywę średniookresową założeń strategicznych, które spójne są z założeniami *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju - Polska 2030*.

Zgodnie z **wizją** przyjętą w Strategii Polska w 2020 roku będzie krajem, który charakteryzuje **aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo**. Realizacja wizji przyczyni się do pozytywnych tendencji w zakresie¹⁷⁹:

- przekształceń instytucjonalnych utrwalających sprawne państwo (wyższa jakość funkcjonowania instytucji publicznych, aktywna rola kapitału społecznego),
- efektywnego rozwoju społeczno-gospodarczego i wysokiej konkurencyjności gospodarki (wzrost gospodarczy zapewniający Polsce 74-79% poziomu PKB per capita UE w 2020 r., gospodarka oparta na wiedzy, nowoczesna infrastruktura, rozwój kapitału ludzkiego - wiodącymi atutami konkurencyjności),
- spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej (większa spójność terytorialna, dostępność usług publicznych, szeroka skala szans rozwoju jednostki, mądra i efektywna integracja społeczna).

¹⁷⁸ *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012.

¹⁷⁹ *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012, s. 23-25.

Celem głównym Strategii Rozwoju Kraju 2020 jest **wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności**. Dokument wskazuje strategiczne zadania państwa, których realizacja jest niezbędna w celu wzmocnienia i przyśpieszenia procesów rozwojowych w perspektywie 2020 roku. Strategia wyznacza trzy zasadnicze obszary strategiczne, w których koncentrują się główne działania oraz niezbędne interwencje w perspektywie średniookresowej. Są to¹⁸⁰:

1. Sprawne i efektywne państwo.
2. Konkurencyjna gospodarka.
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W każdym z wymienionych obszarów strategicznych wyznaczono cele strategiczne oraz określono priorytetowe kierunki interwencji publicznej, co przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 62. Obszary strategiczne, cele Strategiczne oraz Priorytetowe kierunki interwencji publicznej strategii Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo	
Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem	
I.1.1. Uporządkowanie kompetencji umożliwiające realizację działań rozwojowych	
I.1.2. Zwiększenie efektywności instytucji publicznych	
I.1.3. Wprowadzenie jednolitych zasad e-gov w administracji (e-administracja)	
I.1.4. Poprawa jakości prawa	
I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego	
Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe	
I.2.1. Modernizacja struktury wydatków publicznych	
I.2.2. Poprawa efektywności środków publicznych	
I.2.3. Zwiększenie wykorzystania środków pozabudżetowych	
Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela	
I.3.1. Poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości	
I.3.2. Rozwój kapitału społecznego	
I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela	
I.3.4. Utrwalenie bezpieczeństwa narodowego	
Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka	
Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej	
II.1.1. Uzdrowienie finansów publicznych	
II.1.2. Zwiększenie stopy oszczędności i inwestycji	
II.1.3. Integracja ze strefą euro	
II.1.4. Rozwój eksportu towarów i usług	
Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki	
II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki	
II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie	
II.2.3. Zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego	
II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej	
Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki	
II.3.1. Wzrost popytu na wyniki badań naukowych	
II.3.2. Podwyższenie stopnia komercjalizacji badań	
II.3.3. Zapewnienie kadr dla B+R	
II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych	
Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego	
II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej	
II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego	
II.4.3. Zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej	
Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych	
II.5.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu	
II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych	

¹⁸⁰ Ibidem, s. 27.

II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych
Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami
II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej
II.6.3. Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii
II.6.4. Poprawa stanu środowiska
II.6.5. Adaptacja do zmian klimatu
Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
II.7.1. Zwiększenie efektywności zarządzania w sektorze transportowym
II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych
II.7.3. Udrożnienie obszarów miejskich
Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna.
Cel III.1. Integracja społeczna
III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym
III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych
Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych
III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych
Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
III.3.1. Tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych dla realizacji działań rozwojowych w regionach
III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich
III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich
III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej

Źródło: *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012

Strategia Rozwoju Kraju 2020 określa zatem, jakie kategorie interwencji są niezbędne dla przyspieszenia procesów rozwojowych Polski, a także stanowi punkt odniesienia dla dziewięciu strategii zintegrowanych, które powinny przyczynić się do realizacji jej celów.

Inteligentne specjalizacje

W dokumencie strategicznym *Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* zwraca się uwagę na konieczność dokonywania – zarówno na poziomie Unii, krajów członkowskich, jak i poszczególnych regionów – inteligentnych, mądrych wyborów, zwanych *inteligentnymi specjalizacjami (smart specialisations)*. Pojęcie *inteligentne specjalizacje* można odnieść do branż, w ramach których dany region jest najlepiej rozwinięty i ma predyspozycje do dalszego rozwoju.

Koncepcja inteligentnych specjalizacji jest o tyle istotna, że w nowej unijnej perspektywie finansowej 2014-2020 duża pula pieniędzy, ze środków przyznanych poszczególnym województwom w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, będzie rozdysponowana na projekty, których zakres tematyczny będzie mieścić się w ramach wybranych, wyspecjalizowanych obszarów, zgodnych z potencjałem danego regionu – czyli właśnie *inteligentnych specjalizacji*. W poprzedniej perspektywie finansowej wspierano każdy sektor gospodarki, co okazało się pomysłem nie do końca trafionym. W obecnej perspektywie finansowej zapowiedziano większą koncentrację środków na tych działaniach i branżach, które mogą dać największe efekty i pozwolą budować przewagę konkurencyjną danego regionu.

Każde województwo w Polsce indywidualnie określiło własne priorytety gospodarcze i społeczne i zdefiniowało swoje inteligentne specjalizacje, dzięki czemu mamy wiedzę na temat kierunków rozwoju danego regionu – na jakie branże stawia, w czym upatruje swojej szansy i jakich inwestorów

chce do siebie przyciągnąć. Poszczególne województwa stawiając na konkretne inteligentne specjalizacje, czyli branże priorytetowe dla rozwoju regionu, mogą liczyć na większe wsparcie finansowe na realizację tych projektów, których tematyka związana jest z inteligentnymi specjalizacjami.

Inteligentne specjalizacje województwa podkarpackiego

Strona | 303

W dokumencie pn. „*Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020*”¹⁸¹ znajdziemy informacje, że inteligentne specjalizacje województwa wybrano bazując przede wszystkim na regionalnych atutach i endogenicznych zasobach, w tym także w oparciu o aktualną i przyszłą działalność naukowo-badawczą i przedsiębiorczość. W strategii sprecyzowano i uzasadniono wybór dwóch inteligentnych specjalizacji wiodących i jednej inteligentnej specjalizacji wspomagającej.

Do inteligentnych specjalizacji wiodących zaliczono **lotnictwo i kosmonautykę** oraz „**jakość życia**”. Natomiast za inteligentną specjalizacją wspomagającą uznano **informatykę i komunikację (ICT)**.

Za wyborem **lotnictwa i kosmonautyki** przemawiał fakt, że około 90% potencjału polskiego przemysłu lotniczego jest skupione w klastrze Dolina Lotnicza, z siedzibą w Rzeszowie. Co więcej Dolina Lotnicza jest zaliczana do najszybciej rozwijających się klastrów lotniczych świata. Rozwój ten dotyczy potencjału produkcyjnego, wdrażania najnowocześniejszych technologii oraz budowy nowych centrów badawczo-rozwojowych i biur konstrukcyjnych. W ciągu ostatnich 10 lat w rozwój przedsiębiorstw Doliny Lotniczej zainwestowano ponad 1,5 miliarda USD. Nie dziwi zatem, że lotnictwo i kosmonautyka stanowią wiodącą specjalizację województwa podkarpackiego.

Drugą inteligentną specjalizację wiodącą województwa podkarpackiego zdefiniowano jako „**jakości życia**”. Grupuje ona następujące obszary: produkcję i przetwórstwo żywności najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej, ekologiczne i zrównoważone rolnictwo i przetwórstwo, produkty regionalne i tradycyjne; zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, zdrowie (kliniki, sanatoria, domy seniora); eko-technologie: odnawialne źródła energii (energetyka rozproszona, turbiny wiatrowe, turbiny wodne, solary, panele słoneczne, kotły na biomasę, geotermia itd.); energooszczędne budownictwo (domy pasywne, zero energetyczne i plus energetyczne itd.), inteligentne budynki. W Strategii podkreślono również, że potencjał specjalizacji jakość życia jest wzmacniany posiadaniem przez region pięknego i czystego środowiska, a także poprawiającą się szybko infrastrukturą komunikacyjną.

Uzasadnieniem dla wyboru inteligentnej specjalizacji jakość życia są zasoby endogeniczne regionu oraz to, że znakomicie wyznacza ona przyszłą wizję województwa, jako regionu o najwyższej jakości życia. Ważne jest również to, że o ile inteligentna specjalizacja lotnictwo i kosmonautyka dotyczy przede wszystkim kilku największych miast województwa podkarpackiego, to specjalizacja jakość życia z założenia ma służyć inteligentnemu rozwojowi całego obszaru województwa podkarpackiego, w tym szczególnie środowiska wiejskiego i małych miejscowości.

Ostatnią inteligentną specjalizacją o charakterze wspomagającym jest **informatyka i telekomunikacja (ICT)**. Branżę tę uznano za istotną z punktu widzenia każdej specjalizacji i dziedziny życia w regionie. Uzasadnieniem wyboru informatyki i telekomunikacji jako specjalizacji wspomagającej są jednoznacznie zdefiniowane potrzeby społeczeństwa i gospodarki, związane z rozwojem cyfrowym. Ponadto wybór ICT związany jest także z pobudzaniem popytu na przystępne, dobrej jakości i interoperacyjne usługi. Szczególne znaczenie ma rozwój szerokopasmowego Internetu.

¹⁸¹ *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)*,

Inteligentne specjalizacje województwa małopolskiego

Poszukując inteligentnych specjalizacji województwa małopolskiego musimy sięgnąć do dokumentu pn. „Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2014-2020”¹⁸², który jest programem strategicznym do „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020” w obszarze innowacyjna gospodarka. W Strategii innowacji czytamy, że do dziedzin kluczowych dla inteligentnej specjalizacji regionalnej zaliczono¹⁸³:

- 1) Nauki o życiu (*life sciences*)
- 2) Energię zrównoważoną
- 3) Technologie informacyjne i komunikacyjne
- 4) Chemię
- 5) Produkcję metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych
- 6) Elektrotechnikę i przemysł maszynowy
- 7) Przemysły kreatywne i czasu wolnego

Dziedzina **nauki o życiu** obejmuje obszary interdyscyplinarne leżące na pograniczu nauk medycznych, biologicznych i biochemicznych. Możemy tu mówić o takich przykładowych dziedzinach nauki jak: agrotechnika, nauki o zwierzętach, biochemia, biodynamika, bioinżynieria, bioinformatyka i biocomputing, biologia, biomateriały, inżynieria biomedyczna, systemy biomedyczne, inżynieria biomolekularna, biomonitoring, biofizyka, biotechnologia, biologia komórkowa, ekologia, medycyna, farmakologia, ochrona środowiska, nauki o żywieniu i żywności, genetyka i genomika, techniki obrazowania medycznego, biologia molekularna, nanotechnologia, neurobiologia, botanika, proteomika, inteligentne biopolimery, inżynieria tkankowa.

Uzasadnieniem dla wyboru tej dziedziny jako jednej z kluczowych dla inteligentnej specjalizacji regionalnej są m.in. nakłady przedsiębiorstw na działalność B+R, które w Małopolsce w dziedzinach nauk rolniczych, nauk przyrodniczych oraz nauk medycznych i nauk o zdrowiu stanowią znaczny odsetek ogólnych nakładów tego rodzaju w Polsce i udział ten systematycznie rośnie. Ponadto uzasadnieniem dla specjalizacji Małopolski w zakresie nauk o życiu jest także profil funkcjonujących w województwie funduszy seed i venture capital, a także profil kształcenia przyszłych kadr. Okazuje się bowiem, że znaczący odsetek studiujących w Polsce na kierunkach: produkcja i przetwórstwo, ochrona środowiska, a także kierunkach biologicznych oraz rolniczych naukę tę pobiera w województwie małopolskim.

W ramach kolejnej dziedziny - **energia zrównoważona**, można wyróżnić następujące podstawowe obszary specjalizacji regionalnej: czyste, niskoemisyjne technologie energetyczne obejmujące rozwój i wdrażanie technologii zwiększających efektywność procesów wytwarzania energii oraz redukujących ich negatywny wpływ na środowisko naturalne; rozwój i wdrażanie technologii wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych w tym biopaliw; efektywność energetyczna: rozwój i wdrażanie technologii służących redukcji zużycia energii; energetyka prosumencka obejmująca rozwój i wdrażanie technologii (np. materiały energooszczędne), metod oraz systemów wspierających

¹⁸² Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2014-2020, Departament Rozwoju Gospodarczego UMWM, czerwiec 2014.

¹⁸³ Ibidem, s. 32-37

budowę nowej formy organizacji rynku energii zorientowanego na odbiorcę końcowego – jednocześnie konsumenta i producenta energii.

Uzasadnienia dla wyboru tej dziedziny dopatruje się m.in. w danych o przemyśle, które wskazują na to, że obszarze wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, podmioty gospodarcze działające w Małopolsce uzyskują przewagę w zakresie dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu. Dodatkowo za wyborem tej specjalizacji przemawia profil funduszy venture i seed capital, które wspierają m.in. branże: energetyczną, energii odnawialnej i ochrony środowiska, a także ponad dwukrotnie przekraczające średnią wartości nakładów w projektach dofinansowanych ze środków UE w latach 2007-2013 przypadające na jednego zatrudnionego w tej dziedzinie.

Dziedzina **technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT)** obejmuje w szczególności wszelkie działania związane z produkcją i wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usługi im towarzyszące. Ponadto w obrębie specjalizacji ICT znajdują się także gromadzenie, przetwarzanie, udostępnianie informacji w formie elektronicznej z wykorzystaniem technik cyfrowych i wszelkich narzędzi komunikacji elektronicznej. W Regionalnej Strategii Innowacji podkreśla się, że szczególną rolę w zakresie dziedziny ICT pełnią multimedia oraz sektor kreatywny, wykorzystujący technologie informacyjne i komunikacyjne. Dodatkowo do tej dziedziny można również zaliczyć działalność z zakresu poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji.

Uzasadnieniem dla wyboru inteligentnej specjalizacji regionalnej technologie informacyjne i komunikacyjne są m.in. dane o nauce i wsparciu publicznym. Okazuje się bowiem, że w województwie małopolskim nakłady przedsiębiorstw na działalność B+R w branży związanej z informacją i komunikacją są ponad trzykrotnie wyższe niż średnio w Polsce. Ponadto o znaczeniu tej specjalizacji dla gospodarki regionalnej świadczy również profil funkcjonujących w województwie funduszy seed i venture capital. Fundusze te specjalizują się w finansowaniu technologii mobilnych, nowych mediów, oprogramowania, projektów sieciowych i internetowych oraz e-projektów. Dodatkowym ważnym czynnikiem mającym wpływ na możliwości rozwoju przedsiębiorstw działających w ramach specjalizacji ICT jest wysokiej jakości kapitał intelektualny zgromadzony w regionie. Ponadto dane dotyczące średniej wartości środków wydatkowanych w ramach projektów dofinansowanych z funduszy UE przypadających na jednego zatrudnionego, wskazują, że w zakresie telekomunikacji były one 16 razy wyższe niż średnia dla wszystkich analizowanych obszarów gospodarczych w województwie małopolskim.

Dziedzina **chemia** obejmuje nauki chemiczne, w szczególności programy związane z rozwojem i produkcją: nowych katalizatorów przeznaczonych do syntezy i recyklingu polimerów; materiałów kompozytowych przeznaczonych dla budownictwa i rozbudowy infrastruktury transportowej; materiałów koloidalnych ze ściśle zdefiniowaną nanostrukturą; nowych monomerów do otrzymywania polimerów; nowych polimerów; metod separacji i recyklingu materiałów odnawialnych; metod chemicznej modyfikacji biomateriałów, polimerów, materiałów kompozytowych; otrzymywania materiałów degradowanych oraz metod otrzymywania monomerów. Dziedzina uwzględnia także badania z zakresu inżynierii materiałowej.

Uzasadnieniem dla wyboru chemii jako inteligentnej specjalizacji regionalnej są wyniki przemysłu chemicznego funkcjonującego w Małopolsce, który w ostatnich latach był znaczącym eksporterem grup towarów w skali całego województwa. Ponadto znaczenie chemii jako specjalizacji regionalnej wspiera stosunkowo wysoka wartość wskaźnika jakim jest odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle w obszarze chemii. Wartość tego wskaźnika była również wysoka dla zaliczanego do specjalizacji regionalnej obszaru związanego z produkcją chemikaliów i wyrobów chemicznych.

Kolejna dziedzina - **produkcja metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych**, obejmuje w szczególności rozwój wyrobów metalowych na potrzeby elektryki i energetyki. Ponadto dziedzina ta uwzględnia także badania z zakresu inżynierii materiałowej. Z kolei wyrobami z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych są przede wszystkim: szkło, porcelana, ceramika, cement, wapno, gips.

Strona | 306

Za wyborem tej specjalizacji przemawia fakt, że metale i wyroby metalowe należą do najważniejszych produktów eksportowych województwa małopolskiego. Ponadto analiza danych o przemyśle ujawniła wyraźną przewagę działu produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń, w zakresie takich wskaźników jak dynamika produkcji sprzedanej przemysłu, udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach netto ze sprzedaży oraz nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle. Z kolei dział produkcja metali charakteryzuje się relatywną przewagą ze względu na wysoki odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych. Dodatkowym uzasadnieniem wyboru tej specjalizacji jest fakt, że w przypadku obszaru nauka i wsparcie publiczne, sekcję Produkcja metali w województwie małopolskim wyróżnia wyższy niż dla całego kraju poziom nakładów w sektorze przedsiębiorstw na działalność B+R na jednego zatrudnionego, a także prawie pięciokrotnie wyższa średnia wartość środków wydatkowanych w ramach projektów dofinansowanych z funduszy UE na jednego zatrudnionego, niż średnia we wszystkich analizowanych sekcjach i działach w województwie małopolskim. Natomiast w sekcji produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń, wartość tego wskaźnika czterokrotnie przekraczała wartość średnią.

Dziedzina **elektrotechnika i przemysł maszynowy** obejmuje przede wszystkim produkcję i rozwój wyrobów elektronicznych, optycznych, urządzeń elektrycznych i mechanicznych a także produkcję pojazdów samochodowych i pozostałego sprzętu transportowego.

Wybór tej specjalizacji pokierowany był jej istotnym znaczeniem dla zatrudnienia w regionie a także tym, że wyroby wymienionych wyżej przemysłów są filarami małopolskiego eksportu. Ponadto warto podkreślić, że ze względu na komplementarność tych przemysłów z produkcją metali i wyrobów metalowych w województwie małopolskim, wyroby tych przemysłów mogą w mniejszej mierze polegać na imporcie zaopatrzeniowym, dzięki czemu znaczna część wartości dodanej może pozostać w regionie.

Ostatnia dziedzina, czyli **przemysły kreatywne i czasu wolnego**, obejmuje głównie produkcję, wytwarzanie, wystawiennictwo jak i sprzedaż i produkcję dóbr chronionych prawami autorskimi, działalność kulturalną i branżę turystyczną. Powstająca w ramach tej specjalności wartość dodana nie jest tworzona w wyniku powtarzalnych, rutynowych czynności, lecz stanowi efekt kreatywnego przekształcania posiadanej i tworzonej wiedzy, w tym w wymiarze kulturowym.

Uzasadnieniem dla ujęcia tej dziedziny w ramach inteligentnej specjalizacji województwa małopolskiego są m.in. prawie trzykrotnie wyższe niż przeciętnie w Polsce nakłady na działalność B+R na jednego zatrudnionego w przedsiębiorstwach z branż związanych z informacją i komunikacją (działy zaliczane do przemysłów kreatywnych), a także wysoki na tle Polski, odsetek studentów kierunków artystycznych oraz architektury i budownictwa. Dodatkowo za takim wyborem przemawia wysoka wartość środków wydatkowanych w ramach projektów dofinansowanych z funduszy UE na jednego zatrudnionego w sekcji Informacja i komunikacja.

Podsumowując rozważania na temat kierunków rozwoju Unii Europejskiej, Polski oraz kluczowych specjalizacji województwa podkarpackiego i małopolskiego należy dojść do wniosku, że Europa stawia na rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu. Te kierunki rozwoju uwzględnione zostały w długookresowej strategii Polski do roku 2030 (gdzie wśród obszarów strategicznych wymienia się m.in. te związane podnoszeniem konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważeniem potencjału rozwojowego regionów Polski) oraz średniookresowej strategii rozwoju Polski do roku 2020 (gdzie za cel główny przyjęto wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności).

Z kolei kluczowe specjalizacje województwa podkarpackiego i małopolskiego zostały wyznaczone w oparciu o solidną analizę posiadanych potencjałów, przewag konkurencyjnych i możliwości rozwojowych tych regionów. Bazując na wynikach analizy wyznaczono *inteligentne specjalizacje*, w ramach których region Podkarpacia i Małopolski jest najlepiej rozwinięty i ma predyspozycje do dalszego rozwoju. Należy stwierdzić, że województwo podkarpackie zdecydowało się wybranie bardzo wąskiej listy zdecydowanie najważniejszych dla przyszłego rozwoju tego regionu branż. Na liście tej znalazły się dwie specjalizacje wiodące: lotnictwo i kosmonautyka oraz jakość życia, a także jedna specjalizacja wspomagająca: informatyka i telekomunikacja (ICT). Z kolei województwo małopolskie zastosowało nieco inne podejście i na liście kluczowych branż umieściło wszystkie te, które wykazują się w kilku wybranych obszarach przewagą nad innymi branżami w ujęciu regionalnym lub krajowym. Na liście inteligentnych specjalizacji województwa małopolskiego odnajdziemy zatem: nauki o życiu, zrównoważoną energię, technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT), chemię, produkcję metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych, elektrotechnikę i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego. Analiza inteligentnych specjalizacji obu województw pozwala stwierdzić, że niektóre kierunki rozwoju są identyczne (stawianie na branżę ICT), niektóre ze sobą korespondują (podkarpacka jakość życia i małopolskie nauki o życiu oraz przemysły czasu wolnego) a niektóre pozostają w relacji kooperacyjnej (małopolska produkcja metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych, a także elektronika i przemysł maszynowy mogą kooperować z podkarpackim lotnictwem i kosmonautyką).

Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym, zgodnie z kierunkami rozwoju województwa podkarpackiego i jego inteligentnych specjalizacji – będzie jednym z największych wyzwań Strategii Rozwoju Beskidu Niskiego.

W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020* jako strategiczne sektory gospodarki województwa podkarpackiego wskazano następujące sektory: elektromaszynowy (głównie lotniczy), informatyczny, chemiczny, farmaceutyczny, rolno-spożywczy, turystyczny i usługi logistyczne¹⁸⁴.

Z kolei *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji* do inteligentnych specjalizacji regionalnych, tj. dziedzin, na których będzie opierał się rozwój województwa podkarpackiego, wymienia: lotnictwo i kosmonautykę (specjalizacja wiodąca), jakość życia (specjalizacja wiodąca) oraz informatykę i telekomunikację (specjalizacja wspomagająca). W ramach inteligentnej specjalizacji wiodącej jakość życia zgrupowano:

¹⁸⁴ *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020*, Samorząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, sierpień 2013.

- produkcję i przetwórstwo żywności najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej, ekologiczne i zrównoważone rolnictwo i przetwórstwo, produkty regionalne i tradycyjne;
- zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, zdrowie i dobrostan (kliniki, sanatoria, domy seniora, centra rekreacyjno-wypoczynkowe, zakłady odnowy biologicznej, centra dietetyczne);
- eko-technologie: odnawialne źródła energii (energetyka rozproszona, smart grids, turbiny wiatrowe, turbiny wodne, solary, panele słoneczne, kotły na biomasę, geotermia, itd.);
- energooszczędne i inteligentne budownictwo (domy pasywne, zeroenergetyczne i plusenergetyczne itd.)¹⁸⁵.

Dodatkowo wskazano sektory wysokiej szansy, które w przyszłości mogą stać się kolejnymi inteligentnymi specjalizacjami regionu, : przemysł motoryzacyjny, chemiczny, mineralny i hutniczo-metalurgiczny¹⁸⁶.

Natomiast Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych przy współpracy z samorządem województwa podkarpackiego, na podstawie obserwacji napływu inwestycji do tego województwa, stworzyła listę tzw. sektorów wysokich szans. Obejmuje ona sektory: lotniczy, informatyczny i odlewniczy¹⁸⁷.

Mimo pewnych rozbieżności w przedstawionych powyżej listach sektorów i branż ważnych dla rozwoju gospodarczego województwa podkarpackiego, widoczna jest jedna dziedzina, która pojawia się w każdym zestawieniu, tj. lotnictwo. Szczególne szanse na dalszy rozwój w tym kierunku ma Krosno, jeden z ośrodków Doliny Lotniczej. Dla obszarów wiejskich powiatów jasielskiego i krośnieńskiego istotne jest wskazanie jakości życia jako specjalizacji wiodącej w województwie podkarpackim – znaczny udział obszarów rolnych oraz walory przyrodnicze w naturalny sposób predestynują te tereny do rozwoju w kierunku turystyki i ekologii.

Gospodarcze tradycje **powiatu jasielskiego** związane są z górnictwem naftowym i gazownictwem oraz przemysłem szklarskim. Stąd też znaczenie przemysłu rafineryjnego, chemicznego i szklarskiego w tym regionie, ale również budowlanego, meblarskiego i spożywczego (przetwórstwo warzyw i owoców, przetwórstwo mięsne) czy cukiernictwa. Dla gospodarki lokalnej znaczenie ma również rolnictwo, stanowiące źródło utrzymania na wielu mieszkańców. Grunty orne stanowią 35,2% powierzchni powiatu, przy czym wartość ta jest silnie zróżnicowana w gminach. Największy udział gruntów orných w ogóle powierzchni gminy dotyczy gmin Tarnowiec (53,7%), Brzyska (50,9%) i Jasło (50,2%). Uwarunkowania rozwoju powiatu wyznaczają również obszary leśne (średnia lesistość powiatu wynosi 37,3%, przy czym w gminie Krempna kształtuje się na poziomie 74,8%, oraz walory przyrodnicze. Na terenie czterech gmin powiatu jasielskiego (Dębowiec, Krempna, Nowy Żmigród i Osiek Jasielski) rozciąga się Magurski Park Narodowy, występują ponadto obszary chronionego krajobrazu oraz parki krajobrazowe. Liczne atrakcje przyrodnicze, szlaki turystyczne i zabytki powiatu jasielskiego sprzyjają rozwojowi turystyki i rekreacji. Szczególną ich formą jest agroturystyka i enoturystyka, czyli turystyka opierająca się na odradzających się tradycjach winiarskich na Podkarpaciu. W powiecie jasielskim

¹⁸⁵ Za: *Wiodące branże województwa podkarpackiego – inteligentne specjalizacje regionalne*. Opracowanie wykonane przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne we współpracy z Podkarpackim Ośrodkiem Badań Regionalnych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Rzeszów 2014.

¹⁸⁶ Za: *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)*, Rzeszów 2015.

¹⁸⁷ Za: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Województwo podkarpackie*. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. w Instytucje Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa, grudzień 2014.

winnice działają m.in. w Jareniówce, Kołaczycach, Trzcinicy, Przysiekach, Zarzeczcu, Błażkowej, Siepietnicy czy Bączalu Dolnym.

Powiat krośnieński charakteryzuje się rolniczo-przemysłowym charakterem gospodarki, z długoletnimi tradycjami wydobywczymi i przetwórczymi związanymi ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego. Znaczna część ludności utrzymuje się pracy w rolnictwie – 35,4% powierzchni powiatu zajmują grunty orne (58,7% w gminie Miejsce Piastowe, 55,7% w gminie Jedlicze, 51,1% w gminie Iwonicz-Zdrój, 50,2% w gminie Chorkówka). W rolnictwie dominuje uprawa zbóż, ogrodnictwo, chów bydła i trzody chlewnej, ale na terenie powiatu znajdują się także winnice (m.in. w Łękach Strzyżowskich, Jedliczach, Przybówce, Korczyni i Kombornii). W przemyśle powiatu krośnieńskiego szczególne znaczenie mają branże wydobywcza (ropa naftowa, gaz ziemny, kruszywa, glina), spożywcza (przetwórstwo warzyw i owoców, przetwórstwo mięsa), produkcja szkła i wyrobów ze szkła oraz produkcja drewna i mebli. Zasoby wód leczniczych są podstawą funkcjonowania dwóch uzdrowisk: Iwonicz-Zdrój i Rymanów-Zdrój. Obszar powiatu krośnieńskiego cechuje się również bardzo dużą wartością przyrodniczo-krajobrazową i atrakcyjnością turystyczną. Lesistość powiatu wynosi średnio 35,8%, jednak różnice między gminami są bardzo duże: od 3,8% w Krościenku Wyżnym do 64,6% w Jaślickach. Znaczną część powiatu stanowią obszary objęte ochroną prawną, wśród których wyróżnić można Magurski Park Narodowy (gmina Dukla), Parki Krajobrazowe: Jaślicki i Czarnorzecko-Strzyżowski, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary objęte ochroną w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. W oparciu o walory przyrodnicze powiatu rozwijają się branże związane z turystyką i rekreacją, w tym agroturystyka.

Powiat miasto Krosno jest regionalnym ośrodkiem o dominującej roli branży usługowej i produkcyjnej. Wieloletnie tradycje związane z produkcją szkła i wyrobów ze szkła powodują, że Krosno jest największym krajowym ośrodkiem przemysłu szklarskiego. Reprezentantami tej branży są m.in. Krośnieńskie Huty Szkła „KROSNO” S.A. w upadłości, KROSGLOSS S.A. (wydzielony z KHS Zakład Włókna Szklanego), Villa Glass Studio Sp. z o.o., GLASMARK Sp. z o.o. czy F.H. MikaGlass. Bardzo ważną dziedziną gospodarki miasta jest lotnictwo – w Krośnie, jednym z ośrodków „Doliny Lotniczej”, rozwija się produkcja lotnicza i okołolotnicza, związana głównie z produkcją samolotów ultralekkich oraz podzespołów do samolotów cywilnych i wojskowych. Krosno jest także ważnym ośrodkiem meblarskim – na terenie miasta znajdują się znane i uznane przedsiębiorstwa specjalizujące się m.in. w produkcji krzesel, foteli, mebli łazienkowych, kuchennych i dziecięcych, mebli do mieszkań, biur, hoteli czy sklepów, a nawet stołów bilardowych. Poza przemysłem szklarskim, lotniczym i meblarskim, znaczące są także: branża motoryzacyjna, przemysł naftowy oraz przetwórstwo przemysłowe.

Branża lotnicza w Krośnie rozwija się w oparciu o bazę w postaci krośnieńskiego **lotniska**. Lotnisko Krosno jest lotniskiem cywilnym, posiadającym trawiaste drogi startowe, przystosowanym do startów i lądowań samolotów i szybowców. Obecnie z lotniska korzystają głównie ośrodki kształcenia lotniczego oraz firmy zajmujące się produkcją i serwisem samolotów ultralekkich. Głównym użytkownikiem jest Aeroklub Podkarpacki – Szkoła Lotnicza. Aktualnie prowadzone są podzielone na dwa etapy prace związane z modernizacją krośnieńskiego lotniska. Główne założenia modernizacji obejmują:

- Rozwój funkcji szkoleniowo – treningowej lotniska w Krośnie; stworzenie odpowiednich warunków dla funkcjonowania podmiotów szkoleniowych
- Optymalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni lotniskowej dla rozwoju funkcji szkoleniowych
- Wzbogacenie istniejącej oferty o szkolenia mechaników branży lotniczej
- Umożliwienie firmom produkującym samoloty testowania ich na krośnieńskim lotnisku

- Stopniowe uzupełnienie funkcji lotniska o obsługę cargo, lotnictwa ogólnego oraz małej komunikacji pasażerskiej
- Zagospodarowanie terenów przyległych do lotniska w celu stworzenia strefy inwestycyjnej, przeznaczonej przede wszystkim dla firm z branży lotniczej, okołolotniczej i logistycznej, korzystnie oddziałującej na wzrost ruchu lotniczego¹⁸⁸.

Biorąc pod uwagę zapisy ujęte w dokumentach strategicznych szczebla wojewódzkiego, tradycje gospodarcze krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego, uwarunkowania społeczno-gospodarcze a także posiadany potencjał tego obszaru oraz uwzględniając wyniki spotkań warsztatowych z lokalnymi liderami oraz przeprowadzone badania ilościowe i jakościowe można rekomendować dywersyfikowanie działalności gospodarczej w następujących kierunkach:

- dalszy rozwój branży handlowo-usługowej,
- zintensyfikowanie działań na rzecz rozwoju branży lotniczej (zacieśnianie współpracy w ramach klastra lotniczego)
- rozwój branży turystycznej, w tym agroturystyki, poprzez rozbudowę bazy turystycznej i okołoturystycznej, stworzenie wspólnych produktów turystycznych i prowadzenie wspólnej promocji turystycznej obszaru funkcjonalnego (przykładowe działalności gospodarcze: rozproszony hotel, sprzedawca spakietyzowanych ofert turystycznych regionu, klastr turystyczny)
- rozwój branż związanych z rolnictwem i ogrodnictwem (w tym ekologicznym) w oparciu o posiadane dobrej jakości gleby (przykładowa działalność: sprzedawca produktów lokalnych, w tym tzw. ekologicznych paczek, produktów regionalnych i tradycyjnych)
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w oparciu o posiadaną bazę surowcową, tj. owoce, warzywa uprawiane na dobrej jakości glebach przy niskim udziale środków chemicznych (przykładowe typy działalności: produkcja i przetwórstwo żywności najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej)
- intensywny rozwój gałęzi gospodarczej *silver economy* – usługi opiekuńczo-medyczne dla osób starszych (przykładowe rozwiązania: wiejskie domy pobytowe dla osób starszych, klastr usług senioralnych, eZdrowie – monitorowanie funkcji życiowych osób starszych, domy seniora)
- rozwój branż produkcyjnych, w tym motoryzacyjnej, meblarskiej oraz elektroniki i przemysłu maszynowego
- rozwój branż nowoczesnych technologii, w tym eko-technologie: odnawialne źródła energii (turbiny wiatrowe, turbiny wodne, solary, panele słoneczne, kotły na biomasę, geotermia itd.); energooszczędne budownictwo (domy pasywne, zero energetyczne i plus energetyczne itd.), inteligentne budynki. Ponadto warto rozwijać branże związane z niskoemisyjnymi technologiami energetycznymi obejmującymi rozwój i wdrażanie technologii zwiększających efektywność procesów wytwarzania energii oraz redukujących ich negatywny wpływ na środowisko naturalne
- rozwój branży ICT, w szczególności produkcję i wykorzystanie urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usługi im towarzyszące.

¹⁸⁸ Za: <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/lotnisko/wydarzenia/> (25.06.2015)

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1 RAPORT Z BADANIA JAKOŚCIOWEGO: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

ZAŁĄCZNIK NR 2 RAPORT Z BADANIA CATI: EDUKACJA

SPIS MAP, WYKRESÓW I TABEL

Mapa 1. Krośnieńsko-jasielski obszar funkcjonalny	6
Mapa 2. Sieć drogowa na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego	8
Mapa 3. Czas dojazdu samochodem do Krosna, Jasła i Gorlic w 2013 roku	9
Mapa 4. Sieć kolejowa na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego	10
Mapa 5. Liczba połączeń i czas dojazdu do miast powiatowych na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.....	13
Mapa 6. Sieć komunikacyjna krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.....	14
Mapa 7. Planowana sieć komunikacyjna na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.....	16
Mapa 8. Planowana sieć komunikacyjna na terenie powiatu jasielskiego.....	18
Mapa 9. Sieć linii użyteczności publicznej w powiecie krośnieńskim.....	20
Wykres 1. Liczba ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	22
Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	25
Wykres 3. Urodzenia żywe w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	27
Wykres 4. Zgony ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013..	29
Wykres 5. Przyrost naturalny w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	30
Wykres 6. Małżeństwa ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	32
Wykres 7. Małżeństwa na 1000 ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	32
Wykres 8. Rozwody ogółem w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013	33
Wykres 9. Rozwody na 1000 ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013	34
Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	71
Wykres 11. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	74
Wykres 12. Podmioty gospodarki narodowej wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	75
Wykres 13. Zdawalność egzaminów maturalnych ogółem w latach 2010-2015	102
Wykres 14. Zdawalność egzaminów maturalnych w liceach ogólnokształcących w latach 2010 i 2014	102
Wykres 15. Zdawalność egzaminów maturalnych w technikach w latach 2010 i 2014.....	103

Wykres 16. Liczba studentów i absolwentów szkół wyższych w latach 2012-2013.....	113
Wykres 17. Pracujący wg grup sekcji w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszarze funkcjonalnym w latach 2006-2013	119
Wykres 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	121
Wykres 19. Udział kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014.....	122
Wykres 20. Bezrobotni według wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	123
Wykres 21. Bezrobotni według poziomu wykształcenia w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	124
Wykres 22. Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014.....	125
Wykres 23. Bezrobotni według stażu pracy w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	126
Wykres 24. Konfrontacja mocnych i słabych stron do szans i zagrożeń (pytania 1-4).....	251
Wykres 25. Konfrontacja szans i zagrożeń do mocnych i słabych stron (pytania 5-8).....	252

Tabela 1. Powierzchnia i gęstość zaludnienia w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	7
Tabela 2. Połączenia kolejowe na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.....	10
Tabela 3. Liczba ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	23
Tabela 4. Udział kobiet w ogóle ludności oraz współczynnik feminizacji w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014.....	24
Tabela 5. Ludność według ekonomicznych grup wieku w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2004-2014	26
Tabela 6. Urodzenia żywe na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	28
Tabela 7. Zgony na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013	29
Tabela 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	31
Tabela 9. Saldo migracji na 1000 osób w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013.....	34
Tabela 10. Saldo migracji zagranicznych na 1000 osób w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013	35
Tabela 11. Obszary prawnie chronione, pomniki przyrody i lesistość powiatów i gmin krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w 2013 roku	45
Tabela 12. Bilans zasobów złóż kopalin w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 31 XII 2014 r.	48
Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej według grup sekcji w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014	58
Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014	59
Tabela 15. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie jasielskim: miasto Jasło, Brzyska, Jasło, Dębowiec, Jasło i Kołaczyce w latach 2009-2014.....	60
Tabela 16. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie jasielskim w gminach: Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn i Tarnowiec w latach 2009-2014	61
Tabela 17. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie krośnieńskim w gminach: Chorkówka, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze i Korczyna w latach 2009-2014	62
Tabela 18. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 w powiecie krośnieńskim w gminach: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Rymanów, Wojaszówka i Jaśliśka w latach 2009-2014.....	63

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	72
Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	73
Tabela 21. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	76
Tabela 22. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014.....	77
Tabela 23. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według klas wielkości w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	78
Tabela 24. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	78
Tabela 25. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	79
Tabela 26. Wartość eksportu i importu w powiatach jasielskim, krośnieńskim i m. Krośnie w latach 2010-2013 (w mln zł).....	80
Tabela 27. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna wybranych jednostek terytorialnych	82
Tabela 28. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 (w mln zł)	83
Tabela 29. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych wg grup sekcji w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 (w mln zł).....	83
Tabela 30. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2013	84
Tabela 31. Placówki wychowania przedszkolnego w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w latach 2003 i 2013.....	86
Tabela 32. Szkoły podstawowe w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów szkół podstawowych w latach 2003 i 2013	88
Tabela 33. Gimnazja w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów gimnazjów w latach 2003 i 2013	89
Tabela 34. Wyniki naboru do liceów ogólnokształcących w roku szkolnym 2015/2016.....	91
Tabela 35. Licea ogólnokształcące w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów liceów ogólnokształcących w latach 2005 i 2013	92
Tabela 36. Zasadnicze szkoły zawodowe w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w latach 2005 i 2013	93
Tabela 37. Wyniki naboru do zasadniczych szkół zawodowych w roku szkolnym 2015/2016	95
Tabela 38. Obszary kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wg klasyfikacji kształcenia zawodowego – nabór na rok szkolny 2015/2016	96
Tabela 39. Technika w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym wg stanu na 30 września 2014 roku oraz liczba uczniów i absolwentów techników w latach 2006 i 2013	97
Tabela 40. Wyniki naboru do techników w roku szkolnym 2015/2016	98
Tabela 41. Obszary kształcenia w technikach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego wg klasyfikacji kształcenia zawodowego – nabór na rok szkolny 2015/2016.....	100
Tabela 42. Liczba pracujących w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2003-2013.....	115
Tabela 43. Udział kobiet w ogóle pracujących w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2003-2013	116
Tabela 44. Pracujący na 1000 ludności w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym w latach 2006-2013	117
Tabela 45. Liczba bezrobotnych w powiatach i gminach krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego w latach 2004-2014	120
Tabela 46. Niepełnosprawni bezrobotni zarejestrowani w powiatach krośnieńsko-jasielskiego obszarze funkcjonalnym w latach 2012-2014	127
Tabela 47. Zawody nadwyżkowe w 2014 roku (max. 30 zawodów)	128

Tabela 48. Zawody deficytowe w 2014 roku (max. 30 zawodów)	130
Tabela 49. Agencje zatrudnienia zarejestrowane w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym (wg stanu na 15.06.2015)	141
Tabela 50. Instytucje szkoleniowe zarejestrowane w krośnieńsko-jasielskim obszarze funkcjonalnym (wg stanu na 15.06.2015)	143
Tabela 51. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób bezrobotnych i świadczące usługi rynku pracy na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.....	145
Tabela 52. Działania wspierające rynek pracy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.....	174
Tabela 53. Zawartość strategii rozwoju JST na obszarze funkcjonalnym w zakresie rozwoju gospodarczego i rozwoju rynku pracy.....	207
Tabela 54. Analiza SWOT – mocne i słabe strony	239
Tabela 55. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia	240
Tabela 56. Zasoby terenów inwestycyjnych na terenie krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego (stan na dzień 15.07.2015).....	271
Tabela 57. Opis działań i poddziałań I osi priorytetowej powiązanych z tworzeniem innowacji.....	281
Tabela 58. Wybrane elementy ze strategii inwestycyjnej RPO WP 2014-2020 dotyczące tworzenia innowacji.	288
Tabela 59. Opis przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem w ramach I osi priorytetowej RPO WP 2014-2020	289
Tabela 60. Instytucjonalne wsparcie tworzenia innowacji	295
Tabela 61. Cele rozwojowe Strategii Europa 2020	298
Tabela 62. Obszary strategiczne, cele Strategiczne oraz PRiorytetowe kierunki interwencji publicznej strategii Rozwoju Kraju 2020	301

„Strategia Beskidu Niskiego z elementami rozwoju rynku pracy oraz dywersyfikacji aktywności gospodarczej dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego.”

OPRACOWANA PRZEZ:

INSTYTUT BADAWCZY IPC SPÓŁKA Z O.O. – lider konsorcjum

EU-CONSULT SPÓŁKA Z O.O. – partner konsorcjum

Zespół w składzie:

DR MAŁGORZATA DZIEKOŃSKA

DR MARCIN HABERLA

DR PRZEMYSŁAW WOŁCZEK

KATARZYNA Blicharska

SŁAWOMIR CIEŚLA

KAMIL DRELICHOWSKI

ANNA GABORY

KRZYSZTOF GUTTA

MAREK KARŁOWSKI

ARTUR KOTLIŃSKI

ADAM PALUCH

ŻANETA ROSIAK

JAROSŁAW SAWICKI

BOŻENA TYLIKOWSKA